Schröter Heinz

STALINGRAD, PÂNĂ LA ULTIMUL CARTUȘ

Marea bătălie prin ochii unui corespondent de război

1942–1943

HEINZ SCHRÖTER
STALINGRAD, PÂNĂ LA ULTIMUL CARTUȘ
Marea bătălie prin ochii unui corespondent de război. 1942-1943
Traducere din limba rusă: Constantinis
Moscova
2004

Cartea corespondentului german de război despre bătălia de la Stalingrad reproduce în mod figurat și precis atmosfera dramatică a marii bătălii, care a fost un moment de cotitură în al doilea război mondial. Autorul folosește numeroase relatări ale martorilor oculari și extrase din documente de arhivă; pedanteria germană oferă date obiective cu privire la numărul de arme și pierderi ale unităților implicate în război.

Cuvânt înainte

Când fostul corespondent de război, Heinz Schröter, a publicat cartea sa „Stalingrad — până la ultimul cartuș”, în 1948, lucrarea a găsit pe neașteptate o mare audiență în rândul cititorilor. Se putea presupune că pentru germani, la trei ani de la sfârșitul războiului, existau lucruri mai importante decât evenimentele legate de cel de-al treilea Reich, dar nevoia de informații despre bătălia pentru Stalingrad era în mod evident prea mare. Pe parcursul a zece ani, au fost publicate opt ediții ale acestei cărți, în timp ce oamenii citesc cu interes despre soldații, ofițerii și generalii care aveau vreo legătură cu Stalingradul. Nu puțini erau interesați de soarta numeroșilor militari germani care erau la acea vreme încă în captivitate sovietică. Interesul a fost universal, deoarece Stalingradul a fost un simbol nu numai pentru cetățenii Uniunii Sovietice, ci și pentru germani: pentru unii acesta a fost începutul sfârșitului, pentru alții a fost începutul unei încleștări victorioase.

După predarea armatei a 6-a, la 31 ianuarie 1943, propaganda național-socialistă a revendicat constant sacrificiul făcut de soldații germani și i-a lăudat ca pe eroii care sunt caracterizați de astfel de virtuți militare precum onoarea, curajul, camaraderia, fidelitatea datoriei și dragostea pentru patrie. Ceea ce s-a întâmplat de fapt, a rămas secret la acea vreme, ascuns sub coperta propagandei. După căderea celui de-al treilea Reich, oamenii, crescuți într-o lume dominată de propaganda nazistă, au încercat să găsească explicații raționale pentru evenimentele din trecutul recent. Deși cartea lui Schröter nu este o lucrare științifică în adevăratul sens al cuvântului, totuși a satisfăcut dorința oamenilor de a cunoaște adevărul. Pentru femeile ai căror fii și soți „au rămas la Stalingrad”, cartea a fost o revelație, dar în același timp nu și-au pierdut speranța pentru întoarcerea rudelor care lipseau. Până atunci, nimeni din Germania nu știa câți soldați germani sunt în captivitate sovietică și nimeni nu s-ar fi putut aștepta ca doar aproximativ 6.000 din aceștia să se întoarcă din captivitate. Când ultimii prizonieri de război au ajuns în Republica Federală în 1955, niciunul dintre ei nu a acordat vreo importanță distincției pe care Hitler a vrut să-o acorde: „Ordinul Stalingradului”, împreună cu medaliile corespunzătoare pentru Crimeea, Narvik și Holm, urma să devină un premiu distinctiv al eroilor de la Stalingrad. Primul proiect al ordinului, elaborat de comandantul unei unități speciale și artist militar Ernst Eigener, nu a fost

aprobat de statul major al lui Hitler: imaginea unui soldat mort, având o cască cu sârmă ghimpată înfășurată în jurul acesteia pe fundalul ruinelor orașului de pe Volga, avea o asemănare clară cu Hristos răstignit.

Imediat după capitularea armatei germane de la Stalingrad, departamentul de propagandă al Wehrmacht-ului i-a ordonat lui Heinz Schröter să scrie o „carte despre Stalingrad", pentru a povesti poporului german despre eroii săi care au luptat acolo. Întrucât dispoziția Führer-ului se afla în spatele acestui ordin, toate serviciile Wehrmacht-ului au furnizat cu ușurință documentele necesare pentru crearea acestei lucrări. În iunie 1943, Schröter a prezentat primele rezultate ale lucrării sale ministrului educației și propagandei Reich-ului, dar Goebbels a refuzat să publice, deoarece cartea nu era conform așteptărilor sale. Ministrul a spus, „poporul german nu poate suporta acest lucru", după care manuscrisul a dispărut. Într-adevăr, cu greu s-ar fi putut mândri cu ceea ce a scris Schröter în cartea sa. Scrisorile participanților la bătălia de la Stalingrad, care au provenit din încercuire până la 20 ianuarie 1943 și incluse în textul cărții, expuneau criticii întreaga conducerea național-socialistă a Germaniei: se vorbea mai mult despre înfrângere decât să contribuie la întărirea conștiinței în victorie. Pe resturi de hârtie, pe spatele hărților militare, pe hârtie telegrafică și pe interiorul plicurilor primite de rudele lor, soldații au scris cu câteva zile înainte de a muri sau a fi capturați ceea ce au crezut și au simțit în acel moment. Dezamăgire și optimism: aceasta este ceea ce a caracterizat în primul rând starea lor atunci, dar, în același timp, nu au renunțat la speranța de supraviețuire.

Imediat după încheierea războiului, Heinz Schröter și-a propus să scrie din nou o „carte despre Stalingrad", folosind fragmente din manuscrisul său, note proprii, informații de la alte persoane și fragmente din surse documentare. Încercarea lui a fost încununată de un mare succes. Cu fiecare nouă ediție, din ce în ce mai mulți militari au pus la dispoziție propriilor lor înregistrări. Pentru a ilustra suferința suferită de participanții la bătălia de la Stalingrad, Schröter a folosit fotografiile corespondenților de război care se aflau atunci la Stalingrad.

La cincizeci de ani de la dezastrul de la Stalingrad, au apărut mii de publicații pe acest subiect. În anii cincizeci, au fost publicate memorii ale unor ofițeri „atotștiutori" pe de o parte și gânduri convingătoare ale altor ofițeri, pe de altă parte. Subiectul principal al acestui demers a fost, în primul rând, responsabilitatea soldatului, justificarea supunerii militare și

semnificația primatului politic. În urma acestor publicații, au apărut numeroase articole din ziar despre problemele apărute în timpul bătăliei de la Stalingrad, legate de aprovizionarea materială și tehnică a trupelor sau cu caracter operațional. În legătură cu crearea planificată a Uniunii Europene de Apărare și includerea Republicii Federale Germania în OTAN (NATO), au fost, de asemenea, discutate problemele interacțiunii dintre cele cinci armate de diferite naționalități de pe frontul de pe Don. Cercetările istorice au fost completate cu tema bătăliei de la Stalingrad numai după ce sursele confiscate de aliații occidentali au fost returnate. Lucrare documentară a lui Manfred Kering „Stalingrad. Analiza și documentele unei bătălii" a fost publicată în 1974. Cu șapte ani înainte, A. M. Samsonov, în cartea sa „Al doilea război mondial în cercetare, memorii, documente", a prezentat punctul de vedere sovietic despre bătălia de la Stalingrad. Ca parte a publicațiilor despre Marele Război pentru Apărarea Patriei, Academia de Științe a URSS a editat în 1980 un volum dedicat Stalingradului.

A trecut o jumătate de secol din ziua în care s-a închis inelul de încercuire din jurul armatei a 6-a de la Stalingrad. Uniunea Sovietică, care a câștigat războiul, s-a prăbușit, statul a intrat în faliment, ideologia plină de ură s-a pierdut. Foști eroi ai națiunii, câștigătorii bătăliei de la Stalingrad, astăzi nu sunt doar oameni bătrâni, ci sunt oameni care se regăsesc într-o situație rușinoasă și sunt nevoiți să ducă o existență mizerabilă pe o pensie mizerabilă. Medaliile și ordinele cu care au fost premiați cândva au fost vândute cel mai probabil turiștilor, poate chiar germani. Încă nu știu câți dintre tovarășii lor au murit la Stalingrad, deoarece nu exista nicio singură listă oficială, verificată, a celor care au murit sau au dispărut. Încă speră să cunoască într-o zi aceste date și multe alte documente sincere. Vor putea conta pe publicarea evenimentelor de la Stalingrad, fără ideologie, doar atunci când oamenii de știință vor avea acces la arhivele din Moscova, dar se poate întâmpla ca până atunci ultimii eroi din Stalingrad să nu mai fie în viață.

Simbolul bătăliei de la Stalingrad, care mai târziu a fost redenumit Volgograd, va rămâne neschimbat și este puțin probabil să fie afectat de informații neplăcute ale unui personaj revelator, care este așteptat de partea rusă. Monumentul bătăliei de la Stalingrad nu va fi distrus, așa cum s-a făcut cu monumentele liderilor sovietici și ale pajilor acestora.

În Germania recent unită, interesul pentru evenimentele din 1942-1943 de lângă Stalingrad pare să se fi redus. Tânăra generație din partea de vest a

țării, grație școlii și mass-media, a căpătat ferm părerea că soldații lui Hitler și-au primit doar pedeapsa. Ce căutau ei între Don și Volga? În plus, puteau să dezerteze și să treacă de partea Armatei Roșii; un astfel de raționament ar fi putut să-și găsească locul printre germanii adversari ai celui de-al treilea Reich. În ceea ce privește pentru invadatorii Uniunii Sovietice iubitoare de pace, nu trebuie exprimată nici simpatia și nici regretul. Mass-media a prezentat cea de-a 50-a aniversare a izbucnirii celui de-al doilea război mondial doar din punctul de vedere al greșelii istorice a Germaniei, însă, la câteva săptămâni după acest eveniment,

„Cortina de fier" din fața imperiului sovietic a fost doborâtă. Acum era clar pentru toată lumea că lumea socialistă, care luase pe umeri o încărcătură exorbitantă de arme, se prăbușise.

Dorința germanilor estici de a afla adevărul istoric despre cel de-al doilea război mondial, după mulți ani de dezinformare motivată ideologic, justifică publicațiile care nu numai că explică esența problemei, dar apelează și la emoțiile cititorilor. Nimeni nu va putea citi cartea lui Schroeter fără a reflecta adânc la ce a citit.

Stalingradul, ca oraș marcat de o bătălie istorică, nu va dispărea din analele istoriei militare, așa cum s-a întâmplat cu Hradec Kralove (Republica Cehă) sau cu Austerlitz și Jena. Întrebarea dacă victimele de la Stalingrad vor suferi vreodată aceeași soartă a uitării ca și soldații căzuți în alte bătălii trecute, poate fi aceeași întrebare pusă de medicul militar în cortul său de operații, la Crăciunul anului 1942, văzând în jurul său mulțimea de soldați răniți. Până când ecourile celui de-al doilea război mondial nu vor tăcea în arena politică a timpului nostru, această întrebare poate primi un răspuns negativ. Prăbușirea planurilor victorioase din 1945, cu renașterea naționalismului în Europa Centrală și de Est, precum și consecințele inevitabile ale decolonizării după cel de-al doilea război mondial, vor rămâne în mintea multor generații.

Atâta timp cât al doilea război mondial va fi considerat un moment de cotitură în istoria lumii, Stalingrad va rămâne ca un moment de cotitură în cursul acestui război.

În disputele cu privire la ce eveniment al celui de-al doilea război mondial a marcat tranziția armatei germane de la victorii la înfrângeri, zeci de ani politica a jucat un rol important. În timpul Războiului Rece, Occidentul a invidiat succesul sovieticilor. La acea vreme, afirmația că debarcarea eșuată a trupelor germane în Marea Britanie, la sfârșitul verii

1940, ar putea fi evenimentul decisiv al războiului a găsit un suport mai mare decât afirmațiile sovietice similare în favoarea Stalingradului. În plus, acest lucru avea un efect benefic asupra conștiinței naționale a britanicilor. Statele Unite au căutat să înfățișeze, ca un eveniment decisiv, propria sa intrare în război în decembrie 1941, după atacul japonez la Pearl Harbor. În Germania, erau puțini oameni care se bazau pe italieni și credeau că atacul neanunțat al lui Mussolini asupra Greciei, în octombrie 1940, a fost începutul sfârșitului. Spre deosebire de aceste încercări de iluminare educațională explicând evenimentul cel mai important al războiului, știința istorică este unită prin faptul că „schimbarea fluxului și a refluxului", așa cum a spus Liddell Garth, a avut loc în noiembrie 1942. În același timp, aterizarea trupelor americane în Maroc la 8 noiembrie 1942 și operațiunile ofensivei de succes ale trupelor britanice în apropiere de El Alamein, care au început după 20 octombrie 1942, nu sunt ignorate. Dar cea mai semnificativă lovitură a cadrului militar german a fost provocată ca urmare a ofensivei sovietice și a trecerii peste Don, la 19 noiembrie 1942, în apropiere de Kletskaia. În aceste săptămâni cruciale, Hitler a fost departe de posturile de comandă centrale. Comandantul Wehrmacht-ului, după ce a ținut discursul tradițional la 9 noiembrie 1942, cu ocazia puciului din 1923 la berăria din München, se afla la Obersalzberg, în Bavaria Superioară, de unde a urmărea plecarea lui Rommel din Egipt și Libia, extinderea capului de pod american în Africa de Nord și înconjurare armatei a 6-a a lui Paulus. A început apusul stelei „celui mai mare comandant din toate timpurile". Din acel moment, a durat doar doi ani și jumătate până la moartea Wehrmacht-ului și a celui de-al treilea Reich.

Motivele care au dus la înfrângerea de la Stalingrad sunt cercetate până în cele mai mici detalii. Dezacordurile se referă numai la semnificația unui motiv sau altul și, din moment ce clarificarea acestei probleme va servi la înțelegerea acestei cărți, iată câteva dintre cele mai importante dintre ele:

După succesul Grupului de armate „Sud" în Crimeea și ocuparea Harkovului, Hitler a fost convins că Armata Roșie a fost învinsă și a decis să împartă Grupul de armate „Sud" în Grupul de armate „A" și Grupul de armate „B". Ca urmare a acestei împărțiri a forțelor, primul dintre grupuri nu a fost capabil să cucerească Caucazul, iar celălalt nu a putut să ocupe teritoriul de pe Volga.

Pe baza avertismentelor privind enormul potențial economic al Statelor Unite, pe care americanii le-ar putea folosi în favoarea URSS, Hitler a

decis, după ce a capturat hambarele ucrainene și Donbass-ul cu minele de cărbune și uzinele sale metalurgice, să pună mâna pe sursele de petrol din Caucaz. Avansul Grupului de armate „A” către Elbrus și Mozdok a fost oprit înainte de atingerea obiectivului, deoarece a dus la o creștere periculoasă a lungimii rutelor de aprovizionare. În plus, flancul nordic al grupului de armate a rămas fără acoperire. După ofensiva sovietică asupra Donului în noiembrie și decembrie 1942, încercuirea acestor unități germane era deja inevitabilă. Grupul de armate „B”, lipsit de formațiuniunile mobile de tancuri, nu a fost capabil să aplice Stalingradului o lovitură surpriză, așa cum era planificat. După depășirea celor patru linii de apărare de la marginea orașului, atacul ofensivei germane a fost semnificativ slăbit, iar în timpul luptelor de stradă ulterioare din oraș, pierderile infanteriei germane au fost enorme, deoarece artileria și aviația nu au putut oferi sprijinul necesar, iar tancurile au fost lipsite de posibilitatea ofensivei.

Flancurile nordic și sudic ale armatei a 6-a germane erau apărate de trupe române și italiene, care nu aveau unități germane, așa cum se impune de regula obișnuită de război când sunt implicate armate multinaționale. În acest caz, era o compoziție pur națională a acestor armate, care au fost comandate de conducători militari români și respectiv italieni. Armamentul acestor armate era insuficient, în special, lipseau tancuri moderne și arme antitanc eficiente. Artileria a constat din arme capturate. Gradul de pregătire era semnificativ mai mic decât cel al unităților germane.

Ofensiva Armatei Roșii pentru încercuirea armatei a 6-a a fost îndreptată împotriva armatelor a 3-a și a 4-a românești și armatei a 8-a italiană. Fiecare dintre ele a trebuit să apere o secțiune de front defavorizată din punct de vedere tactic, aproape neechipată (din diferite puncte de vedere) și neprotejată, cu o lungime de peste 200 de kilometri. Astfel, de exemplu, armata a 4-a română a fost înarmată cu doar 34 de tunuri grele antitanc, cu o rază de tragere de 7,3 kilometri. Promisiunile comandamentului german de a furniza armatelor aliaților săi arme moderne nu au fost niciodată onorate.

Autoritățile de comandă militară, în special șeful Statului Major General al forțelor terestre, nu au putut să-l influențeze pe Hitler, deși au justificat profesional cu argumente tactice și operaționale militare. Hitler a respins propunerea sa de a opri luptele de la Stalingrad și de a retrage armata a 6-a pe linie de apărare, care i-ar fi putut salva puterea și i-ar fi întărit flancurile

de pe ambele părți ale Stalingradului. El a interzis ieșirea armatei a 6-a din încercuire, crezând în asigurările comandantului Luftwaffe, reichsmarschall Göring, că armata încercuită va putea primi suficient sprijin aerian.

Hitler s-a opus, de asemenea, retragerii armatei a 6-a și pentru că se temea să nu-și piardă autoritatea în rândul poporului german. Într-o berărie din München, la 8 noiembrie 1942, vorbind cu vechii săi tovarăși în arme, a declarat că a cucerit deja Stalingradul: un „punct de tranzit uriaș". Orașul, care purta numele adversarului său politic, era pentru Führer un „simbol hipnotizant". Rapoarte intense despre luptele de la Stalingrad, care au durat luni întregi, au sporit sensibilitatea poporului german în ceea ce privește rezultatul bătăliei de la Stalingrad. Faima lui Hitler de comandant și mitul liderului nu suportau o înfrângere militară.

Aprovizionarea pe calea aerului a unei armate de 300.000 de soldați a fost sortită eșecului. Starea aerodromurilor capturate, precum și condițiile meteorologice neprevăzute, au făcut imposibilă livrarea zilnică a 350 de tone de marfă în zona de încercuire din apropiere de Stalingrad. Avioanele sovietice și unitățile de apărare antiaeriană au împiedicat aviația germană să zboare către și dinspre teritoriul încercuit; ca urmare a bombardamentelor aeriene, pistele de aterizare au fost distruse. Literalmente, totul împiedica transportul: populația orașului, ceață densă, gheața pe drumuri și viscol.

Când armata a 4-a de tancuri, la 8 decembrie 1942, a început să facă o breșă dinspre sud în inelul de la Stalingrad, în vederea despresurării, armata a 6-a n-a încercat nici măcar să treacă, deoarece era aproape paralizată. Avea suficient combustibil doar pentru maxim 40 de kilometri. Caii fuseseră predați la baza de iernare chiar înainte de a fi înconjurați.

Concentrarea masivă și desfășurarea Armatei Roșii a trecut neobservată pentru informațiile germane. Departamentul de Informații despre armatele străine „Ost" a sugerat în octombrie 1942 că Armata Roșie își pregătea ofensiva principală pe secțiunea de mijloc a frontului estic. Încă din 31 octombrie 1942, „operațiunile pregătitoare pentru o ofensivă puternică nu au fost observate în niciun sector". Un număr mare de brigăzi de tancuri sovietice au rămas ascunse pentru informațiile germane. Abwehr-ul nu voia să se gândească la niciun fel de încercuire din partea trupelor sovietice.

Producția sovietică de arme a fost subestimată de comandamentul german. Presupunerea că 700 de tancuri părăseau zilnic liniile de asamblare din Ural, l-au determinat pe Hitler să râdă. Conform datelor sovietice, 160.000 de soldați, 10.000 de cai, 430 de tancuri, 6.000 de tunuri și alte

14.000 de vehicule militare au fost transportate la capetele de pod spre vest și sud de Volga cu trei săptămâni înainte de ofensivă. Ofensiva din 19 noiembrie 1942 a implicat 1 milion de soldați, 6.582 de tunuri, 11.564 mortiere, 1.041 de tunuri antiaeriene, 1.400 de lansatoare multiple de rachete, 1.560 de tancuri și 41.413 de alte vehicule. Americanii au furnizat pe tot parcursul războiului 85.000 de camioane ca asistență în baza Lend-Lease Act (Legea de împrumut și închiriere (engleză Lend-Lease Act) a fost promulgată de Franklin Delano Roosevelt la 11 martie 1941, prin ea se dispunea vânzarea, închirierea sau împrumutarea — cu unele excepții — a oricărei categorii de mijloace militare tuturor țărilor a căror rezistență era socotită vitală pentru apărarea Statelor Unite. În condițiile lipsei de conflicte militare pe teritoriul american, această lege a îngăduit țării să devină „arsenalul" forțelor anti Axă și prin aceasta, reducerea șomajului și o oarecare prosperitate.

Un total de 50.1 miliarde $ (echivalentul a 565 miliarde $ din 2018), în bunuri a fost expediat, sau 17% din totalul cheltuielilor de război ale SUA. Din total, 31,4 miliarde $ au mers în Marea Britanie, 11,3 miliarde $ în Uniunea Sovietică, 3,2 miliarde $ către Franța, 1,6 miliarde $ către China, iar restul de 2,6 miliarde $ celorlalți aliați.

O mică parte din mărfuri era gratis, o altă parte trebuia returnată și o altă categorie cumpărată. Conform acestui document, SUA puteau folosi gratuit teritoriul și serviciile țărilor care primeau împrumut, precum și contra împrumuturi care să echilibreze balanța. De exemplu Uniunea Sovietică a livrat Statelor Unite 300.000 de tone de minereu de crom, 32.000 de tone de minereu de mangan și cantități mari de platină, diamante, aur, lemn etc. Legea mai prevedea o clauză care obliga pe cei ce beneficiau de ea să sprijine politic SUA; această clauză a favorizat apariția ONU (ca instrument american) și, împreună cu Planul Marshall, a pus bazele poziției de hegemon a Washington-ului — notă Constantinis.).

Armatele a 3-a și a 4-a române și armata a 8-a italiană, ale căror retrageri se aseamănă mai degrabă cu fuga, au fost primele care au inclus unități de câmp Luftwaffe. În ciuda faptului că aceste unități erau echipate cu arme ale forțelor terestre, potențialul lor de luptă în combaterea infanteriei era extrem de îndoielnic, în primul rând pentru că aceste unități erau comandate de ofițeri și subofițeri Luftwaffe care nu prea aveau cunoștințe despre tactica luptei la sol.

Propunerea Armatei Roșii privind predarea onorifică a fost respinsă la 8 ianuarie 1943 de către comandantul armatei a 6-a, general-colonelul Paulus, după care Armata Roșie a început să recucerească Stalingradul. La sfârșitul lunii ianuarie, rămășițele armatei germane au fost împărțite în două grupe înconjurate într-o zonă mică în ruinele orașului. 31 ianuarie 1943, Paulus, căruia cu puțin timp înainte i s-a acordat gradul de feldmareșal, a capitulat, fiind în grupul din sud a armatei înconjurate. La 2 februarie 1943, luptele grupului din nord a armatei germane s-au încheiat. În acest moment, numărul soldaților germani morți a ajuns la 58 000. Numărul răniților evacuați pe calea aerului a fost de 34.000. Alți 201.000 de soldați și ofițeri au căzut în captivitatea sovietică.

Propaganda Reich-ului n-a reușit să transforme înfrângerea de la Stalingrad într-o victorie. Țapul ispășitor a fost declarat comandantul Corpului 48 de tancuri, general-locotenentul Heim, care nu a reușit să împiedice Armata Roșie să străpungă liniile armatei a 3-a române. Heim a fost dat afară din Wehrmacht și până în aprilie 1943 a fost în arest preventiv. Hitler și-a justificat deciziile, care au dus la moartea armatei a 6-a, după cum urmează:

„sacrificiul armatei a 6-a a fost necesar pentru ca un nou front să poată fi creat, iar starea vremii — o iarnă rece și nemiloasă — a fost de vină pentru proasta aprovizionare a armatei prin aer. Puterea divină și-a îndepărtat privirea de la Germania, căile Celui Preaînalt sunt de nepătruns.”

Ministrul Educației și Propagandei Reich, dr. J. Goebbels, a folosit moartea armatei a 6-a pentru a chema poporul german să fie pregătit de noi dificultăți. În faimosul său discurs rostit la Palatul Sporturilor, la 18 februarie 1943, el a declarat „război total”. Un public bine ales i-a salutat discursurile cu ovații.

Profesor dr. W. Seidler

Universitatea Bundeswehr, Munchen

Introducere

Zilele și săptămânile dintre 19 noiembrie ale unui an și 2 februarie ale anului următor, vor avea întotdeauna propria lor istorie, dar aceste șaptezeci și șase zile și nopți din 1942 și 1943 ale acestei perioade sunt cele care vor purta amprenta fatidicului cuvint: „Stalingrad”.

S-a vorbit mult despre Stalingrad, despre lacrimi reținute sau vărsate și cred că oricine va decide să scrie despre moartea armatei a 6-a ar trebui să fie ghidat de un sentiment de dreptate și să nu separe cuvintele de adevăr. Cuvântul și adevărul vor purta întotdeauna amărăciune. Această carte a fost scrisă odată în 1943, cu toate documentele publice și secrete ale Înaltului Comandament german, prin ordinul doctorlui Goebbels și în numele lui Adolf Hitler. Când datele despre istoria celor 22 de divizii, care nu s-au mai întors, au fost prezentate ministrului educației și propagandei, el a fost îngrozit de informațiile pe care le-a citit și a putut fi înțeles când a spus: „Poporul german nu va tolera acest lucru”.

A trecut, dar nu s-a uitat!

Atunci două sute douăzeci de mii au crezut că vor veni la Stalingrad pentru o săptămână sau maxim o lună, dar au rămas acolo pentru totdeauna. O sută douăzeci și trei de mii au fost luați prizonieri, rătăciți în șase coloane prin Dubovka, Kisliakov, Perepolni și Gumrak până la Beketovka, și de acolo: în anii pierduți ai vieții lor sau în neființă.

Când coloana, aparent nesfârșită, de soldați pe jumătate înfometați și pe jumătate înghețați se îndreptau spre captivitate, comuniștii Ulbricht, Bredel și Weinert stăteau pe marginea drumului, greu de recunoscut în hainele de blană rusești. Nimeni nu i-a observat, dar nici ei înșiși nu au vrut să fie recunoscuți.

Din cele o sută douăzeci și trei de mii, șase mii s-au mai întors; dintre ceilalți, poate, nimeni nu se va mai întoarce. Armata a 6-a și-a încheiat marșul.

Întrebarea: dacă a fost necesară experiența de la Stalingrad, a fost de la bun început pe agenda discuțiilor și nu a fost niciodată retrasă, deoarece răspunsul n-a fost dat niciodată.

După prăbușirea armatei germane de la Volga până la est de Kursk, ca urmare a înfrângerii armatelor aliaților germani, trupele rusești au primit libertate completă de acțiune la Marea Neagră și pe cursul inferior al Niprului. Aceasta a creat ocazia de a încercui și de a distruge întregul flanc

de sud al armatei germane, inclusiv grupul de armate din Caucaz, dar o astfel de oportunitate nu putea fi realizată decât dacă toate forțele lor ar fi fost eliberate ca să lovească în adâncime frontul adversarului. Dacă, după încercuire, armata a 6-a nu ar fi opus o rezistență lungă și disperată, atunci trupele inamice ar deveni mai active chiar înainte de sosirea rezervelor germane. Fără sacrificarea armatei a 6-a, crearea unui nou front nu ar fi fost posibilă, altfel, cu siguranță, ar fi condus la distrugerea a milioane de soldați germani.

Doresc să spun mai clar.

Stalingradul nu a fost o necesitate militară, ci a fost rezultatul unei greșeli a Înaltului Comandament, care a creat la sfârșitul toamnei 1942, pentru o lungă perioadă de timp, o situație care le-a oferit rușilor șansa de a acționa. Interzicerea străpungerii imediate a încercuirii în scopul retragerii a fost următoarea greșeală, deoarece o astfel de străpungere pe cont propriu, dacă s-ar fi desfășurat până la 24 noiembrie, ar fi avut o șansă de succes. După ce încercarea armatei a 4-a de tancuri de a sparge blocada a eșuat, o predare imediată, dimpotrivă, ar fi avut consecințele cele mai grave pentru grupul de armate de la Don și, mai ales, pentru Grupul de armate „A”. Ar fi putut Hitler scuti armata de cele mai recente bătălii, care au început în jurul datei de 20 ianuarie?

Pentru mulți, acest răspuns nu corespunde ideilor lor despre imaginea pe care ar dori să o vadă, dar acest răspuns nu trebuie să includă opinia publică, ci doar ținând cont de părerile celor care au observat interacțiunea forțelor diviziilor, corpurilor și armatelor. Când necazul îi afectează pe toți și sufletul însuși se transformă într-o arenă a ostilităților, sunt dezvăluite imediat toate nuanțele și variantele comportamentului uman!

Frica și curajul, inimi zdrobite și dinții încleștat, rânjetul și lacrimile disperării, răbdarea și frustrarea, disciplina și lașitatea.

Această carte va vorbi despre suferință și mare întristare, dar nu despre lamentări.

Nu știu cât durează agonia unei persoane care moare, nu știu dacă va primi laudă sau reproș după moarte, dar cred că cel care la Stalingrad a câștigat odihnă veșnică și a apărut înaintea Domnului Dumnezeu, a fost iertat prin severitatea ultimelor zile ale vieții sale pământești și prin chinurilor morții sale.

Oricine citește aceste rânduri, afectat, poate să lase cartea deoparte, să-și facă cruce și să-și spună: „Slavă Domnului că nu am fost acolo” sau să

blesteme pe cei care, după părerea sa, au fost în grea vinovăție.

Cuvintele trebuie să fie înțelese în conformitate cu ceea ce se înțelege prin ele. Fiecare poate să uite sau să-și amintească ce vrea sau să se gândească la ce își imaginează că este corect. Dacă ura începe să crească în cineva, atunci ar trebui să se gândească că orice vinovăție se află în imperfecțiunea conștiinței umane și dacă cineva vrea să construiască un monument în suflet, care să stea la temelia celei mai simple iubiri, atunci nu ar trebui să-l acopere cu aur.

Heinz Schröter,

Corespondent de război al armatei a 6-a.

Cu patruzeci şi opt de ore înainte…

O cameră destul de mare la parter în dreapta intrării în hotelul Krefeld. În colț sunt mese pe care stau scaune, pe perete se află o imagine a bătăliei de la Fehrbellin (Bătălia de la Fehrbellin — Schlacht bei Fehrbellin; citit aprox.: Șlaht bai Ferbelin — a avut loc în iunie 1675 între Suedia, pe de-o parte, și principatul Brandenburg plus Olanda pe de altă parte. Victorie categorică a germano-olandezilor. Bătălia este un reper în istoria Germaniei — Constantinis). În fața pânzei se află comandantul forțelor terestre, general-colonelul von Brauchitsch (citit aprox.: Brauhitci — Constantinis), la câțiva pași se află doi general-colonei, patru generali-maior, un colonel, un căpitan, întorși cu fața spre marele elector; deci, doi comandanți de armată, patru comandanți de corp de armată, șeful serviciului de pază și comandantul unității 100 a forțelor speciale de asalt. Data: 8 mai 1940.

Gura comandantului, aproape lipsită de buze, se mișcă cu greu:

„În curând va trebui să faceți o campanie militară și să vă întâlniți cu inamicul, ceea ce din punct de vedere militar nu este chiar așa. Ceea ce vă așteaptă de cealaltă parte a râului Meuse nu este, de asemenea, un secret. Trebuie să aveți grijă să scoateți din funcție armele grele ale inamicului, fără a pierde timpul, folosind noi tactici de atac surpriză. Știm despre francezi că sunt curajoși, dar acesta nu este războiul lor. Chiar și pe pământ belgian îi veți întâlni pe britanici. Știm puține despre numărul lor, armele și capacitatea de luptă, dar îi vom separa pe francezi de britanici și îi vom distruge separat. Niciunul, nici celălalt nu știe despre noile tactici de utilizare a forțelor noastre blindate, ceea ce înseamnă înfrângerea lor. Cred că cel târziu în treizeci de zile, întreaga situație se va schimba în favoarea noastră. Dumnezeu este cu dumneavoastră și cu soldații dumneavoastră.”

După un sfert de oră, comandantul l-a condus deoparte pe general-colonelul von Reichenau (citit aprox.: Raihânau — Constantinis), promovat la acest rang la 1 octombrie 1939.

„Contează ziua de mâine, domnule von Reichenau.”

„Mâine” s-a dovedit a fi un termen vag: ofensiva în Occident a fost planificată de șaisprezece ori, iar de șaisprezece ori data atacului a fost amânată; din 1939, Armata a 6-a aștepta ziua X.

„Acum, ziua de mâine nu poate fi evitată”, și-a spus comandantul armatei a 6-a și, în același timp, s-a gândit la întâlnirea din 23 noiembrie a anului precedent în Cancelaria Imperială din Berlin, unde comandanții tuturor

grupurilor de armate erau prezenți și și-a amintit de cuvintele lui Hitler despre nevoia unei ofensive. De asemenea, Reichenau a crezut că Hitler nu a menționat un cuvânt despre memorandumul pe care l-a depus cu puțin timp înainte. Atunci, generalul von Reichenau în nota sa a spus literalmente:

„Mein Führer, cred în norocul dvs., dar este inutil să contestați realitatea. Nu pot decât să menționez desfășurarea forțelor inamice și să vă spun că ar fi prematur dacă am acționa astăzi cu forțe mai slabe.” (Mein Führer — citit aprox.: main fiurăr, se poate traduce prin „conducătorul meu”; această traducere în română mi se pare inadecvată, Hitler n-a fost conducătorul personal al cuiva ci al Germaniei în general — Constantinis)

În același timp, generalul Canaris, șeful Abwehr-ului (Abwehr — Serviciul de informații și contrainformații al armatei germane între anii 1920 — 1945), a pus pe masa din fața Führer-ului o hartă care nu lăsa îndoieli cu privire la amploarea desfășurării forțelor aliate inamice de-a lungul graniței cu Belgia, iar atacul a fost din nou amânat. Așa că „Mâine” a fost în decembrie, ianuarie, martie, ca în final să fie pe 10 mai.

9 mai 1940, ora 18:15. „Personal comandantului”

La 9 mai 1940, un avion „Heinkel-Blitz” (citit aprox.: Haincăl Bliț), venit din est, a aterizat pe aerodromul din Düsseldorf (citit aprox.: Diusâldóf). Un căpitan a coborât din avion, singurul său bagaj era o servietă cu pereți de oțel și trei încuietori. Totul era pregătit: căpitanul a urcat în mașina care-l aștepta și condus la sediul armatei a 6-a. Acolo a fost primit întâi de primul ofițer al statului major: șeful departamentului operațional; apoi de adjutantul comandantului, maior von Witterscheim (citit aprox.: Vitărșáim). Conversația a fost de natură militară scurtă și formală.

Un sfert de oră mai târziu, curierul a predat servieta șefului de stat major al armatei a 6-a, generalul-maior Friedrich Paulus. Generalul luă calm servieta, dar partea stângă a feței avu un tremur. Serveta părea grea: conținutul său purta povara deciziilor de importanță politică pentru întreaga lume.

Orele de viață ale armatei a 6-a au început să fie numărate, după treizeci și patru de luni viața sa se încheia, dar pe 9 mai acest lucru nu putea fi cunoscut de o persoană cu trăsături faciale delicate și frunze de stejar aurii în butoniere; de asemenea, el nu știa că soarta îl alesese tocmai pe el pentru a opri bătăile inimilor a o sută de mii de oameni în focul unui iad înghețat.

Dacă Providența, în acea zi, i-ar fi permis să privească în viitor, unele dintre deciziile sale ar fi avut un alt caracter.

Generalul-maior Paulus nu putea să prevadă că general-colonelul Jodl, șeful Statului Major General al Wehrmacht-ului, care în fața Tribunalului militar internațional din Nürnberg, în februarie 1946, va spune următoarele cuvinte:

„Simpatizez profund cu martorul, feldmareșal Paulus, care nu a putut să știe că Hitler a considerat cazul său ca fiind un eșec, din momentul în care peste Stalingrad au început furtunile de zăpadă.”

La ora 19:15, Paulus i-a adus comandantului, general-colonelului Walter von Reichenau, la Hotel Park o radiogramă decriptată, cu ordinul de a ataca Olanda.

Cuvântul cheie a fost „Danzig”.

„Continuați”, spuse Reichenau privind la cartea din fața sa Întâlnirea cu un geniu.

„Asta-i tot, domnule general-colonel. Nu sunt mai multe cuvinte”.

După un sfert de oră, Paulus a apăsat legendarul „buton roșu”, după care au început — practic — aproape toate luptele. Dispozitivul pentru a da comenzi a funcționat.

Sosise vremea.

Dar s-a întâmplat altceva, ceva ce nimeni nu numai că nu putea ști, dar nici nu putea ghici.

Joi seara, atașatul militar olandez la Berlin, Jacobus Zas, s-a întâlnit cu un colonel Abwehr care l-a informat că au fost emise ordine pentru o ofensivă în Occident și că Hitler pleacă pe frontul de vest.

„Există încă posibilitatea ca ofensiva să fie amânată”, a spus colonelul, „va fi un moment critic la ora nouă și jumătate; în cazul în care nu se dau ordine contrare până atunci, va fi imposibil să se schimbe ceva”.

Spre seară, în aceeași zi, în timp ce comandamentul armatei a 6-a a dat ordin unităților sale, atașatul militar olandez era la intrarea laterală sediului Wehrmacht-ului, pe Bendlerstrasse, în așteptarea unei decizii. Douăzeci de minute mai târziu a fost informat:

„Dragul meu prieten, acum s-a terminat cu adevărat, nu s-au dat ordine contrare, Hitler s-a dus pe frontul de vest. Sper că ne vom revedea după acest război”.

Maiorul Zas a plecat rapid către misiunea sa, unde a cerut și atașatului militar belgian să vină pentru a primi mesajul. La rândul său, el a raportat telefonic la Bruxelles veștile tulburătoare. Timp de o jumătate de oră, maiorul Zas a așteptat legătura cu ministerul de război de la Haga, la celălalt capăt al firului a răspuns locotenentul de rangul întâi de marină Post Uytver.

„Post, îmi recunoașteți vocea, nu? Eu sunt Zas, sunt la Berlin. Trebuie să vă spun un singur lucru:

să fiți atent în zori mâine dimineață. Mă înțelegeți. Repetați vă rog”.

Locotenentul Uytver a repetat și în cele din urmă a spus:

„Scrisoarea nr. 210 a fost primită”.

Era un aranjament codificat între atașatul militar și ministerul de război: „scrisoarea 210” însemna o invazie inamică, iar ultimele două cifre arătau ziua invaziei. O oră și jumătate mai târziu, șeful departamentului de informații externe olandeze, colonelul van de Plasche, a sunat la Berlin și a spus cu oarecare îndoială în voce:

„Am primit vești proaste despre operația soției dvs., îmi pare foarte rău pentru asta. V-ați consultat cu medicii?”

Iar maiorul Zas a răspuns indignat în linia deschisă:

„Nu înțeleg de ce mă neliniștiți în aceste circumstanțe, am vorbit cu toți medicii, operația începe mâine în zori”.

Astfel de îndoieli au avut cauza lor, întrucât planurile de invazie germană au fost deja raportate de trei ori și de fiecare dată au fost informații despre amânarea termenelor, așa că în Olanda au început să trateze acest lucru cu o oarecare neîncredere.

De data aceasta însă, informația a fost corectă.

Dacă aceste evenimente nu s-ar fi produs, atunci în seara aceleiași zile un alt caz ar fi putut fi o sursă de alarmare: pe 9 mai, proiecțiile în cinematografe și spectacolele în teatrele situate în zona în care se afla armata au fost întrerupte. „Toți angajații Wehrmacht-ului să vină la unitățile lor militare și la unitățile de serviciu”, a sunat o vocea metalică în difuzor.

Ofițerii de informații ai Statului Major General au fost stupefiați când au auzit acest mesaj (ordinul pentru astfel de acțiuni nu era lăsat la latitudinea Înaltului Comandament al Wehrmacht-ului); spațiul până la cele mai apropiate granițe a fost umplut cu alarma unei furtuni care se apropia. „Ce idiot a dat acest ordin?!” — La aflarea acestui lucru, comandantul armatei a bătut puternic cu pumnul în masa din camera sa de la Park Hotel.

Acest idiot n-a fost găsit, dar acum nu era nimic surprinzător în faptul că a doua zi dimineață la ora „x” și cincisprezece minute, când unitatea 100 cu destinație specială, care avea sarcina de a captura poduri, a văzut podurile de peste râul Maas zburând în aer, înainte ca echipele de geniști să se apropie de ele.

Din acel moment, totul a decurs conform programului stabilit.

Armata a 6-a a rămas în contact cu inamicul, și-a croit drum prin Olanda, a acceptat predarea armatei belgiene la 28 mai în Évaillé, a ajutat la „punerea lucrurilor în ordine” lângă Dunkerque și a înaintat spre sud, continuând să efectueze operațiuni militare până pe râul Loire. Timp de câteva săptămâni, aerul mirosea a praf de pușcă și plumb.

După armistițiul cu Franța, armata a așteptat în Bretania un ordin pentru un desant la scară mare pe insula engleză. Armata a 6-a a primit misiunea de a se deplasa pe peninsula Cherbourg spre coasta de sud-est a Angliei.

Operațiunea „Leul de mare” a fost amânată (Operațiunea „Leul de mare” a fost planificată de Wehrmacht pentru invazia Angliei). Timp de jumătate de an, ostașii armatei lui Reichenau s-au odihnit: își reparau uniformele și tălpile cizmelor. În timpul zilei, ei erau angajați în antrenamente de luptă pe

o peluză scurtă, iar seara beau chablis sau beaujolais. În pauze trimiteau scrisori prin poștă sau își risipeau soldele până la ultimul franc.

Între timp, lui Reichenau i s-a acordat gradul de feldmareșal; iar când diviziile au plecat în primăvară spre est, pentru statul major și pentru unitățile subordonate a fost clar că mai sunt multe evenimente înainte.

În ziua atacului asupra Uniunii Sovietice, armata a 6-a a trecut Bugul și împreună cu ea alte unsprezece armate germane au trecut granița sovietică. Armata a 6-a a capturat unul după altul orașele Rivne, Jitomir, Kiev, Poltava și Harkov. În iarna anului 1941, unități avansate ale armatei au săpat tranșee în jurul Belgorodului. Comandamentul armatei și-a stabilit sediul într-o clădire din Piața Roșie din Poltava.

Până la orașul său fatal, armata a 6-a mai avea de parcurs cinci sute de kilometri.

„Cu armata dvs., puteţi asaltă şi cerul”, a spus Hitler.

În decembrie 1941, Hitler a ajuns la Poltava; avea motive speciale.

În nord, Grupul de armate „Centru”, după o încercare eșuată de a captura Moscova prin Kalinin și Kaluga, a fost fragmentat de loviturile puternice ale forțelor rusești, în sud, armata 1 panzer (de tancuri) a capturat orașul Rostov, dar douăzeci și patru de ore mai târziu l-a părăsit și s-a retras mai întâi în spatele frontului din zona Tuslov. După aceea, flancul drept al Grupului de armate „Sud”, sub atacul puternic al unităților sovietice, a fost nevoit să se retragă în Taganrog, unde au avut loc bătălii aprige.

Hitler, folosind toată elocvența sa, a încercat să-l convingă pe feldmareșal să meargă din nou în ofensivă, dar von Reichenau a refuzat, pomenind evenimentele din nord și sud:

„Armata își va menține poziția, Mein Führer, și nu va permite nicio încercare a forțele inamice de a străpunge frontul”.

Hitler a încercat din nou să-l convingă pe von Reichenau, dar i s-a răspuns:

„Dacă comandați, Mein Führer, armata a 6-a va marșa, dar nu sub comanda mea”.

Hitler s-a uitat la Reichenau surprins, s-a plimbat în jurul mesei și, apropiindu-se de el, a spus:

„Cu armata dvs. Puteți asaltă și cerul, nu vă înțeleg îndoielile și nu vi le împărtășesc”.

Comandantul armatei a rămas calm. Și-a pus monoclul la ochi, a ridicat paharul cu vin și s-a înclinat ușor.

„Sper că acest lucru este temporar, Mein Führer”.

Asta însemna îndoiala privind „asaltul cerului”.

Hitler s-a uitat foarte rece la Reichenau și a spus:

„Acest lucru poate duce la o situație tragică care ar complica serios relațiile noastre dacă greșiți. Înțelegeți ce vreau să spun, Reichenau?”

Reichenau a înțeles, însă, nimic nu l-a clintit în decizia sa de a rămâne pe loc cu armata a 6-a. Găurile frontului au fost peticite, flancurile armatei a 6-a au împiedicat o catastrofă în nord și o înfrângere în sud.

Reichenau avea dreptate. (Reichenau, în timpul operațiunii Barbarossa, în 1941, a emis un ordin prin care încuraja soldații germani să ucidă civili pe frontul de est. În calitate de responsabil a zonei de operațiuni a armatei a 6-

a, a permis ca SS Einsatzgruppen și auxiliarii ucraineni să ucidă peste 33.000 de jidani la Babi Iar, dar și alte masacre și atrocități)

Cu puțin timp înainte de Crăciun, comandantul forțelor terestre, general-feldmareșalul von Brauchitsch l-a căutat pe comandantul armatei, întrucât feldmareșalul von Rundstedt i-a trimis o telegramă lui Hitler cerându-i permisiunea de a se retrage în sectorul Mius, dar a adăugat că, dacă va fi refuzat, va cere Führer-ului să numească pe altcineva la comanda Grupului de armate „Sud”.

La două zile de la plecarea comandantului forțelor terestre, feldmareșalul von Rundstedt a zburat în Franța pentru a „se odihni puțin”, iar feldmareșalul von Reichenau l-a înlocuit. Prima acțiune independentă a lui von Reichenau, în calitate de comandant al Grupului de armate „Sud”, a fost retragerea neautorizată a liniei de front în sectorul Mius, pe care a raportat-o la sediul Führer-ului.

Generalul locotenent Paulus, din august 1940, prim intendent al Statului Major General al forțelor terestre, la cererea lui Reichenau a devenit comandantul fostei sale armate. Colonelul Heim a devenit șeful statului major.

La 17 ianuarie 1942, feldmareșalul von Reichenau a suferit un accident cerebral la Poltava și a murit, așa că nu a trebuit să supraviețuiască tragicului sfârșit al armatei sale.

Comanda Grupului de armate „Sud” a fost luat de feldmareșalul von Bock. Pe parcursul a trei luni, s-au schimbat de trei ori comandanții grupului de armate.

În primele luni ale anului 1942, Armata Roșie a încercat să spargă frontul german, dar aceste încercări au eșuat. În plus, datorită operațiilor de contraatac reușite, a fost posibilă schimbarea situației amenințătoare și obținerea de victorii semnificative.

Așadar, în timpul bătăliei de primăvară din regiunea Izium, trei armate ale lui Timoșenko au fost înconjurate și înfrânte, încercuirea trupelor germane lângă Holm și Demiansk a fost ruptă, armata generalului Vlasov, care apăra Moscova, a fost înconjurată și epuizată.

Șef al statului major al armatei a 6-a a fost numit colonelul Schmidt, În iunie 1942, Schmidt a devenit 1general-maior, în încercuirea de la Stalingrad a primit gradul de general-locotenent, iar mai târziu general-colonel. Colonelul Heim a fost promovat la gradul de generalul-maior și a primit divizia 14 panzer (de tancuri). Toamna a preluat comanda Corpului

48 panzer. Grupul de armate „Sud” a fost împărțit în Grupul de armate „A” și Grupul de armate „B”.

Pe 28 iunie a început ofensiva germană. În primul rând, Grupul de armate „B” a înaintat din regiunea Kursk, ajungând 8 zile mai târziu la est de Harkov. Zece zile mai târziu, Grupul de armate „A” a început să avanseze.

În timpul verii, Grupul de armate „A”, format din armata a 17-a și armata 1 de tancuri, a intrat prin porțile Caucazului de Vest și Central. Comandamentul Armatei Roșii și-a retras trupele din fața ofensivei germane în interiorul regiunii și doar lângă Voronej trupele sovietice au opus o rezistență hotărâtă. Regiunea Voroșilovgrad a fost, de asemenea, predată fără lupte serioase. Armata a 6-a a luat relativ ușor marele cot al Donului, la est de linia Rostov — Rossoș și în bătălia de la nord-vest de Kalaci a înconjurat și a învins armata 1 sovietică de tancuri, precum și cea mai mare parte a armatei a 62-a siberiană.

Peste o mie de tancuri T-34 au rămas pe drum de-a lungul Donului.

În plus, nu trebuie să uităm de luptele tactice locale continue care au avut loc atât în sud, cât și în zona Grupului de armate „B”. Marșuri lungi, lipsuri și boli completează imaginea luptelor din acele zile și săptămâni.

În timpul operațiunilor de vară, cererea lui Hitler pentru capturarea Stalingradului a devenit tot mai insistentă.

În ordinul Führer-ului cu № 45 din 2 iulie 1942, s-a spus:

„Prin capturarea Stalingradului, este planificat să se blocheze fâșia dintre Don și Volga, precum și Volga în sine, și apoi să concentreze unități mobile în zona inferioară a râului Volga, care ar trebui să blocheze Volga în apropiere de Astrahan.”

Nu a fost posibil să se ia Moscova, dar trupele germane ajunseseră chiar lângă Leningrad, iar acum orașul cu numele lui Stalin trebuia să cadă.

Următorul capitol despre Operațiunea Blau (Fall Blau — Operațiunea Albastru — a fost numele de cod pentru operațiunea Wehrmacht-ului din timpul ofensivei de vară a anului 1942. A dus la declanșarea bătăliilor de la Voronej, Stalingrad și din Caucaz.) oferă o descriere clară a situației, așa cum a fost văzută de șeful de atunci al grupului „Răsărit” din departamentul de operațiuni al Statului Major General al forțelor terestre, locotenent-colonel conte Kilmannsägg (citit aprox.: Chilmansec).

„Ordinul Führer-ului: «Armata a 6-a să captureze Stalingradul» “

Decizia de a declanșa operațiunea Blau a fost luată primăvara, după ce au trecut înghețurile severe de iarnă și situația de pe Frontul de est s-a stabilizat în sfârșit; puternica contraofensivă a rușilor din regiunea Harkov, care la început a avut un succes considerabil, în mai nu numai că a eșuat complet, dar s-a transformat și într-o înfrângere de mari proporții pentru ei. În același timp, a devenit clar că, în ciuda utilizării planificate de forțe aliate puternice, se pare, nu mai este posibil să se lanseze o ofensivă pe întregul front, de la Marea Neagră la Marea Baltică, ca în anul precedent. Subiectul discuției a fost aceeași peoblemă ca în 1941, și anume problema bătăliilor majore în regiunile de frontieră. Cum și în ce scop ar trebui efectuată ofensiva? Încă o dată, decizia lui Hitler cu privire la ofensivă a vizată regiunea de sud a Rusiei, abandonând direcția Moscovei din cauza situației schimbate și a argumentelor destul de bune.

Atacul asupra Moscovei oferea oportunitatea de a învinge forțele principale sovietice, care probabil erau ținute pentru apărarea capitalei, nu atât pentru că era capitala, ci datorită importanței extreme a acestui punct în raport cu toate transporturile și comunicațiile sovietice la vest de Ural. Importanța economică a acestei regiuni a fost în mod evident mai mică. Soluția Moscovei ar putea fi privită ca o „soluție militară”, deoarece un soldat, dacă gândește logic, va gândi întotdeauna că înfrângerea principalelor forțe inamice îi va aduce automat, poate nu imediat, succes economic: dacă trupele inamice sunt deja înfrânte sau există în număr mic, o zonă importantă din punct de vedere economic va fi mai devreme sau mai târziu în mâinile sale, chiar dacă nu este direct implicat în ostilități pentru a o captura.

Capturarea Stalingradului și a Caucazului, dimpotrivă, însemna rezolvarea problemelor în primul rând de natură economică și politică, ceea ce ar fi dat speranța că, punând mâna pe principala bază industrială și alimentară a inamicului, se poate produce o asemenea lovitură potențialului său militar, încât forțele sale armate, încă suficient de puternice pe front, ar deveni inutile. Gândurile lui Hitler au inclus cuvinte cheie precum cereale și vite ucrainene, cărbune și fier din Donețk, petrol din Caucaz, blocarea Volgăi, atragerea Turciei și, ca obiectiv final, accesul în Orientul Mijlociu, care era sursa de petrol pentru flota engleză și, în același timp, puntea de legătură care duce în India.

O strategie bazată pe economie funcționează mai fiabil și mai mortal, dar încet, însă cel care o folosește trebuie să fie el însuși puternic din punct de vedere economic, să aibă suficient timp și multă rezistență (uimitor de bine explică mobilul lui Hitler; exact aceeași strategie economică este folosită azi de Statele Unite pentru distrugerea celor care nu vor să se lase jefuiți de americani). Toți acești trei factori au lipsit în Germania și, dacă au fost, atunci au fost într-o măsură insuficientă. Forța și superioritatea Reichului se aflau în capacitățile sale militare, ceea ce a făcut posibilă desfășurarea ofensivei. Din punct de vedere material și moral, Germania era încă destul de puternică, încât chiar și criza de iarnă a putut paraliza acțiunile operaționale doar pentru o perioadă scurtă de timp (se referă la eșecul german de la porțile Moscovei).

Chiar dacă general-colonelului Hadler, șeful Statului Major General, i-a plăcut ofensiva asupra Moscovei, a considerat că nu are dreptul să ignore aspectele economice și politice și, deși s-a opus ofensivei sudice, nu a mai avut argumente fundamentale. Problema luării unei decizii a fost, fără îndoială, foarte importantă și complexă și a fost adoptată de Hitler în favoarea Stalingradului, cu perspectiva ulterioară a unei lovituri în Caucaz.

Operațiunea „Blau” a avut în vedere o ofensivă cu direcția atacului principal pe flancul stâng al sectorului de sud al frontului de est, trecând, aproximativ, de la Taganrog pe Marea Azov, în direcția sud-est. Punerea în aplicare a acestui plan a fost încredințată a celor două grupuri de armate: Grupul de armate „A” în dreapta (armata a 17-a și armată 1 de tancuri) și Grupul de armate „B” în stânga (armata a 4-a de tancuri și armata a 6-a). Erau urmate de un front larg al unităților avansate ale celor patru armate aliate, și anume: două armate românești, una italiană și una maghiară. Sarcina principală a fost atribuită grupului de armate nordic, sub comanda feldmareșalului Bok și, în cadrul acestuia, din nou armatei a 6-a. Planul era să se înainteze, străpungând cu flancul nordic în regiunea Voronej, apoi, întorcându-se pe cursul Donului, care servea drept pavăză pe flanc, să ajungă la Volga de pe ambele părți ale Stalingradului și mai departe pe Donul de jos.

Așa arăta planul ofensiv. De asemenea, a fost avut în vedere un atac asupra Caucazului, dar nu a fost inclus în plan. Era posibil ca un atac direct asupra munților Caucaz să poată începe abia în primăvara anului 1943; astfel, cu acest calcul, au fost într-adevăr evaluate capacitățile armatei germane.

Adesea, și nu fără motiv, s-a pus întrebarea de ce armatele aliate, care din punct de vedere militar erau, fără îndoială, mult mai slabe, au fost folosite ca formațiuni de protecție a flancurilor sau de menținere a încercuirilor; pe lângă faptul că erau alături una de cealaltă și nu aveau unități germane în componența lor, după cum se impune în condițiile războiului multinațional. Au existat motive politice pentru acest lucru, în primul rând din cauza lui Antonescu și Mussolini, care au propus utilizarea armatelor lor ca formațiuni de sprijin, drept o condiție principală pentru participarea lor la ostilități în sectoare atât de îndepărtate ale frontului. Nu mai vorbim de faptul că armata germană s-a aflat într-o situație destul de presantă de necesitatea umplerii unui spațiul vast cu forțe militare; trupele germane și-au asumat, fără îndoială, un anumit risc din cauza armatelor aliate, întrucât acestea din urmă, cu excepția câtorva unități, nu trebuiau să fie direct implicate în lovituri ofensive, ci să meargă ca un al doilea eșalon. Sarcina lor era să vină la Don, care reprezenta o barieră naturală serioasă, cu o forță proaspătă. În plus, a fost prevăzut ca între armatele aliate să se plaseze un număr suficient de divizii germane de încredere sub forma unui șir de perle capabile să riposteze la contraofensiva inamicului.

Și în sfârșit, chiar înainte de începerea operațiunii, eficacitatea de luptă a diviziilor aliaților a fost supraestimată. Motivul a fost că până atunci, România, Ungaria și Italia au avut pe frontul de est doar câteva formațiuni sub forma unor forțe expediționare, care au luptat relativ bine și în primul rând unitățile românești. În ciuda acestui fapt, principiul utilizării unităților mixte ar fi fost mai bun, ceea ce de fapt, a dorit Înaltul Comandament al forțelor terestre (OKH — Oberkommando des Heeres; citit aprox.: Obăcomando des Hirăs); cu toate acestea, acest principiu nu a fost pus în aplicare. Chiar și mai târziu, după ce armatele aliaților au fost învinse, acest lucru a fost posibil doar în unele locuri în care au existat constant mari dificultăți: italienii au dispărut complet de pe frontul de est, unitățile maghiare nu au mai fost folosite în ostilități, cel puțin până când linia frontului a ajuns la granițele Ungariei și doar trupele române au rămas pe front.

Cu aproximativ zece zile înainte de data planificată a ofensivei (18 iunie) — din punct de vedere tactic și de aprovizionare, pregătirea era aproape gata — șeful departamentului operațional al statului major al diviziei 23 panzer, care trebuia să efectueze operațiuni militare în zona principală de străpungere la vest de Voronej, a zburat cu un mic avion în direcția frontului

pentru a realiza recunoașterea aeriană a zonei pozițiilor inițiale ale diviziei sale. În mapa sa (pe care a luat-o cu el, încălcând instrucțiunile) erau toate documentele cu dispoziții pentru divizie. Pilotul s-a rătăcit deasupra teritoriului necunoscut, avionul a început să se apropie de linia frontului și în imediata apropiere a fost doborât în „țara nimănui" (țara nimănui — fâșie îngustă de teren ce separă pozițiile adversarilor). O echipă de căutare a fost trimisă imediat la locul accidentului. Când a ajuns la avion, n-a găsit nici pilotul, nici ofițerul de stat major, nici actele sale, nici urme care să indice moartea vreunuia. O verificare suplimentară a conținutului documentelor lipsă a arătat că acestea au abordat în detaliu (ceea ce nu era necesar) planurile operaționale majore; astfel încât rușii, obținând aceste documente, puteau înțelege imediat că a fost planificat un atac decisiv major împotriva lor.

Situația, cu semnificația sa fatală, a fost aceeași ca în 1940, când planul ofensivei în direcția occidentală a căzut în mâinile armatei belgiene. Atunci se putea permite o amânare a ofensivei și între timp să se elaboreze un nou traseu, dar în Rusia apropierea sfârșitului de vară nu a permis. Prin urmare, comandamentul german s-a confruntat cu o dilemă neplăcută: fie să abandoneze operațiunea și, astfel, să transfere inițiativa rușilor, ca în 1942, fie să efectueze operațiunea în conformitate cu planul, dar în același timp pierzând factorul extrem de important al surprizei. După ce a convenit această problemă cu șeful Statului Major General (OKH), Hitler a decis să lanseze ofensiva în conformitate cu planul. Ca o manevră înșelătoare, cu o săptămână înainte de atacul principal, aproximativ în centrul sectorului, a fost efectuat doar un atac parțial, limitat, care s-a încadrat organic în planul general al întregii operațiuni.

În partea germană, nimeni nu avea o idee clară despre ce știau cu adevărat și erau pe cale să facă rușii. Adevărat, au apărut diverse date care indicau faptul că, cel puțin înainte de zborul eșuat, rușii se așteptau ca lovitura să fie lansată în raionul de la vest de Voronez, iar apoi atacul să fie transferat spre nord, adică Moscova. Se pare că rușii așteptau, așa cum s-a spus anterior, o „soluție militară" la dilema direcției ofensivei și care corespundea acțiunilor lor defensive.

Rezistența de lângă Voronej a fost acerbă, iar rușii au încercat cu orice preț să împiedice o străpungere în această zonă. După ce au eșuat, rezistența a început să slăbească semnificativ, pe măsură ce ofensiva germană s-a extins spre sud.

În primele trei săptămâni, ritmul de înaintare al unităților avansate s-a dovedit a fi atât de rapid încât erau înainte de grafic. Poate suna ciudat, dar tocmai din acest motiv era dificil să avem o imagine clară a trupelor inamice. Au apărut opinii dezacordate. O retragere rapidă, însoțită de bătălii aprige ale ariergărzii, putea avea diverse motive:

Rușii au fost învinși, dar acest lucru s-a aplicat în mod clar numai în sectorul frontului de lângă Voronej. În general, puțini prizonieri, precum și trofee mici au pledat împotriva acestui punct de vedere.

Pe frontul de sud pozițiile rusești erau foarte slabe, deoarece au concentrat principalele forțe în raionul Moscovei pentru apărarea sa. Transferul unei părți semnificative a trupelor din zona Moscovei pe frontul de sud era imposibil din cauza lipsei de timp, deoarece la vest de Don nu mai existau linii de cale ferată la dispoziția lor.

Oricât de puternică sau slabă ar fi poziția rușilor în sectorul sudic al frontului, după apărarea eșuată de lângă Voronej, trupele lor au efectuat o retragere sistematică, pe scară largă, dincolo de Don și Volga.

Întrucât OKH nu avea o idee clară a situației trupelor inamice și a planurilor lor, șeful statului major al forțelor terestre l-a trimis în a doua jumătate a lunii iulie pe șeful direcției operaționale, contele von Kilmannsägg, în zona armatelor și diviziilor care se pregăteau pentru ofensivă, pentru a-și forma o idee asupra situației din zona de front. La întoarcere, contele Kilmannsägg l-a informat pe șeful statului major cu privire la impresiile sale, și anume: pe două treimi din front, trupele rusești erau absente. De aici se puteau trage două concluzii: fie rușii s-au retras, ținând cont de forțele inamice mai puternice din sud și au trebuit să creadă că o întâlnire cu ele undeva și într-o zi va fi inevitabilă, fie au avut cu adevărat o forță mică în acest raion de front.

În acest caz, rușii ar fi trebuit să pregătească forțe mai mari, care la un moment dat și în orice loc ar putea să apară în arena ostilităților. Aceasta însemna că, în ciuda succesului extraordinar, nu ar fi trebuit să ne stabilim obiective prea mari, astfel încât, în cazul contramăsurilor sovietice, să fim nevoiți să le cedăm.

Hitler a evaluat complet incorect situația cu privire la trupele inamice, în primul rând în zona armatei a 6-a și și-a supraestimat propriile capacități.

Decizia de a ataca simultan Stalingradul și Caucazul a fost luată la sfârșitul lunii iulie (probabil că Hitler a fost indus în eroare de lipsa împotrivirii sovieticilor după înfrângerea lor la Voronej, trăgând concluzia

că Stalin nu mai putea concentra rapid trupe care să oprească ofensiva germană. Și astfel și-a divizat în mod fatal trupele). Armata a 6-a a primit ordinul: „direcția spre Stalingrad”, iar armata 1 panzer: „traversează Donul la sud și înaintează spre Caucaz”.

Datorită ofensivei rapide au apărut mari probleme de aprovizionare, în special la avansarea formațiunilor de blindate ale armatei a 6-a. Din cauza întârzierilor în aprovizionare, a apărut o situație tensionată neprevăzută. În ciuda faptului că aprovizionarea a fost planificată individual pentru fiecare etapă, în conformitate cu timpul calculat a ofensivei, furnizarea materialelor necesare pe calea ferată nu a fost efectuată atât de rapid pe cât era nevoie.

Încă un punct slab a fost descoperit, și anume: un număr insuficient de mijloace motorizate în zona vastă de mișcare a marilor coloane.

Comanda grupului de armate era acum foarte reticentă în a reduce ritmul ofensivei pentru a elimina problemele apărute, în primul rând cu carburantul. Volumul întregii producții de carburant german a fost de natură să facă imposibilă reînnoirea rezervelor pentru a asigura ofensiva, deși producția curentă de combustibil a satisfăcut nevoia.

Lipsa carburantului a lovit în special formațiunile blindate, pentru care nu exista suficient combustibil pentru a pătrunde în orice direcție. În acest sens, Hitler a ordonat transportul combustibilului în principalele secțiuni ale ofensivei efectuate în direcția Caucaz și, în plus, a consolidat acest grup de armate transferând două divizii de blindate ale armatei a 6-a către armata 1 de tancuri. Acum exista un singur corp de tancuri ca parte a armatei a 6-a, despre care se credea că e suficient pentru Stalingrad. Hitler nu vedea nevoia unui ritm atât de rapid de vreme ce credea că rușii erau complet învinși. În ceea ce privește direcția caucaziană, aici trupele sovietice au avansat, deci decizia lui Hitler de a furniza cu prioritate carburant acestui sector al frontului (nu numai din punct de vedere al timpului, dar și din motive politice) a fost considerată o măsură pentru asigurarea punerii în aplicare a deciziei de a ataca simultan în două direcții. Din cauza dezacordurilor cu Hitler, feldmareșalul von Bock a fost obligat să abandoneze această problemă. Ofensiva a continuat o perioadă, dar chiar înainte de a se apropia de marele cot al Donului, la vest de Stalingrad, armata a 6-a a fost nevoită să se oprească din cauza lipsei de carburant.

Pe 19 iulie, la Nikolski, armata a 6-a a primit ordin oficial să atace Stalingradul. Toți au fost cuprinși de anxietate: nimeni nu era cuprins de bucurie.

După ce malul de vest al Donului a fost ocupat pe secțiunea Kacialinskaia— Verhne — Cirskaia, situația din zona marelui cot al Donului s-a stabilizat, ceea ce a creat condițiile prealabile pentru înaintare și trecerea peste Don.

Până în acest moment, armată a 4-a de tancuri, care traversa Donul și se deplasa spre sud, a atins înălțimile de lângă Kotelnikov.

Saltul armatei a 6-a pentru întâlnirea cu destinul

Comandamentul armatei a privit cu tristețe lucrurile, ceea ce este evidențiat cel mai bine de ordinul armatei asupra atacului de la Stalingrad din 19 august 1942:

„Document strict secret
Comandamentul armatei a 6-a
Cod document: № 3044/42 strict secret.
Statul major al armatei
19 august 1942
Ora18:45
exemplare Al 9-lea exemplar
ORDIN PE ARMATĂ
privind atacul asupra Stalingradului
(harta 1:100.000)

Rușii se vor angaja în lupte aprige, apărând zona din jurul Stalingradului. Trupele lor au ocupat și s-au consolidat până la o adâncime mare pe malul estic al Donului, la vest de Stalingrad, pentru a proteja orașul.

Prin urmare, în timpul trecerii peste Don și a înaintării către Stalingrad, armata se așteaptă să întâmpine rezistență frontală și contraatac pe flancul nordic al ofensivei sale.

Este posibil ca după loviturile zdrobitoare date de trupele noastre săptămâna trecută, rușii să nu aibă suficientă putere pentru o rezistență decisivă.

Armata a 6-a va ocup teritoriul dintre Don și Volga și își va consolida pozițiile în direcțiile est și nord.

Pentru aceasta, armata va forța Donul între Peskovatka și Ostrovski. Lovitura principală va fi efectuată pe ambele părți ale Vertiaci. Cu o acoperire constantă a sectorului nordic, armata va străpunge cu unitățile grele lanțul de dealuri între râurile Rossoșka și Karenna către zona de la nord de Stalingrad până la Volga, în timp ce o parte a forțelor principale vor pătrunde concomitent în oraș din nord-vest.

Această străpungere va fi însoțită pe flancul sudic de transferul unei părți a forțelor peste cursul mijlociu al râului Rossoșka pentru se a uni la sud-vest de Stalingrad cu formațiunile mobile vecine care vor înainta dinspre sud.

În direcția cursului inferior ale râurilor Rossoșka și Karpovka, precum și în amonte de Don, de la Kalaci, armata își va asigura pozițiile doar cu forțe

mici. Ofensiva din acest sector ar trebui întreprinsă din direcția nord-est, imediat ce unitățile vecine se apropie de Karpovka din sud.

Pentru ofensiva de la malul estic al Donului la malul vestic al râului Malâi rămân doar forțe mici, care ulterior vor lua parte la distrugerea forțelor inamice de acolo.

Sarcini.

Corpul 24 panzer va asigura secțiunea Donului pe flancul din dreapta a armatei până la satul Lucinskoe și, lăsând cele mai slabe poziții pe Don, va pregăti, împreună cu divizia 71 infanterie, un cap de pod de pe ambele părți ale Kalaciului, cu străpungerea ulterioară a acestei divizii către est. Statul major al corpului va fi pregătit pentru transferul său din această secțiune a frontului în alt loc.

Corpul 51 de armată va ocupa următorul cap de pod de pe ambele părți ale localității Vertiaci. În acest sens, în subordinea sa vor fi transferate temporar unitățile de artilerie, geniu și control al traficului, precum și unitățile antitanc și echipamentele de comunicații ale Corpului 14 panzer.

De îndată ce Corpul 14 panzer se deplasează spre est prin capul de pod, sarcina Corpului 51 va fi să acopere flancul său sudic.

Pentru a face acest lucru, el va desfășura o ofensivă între Nijne-Alekseevski și Rossoșka; forțând râul Rossoșka, va ocupă înălțimile de la vest de Stalingrad și va face joncțiune temporar cu unitățile mobile vecine din dreapta care acționează dinspre sud.

În continuare, corpul va ataca centrul și partea de sud a Stalingradului.

Între timp, forțele mai slabe vor oferi sprijin între Peskovatka și Nijne-Alekseevski. Pentru a distruge unitățile ruse situate la sud de această linie, la nord de Karpovka, armata va primi un ordin în timp util.

Corpul 14 panzer, după ce Corpul 51 Armată ocupă capul de pod, va avansa de la acesta peste dealurile de la nord de Rossoșka spre est până la Volga, la nord de Stalingrad; va bloca traficul naval pe Volga și cel feroviar la nord de Stalingrad.

Cu unitățile sale din nord-vest, corpul va intră și ocupă regiunea de nord a Stalingradului.

Unitățile de blindate nu vor fi utilizate pentru acest lucru.

La nord, acoperirea va trebui să fie asigurată la sud-vest de Erșovka și la sud de Graceva, în timp ce un contact strâns ar trebui să fie menținut cu Corpul 8 de armată care va înainta dinspre vest. Corpul 8 de armată va acoperi flancul nordic al Corpului 14 panzer; pentru aceasta se va îndreapta

către capetele de pod ocupate între satele Nijnâi Gherasimov și Ostrovski, în direcția sud-est și, întorcându-se constant spre nord, va ocupa linia dintre Kuzmici și Kacialinskaia, care va fi protejată de tancuri, dacă va fi posibil.

Este necesar să mențină un contact strâns cu Corpul 14 de tancuri.

Corpurile 11 și 17 de armată vor acoperi flancul de nord al armatei.

Corpul 9 de armatei se va desfășura pe sectorul Donului de la Melovaia — Kletskaia până la limita din stânga a armatei; acest corp menține în subordine divizia 22 panzer, pregătită să sprijine armata în zona Dalnâi — Perekop — Orehovski — Selivanov.

Ziua și ora ofensivei vor fi transmise prin ordin special.

Pentru liniile de demarcație între unități consultați harta atașată.

Corpul 8 aerian va oferi sprijin pentru înaintarea armatei, mai întâi în zona atacului principal al Corpului 51 de armată, apoi în zona Corpului 14 de tancuri.

Postul de comandă al armatei va fi din 21 august la Osinovski.

Transmiterea ulterioară a acestui ordin către autoritățile de comandă inferioară, se va face numai sub formă de extras cu conținut care se referă strict la acea unitate subordonată. Transmiterea aeriană este interzisă. Respectarea prevederilor privind nedivulgarea este obligatorie.

Comandantul armatei Paulus.

În dimineața zilei de 16 august, Corpul 8 de armată a traversat Donul pe ambele părți ale localității Akatov și a creat un cap de pod care s-a dovedit unul dintre cele mai lipsite de sens în acest război. Opt zile mai târziu, acest cap de pod a fost cedat, iar pe malul estic al Donului au rămas trei sute de cadavre.

Pe 19 august, armata 4 de tancuri a înaintat de la sud spre calea ferată, tronsonul Stalingrad — Kalaci, fără a ajunge la treizeci de kilometri. Pe malul de vest al Donului se aflau diviziile de șoc ale armatei a 6-a. Sarcinile au fost deja distribuite. Corpul 51 urma să ocupe capete de pod la punctele Vertiaci și Peskovatka, astfel încât Corpul 14 panzer, împreună cu divizia 16 panzer, să poată pleca spre est, spre Volga.

Ofensiva de pe Don a fost inițial programată pentru 19 august, apoi reprogramată pentru 21 august.

Trupele care se pregăteau pentru ofensivă și-au luat pozițiile inițiale sub acoperirea întunericului. În zona de ofensivă a diviziei 76 de infanterie, regimentele 178 și 203 de infanterie erau pe prima linie. Regimentele 516 și

517 de infanterie ale diviziei 295 infanterie și-au ocupat pozițiile inițiale pentru atac.

Cu o noapte înainte de ofensivă a fost înnorat, vântul a suflat dinspre sud-est, o ceață ușoară s-a răspândit pe Don. Datorită vizibilității bune, ofensiva a fost programată pentru ora 03:10.

Fără să deschidă focul, detașamentele de asalt ale armatei, cu o sută douăsprezece bărci de desant și o sută opt bărci gonflabile ale unității 912 desant, au traversat râul. După o oră și cincizeci de minute, regimentul 516 infanterie se afla pe malul de est, însă regimentul 517 infanterie a avut nevoie de patru ore și douăzeci de minute pentru a face acest lucru din cauza rezistenței puternice a inamicului.

Lucrurile nu au mers atât de bine la divizia 76 de infanterie: regimentul 178 de infanterie a fost capabil să creeze relativ rapid un cap de pod lângă satul Akimovski, după cum i-a fost ordonat, dar regimentul 203 a întâmpinat o rezistență disperată. La ora 16:30 a fost făcut un pod militar (temporar) la Lucinovski, iar pe 22 august la 07:30 a fost finalizată construcția podului de la Akimovski.

În noaptea de 23 august, podurile de douăzeci de tone au fost supuse bombardamentelor masive a șaizeci și șapte de atacuri aeriene. Podurile au rămas nevătămate. În timpul traversării Donului, armata a 6-a a pierdut șaptezeci și patru de oameni uciși și trei sute cincizeci și unu răniți. Nouăsprezece bărci de desant și douăzeci și șase bărci gonflabile au fost distruse.

Pe 22 august, armata, împreună cu diviziile 44, 76, 295, 305, 384 și 389 de infanterie, era pregătită pentru a ataca Stalingradul, în timp ce divizia 71 de infanterie saxonă lupta la trecerea de sud a Donului în raionul Kalaci. Aici pierderile au însumat cincizeci de morți și o sută șase răniți.

„Ordinul a fost executat, malul râului Volga a fost atins”

În noaptea de 23 august, principalele părți ale diviziei 16 panzer au ajuns în zona pozițiilor de pornire din apropiere de Akimovski, unde a fost creat un cap de pod lung de 5 km și lat de 2 km. Podul de lângă Akimovski a fost supus unor bombardamente continue pe parcursul nopții, iar capul de pod în sine a fost lovit de un puternic foc de artileria rusească. Pentru a ajunge la Volga, Corpului 14 panzer, sub comanda generalului von Witherscheim, i-au fost transferate divizia 16 panzer, ca unitate de atac, și diviziile 3 și 60 infanterie motorizată. Regimentul 37 antiaeriană al diviziei 9 artilerie antiaeriană a servit ca protecție în timpul ofensivei.

Dimineața devreme, divizia a lansat ofensiva. În prim-plan se aflau unitățile blindate ale detașamentului 16 de cercetare-recunoaștere al regimentului 2 tancuri, pe flancul drept era regimentul 64 de infanterie motorizată iar pe flancul stâng regimentul 79 de infanterie motorizată, ambele întărite cu companiile batalionului 16 motociclete. La momentul potrivit, bateriile regimentului 16 de artilerie autopropulsate (autotunuri), precum și divizionul 16 de artilerie antitanc s-au alăturat unităților avansante. Divizia 3 infanterie motorizată s-a alăturat diviziei de izbire, iar divizia 60 infanterie motorizată le-a urmat la o anumită distanță. Asta a fost la 04:15.

Șaizeci de kilometri au rămas până la Stalingrad, șaizeci de kilometri prin stepa în care nu creștea niciun copac. Într-un sat, situat lângă drum, forțe mici inamice au fost zdrobite de subunitățile avansate. Dacă se trăgea din vreo casă din dreapta sau din stânga, dintr-un punct de foc fortificat în pământ, un transportor blindat pleca imediat, iar după un timp se instala din nou tăcerea. Patru sute de tancuri, transportoare de personal blindate și vehicule de recunoaștere de luptă au luat parte la ofensivă; peste ele, escadrile de bombardiere zburau în grupuri dense în direcția Stalingrad. Practic, începând de la Valul Tatar nu a existat rezistență, doar în apropierea aerodromului de lângă Gumrak rezistența rușilor a crescut; ofensiva a continuat la nord de calea ferată. Limitele orașului, structura caselor înalte, fabricile erau deja vizibile. Când s-a întunecat, trupele erau încă amplasate de-a lungul terasamentului feroviar. În timp ce regimentul 79 infanterie motorizată a lansat ofensiva de la cota 722 în direcția punctului „piață”, regimentul 64 s-a apropiat de Spartakovka în partea de nord a

Stalingradului. Sunetele vaselor cu aburi încă se auzeau pe Volga, dar a doua zi era deja un râu mort.

La ora 18:35, detașamentele avansate ale regimentului 79 infanterie motorizată s-au apropiat de Volga dinspre nord. Aproape simultan ambele malurile ale marelui râu — bazin hidrografic dintre Europa și Asia — au văzut unitățile de șoc ale regimentului 64 infanterie motorizată și vehicule blindate ale batalionului 16 geniu.

Vechiul oraș Țarițin a fost deschis privirilor atacatorilor, după el urma stepele nisipoase din Kazahstan, spre vest limita sa era la hambarele de pe Don și Kuban (orașul s-a numit Țarițân până în 1925, Stalingrad între 1925 și 1961, iar după 1961 se numește Volgograd). Cu o lovitură decisivă, unitățile batalionului de infanterie motorizată a reușit să captureze cota 726 și șinele de cale ferată cu patru căi, două debarcadere pentru feriboturile de pe Volga care adăposteau trenuri cu 27 de vagoane, precum și să scufunde un monitor hidraulic în Volga. Ultima linie feroviară care făcea legătura între Stalingrad și lumea exterioară a căzut în mâinile germanilor și, odată cu ea, a fost capturat un tren cu arme grele și o cantitate mare de muniție stând gata de plecare.

Atacată, noaptea divizia 16 tancuri a luat o poziție de apărare circulară pe o secțiune îngustă, la doi kilometri est de cota 722. Comunicarea cu Corpul 8 de armată, situat la nord, a fost întreruptă. Într-o radiogramă primită de Corpul 14 de tancuri de la divizia 16 tancuri, la 23 august, se raporta:

„Grupul avansat al regimentului 79 de infanterie motorizată este prima unitate germană care a ajuns la Volga, acest lucru s-a întâmplat la ora 18:35. O companie din Corpul 2 panzer a capturat Spartak, rezistența inamicului a fost slabă la început dar apoi a început să crească în intensitate. Ar trebui să ne așteptăm la lovituri ofensive puternice din partea de nord. Corpul 8 aerian a oferit un suport excelent pentru ofensivă.”

O jumătate de oră mai târziu, o radiogramă a fost trimisă de la sediul Führer-ului către divizie:

„Divizia 16 panzer să-și păstreze pozițiile în orice circumstanțe.

Adolf Hitler.”

Până în acel moment, în nord, pentru ofensivă nu erau suficiente două corpuri de infanterie, care să poată ocupa Stalingradul cu puțin vărsare de sânge.

În Stalingrad, cu doar câteva ore înainte de ultima acțiune ofensivă de succes a germanilor, rezistența a apărut aproape de la zero. Ultimele tancuri

au fost asamblate la fabricile scăpate de bombardamente, depozitele de arme au fost golite, toți cei care au putut să țină o armă în mână erau înarmați: echipajele navelor de pe Volga, muncitorii fabricilor militare, adolescenții — toți s-au ridicat la semnalele de alarmă care prevesteau pericolul iminent, toată lumea a fost chemată la datorie de urletul sirenelor fabricilor și de afișele Stalingradului. Mii de lucrători au fost trimiși în punctele de adunare unde au primit arme și trimiși pe frontul de nord.

În timp ce divizia 16 deținea o linie defensivă ce se întindea la doisprezece kilometri spre nord, cinci kilometri de-a lungul fluviului Volga și nouă kilometri de-a lungul marginii de nord a Stalingradului, o parte a batalionului 16 geniu, sub comanda locotenentului Gerke, având mai multe tancuri ușoare echipate cu mitraliere, a distrus grupul de luptă rusesc, numărând șase sute de oameni, care a traversat Volga și care începuse deja să ocupe poziții.

Situația diviziei 16 panzer a devenit dificilă, iar în a șasea zi după încercuire, din cauza lipsei de muniție, a devenit foarte critică.

Generalul Hube și-a convocat comandanții din subordine prezentându-le situația creată și atrăgând atenția asupra ordinului lui Hitler a spus:

„Situația muniției și a carburantului ne permite să facem o singură lovitură de succes în direcția vestică. Mă împotrivesc hotărât să duc o luptă lipsită de sens până la distrugerea completă a unității noastre, de aceea ordon străpungerea încercuirii spre vest. Răspund personal pentru aceast ordin și îl voi putea justifica în locul corespunzător. Vă eliberez, domnilor, de jurământul militar pe care l-ați dat și vă dau dreptul de a decide dacă luați comanda unității dvs. În timpul străpungerii sau îl transferați altui ofițer care este pregătit pentru acest lucru. Fără muniție, deținerea unei poziții nu mai este posibilă. Acționez împotriva ordinului Führer-ului.”

Ofițerii tăceau și fețele lor, purtând amprenta luptelor din trecut, erau vizibil neliniștite. În aceste momente cruciale a apărut un ofițer al regimentului de aprovizionare a diviziei. Deplasându-se într-un convoi format din două sute cincizeci de camioane cu muniție, combustibil și alimente, și însoțit de zece tancuri venite de la reparat, a reușit să treacă prin barierele rusești cu sprijinul unor părți ale diviziilor 3 și 60 de infanterie motorizată. Un suspin de ușurare a izbucnit din micul grup de ofițeri. Generalul Hube a spus:

„Domnilor, ordinul Führer-ului rămâne valabil”.

Opt zile mai târziu, radioul german a transmis un mesaj special poporului german despre acest succes:

„La sfârșitul acestei operațiuni, armata a 6-a a primit acoperire pe flancul drept, a fost exclusă amenințarea unui atac din nord.”

Așa au sunat cuvintele comentatorului. Soldatul german stătea pe malul Volgăi.

(După cum îmi imaginez, armata a 6-a, atacând Stalingradul din vest spre est, avea flancul stâng la nord și flancul drept la sud. Textul mi se pare confuz, nu explică cum a nimerit divizia 16 în încercuire.)

În focul bătăliei

Mișcarea ofensivă a blindatelor și a diviziilor de infanterie motorizată ale armatei a 6-a a fost efectuată atât de rapid încât ostilitățile ulterioare puteau fi considerate satisfăcătoare. Căderea Stalingradului era așteptată în viitorul apropiat, iar trupele sovietice putea oferi rezistență serioasă doar pe malul de est al râului Volga.

În timpul ofensivei armatei, regimentul de comunicații al armatei a ajuns cu rețeaua de contact până la Golubinskaia, noua localizare a comandamentului armatei și a înființat acolo un nod de comunicații. Pe timpul iernii, comanda armatei a planificat mutarea postului de comandă la Nijne-Cirskaia, unde regimentul de comunicații al grupului de armate a construit un alt nod de comunicare directă cu Golubinskaia. Comunicarea prin telegraf a funcționat în ambele noduri.

Comunicarea radio a fost stabilită cu Grupul de armate „B", cu armata a 4-a de tancuri și armata a 3-a română. Cu corpurile, comunicarea a fost stabilită folosind radiotelefone și telefoane obișnuite.

Pentru serviciul radio-cercetare, a fost alocată o companie a armatei, consolidată ulterior de două plutoane ale armatei 4 panzer și s-a dovedit excelentă în timpul luptei.

Speranțele OKH de a surprinde Stalingradul cu o lovitură bruscă nu s-au concretizat. Diviziile erau epuizate și au suferit pierderi grele. Înlocuitorii au venit pe front doar în efective mici, în timp ce Armata Roșie a adus constant forțe noi la gara Kotluban, transferate peste Volga. Flancul de nord a fost supus constant unor atacuri puternice.

Corpul 14 de tancuri a suferit pierderi de până la cinci sute de oameni pe zi, iar generalul von Witherscheim, după ce a făcut anumite calcule, s-a adresat comandantului:

„Domnule general, dacă lucrurile continuă așa, pot calcula și spune ziua în care voi pierde și ultimul soldat".

Răspunsul primit a fost:

„Dvs. Comandați armata, Withersheim, sau eu?"

La 17 septembrie, generalul Hube a preluat comanda Corpului 14 de tancuri, iar comanda diviziei a 16-a panzer a fost transferată general-locotenentului Anger.

Ofensiva din nord a continuat, rușii au încercat cu toată puterea să străpungă frontul. La 8 septembrie, din trei sute cincizeci de tancuri, o sută

două au fost distruse. Din acel moment a existat o acalmie.

Dar tăcerea a domnit doar în sectorul nordic al frontului. În Stalingrad, aveau loc bătălii pentru fiecare casă, pentru uzina metalurgică, pentru fabrici, hangare, canale de transport, străzi, piețe, grădini, ziduri. Cel care a tras primul a avut dreptate. Bătăliile fără milă erau tăcute și aprige. Războiul minelor era în plină desfășurare. Gropi și tranșee, stâlpi și case au primit peste noapte numele cu care apărătorii Stalingradului au asociat anumite înțelesuri.

Peste tot, oamenii se înghesuiau în beciuri sau în ruinele caselor lor. În timpul luptelor în curs, locuitorii din Stalingrad, copleșiți de suferință și durere, au părăsit casele la ordinul comandamentului armatei germane de a pleca spre vest. Au încercat să ajungă în satele situate de partea cealaltă a Donului, dar foarte puțini au reușit. Mii de refugiați epuizați nu s-au mai putut mișca și au rămas pe drum înfometați, înghețând, murind fără ca cineva să-i poată ajuta. Victime în afara câmpului de luptă sau, după cum spunea colonelul Zelle, „morți la marginea războiului” („victime colaterale” — în denumirea actuală a Pentagonului).

Tot mai multe victime au fost consumate de Moloh. (Moloh — zeu din epoca precreștină pentru îmbunarea căruia părinții își sacrificau copiii aruncându-i în foc) Bombardierele în picaj își lansau încărcătura pe ruinele clădirilor din apropierea capetelor de pod.

La acea vreme, OKH a primit de la armata lui Paulus o radiogramă:

„Capturarea finală a orașului de către forțele disponibile este imposibilă din cauza pierderilor grele, armata are nevoie de grupe de asalt specializate în lupta de stradă.”

Pe 9 noiembrie, Adolf Hitler și-a susținut tradiționalul discurs anual în fața „Vechii gărzi” în berăria din München:

„Am vrut să ajung la Volga într-un anumit loc și într-un anumit oraș. Este doar o chestiune de întâmplare ca acest oraș poartă chiar numele lui Stalin. Am vrut să surprind această zonă și am capturat-o, deși încă mai exista o mică suprafață sub controlul rușilor. Acum unii se întreabă: «De ce nu acționați mai repede?» Pentru că nu vreau să am un al doilea Verdun acolo, dar intenționez să fac acest lucru cu ajutorul unor mici echipe de asalt. Timpul nu joacă niciun rol” (Bătălia de la Verdun (21 februarie 1916 — 19 decembrie 1916), din timpul primului război mondial, a mai fost numită și „Abatorul” deoarece numărul morților, răniților și dispăruților s-a ridicat la 700.000 de persoane.).

Mulți soldați germani aflați la Stalingrad au auzit aceste cuvinte, ei au rămas stupefiați, cuvintele Führer-ului le erau de neînțeles. Adevărat, unul dintre ei, fiind într-un buncăr în partea de nord a frontului, șocat de ceea ce a auzit, și-a acoperit fața cu mâinile și a murmurat:

„O, Dumnezeule, cu ajutorul unor mici echipe de asalt… dacă ar fi fost cel puțin caporal-șef…”

Mai multe evenimente au avut loc în aceste zile. Trupele americane au debarcat în Africa de Nord, orașele Tobruk și Benghazi (Libia) au fost pierdute, armată a 8-a engleză a străpuns pozițiile corpului german la El Alamein și, în plus, comandamentul rus pregătea o ofensivă puternică în raionul Volga-Don.

În seara unei zile dificile de noiembrie, comandantul batalionului 672 geniu, maiorul Linden, a primit următorul ordin de la șeful serviciului de geniu al armatei, colonelul Zelle:

„Trebuie, ca pe 7 noiembrie 1942 la ora 09:00, împreună cu adjutantul și mai multe persoane de care este posibil să aveți nevoie, să ajungeți la divizia 305 infanterie, aflată la Stalingrad, pentru a îndeplini o misiune specială. Veți afla detalii la fața locului. Durata ședерii dvs. Este de aproximativ 6-8 zile. Batalionul 672 geniu rămâne în Kalaci și continuă să efectueze exerciții de antrenament.”

Pe terenurile înalte ale Donului, lângă Kalaci, în fostul sanatoriu sovietic, comandamentul armatei a făcut o școală de geniști condusă de colonelul Mikosch (comandantul regimentului 677 geniu). La aceste cursuri, ținute pentru soldați, subofițeri și ofițeri din toate genurile de armă, s-au făcut pregătiri pentru echipamentele de inginerie a terenului, distrugerea tancurilor, precum și instruirea echipelor de asalt în lupta de stradă. Un batalion de geniu a fost detașat la aceste cursuri.

La divizia 305 infanterie, maiorul Linden a fost informat că el, în calitate de comandant al unității de geniști, a fost ales pentru a efectua un atac amplu asupra capetelor de pod rusești de pe malul vestic al Volgăi. La început a fost planificat să ocupe capul de pod din raionul „Fabricii de tunuri”, iar apoi cel de la „Racheta de tenis” (mai la sud de „Fabrica de tunuri”).

Pentru îndeplinirea acestei misiuni, au fost alese batalioanele 50, 162, 294, 305 și 336 geniu, batalionul 389 geniu a fost păstrat în rezervă. Aceste batalioane, care aveau experiență în desfășurarea operațiunilor militare pe

frontul de est și erau „pe deplin potrivite” pentru acest tip de misiune, au fost trimise în grabă cu avionul la Stalingrad.

Sarcina principală din timpul ofensivei a fost repartizată diviziei 305 infanterie. Fiecărui regiment de infanterie al acestei divizii i s-a atribuit un batalion de genișți. Până la acea dată, de la începutul războiului, nu au fost implicate în desfășurarea ostilităților generale atâtea batalioane de genișți dintr-o secțiune atât de restrânsă. Ofensiva urma să înceapă brusc pe 9 noiembrie cu sprijinul tuturor forțelor armate.

Raionul „Fabrica de tunuri” era un câmp imens cu grămezi de ruine, unele dintre atelierele fabricii distruse încă păstra parțial grinzi de oțel și pereți din tablă ondulată. În subsolurile caselor și sub arcadele atelierelor erau amenajate de inamic puncte puternic întărite; din cauza ruinelor, a numeroase piese mari de oțel, a semifabricatelor pentru țevile de tun, a mii de grinzi întinse pe pământ, teritoriul era greu accesibil și era absolut nepotrivit pentru trecerea tancurilor. Aici era necesar să se ducă bătălii aprige și nemiloase pentru fiecare metru, iar moartea aștepta peste tot aici. Pericolul pândea la fiecare pas, lunetiștii se puteau ascunde în spatele fiecărei ruine, dar cel mai mare pericol îl reprezenta rețeaua de canalizare a apelor reziduale; aceasta ajungeau până la Volga și era folosită de comandamentul sovietic pentru a furniza rezerve. Adesea, în spatele trupelor germane avansate, rușii apăreau brusc și nimeni nu a putut înțelege cum au ajuns acolo. Mai târziu, totul a devenit clar, astfel încât capacele de canal din acele locuri au fost baricadate cu grinzi de oțel.

În noaptea de 9 noiembrie, batalioanele au plecat de pe pozițiile lor de pornire și imediat batalionul 336 geniu a suferit pierderi: o companie a intrat într-un atelier al fabricii care fusese deminat, însă o explozie puternică a ucis pe loc optsprezece persoane.

La un moment dat, prin ordin, a fost declanșat un uragan de foc, echipele de asalt, profitând de acesta, au înaintat când perdeaua de foc a fost mutată către un loc mai îndepărtat; majoritatea, depășind rezistența, s-a grăbit spre obiectivele propuse ale ofensivei. Infanteria, care mergea în eșalonul doi, era prea slabă pentru a pieptăna terenul dintre cele două poziții. Situația a fost următoarea:

Batalionul 294 geniu a ajuns la Volga și a capturat un teritoriu pe care se aflau resturile sistemelor de combustibil distruse; batalionul 50 geniu a luat două clădiri ale fabricii și mai multe clădiri rezidențiale, dar mai departe s-a blocat în fața „farmaciei” și a „casei roșii”. Aceste puncte puternice erau

bine echipate pentru apărare, astfel încât erau imposibil de luat. Batalionul 336 geniu a ocupat mai multe clădiri rezidențiale mari și, printr-o stradă perpendiculară pe Volga, a ajuns cu subunitățile sale avansate până la granița diviziei. Dar și aici, infanteria, luptând cu puncte puternice situate pe ambele părți, nu a putut merge înainte, astfel încât subunitățile avansate ale batalionului 336 geniu au fost nevoite să părăsească o parte a teritoriului.

Poate că o astfel de descriere sumară este percepută prea simplistă, dar cel care a fost soldat știe ce se află în spatele acestor descrieri. Amplasarea și echilibrul de putere al părților în război erau adesea astfel încât în aceeași casă atât germanii cât și rușii își apărau pozițiile. Batalioanele 162 și 389 geniu au avansat, dar s-au oprit în fața „case albe". Casa în cauză era o grămadă de moloz, dar s-au purtat lupte și pentru ea. Pierderile s-au ridicat la douăzeci la sută, iar noile tactici de avansare a detașamentelor de șoc, contrar discursului lui Adolf Hitler, nu au fost validate.

Aruncătoarele de flăcări și tancurile nu au fost implicate în zona „fabricii de tunuri", armele de asalt au fost aduse ocazional întrucât nu puteau ține pasul cu unitățile de atac avansate și, prin urmare, au tras din spatele flancurilor pentru a le oferi acoperire cu foc.

Experiența primei zile a ofensivei a arătat că trupele de genistică își pot îndeplini misiunea dificilă doar asistate de infanterie, dar regimentele epuizate nu le puteau oferi o astfel de asistență.

La 10 noiembrie, comandantul unității de operații speciale era prezent în fața comandantului Corpului 51 de armată, generalul von Seidlitz (citit aprox: fon Zaidliț), la postul de comandă avansat al diviziei 305 infanterie.

„Pentru a obține un succes rapid în acest sector, este necesar să desfășurăm aici un regiment de infanterie pentru a consolida divizia 305 infanterie, domnule general. Știu că toate diviziile de pe Volga sunt slăbite după luptă și sunt legate de pozițiile lor, dar regimentul de infanterie poate fi transferat pe calea aerului, la fel cum au fost aduse batalioanele de genistică la Stalingrad".

Iar generalul i-a răspuns:

„Nu avem infanterie de rezervă. Conform informațiilor, rușii aduc unități mari motorizate în sectoarele armatelor vecine din stânga și din dreapta. Mai multe dintre unitățile de tancuri pe care le avem în zonă ar trebui să se afle în spatele unităților românești, italiene și maghiare".

„Domnule general, în ceea ce privește batalioanele de genistică utilizate aici, vorbim despre unități speciale. În situația actuală, aceste batalioane suferă pierderi grele; la primăvară, dacă vor începe din nou operațiuni pe scară largă, vor lipsi aceste unități speciale și aș dori să atrag atenția asupra acestui fapt acum”.

„Dragul meu Linden, misiunea este să consolidăm și să menținem succesul pe care îl avem aici pe Volga și trebuie, în orice caz, să îndeplinim această sarcină acum. Iar la primăvară… vom mai vedea”.

Pe 10 noiembrie a fost primit ordinul pentru o nouă mare ofensivă, care a avut doar parțial succes. Batalionul 294 geniu a rămas pe flancul drept al diviziei 305 infanterie pentru a respinge atacurile dinspre sud, în plus, batalioanele 50 și 305 de genistică urmau să se afle pe frontul principal al diviziei. Pentru a consolida, între batalioanele 336 și 50 a fost introdus batalionul 162 geniu al diviziei 389 infanterie. Astfel, exista suficientă forță pentru a ocupa o „farmacie” și o „casă roșie” într-o luptă acerbă pe 13 noiembrie, dar, întrucât era imposibil să se pătrundă în aceste clădiri prin intrări, batalionul 50 geniu a lansat un atac frontal asupra pereților clădirilor aruncând pachete cu grenade de mână și proiectile cumulative (Proiectilele cumulative — folosite în mod special împotriva tancurilor — au o construcție aparte, în partea din față a interiorului focosului este o cavitate în formă de con — pe axa proiectilului, baza conului la vârful acestuia — umplută cu material exploziv. Baza acestui con vine în contact cu ținta. Amorsarea exploziei are loc la vârful conului și, în timp ce explozia are loc, se dezvoltă o presiune și o temperatură uriașă care transformă în lichid porțiunea de blindaj în contact. Fluxul de blindaj topit este împins înainte pe axa proiectilului cu o viteză hipersonică (circa 10 km/s) și la intrarea în carcasa tancului căldura imensă produce explozia muniției de la bord, echipajul neavând nicio șansă de supraviețuire).

Batalionul 162 geniu a separat capul de pod sovietic în două și a ajuns la Volga. Pierderile pe batalioane au crescut până la patruzeci la sută.

Pe 14 noiembrie, rămășițele unităților speciale au lansat o nouă ofensivă spre est, în timp ce batalionul 162 de genistică a străpuns spre nord pentru a captura ruinele individual, acestea datorită focului intens de pe flancuri au rămas de neatins. O mică parte a capului de pod era încă în mâinile rușilor, iar aceștia din urmă erau întăriți zilnic atât cu trupe cât și cu materiale. Acolo, malul cobora spre râu cu o pantă abruptă, în mijlocul acesteia se aflau lucrări genistice ale inamicului, iar el ducea o luptă defensivă pornind

chiar de la marginea malului povârnit. Apărarea rusească a fost susținută de pe malul opus al Volgăi prin foc eficient de arme grele. Fortificațiile inamicului erau conectate între ele prin intermediul unor galerii, acestea puteau fi scoase din uz doar prin minare și explozii.

În urma atacurilor zilnice, batalioanele s-au epuizat, iar pe 15 noiembrie, operațiunile ofensive din zona „fabricii de tunuri” au trebuit să fie oprite din cauza pierderilor grele.

Tactica de atac a lui Hitler s-a prăbușit și, după cum spun rușii, „Rusia poate fi învinsă doar dacă inamicul traversează Volga”. Aceste cuvinte s-au justificat prin fapte.

Stalingradul este situat pe Volga, iar inamicul se afla în centrul orașului. Apărătorii ruinelor Stalingradului aveau un ordin în unicitatea căreia nimeni nu avea nicio îndoială. „Niciun pas înapoi. Este imposibil să te retragi dincolo de Volga, există o singură cale: înainte spre vest. Stalingradul va fi salvat sau va pieri odată cu tine.” Oricine știa cât de încăpățânat își îndeplinea planurile comandamentul rusesc, trebuia să înțeleagă pe deplin sensul acestor cuvinte.

Capetele de pod sovietice: „Rachetă de tenis”, Kremenskaia, Beketovka

Pe 17 noiembrie, crainicul radioului german a anunțat:

„Stalingradul de la nord la sud, cu excepția a două blocuri și a unui mic cap de pod, este ocupat de trupele germane.”

Acestea erau simple vorbe, în realitate totul arăta altfel. Pe teritoriul orașului, armata a 6-a siberiană ocupa un singur sector înconjurat de linii de cale ferată și era devastat de numeroasele explozii de bombe și grenade: acesta era capul de pod „Racheta de tenis”. Dar, pe lângă acesta, mai erau încă două capete de pod care au dat o mare durere de cap comandamentului armatei (e vorba de armata a 6-a germană).

Primul era la cotul Donului în raionul Kremenskaia. La începutul lunii octombrie, Corpul 11 și-a retras trupele din poziția curburii, deoarece era imposibil să rămână pe acest loc cu forțele disponibile. Frontul s-a mutat astfel de-a lungul liniei Melo — Logovski — Iarkovski.

În data de 18 octombrie, Grupul de armate „B” a trimis o radiogramă la OKH, în care se spunea:

„… sub imperiul celor mai neplăcute gânduri, s-a atras atenția asupra cotului Donului, s-a considerat o necesitate absolută distrugerea capul de pod rusesc de acolo, pentru aceasta s-a solicitat întăriri sub forma a două divizii.”.

În octombrie, două divizii ar fi fost de mare ajutor, dar pur și simplu nu erau. Cât de important a fost pentru operațiunile viitoare, va apare în evenimentele de după 19 noiembrie.

În plus, a existat un al doilea cap de pod lângă Beketovka. „Clopotul” de la Beketovka a fost o sursă de mari probleme pentru armata a 4-a de tancuri. Capul de pod, având o adâncime de trei kilometri, se întindea la sud de Stalingrad de-a lungul Volgăi pe doisprezece kilometri, acoperind zona industrială de la Krasnoarmeisk — Sarepta până la Beketovka.

Executând sarcina de a se apropia de Stalingrad dinspre Don, armata a 4-a panzer, la mijlocul lunii septembrie, a ajuns la oraș atingându-și astfel obiectivul ofensivei sale. În acea zi, comanda ostilităților din oraș a fost încredințată doar armatei a 6-a, iar linia de joncțiune ale celor două armate a fost mutată spre sud. Traseul acestei linii a fost determinat de teritoriul ostilităților și de separarea armatelor: inițial a trecut pe lângă râul Țarița, iar pe 15 septembrie la nord de calea ferată.

Încă de la începutul luptelor pentru Stalingrad, armata a 4-a de tancuri a primit ordin să pregătească Operațiunea „Stârcul sur” «Graureiher», ceea ce a însemnat în mod deschis capturarea Astrahanului de către forțele trupelor motorizate, respectiv diviziile 14 și 24 panzer și divizia 29 infanterie motorizată. Pregătirea Operațiunii „Stârcul sur” a fost blocată de la bun început, întrucât armata de tancuri, la acea vreme, îndeplinea sarcina primită anterior: avansarea către Stalingrad; operațiunea de capturare a Astrahanului a necesitat forțe pe care armata nu le putea trimite, iar OKH nu a putut da acordul.

După ce obiectivul a fost atins la mijlocul lunii septembrie, în armata de tancuri timp de o săptămână toată lumea a fost ocupată cu gândul de a captura capului de pod Beketovka; comandantul Grupului de armate „B” — general-colonelul von Weichs (citit aprox.: fon Váihs), comandantul Corpului 4 de armată — generalul von Schwedtler (citit aprox.: fon Șvéitlă) și comandantul armatei de tancuri – general-colonelul Hoth (citit aprox.: Hotț), au înțeles clar necesitatea acestei operațiuni.

Corpul 4 de armată, care purta lupte pe flancul sudic al armatei a 6-a, nu a mai putut avansa spre est.

„Dacă Stalingradul nu este un punct strategic”, i-a scris Schwedtler lui Hoth, „de ce atunci să capturăm aceste ruine de pe Volga?” El a exprimat ceea ce știa deja și destinatarul mesajului dar și alți comandanți.

Ordinul de a ocupa capul de pod a fost dat de comandantul grupului de armate, operațiunea a fost numită „Frunze de toamnă”. Ceva mai târziu, s-a aflat că „Frunze de toamnă” era cuvântul cheie pentru operațiunea secretă „Apărare activă anti-chimică”, astfel că denumirea „Frunze de toamnă” a dispărut și a apărut o zi mai târziu una nouă: „Călătorie de toamnă”. Dar chiar și sub acest nume, operațiunea nu a fost realizată, deoarece după transferul unităților armatei 4 de tancuri, care luptau pe teritoriul Stalingradului, către armata a 6-a, armata de tancuri era atât de slăbită încât punerea în aplicare a Operației „Călătoria de toamnă” a devenit imposibilă. Ofensiva asupra capul de pod urma să înceapă abia după ce armata a 4-a își reprimea unitățile. Comanda Grupului de armate „B” a fost de acord cu acest curs al operațiunilor.

Planul operațional în ansamblu a fost următorul:

desfășurarea ofensivei până la ocuparea totală a Stalingradului;

operațiunea „Călătorie de toamnă”;

operațiunea „Stârcul sur”.

Pe 17 septembrie, generalul-maior Fangor, șeful statului major al armatei a 4-a panzer, scria în jurnalul său: „Stârcul Sur a fost amânat din nou”, iar pe 16 octombrie, o nouă frază: „Stârcul Sur a fost abandonat definitiv”.

Patru divizii suplimentare, asta era cerința comandantului trupelor. Diviziile nu au plecat, pentru că pur și simplu nu erau, în schimb, pe 18 octombrie, au sosit un avion „Junkers” iar cu el generalul von Schwedtler a zburat acasă spunând că era bolnav și se teme pentru sănătatea sa. La aerodrom el a fost însoțit de succesorul său, comandantul diviziei 389 infanterie, generalul trupelor de geniu Erwin Jenike. Amândoi s-au uitat unul în ochii celuilalt, iar privirile lor au însemnat mult mai mult decât strângerea de mână.

Totul a rămas la locul său: „Clopotul” nu a fost luat deoarece luptele de la Stalingrad deveneau mai înverșunate cu fiecare zi, iar diviziile care participau la aceste bătălii nu-și puteau părăsi pozițiile. În nord și în sud a rămas o situație periculoasă: sub protecția pădurilor întunecate din raionul Kremenskaia din nord și a dealurilor înalte parcurse de Volga la sud, diviziile sovietice au avansat spre pozițiile inițiale ale ofensivei.

Necazurile Stalingradului

În iunie 1941, feldmareșalul von Brauchitsch a subliniat necesitatea de a se aproviziona frontul de est cu uniforme de iarnă și a ordonat ca toate hainele călduroase disponibile în depozite să fie incluse în lista de furnituri destinate frontului. În august 1941, departamentul de intendență al OKH și intendentul șef au solicitat, de asemenea, îmbrăcăminte de iarnă pentru front, cu toate acestea, în ciuda apelurilor repetate, cererile lor au fost respinse deoarece Führer-ul nu a permis să se conceapă că se va ajunge la o campanie de iarnă.

La începutul lunii octombrie, șeful presei imperiale scria:

„Molohul rus a fost învins deja și nu se va mai ridica niciodată".

Ulterior, din cauza situației dificile cu transportul și parțial din cauza stării vremii, livrarea uniformelor de iarnă pe front nu a mai fost posibilă. Și iată, ministrul Reich-ului, ministrul Goebbels, a acționat ca „înger salvator" pentru a corecta ceea ce se presupunea că nu era în stare comandamentul forțelor terestre. Hainele din lână donate și colectate pentru a ajuta trupele germane în timpul iernii au ajuns numai în zonele din spate ale trupelor în cursul anului 1942, deoarece nici dr. Goebbels nu a putut asigura transportul până pe linia frontului.

Concomitent cu intendentul șef, în august 1942, feldmareșalul von Brauchitsch a cerut din nou ca haine speciale de iarnă să fie pregătite pentru frontul estic, dar Hitler a avut o altă opinie:

„Pentru armata de ocupație, care nu mai participă la ostilități, sunt suficiente pe teritoriul rusesc hainele obișnuite de iarnă".

Totuși, Hitler a promis că va zori autoritățile corespunzătoare cu livrarea hainelor obișnuite de iarnă, dar aceste promisiuni făcute soldatului, ale cărui picioare erau deja înțepenite de frig, însemnau mai puțin decât o cană plină de zăpadă topită.

Frigul cumplit a paralizat rapid întregul sistem de transport, livrarea pe front a hainelor și echipamentelor de iarnă a fost mult întârziată. Trenurile cu lucruri pentru iarnă, destinate armatei a 6-a, au staționat pe căile ferate: 76 de vagoane în Iasinovataia, 19 în Lemberg, 41 la Kiev și 17 la Harkov. Căile ferate erau supraîncărcate, capacitatea majorității liniilor cu o singură cale era strict limitată; de o mare importanță era asigurarea cu cărbune pentru locomotive și cu stații de epurare a apei care conțin cantități mari de var. Dar nu numai cărbunele și apa, căile ferate în sine erau într-o asemenea

stare încât mișcarea oricărui tip de transport feroviar de-a lungul lor a fost încetinită în mod semnificativ. Faptul că armele și munițiile au fost aduse pe front cu prioritate și abia apoi hainele și proviziile nu era un secret pentru cei care trebuiau să soluționeze problemele de transport.

De asemenea, mai era o problemă: ecartamentul căilor ferate rusești nu coincide cu ecartamentul căilor germane; în plus, locomotivele sosite din Germania nu îndeplineau cerințele impuse de iarna rusească, mai ales că încărcătura zilnică, destinată doar armatei a 6-a, cântărea șapte sute cincizeci de tone. Căile ferate au fost aglomerate cu trenuri militare și garnituri goale într-o asemenea măsură, încât circulația trupelor pe calea ferată a fost aproape exclusă.

Pachetele și poșta destinate armatei erau transportate pe calea ferată către Cir, apoi transportate în convoaie rutiere spre Kalaci, iar de acolo prin Karpovka— Voronovo din nou pe calea ferată în zona din spate a armatei. Podul feroviar de peste Don, lângă Cir, a fost aruncat în aer de ruși.

Începând cu 10 octombrie toată îmbrăcămintea de iarnă era la dispoziția trupelor, un ordin special emis anterior de Führer a cerut să fie prezentat un raport de performanță în acest caz, pe care toți comandanții de divizie trebuiau să-l semneze înainte de 15 octombrie. Ordinul a fost executat în termen de trei săptămâni, ceea ce a fost un merit special al intendenței și aici nu este necesar să păcătuim împotriva adevărului; în perioada indicată, toate rapoartele au fost transmise fără excepție. Faptul a fost că hainele de iarnă care au ajuns la trupe înainte de 20 noiembrie nu au fost suficiente pentru a satisface toate unitățile militare.

Îmbrăcămintea de iarnă stabilită a inclus: pelerine de ploaie, pulovere, moletiere, capișoane tricotate, mănuși și cizme din pâslă. După confirmarea tuturor rapoartelor menționate mai sus, fiecare unitate militară a primit ceea ce avea nevoie, dar cu siguranță că ceva lipsea într-o unitate sau alta. Desigur, fiecare unitate militară trebuia să raporteze lipsa oricăror lucruri în ordinea ierarhică: compania raporta batalionului, batalionului către regiment, regimentul raporta diviziei, iar acesta din urmă corpului.

Corpul a colectat toate rapoartele privind penuria vestimentară și a raportat armatei. Frigul în fiecare zi devenea mai dureroas și mai insuportabil. Ca urmare a pierderilor de oameni și a sosirii completărilor, nevoia reală de haine s-a schimbat și aceasta implica depunerea de rapoarte suplimentare; era necesar să se dea răspunsuri la întrebări, iar timpul trecea și frigul se intensifica; cazurile de degerături au devenit tot mai frecvente.

De câteva ori data de livrare a hainelor a fost amânată sau lucrurile pur și simplu nu au ajuns și dacă, totuși, în cele din urmă a venit ajutorul, atunci se întâmpla că trupele să fie angrenate în luptă în acel moment. S-ar putea întâmpla ca mașinile să fie în reparație sau o unitate să rămână blocată în furtunile de zăpadă. Uneori nu exista combustibil, alteori cineva nu avea semnătură și așa s-a întâmplat ca armata, în ansamblu, să rămână fără haine de iarnă, iar intendentul general și alți trei mii de intendenți, șefi ai serviciilor financiare din statul major, casier-șefi, casieri și inspectori ai serviciilor administrative erau de vină pentru asta.

Înainte ca Stalingradul să se transforme într-o fortăreață, în jurul lui s-au formt multe depozite cu materiale de care acum trupele din oraș duceau lipsă. Armata însăși nu mai rămăsese cu nimic — tot ceea ce sosea era deja distribuit la diferite unități. Un depozit aparținea Luftwaffe, al doilea serviciile de muncă, al treilea era rezervat românilor, al patrulea era subordonat organizației Todt (Organizația Todt (OT) a fost o organizație de construcții civile și militare din Germania între 1933 și 1945, purta numele fondatorul său: Fritz Todt, inginer și lider nazist. Organizația a fost responsabilă pentru o gamă uriașă de proiecte inginerești atât în Germania, cât și pe teritoriile ocupate, din Franța până în Uniunea Sovietică în timpul celui de-al doilea război mondial. A devenit notorie pentru utilizarea muncii forțate. În anii 1943-45, în faza târzie a celui de-al treilea Reich, OT a administrat toate construcțiile lagărelor de concentrare cu scopul furnizării de muncitori în regim de muncă forțată industriei.), al cincilea depozit era păstrat ca rezervă, îmbrăcăminte specială pentru tanchiști era depozitată în al șaselea depozit, conținutul celui de-al șaptelea depozit era destinat sărbătorilor de Crăciun, al optulea… al noulea… al zecelea… Însă trupele din Stalingrad duceau lipsuri, alții — la sute de kilometri de linia frontului — purtau hainele de blană.

În Millerovo, se aflau stivuite în depozite patruzeci de mii de mantale, bonete groase, cizme îmblănite și 1.500 de tone de pulbere pentru molii.

În depozitele din Tormosin, Cir, Peskovatka, Taținskaia, Oblivskaia și Certkov erau depozitate 200.000 de cămăși, 40.000 de bonete de lână, 102.000 de perechi de cizme din pâslă, 83.000 de pantaloni, 61.000 de pantaloni de stofă, 53.000 de vestoane, 121.000 de mantale, fulare, căști de iarnă, mănuși și ciorapi. Și fiecare depozit avea un șef, un șef adjunct, precum și un contabil, un magazioner și santinele.

„Totul este acolo, dar nu pentru noi”, mormăiau soldații la Stalingrad și aveau dreptate.

Nu departe de dealurile de la Peskovatka și Kamâșevskaia au fost depozitate diferite obiecte de îmbrăcăminte care ar fi putut aduce multă bucurie unei întregi șatre de țigani. Șaluri cu dungi albastre, roșii și verzi; pulovere galben deschis cu mâneci lungi din lână Angora; șosete cu un model circular de toate dimensiunile, de la 42 la 45; veste de blană cu modele tricotate sub formă de coroane; pulovere tricotate; paltoane de damă; manșoane pentru femei, mănuși, șepci cu și fără panglici, teniși, papuci de casă din păr de cămilă, ghete pentru patine, tricouri. Cei care au fost în trecere au luat tot ce considerau necesar. Toate subunitățile care făceau parte din divizia 100 infanterie, au părăsit depozitul echipate cu ce-au găsit acolo, ca și cum ar fi trebuit să facă un spectacol de circ și nu să meargă pe linia frontului. Scene similare cu cele observate aici au fost acele cazuri rare care au putut provoca râsul soldaților de la Stalingrad.

Au fost multe evenimente de acest fel despre care s-a discutat constant la acea vreme. Nu insist, dar trebuie menționată o istorioară. A fost o istorioară despre o decorație pentru militarii de la Stalingrad.

Un ofițer de informații și securitate al armatei a pus inițial o telegramă în servietă, iar mai târziu, în timpul unui raport către șeful statului major al armatei, pe biroul său. Führer-ul a dispus elaborarea unui proiect de medalie pentru Stalingrad, care trebuia să fie gata până pe 25 noiembrie.

Există deja o „Medalie pentru Crimeea”, o „Medalie pentru Narvik”, o „Medalie pentru Holm”, de ce nu ar trebui stabilită o recompensă pentru soldații care au luptat în Stalingrad? Acesta era un punct de vedere. Oponenții unui astfel de premiu aveau o opinie diferită: „Mai întâi trebuie să capturați Stalingradul și apoi să distribuiți decorații”.

După-amiaza, comandantul armatei a făcut cunoștință cu telegrama.

„Crimeea și Narvik ne-au adus un succes evident, Stalingradul este o experiență”, a spus ofițerul de informații comandantului.

Comandantul, privind pe fereastră, a răspuns:

„Harkov a fost și el o experiență, iar Frederic al II-lea a transformat o situație periculoasă într-o victorie decisivă. Ne-am ocupat de inamic într-o luptă deschisă, iar inamicul a fost demoralizat de victoriile noastre. Atunci încercuiam cu tancurile, iar astăzi batem pasul pe loc.”

Ofițerul și-a îndreptat privirea cu ochii săi limpezi către comandantul armatei:

„Iar acest loc se micșorează, domnule general.”

„Cred că acordăm o importanță prea mare acestei probleme.”

„Și eu cred la fel.”

Cu privire la asta, au decis. Ordinul a fost transferat companiei 637 propagandă. Comandamentul companiei i-a cerut comandantului subunității speciale și artistului militar Ernst Eigener (citit aprox.: Ernst Aignă) să elaboreze un proiect de medalie.

Eigener era în armată începând din Polonia, a trecut prin Franța și a sfârșit în Rusia, iar acum e la Stalingrad. El putea fi văzut peste tot: într-un tanc, într-o mașină, pe drumurile noroioase, dar, mai ales, era atras de oameni, de infanterie și cai; el ura războiului. Tovarășii săi au spus despre el că nu știe să râdă, dar asta nu era adevărat, doar că nimeni nu-l văzuse râzând.

Pentru Eigener erau de interes acele lucruri cărora nimeni nu le acorda atenție; ruinele pe care toți blestemau l-au atras ca artist. Tot ce era o povară pentru ceilalți, sau pentru care oamenii erau pur și simplu indiferenți, pentru el era sursă de inspirație: foc de artilerie și nori, soare și mizerie, nopți limpezi, ceața de peste Volga. Pentru el rușii nu erau dușmani, iar mai târziu a vrut să rămână în Rusia și să dețină o casă pe dealurile Donului, așa că a iubit această țară.

În centrul medaliei, Ernst Eigener a înfățișat un buncar cu ruinele orașului Volga, spre care era întors chipul unui soldat mort. Casca de soldat era înconjurată de sârmă ghimpată, iar pe întregul proiect era scris transversal cu litere mari: „STALINGRAD”. Proiectul a fost respins statul major al Führer-ului.

„Prea demoralizant”, a fost scris pe marginea proiectului. A doua zi, o zi foarte insorita, Eigener a murit la vârsta de 37 de ani — era 20 noiembrie 1942. El a rămas acolo unde a vrut mai târziu să-și construiască o casă: pe drumul care trece peste dealurile Donului, nu departe de Kalaci.

„Stelele sunt veșnice, dar oamenii acționează de parcă nu vor mai fi aici mâine”.

Așa a scris Eigener cu trei ore înainte de moartea sa.

Situația în grupele de armată „A” şi „B” la mijlocul lunii noiembrie

A sosit momentul să vorbesc despre situația generală care s-a dezvoltat în grupurile de armate „A” și „B” la mijlocul lunii noiembrie.

Ofensiva Grupului de armate „A” în extremitatea nordică a Caucazului la sfârșitul lunii august a fost practic suspendată, astfel încât obiectivul OKH de a se treace prin Tbilisi spre Baku nu a fost atins — trupelor li se opuneau un inamic încă puternic. Acest fapt m-a făcut să mă gândesc serios. O campanie către Caucaz, în timpul căreia era planificată atingerea coastei caspice cu flancul nordic de la Groznîi, necesita o acoperire operațională în partea inferioară a Volgăi, dar nu a existat o astfel de acoperire pe istmul dintre Kalaci și Stalingrad. Pentru a oferi o astfel de protecție, era mai întâi necesar să avem la dispoziție forțe care să poată respinge orice atac inamic în direcția cursului inferior al fluviului Volga, în secțiunea Elista — Kotelnikov. Cu cât s-ar fi gândit mai puțin la metropola industrială a lui Stalin, cu atât mai multe șanse de a concentra și păstreza gata forțele proprii pentru apărarea operațională pe ambele părți ale Kalaci-ului și de sud-estul Donului. Era vorba de paralizarea Stalingradului și a întregii secțiuni de-a lungul Volgăi de jos cu ajutorul aviației și a artileriei de mare calibru și, în același timp, să țină trupele terestre departe de locul care probabil ar fi devenit centrul ostilităților. Lipsa de înțelegere din partea OKW (OKW — Oberkommando der Wehrmacht; citit aprox.: Obăcomando der Vermaht — Înaltul Comandament al armatei germane) a tuturor acestor detalii a făcut ca operațiunea să eșueze.

De asemenea, a existat o supraestimare tactică a sectorului de front de-a lungul râului, în caz contrar, posibilitatea de a susține întreaga operațiune prin gura Donului în zona dintre Meșkovskaia și Țimliansk ar fi fost analizată mai serios, așa cum a fost planificată de comandamentul Grupului de armate „B” în timpul primei planificări a operațiunii. Dar chiar dacă apărarea ar fi fost organizată de-a lungul liniei Kalaci — Serafimovici, fără a ține cont de cotul Donului în zona Kacialinskaia, grupurile de luptă disponibile ar fi pierdut o parte din forțele lor. În urma bătăliei de la Stalingrad, unitățile de infanterie s-au găsit într-un inel inutil. Comandantul Grupului de armate „B” și OKH priveau alarmați la evenimentele iminente.

Grupul de armate „A”, cu armatele 1 de tancuri și 17, era situat între Marea Neagră și Marea Caspică și deținea o linie de apărare cu lățimea de șapte sute cincizeci de kilometri în direcțiile sud și sud-est. Inițial,

comandamentul grupului de armate nu se aștepta la un pericol frontal, dimpotrivă, raionul de pe flancul deschis profund dintre Terek și Stalingrad era considerat cel mai primejdios.

Grupul de armate „B”, cu flancul sudic, pe care se afla armata a 4-a de tancuri, a ocupat raionul de lângă Kotelnikov. Pe 16 septembrie, această armată de tancuri și-a încetat atacul asupra Stalingradului: a primit misiunea să meargă pe defensivă în stepa kalmâkă la nord de drumul Elista — Astrahan și pe Volga la sud de Stalingrad. Pe flancul său drept, divizia 16 motorizată, pe o bandă lată de patru sute de kilometri, a asigurat apărarea pe drumul către Astrahan și, prin urmare, a sprijinit flancul comun ale grupurilor de armate „A” și „B”. Pe acest loc trebuia să fie amplasată armată a 4-a română care se afla pe drum și ale cărei unități avansate se aflau la aproximativ cincizeci de kilometri est.

Divizia 16 motorizată a fost localizată cu forțele sale principale pe tronsonul Elista — Hulhut de-a lungul drumului Elista — Astrahan. Între șoseaua Elista— Astrahan, la nord-vest de Elista și raionul Tundutov, Corpul 7 de armată român, folosind forțele diviziilor 5 și 8 de cavalerie, a ocupat o poziție de o sută șaizeci de kilometri lățime în stepă. Alături de acesta se afla Corpul 4 de armată român cu patru divizii de infanterie (1, 2, 4 și 20), ale cărui poziții se întindeau spre sud-vest de Krasnoarmeisk. Diviziile 297 și 371 infanterie au fost situate la sud de Voronov. În continuare se înșiruiau diviziile 71, 295, 305, 100, 79, 389 de infanterie și subunități din divizia 16 panzer. Mai la nord se afla divizia 94 infanterie. Divizia 24 panzer era pe flancul de nord. Divizia 16 panzer, diviziile 3 și 60 infanterie motorizată, diviziile 76 și 113 infanterie completau spațiul la vest. În vestul Donului se aflau diviziile 397, 384, 44 infanterie și divizia 1 cavalerie română. Corpul 11 a ocupat poziții la Kisliakov, Corpul 8 la Peskovatka și Corpul 51 la Gumrak. Corpul 14 de tancuri a primit ordin să câștige un punct de sprijin în terenurile joase de lângă Gorodișce.

În conformitate cu acestea, frontul în teren trecea din partea de sud a Stalingradului prin oraș, pe înălțimile de lângă piață, apoi de la Volga spre vest, ramificându-se către Valul Tătar spre Don. Mai departe, linia frontului șerpuia de-a lungul malului vestic al râului Don până la marele cot și se sfârșea lângă Kremenskaia.

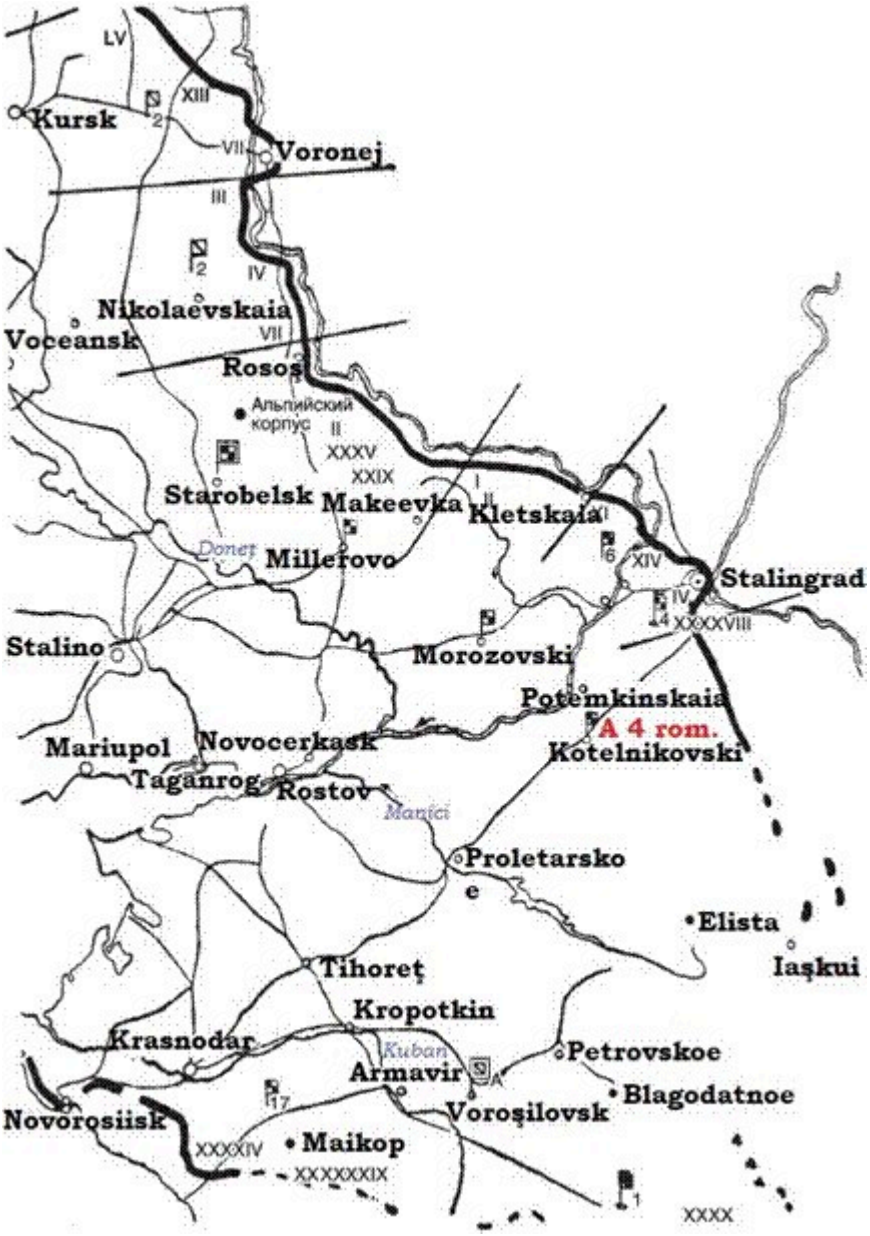
LV
XIII
Kursk
VII
Voronej
III
IV
Nikolaevskaia
Voceansk
VII
Rosoș
Альпийский корпус
II
XXXV
XXIX
Starobelsk
Makeevka
Kletskaia
Donet
Millerovo
XIV
Stalingrad
IV
XXXXVIII
Stalino
Morozovski
Potemkinskaia
A 4 rom.
Mariupol
Novocerkask
Kotelnikovski
Taganrog
Rostov
Manici
Proletarsko
e
Elista
Iaşkui
Tihoreț
Kropotkin
Krasnodar
Kuban
Petrovskoe
Armavir
Blagodatnoe
Novorosiisk
Vorošilovsk
XXXXIV
Maikop
XXXXXXIX
XXXX

Situaţia la Cartierul General al lui Hitler

În timp ce diviziile Grupurilor de armate „A” și „B” luptau zi și noapte și soldații purtau pe umeri greutăți nejustificate în acest război crâncen în Est, la Cartierul General al lui Hitler se ducea o luptă acerbă și nemiloasă, în timpul căreia balanța înclina într-o parte sau alta; la OKW (OKW — Oberkommando der Wehrmacht — reprezenta comanda reunită a marinei militare, aviației militare și a forțelor terestre. Practic nu avea un șef militar. Ministrul de război era decorativ, Hitler — în calitate de cancelar, deci de șef al ministrului de război, conducea de facto și OKW), nervii erau întinși la maxim. Cartierul General a supraviețuit ultimelor și dureroase zile ale „colaborării” dintre Hitler și șeful Statului Major General al forțelor terestre, general-colonelul Halder (Hitler, fostul caporal, avea o aversiune reținută cu greu față de generalii armatei germane, aversiune care răbufnea uneori. El a refuzat să numească un șef al OKH-ului și din acest motiv șeful Statului Major General al Forțelor Terestre era și șeful Forțelor Terestre. În cartea sa Amintirile unui soldat, Guderian încearcă să explice originea acestei aversiuni). În unele cazuri opiniile lor au coincis, însă conversațiile și derapajele verbale s-au târât până noaptea târziu și este greu de spus în ce moment disputa era deosebit de aprigă.

Halder a insistat pe soluții clare la probleme — Hitler le-a evitat; Halder s-a opus ofensivei de vară din 1942 — Hitler a ignorat această opoziție; Halder a fost pentru concentrarea forțelor și organizarea apărării strategice — Hitler a fost pentru petrol și Volga; Halder s-a referit la lipsa forțelor necesare îndeplinirii sarcinii operaționale — Hitler i-a respins îndoielile; Halder a avertizat despre puterea rușilor — Hitler credea că doar un prostănac poate lua în serios aceste povești. Când Halder a pus în fața lui Hitler rapoartele serviciului de informații despre inamic, care vorbeau despre sosirea a din ce în ce mai multe divizii, Hitler a numit aceasta o cacialma a lui Stalin. Halder a pledat pentru independența comenzii trupelor — Hitler a dat comenzi până la nivel de regiment și a luat decizii cu privire la probleme tactice individuale, pe care numai comandantul uneia sau altei unități le putea evalua la fața locului.

Printr-un număr mic de prizonieri de război luați în timpul operațiunii de vară, OKH putea trage concluzia că Stavka (Comandamentul Suprem Sovietic) a planificat o retragere sistematică în locul unei împotriviri decisive.

Lipsa absolută de înțelegere a laturii operaționale a problemei, l-a întărit pe Adolf Hitler în credința că inamicul era complet epuizat.

„Rușii sunt la capătul puterii, în patru săptămâni vor fi demoralizați complet”.

Aceasta a fost poziția principală care a determinat cursul acțiunii Comandantului Suprem al Forțelor Terestre (din dispoziția lui Hitler). Această opinie nu s-a schimbat nici atunci când general-colonelul Halder i-a transmis Führer-ului informații despre situația unităților inamice, la care Hitler a răspuns:

„Scutiți-mă de aceste născociri idioate.”

Înainte de aceasta, totuși, Halder a raportat următoarele:

„În raionul Saratov, rușii și-au concentrat forțe de până la un milion de oameni, la est de Caucaz: jumătate de milion. Comandamentul Armatei Roșii va începe ofensiva atunci când unitățile germane vor fi pe Volga. Stalin va lansa aceeași ofensivă în această zonă ca și împotriva lui Denikin în timpul războiului civil” (Războiul civil din Rusia s-a desfășurat între anii 1917 — 1921. S-a încheiat cu victoria Armatei Roșii. În acei ani, Stalin, trimis de Lenin, a condus unitățile roșii organizând apărarea orașului Țarițân, numit ulterior Stalingrad).

În plus, el a adăugat:

„Rușii produc lunar o mie și jumătate de tancuri, pe când industria germană poate doar șase sute. Vreau să vă avertizez despre prăbușirea care va veni cu siguranță.”

Hitler a evitat argumentele lui Halder cu o mișcare a mâinii. Hitler nu mai aborda problemele operaționale pe baza obiectivelor militare. Războiul era purtat din motive economice și politice. Pentru cei care știau situația, nu era dificil de prezis când se va încheia această „combinație” dintre fundamentele războiului. Pe 24 septembrie, Hitler i-a declarat șefului Statului Major General:

„Nervi mei și ai dvs. Sunt pe terminate, eu pun jumătate din epuizarea mea nervoasă în contul dvs. Ceea ce este acum necesar pentru a termina campania în Orient nu sunt cunoștințe profesionale, ci flacăra convingerilor național-socialiste, pe care nu le pretind de la dvs.”

Cu două zile mai devreme, pe 22 septembrie, comandantul Grupului de armate „Vest”, general-maiorul Zeitzler (citit aprox.: Țáițlă), în timp ce se afla la Paris, a avut o discuție telefonică cu colonelul Schmundt (citit aprox.: Șmund), aghiotantul-șef al lui Adolf Hitler, care i-a spus că ar trebui

să vină la Cartierul General deoarece Führer-ul dorea să vorbească cu el. Nu a putut să spună care este problema, dar a spus că „domnul general va afla despre asta aici”. În ziua de 25 septembrie, fostul comandant al Grupului de armate „Vest” a ajuns la Vinnița (la acea vreme, Hitler își stabilise cartierul general la Vinnița, în Ucraina). Hitler a vorbit despre situația de pe frontul de est și a explicat greșelile care, după părerea sa, au fost făcute acolo, făcându-i cunoștință cu situația operațională a încheiat cu cuvintele:

„Din aceste motive am decis să îl demit pe general-colonelul Halder și să vă numesc șef al Statului Major General al forțelor terestre.”

General-maiorul Zeitzler a primit rangul de general de infanterie, dar primind noua sa funcție era departe de a fi bucuros (în ierarhia Wehrmacht-ului gradele generalilor erau în ordine crescătoare după cum urmează: general-maior, general-locotenent, general al unui gen de armă, general-colonel, general-feldmareșal).

În sectorul nordic, luptele ofensive din apropierea Leningradului au încetat treptat, în zona centrală trupele dădeau bătălii aprige iar operațiunile ofensive din regiunile Stalingrad și Caucaz erau pe punctul de a eșua.

După ce generalul Zeitzler și-a preluat funcția de șef al Statului Major General al trupelor terestre, s-a prezentat la Hitler cu un raport. Zeitzler a considerat că situația de pe frontul de est nu este numai gravă, ci de-a dreptul amenințătoare. El a atras atenția asupra principalelor secțiuni din nord și sud și, în același timp, a subliniat discrepanța dintre dimensiunea teritoriului și numărul mic de soldați germani. Apoi, generalul Zeitzler a arătat cu degetul spre hartă:

„Secțiunile cele mai periculoase de pe întregul front estic sunt flancurile armatei a 4-a de tancuri. Dacă în aceste zone nu se iau măsuri în timp util și situația nu se schimbă, se va produce un dezastru.”

Hitler s-a uitat arogant la noul șef al Statului Major General și a clătinat din cap:

„Sunteți prea dramatic, Zeitzler. În est, când nu erați încă aici, am avut situații mai dificile și ne-am ocupat de ele, vom putea face acest lucru și acum.

Şi încă, despre diferenţe

Pe 8 octombrie, generalul inginer Richter (citit aprox.: Rihtă) a ajuns la armata a 6-a. Nu venise singur, era însoțit de ofițeri ai Direcției principale de lucrări de construcție fortificate. Ordinul OKH suna: „Începeți construcția fortificațiilor din beton la Stalingrad” (general inginer = general de genistică, sau general al trupelor de geniu).

Ar trebui să ne gândim puțin ce înseamnă asta. Comandantul trupelor de geniu ale armatei a 6-a, colonelul Seele (citit aprox.: Zeilă), s-a gândit la asta mai mult de un minut.

Construcții de beton armat! Aceasta ar însemna livrarea de ciment din Germania, pietriș de la Marea Azov, cherestea din Ucraina și toate aceste fortificații construite de forțele unei singure companii.

Colonelul Seele a făcut cel mai rezonabil lucru pe care l-a putut: el a sugerat șefului Statului Major General să folosească jumătate de duzină din oamenii statului major pentru a asigura pozițiile din spate, eliberând astfel compania de construcții militare pentru a îndeplini sarcina atribuită. Generalul Schmidt (citit aprox.: Șmit) era de aceeași părere, dar, așa cum era de așteptat, OKH a respins această propunere.

Deoarece pietrișul și cimentul au lipsit, iar cantitatea mică de lemn disponibilă a fost folosită în alte scopuri, totul s-a încheiat cu nimic.

Două zile mai târziu, s-a primit un nou ordin de la Führer:

„Este urgent să construiți buncăre încălzite pentru tancuri, rezistente la îngheț”.

Buncărele ar fi trebuit să aibă un drum bun de treizeci de metri lungime și toate acestea fără a se ține cont de faptul că nu exista suficient lemn nici măcar pentru a crea apărători împătriva gheții pe podurile de peste Don.

Prin ordinul Grupului de armate „B”, statul major al Corpului 48 panzer a fost retras din armata a 4-a de tancuri și a fost poziționat, pentru siguranță, în spatele armatei a 3-a române. Nu exista nimic altceva la dispoziție, așa că scopul acestei mișcări era de a avea cel puțin o autoritate germană de comandă în spatele unităților românești. Această acțiune s-a desfășurat sub denumirea „Rezerva de tancuri Heim”. Divizia 1 de tancuri română era acum subordonată corpului german de tancuri. Apoi a fost făcută propunerea de mutare ca rezervă a diviziilor 22 tancuri și 298 infanterie în zona armatei a 8-a italiană.

Pe 3 noiembrie, era gata un plan numit „Hubertus”. Conform acestui plan, divizia 24 panzer urma să părăsească frontul Stalingradului și să-și ia pozițiile inițiale la vest de Don și la nord de Kalaci. Planul „Hubertus” a rămas pe hârtie. Din cauza atacurilor prin care rușii încercau să semene confuzie, ambele regimentele de infanterie motorizate, cât și batalionul de genistică din divizia 24 tancuri nu au putut fi retrase din acest sector de front, deoarece nu erau înlocuitori; în plus, nu exista carburant pentru mișcările planificate. Pur și simplu nu erau suficienți oameni pentru a pune în practică planul „Hubertus”, altfel planul ar fi fost pus în aplicare. Redistribuirea unităților diviziei 14 și 16 Panzer nu s-a produs din cauza imposibilității retragerii acestor unități din zona de luptă.

Prima zăpadă a căzut pe 16 noiembrie, temperatura a scăzut la minus 2°C, un vânt înghețat sufla din stepa kazahă, pătrundea prin haine și, cum se spune, ajungea până la piele. S-a întâmplat brusc, fără nicio tranziție lină.

Norii se adună

Dacă mai devreme se putea presupune că inamicul a purtat bătălii aprinse pe fâșia dintre Don și Volga și la periferia Stalingradului, numai pentru a câștiga timp să demonteze și să care instalațiile industriale importante, acum situația s-a schimbat. Pe întinderile de ceață din cealaltă parte a râurilor Volga și Don, noaptea, inamicul își concentra forțele pe o scară gigantică.

Aceste informații sosiseră până în octombrie. În primul rând, sosise un mesaj din partea Corpului 11 de armată că, în zona Kremenskaia și la nord de Don, sub acoperirea pădurilor mari, avea loc o concentrare la scară mare de trupe inamice. Trupele ajungeau pe calea ferată din nord. Recunoașterea aeriană, agenții de recunoaștere, prizonierii de război, dezertorii, precum și date ale detașamentului de sonometrie au confirmat evenimentele (sonometrie — tehnică de comparare a sunetelor pentru determinarea poziției sursei lor. Erau folosite niște pâlnii foarte mari cu care se asculta zgomotul din spațiul aerian. Ascultându-se din mai multe puncte diferite, trigonometric se putea stabili cu precizie direcția de unde vin avioanele inamice sau poziția obuzierelor dușmanului). La începutul lunii noiembrie, la sud de Krasnoarmeisk, inamicul a masat noi unități. Armata a 4-a de tancuri a raportat constant că vizavi de flancul nordic al Corpului 5 de armată român și al Corpului 4 de armată german, existau semne că inamicul urma să lanseze o ofensivă care depășea cu mult semnificația unui atac local și că această mișcare de trupe inamice ar putea avea ca obiectiv încercuirea unităților germane și românești în zona de luptă de lângă Stalingrad.

Post de sonometrie

Armata a 4-a Panzer a remarcat mișcările active ale trupelor ruse de la est și nord-est de Stalingrad spre Raigorod și Beketovka și, de asemenea, începând cu mijlocul lunii noiembrie, la sud de Raigorod.

Corpul 14 de tancuri a raportat că rușii deplasau forțe mari de la est la vest, precum și că își retrag trupele de pe frontul de nord. Raportul de informații al armatei a 6-a a spunea: „Datele serviciului de informații confirmă prezența în rândul rușilor a opt armate, printre ele sunt două armate de tancuri. În caz de ofensivă, va trebui să ne confruntăm în primul rând cu brigăzile de blindate.”

În buncărele untății de informații a armatei a 6-a domnea agitația. Așa cum pe timp de pace colecționarii achiziționează porțelanuri prețioase, timbre sau flori rare, așa și aici se colectau nume și numere de divizii. Printre ele erau cunoștințe vechi, au apărut divizii care păreau să fi disparut cu mult timp în urmă însă au fost întâlnite și numere complet noi. Despre o divizie apărută acum, se raportase mai demult că a fost distrusă în apropiere de Kiev, o altă a fost văzută lângă Taganrog, Grupul de armate „Centru” a raportat anterior despre o a treia, în plus, existau numeroase divizii aduse din Extremul Orient. Cel care a văzut întreaga imagine a unităților și formațiunilor inamice putea să-i sară adevărul în ochi.

Informațiile erau trimise comandantului și șefului statului major (al armatei a 6-a), după care, cu o evaluare critică adecvată a situației, acestea erau transferate mai departe grupului de armate și Führer-ului: către Starobelsk și respectiv Vinnița.

Comanda armatei a 6-a a formulat cererea: „Să se pună la dispoziție un număr mai mare de divizii”.

Din tot materialul colectat, era clar că Stavka se pregătea să riposteze la nord de Don. Principala lovitură trebuia să se producă în zona Serafimovici, adică pe direcția liniei de front a armatei a 3-a române. Ca răspuns la rapoartele urgente din partea grupului de armatei și a armatei, Adolf Hitler și-a exprimat afirmația că ofensiva sovietică, dacă se va întâmpla, va avea loc nu pe frontul armatei a 3-a române ci mai la vest, pe direcția frontului armatei a 8-a italiene.

Armata a 4-a de tancuri era îngrijorată, ca și armata a 6-a, de flancul estic deschis, întrucât nu exista nicio rezervă.

Compania de recunoaștere radio ascultă transmisiile rusești despre avansul trupelor sovietice, de aceea era bine informată atât despre pierderile rusești, cât și despre situația lor cu carburantul și muniția, despre numărul de vase de transport, capacitățile de aprovizionare și de manevrare. Aici, rapoartele armatei au fost transmise și la OKH sub formă de material consolidat, dar chiar și în acest caz nu a existat un răspuns care să corespundă situației reale.

Trebuie menționat că inamicul era conștient de concentrarea unităților germane din jurul Stalingradului și că o străpungere de succes prin Serafimovici, spre sud, concomitent cu un atac la sud de Stalingrad, urma să concentreze armata a 6-a într-o zonă îngustă; în timp ce atacul prin Millerovo asupra Rostovului promitea un succes doar în cazul în care zona de lângă Stalingrad era înconjurată și blocată în același timp.

Astfel, situația generală era mai mult decât nefericită, deoarece nu exista aproape nicio perspectivă de apărare, ca să nu mai vorbim de ofensivă.

„Nu știu cu ce forțe mai pot lupta în continuare”, a spus generalul Paulus în seara zilei de 18 noiembrie, la postul de comandă al diviziei 384 infanterie, corespondentului său de război. Aceste cuvinte au însemnat mai mult decât o tristă confirmare a stării de deznădejde din armată.

În același timp, rezumatul OKW spunea:

„Pe teritoriul Stalingradului, lupte grele de stradă continuă.”

În seara aceleiași zile, ministrul afacerilor externe al Reich-ului, von Ribbentrop, a rostit cuvinte grozave:

„Eliberarea unei zone imense fortificate este o problemă tactică care are o importanță secundară după ce se ia o decizie strategică”.

În ajunul bătăliei

Evenimentele care au avut loc, de fapt, au fost rezultatul unor puncte de vedere divergente ale comandanților de front germani și ale OKW.

Armata a 3-a română nu a primit niciodată sprijin din partea unităților germane. La cererea urgentă a Grupului de armate „B”, Hitler, însă, și-a dat consimțământul pe 16 noiembrie pentru a muta divizia 22 tancuri în spatele armatei române; dar cine știe dificultățile cu care divizia panzer s-a confruntat în timpul marșului pe zăpadă și gheață, va fi de acord că sosirea ei pe 19 noiembrie, ziua în care a fost programată ofensiva, era deja prea târziu. Din ordinul lui Hitler i s-a interzis, de asemenea, încetarea luptei pentru Stalingrad, deoarece toate diviziile armatei a 6-a au fost obligate să se supună acestui ordin.

Astfel, Grupul de armate „B”, cu o zi înainte de începerea ofensivei rusești, era într-o poziție care în sine condamna la moarte trupele germane. Toate măsurile luate de comandantul Grupului de armate „B” s-au dovedit a fi ineficiente deoarece au fost pur și simplu insuficiente. Tot ceea ce ar putea urma după acest lucru ar putea fi numit doar peticirea găurilor.

Poziția trupelor inamice avea pe 18 noiembrie următoarea imagine. Armatei a 2-a germane, aflată la Kursk, i s-a opus armata a 4-a sovietică, care făcea parte din grupul de armate al Frontului Voronej. Împotriva armatei a 2-a maghiare era armata a 6-a sovietică. Pe frontul armatei a 8-a italiene se afla armata 1 de gardă sovietică.

Cea mai dificilă situație a fost pe frontul armatei a 3-a române și a armatei a 6-a germane.

Comandanții sovietici ai fronturilor Sud-Vest și Stalingrad aveau la dispoziție armata 5 tancuri, armatele 21, 65, 24 și 66, iar numai pentru Stalingrad: armata 62.

Armata a 4-a germană panzer urma să se angajeze în luptă cu armata 51 sovietică.

Astfel, treisprezece armate sovietice s-au opus celor cinci armate germane și aliate. În zona ostilităților de lângă Stalingrad, raportul de forțe a fost de trei la opt în favoarea rușilor.

Capacitatea de luptă a armatelor aliate

Acum, ar fi probabil momentul să spunem câteva cuvinte despre calitățile de luptă ale armatelor aliaților Germaniei, cărora li s-a încredințat apărarea Frontului Don cu o lungime de peste trei sute de kilometri. Disponibilitatea în luptă a acestor unități a fost discutată în detaliu de Înaltul Comandament German, dar, în ciuda acestui lucru, pentru comandanții germani din teren, forțele aliate reprezentau o problemă destul de mare.

Ar fi o greșeală și o nedreptate să acuzăm pur și simplu armatele aliate pentru lipsa spiritului de luptă, deoarece, de exemplu, diviziile românești, având comandanți energici, au arătat disponibilitatea de luptă în condiții de război nu foarte dificile, ceea ce merită o evaluare pozitivă. Trebuie menționat că doar românii erau „serioși în privința acestei chestiuni", iar faptul că Basarabia era un vecin direct al Uniunii Sovietice (de fapt, Basarabia, revendicată de București, cu acordul României făcea parte din Uniunea Sovietică la 21 iunie 1941) a contribuit la perceperea războiul din est ca pe propriul lor război.

Pentru unguri și mai ales pentru italieni, invazia teritoriului Rusiei, odată cu iarna ei aprigă, a rămas treaba germanilor. Prin urmare, există motive etice și morale pentru a evalua pregătirea în luptă a armatelor aliate, redistribuite și transferate sub comanda grupului de armate, contrar voinței și dorinței sale.

Din punct de vedere militar, trebuie adăugat că toate cele trei contingente nu erau suficient înarmate și dotate, nivelul lor de pregătire, cel puțin în conformitate cu conceptele specialiștilor militari germani, era foarte scăzut, iar comanda superioară a acestor armate nu deținea abilitățile militare care erau cerute în desfășurarea unor bătălii care au depășit cu mult manevrele de antrenament.

Desigur, existau și excepții: de exemplu, comandantul armatei a 3-a române era un soldat minunat care cunoștea condiții tactice și operaționale, un comandant energic, care era sincer devotat cauzei comune, iar comandantul uneia dintre diviziile sale, generalul Lascăr, prin curaj, prudență și hotărâre, nu era inferior tovarășilor săi germani. Faptul că „instrumentul" cu care urmau să „lucreze" le-a fost luat din mâini de ambele lovituri ale armatei sovietice nu a fost vina lor. De asemenea, trebuie spus că nici maghiarii, nici românii, nici măcar italienii, prin caracterul lor național, nu au putut lupta în condițiile dificile în care s-au

regăsit. În cazul unei confruntări cu un adversar mai puternic și cu un moral ridicat al unităților sale, după câteva ore nu mai puteau opune o rezistență serioasă.

Comandamentul Grupului de armate „B”, în subordinea căruia se aflau unitățile românești, maghiare și italiene începând din 1941, era conștient de aceste circumstanțe care au fost agravate suplimentar în rândul ofițerilor ca urmare a contradicțiilor politice interne, iar comandantul grupului de armate a primit cu o mare îngrijorare ordinul Cartierului General al Führer-ului, potrivit căruia forțelor aliate trebuia să li se asigure independența în desfășurarea ostilităților. În ciuda acestui fapt, întreaga operațiune din 1942 depindea direct de utilizarea armatelor aliate, deoarece numai așa unitățile germane (deja cu efectiv insuficient) puteau fi eliberate pentru a participa la principalele operațiuni ofensive.

Primele planuri ale comendamentului grupului de armate prevedeau că armată a 2-a maghiară va lua parte la ofensivă în regiunea Kursk împreună cu vecinul său din stânga, armata a 2-a germană, după care i se va încredința apărarea unei zone absolut sigure de pe ambele părți ale Ostrogorskului. Italienii și românii, apropiindu-se prin Dnepropetrovsk, au fost nevoiți să se alăture ofensivei armatei a 6-a în zona cotului Donului și, din moment ce românii și maghiarii nu puteau avea un teren comun (existau dispute aprinse în legătură cu Transilvania de Nord, unde ungurii au încercat o purificare etnică ucigând în masă localnici români), au trebuit ca armata italiană să ocupe poziție între sectorul de front maghiar și sectorul de front român.

Inițial, ofensiva armatei a 6-a germane era zona Donului aproximativ între Potemkin și Kletskaia, astfel încât comandamentul grupului de armate spera să retragă un număr suficient de forțe germane pe care să le plaseze în spatele fronturilor armatelor aliate.

Nu a fost posibil să pună în aplicare acest plan deoarece, conform ordinului Führer-ului de a captura Stalingradul, principalele forțe ale armatei a 6-a au fost aruncate în terenul ostilităților dintre Don și Volga. Italienii și românii au fost, în general, lăsați pe propriile dispozitive și s-a întâmplat așa încât Grupul de armate „B” a primit o lovitură puternică pe 19 noiembrie, iar, după ce au trecut, diviziile rusești au spart frontul de pe flancul nordic al armatei a 8-a italiene.

Ofensiva din 19 noiembrie nu a fost o surpriză pentru grupul de armate, dar a fost evaluată incorect de OKW, care încă credea că forțele inamicului

erau epuizate (de fapt, contrar evidențelor, Hitler se îmbăta cu apă rece imaginându-și că forțele sovietice erau epuizate, iar cei din anturajul lui nu îndrăzneau să-l contrazică), dar catastrofa de lângă Stalingrad a arătat adevărata stare a lucrurilor.

19 noiembrie

Noaptea, a început viscolul. Temperatura a scăzut la șase grade sub zero, practic nu era vizibilitate. Vremea era dezgustătoare și se vedea că Doamna Iarna era clar de partea Armatei Roșii.

Terenul de la Kletskaia până la Serafimovici era complet înghețat, stratul său superior a căpătat forme bizare: mii de dealuri mari și mici se întindeau de la șuvoiul șerpuitor al Volgăi spre pădurile întunecate de la orizont.

Soldații diviziilor germane și române ședeau în buncăre. Există multe buncăre, dar buncărele în cauză erau cele mai mari din toate: erau buncăre fără nume în tranșee fără nume, în care soldați fără nume s-au așezat în așteptarea dureroasă a ceea ce urma să se întâmple. Ei înșiși erau neputincioși să facă orice și să schimbe ceva. Stând între pereți înghețați, soldații și-au tras genunchii la piept, s-au acoperit cu pături peste cap și și-au fumat țigările. Unele țigări din acea noapte nu au fost fumate până la capăt.

Sunetul goarnei a marcat începutul ostilităților, după care s-au auzit zgomotele puternice ale „zeului războiului” — așa a numit Stalin artileria. Opt sute de tunuri și mortiere timp de patru ore au turnat foc și oțel pe pozițiile germane și române.

Timp de patru ore vârtejul de foc a urlat dinspre est spre vest. În acele locuri în care proiectilele mușcau pământul, nori de nisip, scânduri și grinzi zburau în văzduh și se prăbușeau ca un castel de cărți; adăposturi și bulgări de pământ erau împrăștiate în diferite direcții, ca niște jeturi de fântână arteziană. O rafală de foc de tunuri, mortiere și aruncătoare de flăcări a cuprins întregul teren.

Părea un peisaj lunar în haos format din vârtejuri care înălțau în aer. Totul s-a amestecat pe fundalul peisajului lunar: crengi care se rostogoleau pe pământ, picioare acoperite de zăpadă, grinzi, corpuri, bucăți de metal, arme, bulgări de pământ, grupuri întregi de oameni, detașamente, companii, regimente. Fâșia de pământ de trei kilometri lățime semăna cu o uriașă gură de cuptor.

La ora opt au sosit tancurile. Aerul s-a umplut de urletul motoarelor, zăngănitul și scrâșnetul fierului anunța apropierea morții. Un voal cenușiu de ceață se înălța. Tancurile rusești au trecut în grupuri, ca și cum ar fi fost pe un teren de antrenament. Grenadele antitanc au scos din funcție multe tancuri. Sute de tancuri au rămas pe teren scoțând stâlpi de fum, sute de

tancuri au fost aruncate în aer de mine și de mănunchiuri de grenade de mână, dar toate acestea au creat doar mici găuri în întreaga avalanșă blindată, nu mai mult.

Pe tancuri stăteau grupuri dense de soldați: umeri înalți, capuri înclinate în față, mitraliere în mâini și grenade de mână în buzunare. Bateriile germane și române supraviețuitoare au tras cum au putut: la nimereală foc cu foc sau în salve.

Dimineața, comandantul armatei, l-a întrebat telefonic pe generalul Heitz, comandantul Corpului 8:

„Cât timp vor putea diviziile dvs. Să reziste atacului masiv al rușilor?”

Acesta a răspuns:

„În fiecare lanț puternic există o verigă slabă”.

Această legătură slabă a lanțului s-a dovedit a fi români, ale căror poziții au fost divizate și învinse de tancurile și unitățile de șoc ale rușilor. Armata a 3-a română a fost distrusă aproape imediat: părți din flancul estic au fost înfrânte, iar întregul flanc vestic a fost împins înapoi în Cir în doar câteva ore. De ce s-au dovedit românii o verigă slabă? Până la urmă, în prima linie aveau patru divizii în spatele cărora stătea în alertă Corpul 48 de tancuri.

Adevărat, dintre cele patru divizii care se aflau în prima linie, două divizii, aflate sub comanda generalului Lascăr, au luptat până la ultimul soldat și au fost literalmente complet distruse: erau neputincioase împotriva tancurilor. Și de îndată ce s-a spus acest lucru, trebuie spus și că general-colonelul Dimitrescu, comandantul armatei a 3-a române, când era deja clar că era inevitabilă catastrofa, s-a comportat ca un soldat curajos și cinstit.

Pe lângă armele anti-tanc de 37 de mm trase de cai, armata română (dacă nu vorbim de artilerie de câmp) nu avea nici arme grele de calibru mare, nici arme anti-tanc de lungă distanță.

Timp de câteva săptămâni, românii au solicitat arme grele, lucru reflectat în numeroase rapoarte operaționale. Generalul Antonescu a transmis rapoarte urgente către Golubinskaia și direct lui Hitler. I s-a promis totul, dar nu s-a făcut nimic pentru a sprijini frontul românesc.

„Din păcate, Führer-ul tău nu ia în serios nici preocupările noastre, nici dorințele noastre”, a spus comandantul armatei române câteva zile mai târziu generalului Heitz, când a discutat cu românii situația și posibilitatea ca forțele corpul său să participe la ostilități în cazul unei ofensive rusești.

Da, din păcate, așa a fost. Astfel, divizia 4 infanterie nu a reușit să împiedice străpungerea a trei corpuri de tanc și a trei corpuri de cavalerie

ale grupării „Don” de către armatele sovietice.

Corpul de tancuri al lui Heitz a fost, de asemenea, în alertă, dar ce a însemnat cu adevărat această pregătire? Corpul includea și divizia 22 panzer, dar, așa cum am menționat anterior, prin ordinul lui Hitler din 16 noiembrie, divizia a fost transferată în spatele armatei române. Până atunci, acesta era situată la o sută cincizeci de kilometri nord de zona de operațiuni militare. Ce fel de divizie era asta?

În septembrie, a capturat raionul de nord-vest, lângă Stalingrad, cu așezările Pleț kaia și Enț î. Brigăzile generealului Rodt și a colonelul Mihalik au avansat mai spre nord în regiunea Perepolni și Peskovatka. Batalionul 1 tancuri al diviziei, transferat diviziei 71 infanterie, a sprijinit bătăliile ofensive de lângă Kalaci, batalionul 2 tancuri, împreună cu divizia 76 infanterie, a luptat în apropiere de Vertiaci. Când a devenit clar că operațiunea Stalingrad nu mergea așa cum era planificată, trebuiau forțe noi, mobile, dar nu erau acolo. În acest scop, prin ordinul comandantului grupului de armate, brigada Mihalik a fost retrasă din componența diviziei 22 panzer.

Pe baza brigăzii Mihalik s-a format noua divizie 27 panzer. Generalul Rodt, numit comandant al diviziei 22 panzer, s-a despărțit cu reticență de brigada sa testată de luptă. În ceea ce privește divizia 27 panzer, despre aceasta se va vorbi mai târziu.

Acum, divizia 22 panzer era subordonată Corpului 48 de tancuri ca rezervă de șoc. După cum am menționat deja, acest lucru s-a întâmplat cu patru zile înainte de ofensivă. În aceeași zi, comandantul diviziei a solicitat comandamentului grupului de armate să i se furnizeze tancuri noi pentru cel puțin două companii. În plus, el avea nevoie urgentă de un alt batalion de infanterie motorizat și de două companii de transportoare blindate. Solicitarea a rămas fără răspuns, în plus, nu era clar de unde ar fi putut veni tancurile.

Imediat ce s-a primit comanda de anunțare a alarmei, divizia a plecat la drum: noaptea, în întuneric total, prin stepa fără drumuri, cu carburant insuficient. Pe 18 noiembrie, unitățile avansate ale diviziei au ajuns pe pozițiile de plecare. Divizia avea la dispoziție treizeci și unu de tancuri ușoare și treisprezece tancuri medii în deplină pregătire pentru luptă, până la acel moment aproximativ treizeci de tancuri medii erau împrăștiate în diverse divizii de infanterie. Aceasta a fost starea diviziei 22 tancuri.

În plus, a existat divizia 1 de tancuri românească, care era de fapt o divizie de infanterie motorizată ce includea tancuri franceze și cehoslovace capturate. Soldații acestei divizii se aflau încă în stadiul pregătirii militare și nu mai participaseră niciodată la ostilități.

Aceasta a fost situația din Corpul 48 de tancuri.

În unitățile germane, situația nu era atât de lipsită de speranță. Situația de pe flancul stâng al Corpului 11 de armată era însă incertă, dar divizia 376 infanterie motorizată a reușit să traverseze Donul fără pierderi deosebite, să străbată spre est și să facă joncțiunea cu unități ale diviziilor 384 și 44 de infanterie și rămășițele diviziei 1 de cavalerie română la nord-vest de Vertiaci. Câteva ore mai târziu diviziile au fost înconjurate, dar pe 20 noiembrie au trecut totuși spre sud-est și au traversat Donul. Forțele de acoperire ale diviziei 384 infanterie au creat un cap de pod în zona Akimovski.

Pe baza situației apărute în orele dimineții, la comandamentul Grupului de armate „B" au apărut următoarele considerente:

Unul dintre atacurile principale ale adversarului a avut loc la sud de Serafimovici și vizează atingerea gurii râului Cir. Pe 19 noiembrie, încă se putea conta pe acțiunile armatei a 6-a, care ar fi trebuit cel puțin să încerce să întârzie temporar avansarea trupelor rusești la sud de Kletskaia și să-și elibereze drumul spre sud-vest. Comandantul grupului de armate nu avea nicio îndoială că în situația actuală doar o operațiune contraofensivă ar putea fi eficientă și anume: ofensiva armatei a 6-a către vest și sud-vest.

Bilanțul forțelor de la sud de Stalingrad, în zona armatei a 4-a de tancuri nu era încă cunoscut. Se putea presupune că unitățile germane s-ar fi angajat în bătălii acerbe și, în paralel cu înaintarea armatei a 6-a către vest și sud-vest, vor putea păstra pozițiile din raionul Kotelnikov (străpungerea rusă în acest loc a avut loc abia la 20 noiembrie — nota autorului).

În această privință, străpungerea frontului românesc de pe flancul stâng de la nord-est de Makeevka era crucială. Dacă ar fi fost posibil să se împiedice avansul rus în acest loc (care, printre altele, amenința să semene panica în unitățile italiene și să le pună pe fugă — nota autorului), atunci ar putea fi câștigat timp pentru luarea unor decizii suplimentare.

Din acest motiv, comandantul grupului de armate, pe 19 noiembrie, a decis să introducă în luptă „Corpul de tanc al lui Heim" la est de Makeevka. În același timp, s-a considerat că forțele mici ale acestui corp vor putea să-i

oprească pe românii care fug de pe câmpul de luptă, dacă se va ajunge până acolo.

Ordinul lui Hitler: „Corpul 48 de tancuri să se deplaseze imediat spre nord şi să blocheze fragmentând trupele inamicului, fără să acorde atenţie nici flancurilor, nici spatelui”.

Ce s-a întâmplat în acest interval de timp?

Imediat ce a început uraganul de foc, generalul Heim a introdus starea de alarmă în ambele sale divizii, după care a mers la Cernâșevskaia la comandantul armatei române. La ora nouă dimineața, încă nu exista o imagine completă a principalelor direcții ale ofensivei rusești, așa că generalul Heim a sunat la Grupul de armate „B” și a cerut introducerea imediată în luptă a corpului de tancuri în direcția nord-est către Kletskaia.

Au existat motive întemeiate pentru acest lucru:

În această zonă a apărut un adevărat pericol pentru spatele armatei a 6-a.

Condițiile terenului nu erau cunoscute nici grupului de armată, nici OKH, în timp ce Heitz a călătorit în jurul acestei zone timp de opt zile cu comandanții diviziilor și a discutat cu ei toate posibilitățile de a-și folosi unitățile în zonă.

Comandantul grupului de armate „B”, generalul von Sodenstern, a mers în întâmpinarea propunerii generalului Heim. După cum am menționat deja, comandantul forțelor terestre a ordonat să se avanseze în aceeași direcție.

Unitățile ambelor divizii au pornit spre nord-est. Era cam ora 09:30. La ora 10:45, corpul de tancuri a primit un alt ordin:

„Ofensiva nu trebuie efectuată spre nord-est, ci către nord-vest”.

În ciuda tuturor îndoielilor, generalul Heim a îndeplinit ordinul din moment ce venea de la OKH, iar general-colonelul Zeitzler era responsabil pentru punerea în aplicare a acestuia. Ce înseamnă o schimbare cu nouăzeci de grade a direcției de marș a corpului de tancuri, era clar pentru toți cei care aveau cunoștințe minime despre unitățile de blindate. Riscul decurgea și din faptul că toate acestea nu se întâmplau în condiții meteo normale, era ceață și viscol pe drumurile înghețate și, în afară de aceasta, nu era posibilă utilizarea radioului.

Consecințele nu au întârziat să apară. Două ore mai târziu, diviziile au intrat pe neașteptate în contact cu unități de tancuri inamice. Situația s-a agravat de faptul că postul de radio german, aflat la divizia de tancuri românească, s-a defectat înainte de începutul ofensivei ruse. Noaptea, a primit un ordin de la grupul de armate:

„Alăturați-vă bătăliei și blocați inamicul, după care, datorită dezvoltării serioase a evenimentelor pe întregul front, retrageți-vă în sectorul de la est de Petrovka.”

Corpul a deschis focul dezordonat cu forțele a doar câteva zeci de tancuri, de parcă alte sute de tancuri ar fi ignorat situația din teren. Noaptea, o radiogramă cu ordinul Führer-ului a ajuns la grupul de armate:

„Corpul 48 Panzer se va deplasa imediat spre nord și se va angaja în luptă cu trupele inamicului, fără să acorde atenție nici flancurilor, nici spatelui.”

Această sarcină era fără sens și inutilă. Grupul de armate și-a schimbat ordinul și a trimis corpul blindat către Serafimovici. Subunitățile corpului au schimbat din nou brusc direcția. De vreme ce era iarnă, se făcea întuneric devreme, era gheață pe drumuri, iar blindatele nu erau echipate cu dispozitive antiderapante. S-au îndreptat direct către gurile de foc ale câtorva sute de tunuri anti-tanc inamice având la dispoziție doar cincizeci de tancuri, dintre care două treimi aveau arme de calibru mai mic de 75 mm.

Apoi a sosit un nou ordin de la Führer:

„Corpul 48 panzer nu se mai deplasează spre nord, ci va străpunge spre nord-est pentru a-i elibera pe români.”

Și, în aceeași zi, corpul a fost înconjurat.

Corpul era în pragul distrugerii când un nou ordin a venit de la grupul de armate: să răzbească spre sud-vest spre Cernâșevskaia. Și aici corpul a fost foarte norocos: a reușit să străpungă și cu el câteva mii de români ieșit din încercuire. Timp de mai mulți kilometri, unitățile germane s-au deplasat în imediata apropiere de ruși, în acest timp priveau unii la alții cu precauție iar după unsprezece ore Fortuna a zâmbit germanilor: Corpul 48 de tancuri nu mai era amenințat de distrugere, operațiunea riscantă a avut succes, trupele și vehiculele blindate au fost salvate pentru a fi utilizate în ostilități ulterioare.

Un exemplu de la Stalingrad

Pentru Statul Major General al forțelor terestre (OKH) n-a fost o surpriză nici ofensiva rusească, nici trecerea trupelor rusești prin linia de apărare a armatei a 6-a. Statul Major General nu avea mijloace militare suplimentare pentru consolidarea frontului, iar Hitler a interzis retragerea în timp util a liniei frontului. Situația era considerată ca fiind foarte gravă.

Hitler s-a înfuriat după ce a aflat despre străpungerea făcută de ruși. La urma urmei, nu putea să nu vadă că odată cu moartea armatei a 3-a române, soarta Stalingradului și a unităților germane situate în această zonă a fost predeterminată, dar nu s-a făcut nimic, deși general-colonelul Halder a avertizat în legătură cu acest lucru, iar generalul Zeitzler a atras atenția lui Hitler asupra periculoasei situații create pe frontul armatei a 6-a. Și acum „inamicul epuizat" a lovit și a trecut prin apărarea germană, tocmai în locul despre care i s-a atras atenția lui Hitler în mod repetat în numeroase rapoarte.

Era necesar să găsim vinovatul și a fost găsit un astfel de vinovat.

Hitler a emis un decret prin care încerca să demonstreze vinovăția comandantului Corpului 48 de tancuri. Ofițerii superiori ai tuturor unităților germane aveau cunoștință de acest decret, care avea următorul text:

„Führer și comandant-șef al Forțelor Terestre

05-12-1942

Pe parcursul operațiunii Stalingrad, exista din octombrie deja pericolul unei amenințări inamice pentru flancul nordic al frontului nostru ofensiv, care se întinde pe mulți kilometri.

În prima jumătate a lunii noiembrie, au existat semne că ofensiva va fi efectuată pe frontul armatei a 3-a române. Pentru a combate acest atac, conform ordinului meu, divizia 22 panzer a fost mutată în spatele flancului drept al armatei a 3-a române unde, după anexarea diviziei 1 de tancuri română, a format Corpul 48 de tancuri sub comanda general-locotenentului Ferdinand Heim.

Acest corp de tancuri a avut sarcina ca în caz de atac sau avansare a inamicului să lanseze imediat o lovitură de răspuns și, astfel, de a împiedica forțele inamice să sfarme flancul drept al armatei a 3-a române.

Împotriva unităților avansante ale inamicului erau forțe extrem de puternice.

Marșul dezordonat și starea diviziei 22 panzer oferă suficiente motive pentru condamnare. Din numărul mare de tancuri, care era mai mare de o sută de unități, puțin mai mult de treizeci au ajuns la locul destinației indicat inițial.

Văd greșeala gravă a ofițerului în aceea că la un moment dat și în astfel de circumstanțe nu și-a concentrat întreaga energie pentru folosirea marii puteri de atac a unităților sale sau să elimine abaterile comise.

Comandantul corpului de tanc era obligat să ia cunoștință imediat de toate sarcinile posibile asociate cu utilizarea mașinilor sale.

Datoria sa ulterioară era să adune diviziile de tancuri din subordine și să discute în detaliu cu comandanții toate problemele legate de introducerea acestor divizii în luptă.

Viteza acțiunii era cu atât mai necesară cu cât devenea mai clar că, în primul rând, aliații români în ceea ce privește structura internă, comanda și moralul nu îndeplinesc cerințele impuse diviziilor germane în astfel de cazuri și, în al doilea rând, subunitățile antitanc nu aveau echipamentul necesar.

Când a început ofensiva rusească, așteptată pe 19 noiembrie, sectorul de front, unde s-a aplicat prima lovitură, a fost inițial relativ îngust. Intervenția rapidă a corpului de tancuri, care avea peste o sută cincizeci de blindate la dispoziție, trebuia să ducă la succes în toate circumstanțele.

De fapt, în primele douăzeci și patru de ore de la începerea ofensivei, corpul de tancuri nu a apărut nicăieri. În următoarele douăzeci și patru de ore, comandantul a încercat să stabilească contactul cu divizia 1 de tancuri română, deoarece fără această legătură este imposibil ca cele două divizii să intre în zona de război pentru o contralovitură imediată.

În loc să folosească toate mijloacele pentru a ajunge la divizia de tancuri română, divizia 22 panzer a acționat încet și incert.

Tocmai din cauza acestui eșec complet al Corpului 48 de tancuri, a putut apare situația care a dus la încercuirea pe ambele părți a armatei a 3-a române și, în consecință, la un dezastru, a cărui dimensiune colosală și consecințe teribile nu pot fi încă determinate. Având în vedere consecințele acestei catastrofe: distrugerea a numeroase unități și pierderea unei cantități mari de arme care au urmat încercuirii armatei a 6-a, este imposibil de considerat pur și simplu ca o neglijență acest comportament grav, de care nu a fost învinuit niciodată vreun comandant în timpul acestui război.

O sarcină extrem de grea, și totodată morală, revine comandamentului militar german.

Nu am de gând să mă refer acum la circumstanțele în care se află forțele noastre terestre, despre acele circumstanțele care cândva au dus la bătălia de la Marna, pe care studiile de istorie militară germană și istoriografia nu au reușit să le elucideze nici după douăzeci și cinci de ani. În fața consecințelor teribile ale incompetenței generalului, am decis:

Să-l demit imediat din rândurile Wehrmacht-ului.

Pe baza unei clarificări finale a incompetenței fostul ofițer se vor lua decizii suplimentare, care sunt necesare în astfel de cazuri, în conformitate cu experiența istoriei militare.

Adolf Hitler."

(În timpul primului război mondial, prima bătălie de pe râul Marna (5 septembrie — 14 septembrie 1914) s-a încheiat cu înfrângerea armatei germane de către trupele anglo-franceze. În urma acestei bătălii ofensiva germană a fost stopată și a început faza extrem de sângeroasă a „războiului de poziții".)

Aici ar trebui să ne ocupăm pe scurt de evenimentele legate de generalul Heim pentru a vedea care din ele duceau la acele decizii, care, potrivit lui Hitler, „sunt necesare în astfel de cazuri, în conformitate cu experiența istoriei militare".

Corpul 48 de tancuri a continuat să lupte ajungând pe frontul de la Așir, după care general-locotenentul a fost chemat printr-o radiogramă la Cartierul General al Führer-ului. Comandantul grupului de armate din Starobelsk, general-colonelul von Weichs „nu știa nimic", comandantul OKH, generalul Zeitzler „habar nu avea", amândoi credeau că aceasta era o neînțelegere. Pentru a fi mai exact, știau că Hitler era furios și intenționează să facă ceva, dar nu știau ce acuzații i-a adus lui Heim și ce aveau de făcut cu acesta.

Această neînțelegere a fost clarificată de feldmareșalul Keitel în momentul în care a informat comandantul corpului de tancuri „ca picat din Lună" despre demiterea sa din Wehrmacht și a ordonat să fie transportat în închisoarea Moabit a Wehrmacht-ului. Din acest moment, nu s-au produs evenimente noi.

General-locotenentul a fost închis până în aprilie 1943, fără acuzare, fără investigații judiciare, fără interogări și explicații. Nimeni nu l-a vizitat și nu a primit corespondență. La sfârșitul lunii aprilie, fără nicio motiv, a fost

eliberat și transferat la infirmeria Zelendorf. Trei luni mai târziu, „acuzatul Heim” a fost informat că „demiterea din Wehrmacht” a fost înlocuită cu demisia. Acesta a fost sfârșitul problemei.

Exact un an mai târziu, în august 1944, general-locotenentul a fost trimis din nou pe front, primind postul de comandant la Boulogne.

„Deciziile necesare în astfel de cazuri în conformitate cu experiența istoriei militare” au fost adoptate.

Frontul cupris de flăcări

La nord și vest domnea o mare confuzie, de aceea este destul de dificil de scris ceva despre acele zile. Pe neașteptate, numele a câteva sute de companii, detașamente și regimente au început să apară și, la fel de neașteptat, o situație o înlocuia pe alta; factorul uman s-a diminuat, vremea dictându-și condițiile.

Așa a fost, așa este și va fi așa: acolo unde oamenii care se regăsesc în suferință creează ordine, se împacă. Acolo unde nu este ordine, dispar și îi trag și pe alții împreună cu ei.

Mai întâi, divizia 76 infanterie a ocupat o parte din autostradă spre nord, apoi uraganul războiului a aruncat în vâltoarea evenimentelor regimentele 178 și 203 și le-a împins în colțul de nord-est al „cazanului” (cazan — aici cu sensul de zonă cu trupe încercuite; se mai folosește și cuvântul „pungă”).

Resturile diviziei 76 infanterie au ajuns în următoarele șase săptămâni între diviziile 113 și 44 infanterie, dar nimeni nu credea că va avea parte de calm. Câteva cuvinte ar trebui spuse despre batalionul 2 care număra în jur de patru sute douăzeci de oameni în octombrie, din care, începând cu 19 noiembrie, aproximativ două sute au fost pierduți. Ne vom întâlni din nou cu acest batalion pe 13 ianuarie, când în rândurile sale doar o sută șaizeci de oameni vor supraviețui și despre ce le-a rezervat soarta se va citi în următoarele pagini.

Circumstanțe temporare au unit regimentele 108 și 103 de infanterie motorizată, iar pe 19 noiembrie situația le-a obligat să meargă spre Karpovka. Când infanteria nu a mai fost capabilă să mențină apărarea, regimentul 53 de artilerie și-a părăsit pozițiile convenabile în nord și a intrat din nou în bătălia de lângă Vertiaci, astfel încât cu bateriile sale, care nu erau pe poziții înalte, să tragă asupra tancurilor. Regimentul 79 de infanterie motorizată a reapărut aici, dar acum, din cauza pierderilor, a fost redus la un batalion. Aproape același lucru s-a întâmplat cu regimentul 64 infanterie motorizată. Cei care au reușit să strpungă încercuirea au scăpat din „cazan” și păreau în siguranță. Atacul a prins regimentul 120 de infanterie motorizată la cota 111, unitatea de artilerie grea a regimentului 160 de artilerie a tras ultima sa lovitură, batalionul 29 de genistică s-a retras către Țâbenko. Spargerea frontului în nord a fost și începutul referirilor la regimentul 134, care trebuia să se adune în zona Kalaci. La jumătatea lunii septembrie, nu se auzise nimic despre această unitate. Trebuie menționat și

„grupul de luptă Strack”. Din nou, pe fundalul tuturor evenimentelor, apar noi nume. Divizia 3 de infanterie motorizată a traversat Donul în apropiere de Vertiaci pentru a ocupa poziții pe cotele 113 și 111 între divizia 16 panzer și divizia 60 infanterie motorizată.

Pe 19 noiembrie, divizia a pornit în direcția Donului pentru a ocupa din nou podul peste râu, dar numai partea spre Kalach, deoarece pe drum a primit un nou ordin: la vest de Dmitrievka, după care divizia a urcat pe dealurile vechiului poligon militar rusesc de la nord de Marinovka.

La sud se afla divizia 279 de infanterie, afectată de flancul nordic al străpungerii rusești de la sud de Stalingrad. Neavând date despre mărimea catastrofei, divizia a lansat un contraatac și a preluat din nou controlul liniei de apărare a acesteia și a diviziei 20 română. Aceasta a fost una dintre diviziile care trebuia să sufere foarte mult, dar a evidenția o divizie ar însemna să împingem în planul doi pe altele.

Când a început marea ofensivă, divizia 834 infanterie motorizată apăra punctele forte „Lutz” și „Scharnhorst”, apoi s-a retras la doi kilometri spre sud iar de acolo la capul de pod de lângă Perepolnâi, până la urmă a ajuns în raionul Mal. Rossoșka încetează să mai existe. În timp ce comandantul diviziei cu cea mai mare parte a statului major zbura cu avionul din „cazan” pentru a forma o nouă divizie, regimentele 534, 535 și 536 au împărtășit soarta diviziei de grenadieri imperiali (divizia de grenadieri imperiali — 44 Reichsgrenadier-Divizia — a fost formată la 1 aprilie 1938 după Anschluss pe baza primelor trei divizii ale armatei austriece; aproximativ 80% dintre soldații și ofițerii diviziei erau austrieci după naționalitate. A acționat în Polonia, Franța și URSS unde a fost distrusă la Stalingrad. A fost reînființată în 1943 și trimisă în Italia unde a luptat la Monte Cassino. Din Italia a fost transferată de urgență în Ungaria unde au scăpat cu greu din încercuire retrăgându-se spre Austria. După intrarea sovieticilor în Viena, personalul acestei divizii a fugit de pe poziții și s-a predat anglo-americanilor, evitând astfel captivitatea sovietică).

În dimineața zilei când a început încercuirea, alte trei sute cincizeci de persoane plecau spre Cir, unde au ajuns pe calea ferată. Au sosit tocmai la timp pentru a muri alături de ceilalți. Oamenii au fost urcați în camioanele diviziei 113 și li s-au spus că trebuie să fie primii care să deschidă calea pentru ceilalții. Soldații au înțeles că s-a întâmplat ceva incredibil.

În gențile lor erau cărți poștale și livrete militare, vestoanele și pantalonii erau noi, iar carabinele și căștile erau aproape la fel de noi. Cam pe la

prânzul zilei de 19 noiembrie, s-au dus la locotenentul care i-a întâmpinat și l-au întrebat cât va dura să ajungă pe poziții. „Veți fi în curând”, a răspuns ambiguu locotenentul. Soldații au fost distribuiți companiilor 5, 6 și 7. Când au început să tune exploziile ei au tresarit, dar, rușinați unul de celălalt, au încercat să ascundă sentimentul de teamă care a apărut. Curând au aflat ce se întâmplă, după care rușinea a dispărut și groaza s-a așezat în inimile lor, dar toți erau pregătiți pentru acțiune.

Pe 22 noiembrie, după o ședere de trei zile pe front, trei sute cincizeci de oameni au zburat în aer și au fost acoperiți de pământ.

20 noiembrie: raionul principal de luptă — Beketova

În această zi, au avut loc mari încleștări la sud de Stalingrad. Grupul de armate sovietice „Stalingrad” după două ore de pregătire de artilerie și mortiere a forțat cu două corpuri motorizate și unul de cavalerie în scopul străpungerii frontului (pregătire de artilerie — faza de dinaintea atacului când artileria dezlănțuie un tir intens cu scopul distrugerii pozițiilor inamice, pregătind terenul pentru asaltul infanteriei și blindatelor).

Lovitura principală a fost dată la sud-vest de Raigorod și a fost îndreptată spre frontul nordic al Corpului 6 de armată român. Un atac paralel a fost efectuat la capul de pod Beketovka și viza Corpului 4 de armată german. Generalul von Schwedtler avea dreptate. Dar nu numai el. Mai multe aprecieri sobre ale situației întocmite de comandamentul armatei a 4-a de tancuri, din păcate, au fost confirmate în cea mai mare parte.

În timp ce Corpul 4 armată și-a menținut ferm pozițiile și a manifestat o rezistență îndârjită, începând cu frontul nordic al Corpului 6 de armată român (diviziile 1, 2 și 4 române) și divizia 20 infanterie germană au fost complet distruse. Seara, printr-o breșă în apărare, cu o lățime de peste cincizeci de kilometri în care doar câteva formațiuni de luptă au arătat o mică rezistență, au trecut tancurile sovietice urmate îndeaproape de infanterie.

Comandantul armatei a 4-a de tancuri a ordonat diviziei 29 infanterie motorizată, care era în rezervă, să intre în luptă. Linia de apărare a diviziei 20 infanterie română a revenit pe pozițiile anterioare. Aici se pot omite detaliile evenimentelor ulterioare din raionul Stalingrad. Concluzia era că forțele disponibile nu erau pur și simplu suficiente pentru a împiedica încercuirea armatei a 6-a.

Odată cu încercuirea armatei a 6-a pe secțiunea dintre Don și Volga, Grupul de armate „B” a pierdut ultimele unități pregătite pentru a continua lupta la cotul Donului. Dându-și seama de acest fapt, comandantul Grupului de armate „B” a fost obligat să determine măsurile necesare pe baza următoarelor considerente:

Armata a 6-a ar trebui să fie pregătită pentru o străpungere în direcția sud-vestică, cu flancul drept trecând aproximativ prin Kalaci spre Morozovskaia;

este necesar să pregătim armata a 4-a de tancuri, astfel încât să poată bloca atacul inamicului timp de trei-patru ore și, astfel, să acorde timp

armatei a 6-a să se regrupeze pentru ofensivă. Armata a 4-a de tancuri trebuie să fie informată despre ofensiva planificată a armatei a 6-a; este necesară oprirea retragerii haotice a armatei a 3-a române pe Cir, la nord de calea ferată Stalino — Kalaci și între Morozovskaia și Țimlianskaia.

Între timp, pe 21 noiembrie, comandamentul armatei a 4-a de tancuri, după ce tancurile rusești s-au apropiat de el la câțiva kilometri distanță, s-a retras din zona de război spre Buzinovka. S-a format o breșă largă pe flancul de sud al armatei de tancuri, de la nord de gara Abganerovo (unde se afla o parte a corpului 6 de armată român — nota autorului) până lângă Tundutov (unde se afla Corpul 4 german — nota autorului). Nu a fost posibil să se creeze linia intermediară planificată de-a lungul liniei de cale ferată Abganerovo — Tundutovo; unitățile de luptă temporare, formate din unitățile de aprovizionare, au fost nevoite să se retragă spre vest sub presiunea forțelor inamice superioare. Singura rezervă a armatei de tancuri (divizia 29 infanterie motorizată — nota autorului) după un contraatac reușit nu a putut fi folosită în niciun alt loc, deoarece nu existau unități care să o poată înlocui. Corpul 4 de armată își păstra încă pozițiile în ploaia de foc de pe ambele părți ale fluviului Volga.

În micul sat de stepă rus Buzinovka, deja parțial acoperit de foc, în noaptea de 21 spre 22 noiembrie, statul major pe campanie al armatei de tancuri a lucrat înghesuit în izba unui țăran sărac (izbă — casă mică din lemn, tipic rusească). Cu o singură legătură telefonică, la lumina slabă a lumânării, comandantul și ofițerii săi imediați au trăit un ceas dificil cu nervii întinși la limită. Zvonurile despre propriile unități și despre inamic s-au succedat rapid unul după altul; în toate colțurile micului sat s-au auzit explozii urmate de flăcări, explodau bombele aruncate de avioanele de bombardament sovietice.

Comandantul a încercat prin acțiuni improvizate să încetinească ritmul ofensivei rusești încât, cel puțin, să câștige timp, deoarece nu exista niciun motiv care să-l încurajeze la mai multe. Ce au făcut ofițerii de legătură în noaptea aceea, călărind singuri pe motociclete prin stepa fără drumuri, unde la fiecare pas era posibil să întâlnească unități inamice, nu este scris în nicio carte, dar toate aceste evenimente au fost pentru totdeauna și adânc săpate în memoria celor care au fost acolo și știau despre asta.

În această situație, o ultimă comandă a fost primită de la OKW pentru a transfera toate unitățile germane ale armatei de tancuri către armata a 6-a și a ajunge în raionul Țimliansk pentru a îndeplini noi sarcini. Cu puțin timp

înainte ca legătura telefonică cu Corpul 4 de armată să fie definitiv întreruptă, acest ordin a fost ajuns la comandamentul său.

Zorii au strălucit, era 22 noiembrie 1942 (duminică: duminica funebră din 1942 — nota autorului). Ceața de noiembrie a acoperit zona din jurul satului Buzinovka cu un voal cenușiu dens. Postul de comandă de campanie a fost desființat, cei mai mulți ofițeri și soldați ai administrației s-au deplasat pe un drum de țară, în timp ce comandantul și șeful statului major au zburat cu un „Storch" la Nijne-Cirskaia. Cu mare dificultate, piloții au reușit să ajungă în Valea Donului, zburând razant cu pământul și orientându-se doar după stâlpii de telegraf. („Fieseler Fi 156 Storch", mai cunoscut sub numele de „Storch" — citit aprox. „Știh"; tradus: Barza — era un avion ușor german de recunoaștere, comunicații și desemnare a țintei, creat și folosit pe scară largă de al treilea Reich și de aliații săi din 1937 până în 1945. Calitățile unice ale aeronavei, pe lângă scopul principal al acesteia, au făcut posibilă realizarea unei game mult mai largi de sarcini: instalarea unor ecrane de fum, aruncarea diferitelor tipuri de marfă și arme, patrule navale folosind bombe de adâncime, ca bombardier ușor, pentru evacuarea răniților și salvarea piloților. Fabricarea sa a continuat până la sfârșitul anilor 1950, în special pentru piața aeronavelor private.)

Ultima radiogramă trimisă de Cartierul General al lui Hitler a fost confirmată de postul de radio al statului major de campanie din Buzinovka, în momentul în care tancurile rusești ocupaseră deja partea de est a satului.

A venit ziua fatidică

Fiecare oră din această zi fatidică are propria poveste, punctul culminant și minutele amare, era plină de neliniște. Istoricul acelor evenimente a fost înscris în jurnalele de luptă, purtat de-a lungul undelor radio ale emițătorilor către alte stații, transmis prin firele telefonice. Paginile acestei povești sunt scrise nu numai cu cerneală ci și cu sânge.

A început fuga generală. Cea mai mare parte a serviciilor din spate, a unităților de aprovizionare și a convoaielor militare se întindeau într-un flux nesfârșit spre sud. Era în permanență aceeași imagine mohorâtă, însoțită de evenimente neașteptate, ca de exemplu: apariția bruscă a tancurile rusești în spatele unei unități beligerante.

Un flux de unități în retragere se deplasa pe ambele maluri ale râului. În serviciile din spate ale diviziilor 367, 384 și 44 de infanterie, în retragere de-a lungul malului vestic al Donului, a apărut confuzia, vehiculele de luptă ale diviziilor au dispărut, toate depozitele au căzut în mâinile rușilor: în timpul nopții diviziile au devenit sărace.

Mai la est de Don, soldații și ofițerii diviziei 1 de cavalerie română se deplasau spre sud, era aceeași imagine deprimantă care a fost observată pe drumul care trece de-a lungul înălțimilor Donului în zona de la sud de Beketovka. Majoritatea unităților aproape că nu văzuseră tancuri rusești, nu au căzut sub focul artileriei și nu au fost atacate de detașamentele de cavalerie ale forțelor de atac sovietice. Trecerea vehiculelor de luptă a provoca panică printre ele, ca urmare a faptului că oamenii au fugit nebunește, pierzându-și capul. Un singur cuvânt, un singur gest, o singură împușcătură, zgomotul șenilelor de tanc îi făcea pe fugari să simtă că îndată va veni sfârșitul lumii.

Pe 20 noiembrie, un colonel român a coborât din autoturism pentru a determina direcția către România. Acest lucru s-a întâmplat pe drumul de lângă Kalaci.

O companie de panificație se afla în Logovski, iar lângă ea se afla un pluton de reparații. Apoi, cineva a strigat: „Tancuri!”: și trei sute de oameni din compania de panificație și plutonul de reparații și-au aruncat toate bunurile și echipamentele și au fugit spre sud spre sovhozul „10 octombrie”. După cum s-a dovedit mai târziu, era un vehicul german de luptă, care a încerca să găsească o companie de reparații, deoarece unele din

piesele șenilelor erau deteriorate. Pe radiatorul mașinii stătea un rus care știa drumul. (sovhoz — gospodărie agricolă [fermă] de stat)

S-ar putea enumera sute de astfel de situații care au avut loc în aceste zile, dar, în realitate, au fost aceleași situații. Soldații intrau în panică de-a lungul stepelor și drumurilor, fiecare gândindu-se la ei înșiși, cei mai puternici i-au depășit pe cei mai slabi, tractoarele și vehiculele erau conduse fără să acorde atenție celor din jur: care nu a putut sau nu a avut timp să sară în lateral, au nimerit sub roți sau șenile.

Înainte de podul de peste Don, lățimea fluxului fugarilor atingea cinci sute de metri, mii de mașini așteptau aliniate în treizeci de rânduri strânse — o țintă excelentă pentru bombardiere. Zilele acestea au fost zilele de naștere ale „mulțimilor rătăcite" — au apărut peste tot unde exista pericol și unde nu erau suficiente forțe pentru apărare. Creatorii acestor „mulțimi" le-au format într-un mod care s-a îmbunătățit din ce în ce mai mult în următoarele luni și ani. Întregul șir de refugiați se confrunta cu noua sa naștere și era condus de mai mulți ofițeri care erau întotdeauna pe locul lor în cele mai dificile ore. Așa a fost în fața podului de peste Don de la Nijne-Cirskaia și, de asemenea, în spatele său, la stânga și la dreapta acestuia.

Toate mașinile s-au oprit, toți cei care mergeau în ele au ieșit, rămăseseră doar șoferii. Acest lucru s-a întâmplat atât cu ordin, cât și fără el, dar în cele mai multe cazuri oamenii au fost conduși de conștiința propriei responsabilități.

De exemplu, căpitanul Göbel a format un grup de luptă din unitățile în retragere pentru a crea, ocupa și menține un cap de pod la vest de Don, cu linia frontului orientată spre nord de forțele acestui grup. Câțiva ofițeri l-au ajutat în acest sens și astfel câteva ore mai târziu a fost creat un fel de stat major, toate armele și munițiile au fost confiscate. În mai puțin de jumătate de zi, grupul a însumat trei mii de oameni. Oamenii nu se cunoșteau și nu aveau experiență de luptă, deoarece majoritatea erau soldați și ofițeri din convoaiele militare și serviciile din spate care fugeau din tancurile rusești. Dar căpitanul Göbel avea o natură mercenară și, prin urmare, a reușit să adune în jurul său un astfel de număr de oameni. Prima unitate militară s-a format din unități de aprovizionare, din trupe de geniu, militari aflați în concediu, poliție, jandarmerie, companii de reparații și unități feroviare, iar această întreagă „mulțime" a reușit cu adevărat să țină frontul mai întâi doar cu arme ușoare împotriva atacurilor de infanterie, iar mai târziu cu o cantitate mică de arme grele împotriva atacurilor puternice ale tancurilor.

Cel care a murit, a murit ca soldat necunoscut. Dacă unitatea ar fi avut la dispoziție obuziere, arme antitanc și alte arme grele, cu siguranță nu s-ar fi deosebit de una înființată oficial. Din această „mulțime” de rătăciți s-a format „grupul de luptă Göbel”, pe baza căruia șase zile mai târziu a fost creat un fel de divizie, care ulterior a devenit subordonată colonelului Adam, aghiotant al comandantului armatei a 6-a, devenind cunoscută ca divizia „Adam”.

Situația din 20 noiembrie era neclară. În dimineața zilei de 21 noiembrie, mai multe vehicule ale brigăzii 2 mortiere, având un tun antitanc de 75 mm „procurat”, au plecat, după ce au finalizat sarcina de a acoperi cotul Donului, către podul de lemn pe râul Cir de lângă Nijne-Cirskaia, intenționând să ajungă la amplasamentul propriul lor post de comandă la vest de Stalingrad. Cu mare dificultate au reușit să oprească fluxul de retragere, care se deplasa spre vest, pentru a trece podul spre est. După câțiva kilometri, tancurile rusești au blocat drumul, astfel încât micul grup de specialiști în ecrane de fum, ofițeri, subofițeri și soldați din statului major al brigăzii, luând poziție lângă drum, au oprit soldații care fugeau spre vest, așa cum au făcut căpitanul Göbel și alții, și i-au înrolat pe loc în grupul lor.

Deci, fără ordin, a fost creat un cap de pod întărit pe Don, care includea mici subunități ale brigăzii de mortiere, statul major al regimentului 53 mortiere, statul major al bateriei 1 a regimentului 53, împreună cu vehicule și mortiere.

Aici s-a aflat colonelul Chokel, comandantul regimentului 53 mortiere, care, ca și căpitanul Göbel, se gândea la podul de pe Cir; acesta împreună cu maiorul Scherer și căpitanul Ries, a depus eforturi datorită cărora numărul soldaților care ocupau capul de pod depășea spre seară o mie; marginea apărării a putut să înainteze opt până la zece kilometri înainte de confluența cu Donul. Trei zile mai târziu, au fost adăugate mai multe tancuri, după care numărul de persoane a ajuns la două mii. Paisprezece zile mai târziu, ca urmare a luptelor continue, situația a devenit critică. Pe 11 decembrie, detașamentul de fum a fost retras de la capul de pod, iar căpitanul de stat major Sauerbruch a preluat apărarea acestuia, însă apărarea a fost spartă pe 13 decembrie. Capul de pod a fost abandonat, podul intact a căzut în mâinile rușilor, deoarece firul de aprindere al explozibililor a scăpat de sub control. Pierderea acestui pod a fost unul dintre motivele pentru care

armata a 4-a de tancuri nu a reușit să treacă la Stalingrad și să ia parte la ostilități.

Duminica funestă la Nijne-Cirskaia

Până pe 21 noiembrie, statul major al armatei lui Paulus era în Golubinskaia, la cincisprezece kilometri nord-est de Kalaci. Aici, până în ultima clipă, s-a sperat că situația se va schimba, din acest motiv șeful statului major al armatei a 6-a a ezitat reamplasarea departamentului operațional. Încă cu trei săptămâni în urmă Golubinskaia ar fi trebuit părăsită, deoarece până la acel moment sediul amenajat pentru iarnă din Nijne-Cirskaia erau deja gata.

Alarma la statul major s-a dat cu două ore înainte ca tancurile rusești să se apropie de înălțimile Donului și să-și îndrepte țevile spre sediul armatei. Era 21 noiembrie, la ora 11:00.

Ceea ce s-a întâmplat după aceea, nu mai poate fi numit pur și simplu plecare. Majoritatea autovehiculelor și bunurilor din depozite au rămas acolo unde se aflau; aici erau echipamente ale armatei, aparatura de filmare a companiei de propagandă și chiar cazinoul departamentului de operații.

O parte din statul major a încercat să se îndrepte spre sud, spre Cir, străbătând un drum care trecea de-a lungul înălțimilor din zona Donului, dar nu a reușit acest lucru deoarece până atunci unitățile de recunoaștere sovietice ajunseseră la patru kilometri de Kalaci și au blocat înălțimile pe o direcție sud-vestică, adică acum era necesar să se întoarcă spre nord. În apropiere de Perepolnâi, grupuri mici în retragere traversau Donul pe gheață lângă Golubinskaia. Generalul Paulus și șeful statului major au zburat în două «Storch» spre sediul de iarnă al armatei, unde a sosit după-amiaza și departamentul de operații al statului major.

Sediul din Golubinskaia a fost pus la dispoziția generalului Hube și a statului major al Corpului 14 de tancuri. Comandamentul nu a abandonat încă încercarea de a opri tancurile Armatei Roșii, care au înconjurat grupurile de luptă ale diviziilor germane, trecând în vacarmul motoarelor și al șenilelor peste pista aerodromului de-a lungul căii ferate cu ecartament îngust, prin zona luptelor de tancuri din vară de lângă Kalaci, în direcțiile de sud și sud-vest.

Când generalul Paulus a ajuns la Nijne-Cirskaia, a fost primită o radiogramă de la Hitler:

„Comandantul împreună cu statul major merg la Stalingrad. Armata a 6-a rămâne pe poziții în defensivă și așteaptă noi ordine.”

Noaptea, o altă radiogramă a fost trimisă la departamentul de operații al statului major:

„Teritoriul ocupat de armata a 6-a între Don și Volga, ar trebui să fie desemnat «Fortăreața Stalingrad» “.

În aceeași zi, Înaltul Comandament al Wehrmacht-ului (OKW) a emis următorul mesaj:

„Pe frontul Donului, trupele române și germane luptă aprig împotriva puternicelor unități de blindate și de infanterie inamice.”

În dimineața zilei următoare, general-coloneii Hoth și Paulus au ajuns cu șefii de stat major la sediul mobilat confortabil al armatei a 6-a. În timp ce telefonul suna continuu, probabil cu un mesaj destul de serios la celălalt capăt al firului, un inel se strângea inexorabil în jurul armatei a 6-a și ambii comandanți de armată discutau posibile evoluții. (Hoth — armata a 4-a de tancuri; Paulus — armata a 6-a) Toată lumea era pe deplin conștientă de seriozitatea situației și prin cele câteva cuvinte spuse scurt și într-un mod asemănător oamenilor de afaceri, deja la 22 noiembrie, se putea înțelege care era soarta armatei a 6-a în următoarele luni.

Ce s-a discutat?

Dimineața devreme, comandantul diviziei 9 artilerie, generalul-maior Pickert a ajuns la Nijne-Cirskaia, unde comandantul armatei (deseori, când se referă la armata a 6-a, autorul notează scurt: armata, fără a mai preciza numărul ei) l-a întâlnit cu următoarele cuvinte:

„Ne vor aproviziona pe calea aerului”, după care a întrebat: „Ce ați face dvs., Pickert?”

„Aș începe imediat străpungerea încercuirii adunând toate forțele rămase, din partea mea pot susține străpungerea cu forțe semnificative de artilerie și anume atât baterii de artilerie ușoară, cât și de artilerie grea. Dacă este necesar, putem aduce manual tunuri ușoare prin stepă, am muniție suficientă și vehiculele de luptă sunt alimentate și stau gata.”

Apoi generalul de artilerie a adăugat:

„Exclud complet aprovizionarea prin aer, așa că străpungerea ar trebui să înceapă imediat.”

După ce a auzit opinia comandantului diviziei 9 artilerie, generalul Schmidt a răspuns următoarele:

„Desigur, am avut în vedere posibilitatea unei asemenea străpungeri, dar am decis să rămânem în zona Stalingrad din următoarele motive:

Armata are ordin să păstreze această zonă.

O călătorie prin stepa deschisă în condiții de iarnă s-ar încheia la fel ca marșul lui Napoleon, întrucât ar trebui să străbatem prin stepă patruzeci până la cincizeci de kilometri pentru a ajunge la malul opus al Donului. Gheața de pe Don nu este încă destul de groasă încât să reziste la vehicule grele, așa că nu ne rămâne decât să traversăm râul pe pod; în plus, inamicul a ocupat partea înaltă a malului vestic al Donului și ar trebui să avansăm prin stepa deschisă departe spre sud-vest pentru a trece pe cealalt mal.

Cu siguranță am pierde o cantitate uriașă de arme grele și i-am lăsa inamicului cincisprezece mii de răniți în spitale de campanie și în puncte de prim ajutor.”

Acestea au fost argumentele generalului Schmidt în prezența comandantului, care nu a spus niciun cuvânt despre acest lucru. În concluzie, generalul Schmidt a adăugat:

„Am cerut deja livrări pe calea aerului”.

Așa a fost. Înainte de a se îndrepta spre Nijne-Cirskaia, armata a anunțat într-o radiogramă că intenționează să retragă unitățile din vestul Donului și să păstreze zona din apropierea Stalingradului.

Trebuie remarcat faptul că aprovizionarea aeriană nu a fost oferită armatei, ci a fost solicitată de aceasta. Ulterior, armata a primit această aprovizionare care a fost însoțită de promisiuni mari și de livrări puține.

În jurul prânzului, generalul Paulus a zburat cu șeful statului major într-un „Storch” de-a lungul unui coridor îngust, în „cazan” sau, cum a fost numit oficial, „Fortăreața de la Stalingrad”. Înainte de zbor, general-colonelul Hoth i-a spus la revedere generalului Paulus. După ce ambii comandanți au luptat cot la cot pe parcursul verii și toamnei, acum s-au despărțit spunându-și la revedere scurt, milităreșe, și au mers fiecare spre un destin necunoscut. Nu aveau să se mai vadă.

Podul temporar sub lovitura unităţilor sovietice.

În dimineața zilei de 21 noiembrie, zece tancuri germane se deplasau pe un pod temporar care traversa Donul la Kalaci. De fapt, acestea erau vehicule de luptă rusești, care, aflate în mișcare, au ajuns în mâinile diviziei 71 germane în august. Au fost pictate, dar nu aveau crucea alb-negru, deoarece nu a existat vopsea albă. În fiecare dimineață, se duceau la înălțimile Donului și practicau trageri asupra tancurile rusești deteriorate de acolo; după aceea se întorceau întotdeauna la locul lor de parcare din spatele companiei de reparații.

Pe terenul înalt al Donului, unitățile de tehnică ale armatei a 6-a au luat lecții excelente, pe cât posibil în condiții de primă linie. Aceste lecții au contribuit nu numai la buna pregătire a comandanților mai tineri, dar au introdus și ofițerii români ai trupelor de genistică în metodele germane de a duce un război antitanc. Patru tancuri de trofeu au fost puse la dispoziție în aceste scopuri.

Tancurile de la Kalaci se deplasau spre înălțimile Donului pentru antrenament, tancurile școlii de tehnică: spre Kalaci. Toți le cunoșteau, în special unitățile care păzeau podul.

Tunul antiaerian de 88 mm al lui Wiedemann (citit: Videman) ocupa locul № 3 pe malul de vest al Donului, lățimea căruia atingea în acest loc trei sute de metri. Pe 20 noiembrie Wiedemann era în marș cu tunul său și cu părți ale unității sale, dar apoi motociclistul de legătură i-au transmis un ordin conform căruia Wiedemann trebuia să stea pe drumul spre dealurile Donului și să aștepte alte ordine.

Wiedemann aștepta noi ordine, opt persoane care făceau parte din grupa sa se odihneau în casele de lemn din spatele tunului. O ceață groasă a căzut peste Stalingrad. Wiedemann s-a uitat la poziția unităților școlii de artilerie antiaeriene de pe malul de est al Donului și din nou la tancurile care se târau pe drumul șerpuit, la două sute de metri după calculul său, și se îndreptau spre înălțimi. Tancurile se deplasau dinspre și spre Kalaci, totul era în ordine, soldații jandarmeriei i-au explicat situația cu mișcarea tancurilor în ambele direcții. O jumătate de oră mai târziu, un tir nebunesc a început pe deal. „Trag proiectile de război”, se gândi Wiedemann: tunarii antiaerieni au o ureche bună pentru astfel de lucruri.

A trecut încă o jumătate de oră. Tancurile se întorceau. Ele se deplasau la o distanță de trei sute de metri de tunul lui Wiedemann și se îndreptau spre

pod, mai întâi două, apoi altul. Deodată, o rafală de mitralieră a spart tăcerea. Paza podului, jandarmii și soldații din batalion au început să alerge la întâmplare pe ici și colo, trăgând și țipând. Tancurile zdrobeau sub șenile arbuștii crescuți în dreapta și în stânga și arau tranșeea diviziei 71 infanterie. Aveau țevile tunurilor îndreptate către est și sud. Totul s-a întâmplat în câteva secunde.

Wiedemann privea cu binoclul. „La naiba, ăștia sunt ruși!" Mârâi el și strigă: „Alarmă! La luptă!" În același timp, ca un nebun, a început să bată într-o bucată de șină de cale ferată suspendată, care servea ca instrument de alarmare. Din casa de lemn din spatele tunului se auzeau țipete și înjurături, soldații au sărit care în tunică și pantaloni, care fără tunică, unii cu cască și alții fără cască. Două tancuri s-au oprit chiar în fața podului. „Rapid spre tun, coborâți țeava, deschideți focul". Doar opt proiectile care puteau străpunge blindajul erau disponibile. Distanța: trei sute de metri. Primul tanc rusesc s-a aprins ca o torță, al doilea se întoarce și se rostogolește în Don. Nu era dificil să le lovească la o astfel de distanță, dar tancurile dintre arbuști au răspuns cu foc. Tunul lui Wiedemann a tras încă două lovituri, apoi s-a auzit casa de lemn din spatele tunului sfărâmându-se.

La marginea nordică a Kalaciului aveau poziții tunurile grele de 150 mm ale divizionului de artilerie, tunurile erau orientate spre dealurile Donului și spre pod, dar nu au deschis focul. Comandantul divizionului a încercat să vorbească telefonic cu comandantul artileriei, dar legătura era întreruptă. Divizionul era nou sosit din Germania și nu era nimeni care să dea permisiunea să deschidă focul. Fără ordin, tunurile nu au tras. Tunurile antiaeriene de 20 mm ale școlii de artilerie antiaeriană au deschis focul spre arbuști, dar rușii au tăcut. Șaisprezece tancuri rusești se aflau acolo și douăsprezece tunuri germane încărcate cu muniție erau la cinci sute de metri de ele. Soldații artileriști erau așezați pe pământ în apropierea tunurilor, vorbind sau mâncând.

Spre tancurile rusești de pe malul estic al Donului alearga un locotenent major, comandantul gărzii podului. Își ridică carabina și trase spre tancuri, alearga și țipa și apoi trase din nou. Toate acestea aratau ciudat și teribil în același timp. I s-a permis să alerge spre tancuri până la o distanță de douăzeci de metri, după care a căzut.

În jurul prânzului, bateria a 3-a a școlii antiaeriene a încercat să arunce podului în aer. Încercarea a eșuat. La dispoziția bateriei erau mai multe

tunuri antitanc de 75 mm, două aruncătoare de grenade și un tun de 88 mm, dar cu ajutorul acestor arme, bateria nu a putut face nimic.

Odată cu apariția întunericului, colonelul a ridicat întăriri, iar a doua zi când soarele a răsărit peste Stalingrad, divizionul de 150 mm s-a retras spre est, iar tunurile antitanc de 75 mm au rămas fără muniție. Cele două aruncătoare au tras timp de o oră, iar tunul de 88 de mm a tras trei focuri, după care niciun aruncător de grenade nu a supraviețuit, iar tunul de 88 de mm s-a transformat într-o grămadă de metal contorsionat.

Podul peste Don de la Kalaci a trecut în mâinile rușilor.

Viziunea sergentului-major Glucher

Timp de nouă săptămâni, soldații au lucrat zi și noapte pentru a pregăti un sediu de iarnă pentru statul major al corpului. Satul în sine, unde trebuia amplasat statul major, nu a fost distrus. Buncărele și depozitele erau amplasate unul lângă altul: întregul sediu al corpului ocupa un teritoriu destul de mare. Corpul 8 a fost nevoit să părăsească Peskovata până la acea dată.

Fiindcă nu s-a vrut zgomotul motoarelor și scrâșnetul șenilelor, strada care trece de la Don prin sat a fost blocată, dar a existat un ocol lung de doi kilometri. A fost o dispută aprinsă despre cine ce încăpere trebuie să ocupe, apoi la bifurcația drumului care ducea la cota 137, au apărut două T-34 și au tras în grupurile de vehicule. Infirmeria, plutonul de reparații, depozitul de alimente al armatei, depozitul de piese de schimb erau în mâinile rușilor. A apărut aceeași imagine ca în timpul fugii unităților și subunităților germane către nord și sud.

La sud de podul greu temporar de la Akimovski, o parte din divizia 384 infanterie și două divizioane de artilerie ușoară din divizia Reichsgrenadier dețineau un cap de pod cu o suprafață de douăzeci și șase de kilometri pătrați. Artileria la un moment dat a trebuit să ia o anumită poziție, dar acum nu era atât de ușor să părăsească această poziție. Nu era vorba de carburant sau de tractoare: nu existau cai. În octombrie, toate diviziile au trimis cai inutili în spate, nu aveau nevoie de ei. S-a pornit de la experiența iernii precedente când au murit mulți cai care nici nu au luat parte la ostilități: lipsa mijloacelor nu a permis transportul hranei pentru animale. Acum absența lor s-a dovedit a fi fatală. Caii rămași au fost suficienți doar pentru a schimba pozițiile o singură dată, nu a existat nimic care să înlocuiască posibilele pierderi. Și au fost pierderi.

Mai întâi, capul de pod a fost menținut în timpul înaintării cavaleriei inamice și a avangărzilor motorizate, apoi a tancurilor. Doar șase sute de oameni au fost nevoiți să asigure trecerea diviziilor în retragere de-a lungul capului de pod. Unități de luptă, vehicule, vehicule cu răniți, unități ale organizației Todt, batalioane de construcții, oameni, cai cu căruțe s-au deplasat peste pod. Pe fundalul peisajului lunar, s-a văzut cum rămășițe ale diviziei 1 cavalerie română și ale diviziei 376 infanterie germană coborau de pe dealuri. Acumulate în fața podului și blocate în pământ după pod — în nisip, în pietriș, în locuri joase, în noroi — erau epave ale mașinilor,

căruțelor și cadavre de cai. Nu se putea vorbi de disciplină, toată lumea poruncea, striga și a ordona. Cel care avea o voce mai tunătoare și o mașină mai puternică răzbătea înainte.

Cu opt zile înainte de toate aceste evenimente, totul arăta altfel aici. Patru soldați stăteau în gheretele de lemn de pe ambele părți ale podului și anunțau periodic prin stația de amplificare direcția de deplasare pe pod: cinci minute spre vest, cincisprezece minute spre est. Urmăreau cu strictețe ca viteza de mișcare de-a lungul podului să nu depășească cincisprezece kilometri pe oră. Șaizeci de mașini mergeau înainte, treizeci înapoi. La fiecare oră, paza elibera podul timp de cinci minute pentru mișcarea vehiculelor trase de cai în ambele direcții. Cuvântul jandarmului lege, iar sergentul major Gluher era stăpânul acestui amplasament, mărimea căruia era limitat doar la pod. Da, în urmă cu opt zile, gheretele erau încă în picioare, iar în subordonarea lui Glucher (citit aprox: Gluhă) erau douăzeci și una de persoane. În curând nu au mai fost pauze de cincisprezece minute, nu a existat o limită de viteză și, cel mai important, nu erau mașini care să se fi deplasat spre vest. Balustradele podului au fost rupte: un camion de opt tone a răsturnat un echipaj împreună cu caii, muniția și tunul în Don.

Glucher avea douăzeci și unu de oameni și, în conformitate cu statutul, el era obligat să lupte împotriva puhoiului despre a cărui putere vorbeau cei douăzeci de mii de fugari împreună cu caii și mașinile lor. Ce însemna acum cuvântul sergentului major și în ce s-au transformat diviziile cuprinse de panică, în ce s-au transformat oamenii care chiar cu o zi înainte ședeau în vizuinele lor înghețate și, înainte de aceasta, s-au confruntat cu fermitate luni întregi cu puternice atacuri inamice? Dintre cei care treceau pe pod, doar câțiva au participat la bătălii pe front; majoritatea oamenilor care încercau să scape din toată această agitație erau din convoaiele militare sau din unitățile de aprovizionare.

Stăpânul podului stătea pe acoperișul gheretei sale, un curent de unități care curgea de pe front trecea pe lângă el. Apoi a venit noaptea dar vuietul și strigătele nu s-au oprit. Cei care încercau să meargă pe gheață nu ajungeau foarte departe de țărm. Aici lățimea râului era de două sute șaizeci de metri și, dacă gheața se rupea, nimeni nu era ajutat, fiecare era lăsat la mila soartei. Glucher stătea pe cei patru metri pătrați ai lui, gulerul de la manta ridicat, cu mâinile în buzunare. Lângă el se aflau șapte persoane care nu se mai puteau mișca: erau răniți la mâini, picioare, piept sau stomac. Nu s-au putut ridica nici chiar la răsăritul soarelui. Fluxul de oameni nu s-a

oprit și, ca și înainte, mișcarea era însoțită de urlete și un țipete. Toate acestea au continuat atât timp cât divizia 384 a putut să mențină capul de pod lângă Perepolnâi. La doi kilometri de pod erau unsprezece tancuri ale diviziei 16 panzer, ai căror comandanți se întrebau probabil dacă ar trebui să meargă peste gheață sau peste pod prin toată această mulțime de oameni disperați care fugeau.

Sergentul major Gluher a observat această imagine. Dacă o persoană aflată într-o astfel de situație este încă în stare să gândească, atunci după zece-cincisprezece ore va avea multe gânduri. Glucher s-a gândit mult… La început își amintea de lecțiile de istorie la școală și de tabloul care atârna pe perete când era în clasa a patra. Pictura ilustra trecerea lui Napoleon prin Berezina. Apoi, Gluher și-a amintit de terasamentul feroviar din Baroșin. Asta a fost acum un an. El a văzut clar imaginile devastării. S-a gândit la trecut, a privit în jur și a văzut prezentul. Ca într-o ceață, toate lucrurile păreau să-și piardă realitatea și să crească în dimensiuni.

Sergentul-major Gluher a considerat că sarcina sa a fost finalizată. Nu era nimic de controlat și nimeni nu era să comande. În jurul orei unsprezece a urcat pe un tractor și a mers pe acesta spre Stalingrad. Cu cinci zile înainte de sărbătorile de Crăciun, umărul său stâng a fost zdrobit de explozia unui proiectil. Două zile mai târziu, a zburat din Pitomnik spre patrie împreună cu alți patruzeci și trei de răniți.

Trei mii şapte sute patruzeci şi şase de radiograme

Diviziile din vestul Donului erau complet deconectate. Postul de radio german, care menținea contactul cu divizia 1 tancuri română, a ieșit din funcție din prima zi a ofensivei rusești; posturile radio ale diviziilor 44, 384 și 376 infanterie au fost distruse ca urmare a bombardamentului. Postul radio al Corpului 8 încă funcționa, dar avea legătura doar cu Corpurile 51 de armată și 14 de tancuri. Posturile radio ale Corpului 4, armatei a 4-a de tancuri și comandamentului armatei a 6-a nu se știa unde sunt, nu erau auzite. Corpul 11 a fost complet izolat.

Pe 22 noiembrie au fost întrerupte comunicările dintre vechiul post de comandă al armatei și grupul de armate. Compania de comunicații radio staționare și-a schimbat poziția de la podul de nord de peste Don la Gumrak. Nu departe de gară, exista acolo mică stație radio care menținea legătura cu „cazanul”. Dar acest lucru nu era suficient, deoarece comandanții unităților de artilerie și genistică nu aveau dreptul să dea ordine.

La Cirskaia a fost înființată o stație intermediară. Cu o zi înainte, o parte din compania de comunicații radio a mers în sat pentru a pune acolo în funcție un post de comandă al armatei. Comandantul companiei nu putea la acea vreme să știe că armata va ocupa noul sediu din „cazan”, iar Cirskaia se afla la patruzeci de kilometri de șosea.

Unitatea de intendență a fost redislocată în Tormosin, postul de radio Cir a mers cu ea și a menținut contactul cu grupul de armate „Don” nou creat. Între timp, armata s-a mutat de la Gumrak în „cazan”. Tormosin și-a asumat funcțiile unui serviciu intermediar între stația radio din „cazan” și OKH, înlocuind toate acele stații care nu au putut sau nu ar fi trebuit să transmită radiograme.

Dosarele albastre din camera comandantului postului de radio deveneau din ce în ce mai groase. Departamentul de decodificare al regimentului de comunicații al armatei funcționa la capacitate maximă.

Patru emițătoare radio erau complet încărcate și aveau o comunicare directă cu șaptesprezece posturi de radio. Două emițătoare transmiteau din zonele de sud și vest ale frontului raportând despre situația catastrofală dintr-o secțiune sau alta și, de asemenea, au transmis rapoarte operaționale către nord. Fiecare receptor radio primea patru sute de radiograme zilnic. Conținutul radiogramelor era urmărit de OKH, grupul de armate, armată,

corpuri, divizii, unități speciale, grupe de luptă, puncte de control al zborului.

Până pe 28 noiembrie au sosit 3.746 și au fost trimise 1.716 radiograme.

S-au primit 3746 de radiograme. Semnalele radiogramelor nu s-au oprit nicio secundă, sute de radiograme au fost transmise în text clar, ceea ce era inacceptabil pe timp de război, dar panica și lipsa de timp și-au dictat condițiile.

3746 rapoarte simple. Practic, clar, concis, fără înfrumusețare și fără exagerare… 3746 mesaje. În aceste mesaje din eter, s-a auzit catastrofa teribilă care se apropia… 3746 radiograme. Dictate de un sentiment de teamă care nu a dispărut odată cu apariția dezastrului general, s-a pierdut stăpânirea de sine; sentiment care s-a retras brusc în fața furtunii iminente, nu s-a putut înțelege tot ce s-a întâmplat pe neașteptate și ca urmare a tuturor acestor lucruri a fost suprimat… 3746:

«Corpul 11 a pierdut de la începutul ofensivei rusești, 50% din armele grele.»

«Corpul 8 a abandonat Peskovatka. Mutat spre vest. Va urma un raport din noua poziție.»

«Școala pentru pregătirea ofițerilor și subunitățile de geniu sub comanda colonelului Mikos desfășoară o grea luptă defensivă împotriva unităților inamice puternice.»

«Vertiaci abandonat.»

«Batalionul 1/9 antiaeriană al legiunii Condor se pregătește pentru lupta la sol de la Don».

«Pentru colonelul regimentului 648 de comunicații al armatei: luați comanda întregii comunicări ale armatei. Zburați imediat în „cazan” și veniți la șeful statului major al armatei.»

«Grupul de luptă al căpitanului Göbel ține cu cei 3.000 de oameni un pod peste Don. Nu vă pierde curajul, așa cum facem și noi».

«Punctul principal de prim ajutor Otto-Varnovka nu mai poate prelua răniții. Necesită urgent pansamente și medicamente.»

«Corpul 37 de tancuri: Departamentul de presă și propagandă din Wehrmacht solicită comunicări. Indicați momentele dificile. Nu menționați „încercuire” în mesaje. Führer-ul planifică o contraofensivă la scară mare. Faceți pregătirile corespunzătoare.»

«Divizia 14 panzer este învinsă. Resturile se deplasează spre vest.»

«Unitatea 176 de legătură, împreună cu postul de comandă, se mută la Rossoșka».

«Regimentul 103 de infanterie motorizată a fost epuizat în timpul luptelor grele. Încercăm să ne unim cu regimentul 108 de infanterie motorizată».

«Către Corpul 48 de tancuri: General-locotenentul Heim, din ordinul Führer-ului, să zboare la Cartierul General pentru raport.»

«Podul peste Don de la Kalaci, printr-o greșeală tragică, a trecut în mâna rușilor, apărarea la Kalaci este în curs de desfășurare.»

«Cea de-a treia unitate a școlii de artilerie antiaeriană Bonn, de la 21 august la 11 noiembrie a pierdut 540 de persoane — 90% din total. Aproape 40% au murit.»

«Domnul colonel Pannwitz să formeze un grup de rezervă din rămășițele și grupurile împrăștiate ale armatei a 6-a, împreună cu unitățile de tancuri și de artilerie atașate.»

«Führer-ul a ordonat comandamentului armatei a 2-a să trimită un grup sub comanda feldmareșalului von Manstein către Novocerkassk.»

«Corpul 51 solicită urgent arme grele, tunuri de 150 mm și 210 mm.»

«Colonelul Adam să apară la sediul comandamentului armatei a 6-a din „cazan”.»

«Punctul de comanda avansat al diviziei 6 panzer a ajuns la Kotelnikovo.»

«Resturile școlii de artilerie antiaeriene preiau apărarea antiaeriene la Pitomnik.»

«Armata trebuie să raporteze asupra disponibilității de muniție, carburant, arme și alte echipamente. Raportează separat despre disponibilitatea alimentelor și cerințele aferente.»

«Aerodromul Basakin să fie gata să primească aeronave cu muniție și carburant.»

Regimentul 413 geniu să ofere sprijin diviziei 384 infanterie pentru s apăra Peskovatka.»

«Surorile medicale ale infirmeriei 41 a armatei din Kalaci vor zbura de la Pitomnik spre Kiev.» «Divizia de câmp a Luftwaffe va elimina situațiile nefavorabile din zonele penetrate de inamic.»

«OKH către armata a 6-a: în toate circumstanțele să mențineți flancul nordic și malul de vest a Donului.»

«Divizia 113 infanterie să mute linia frontului spre vest.»

«27 de tunuri de asalt, aflate în vagoane la Cir, au fost luate intacte de inamic.»

«Din 24 noiembrie, postul de comandă al armatei 4 de tancuri ar trebui să se afle în Zimovniki, la 60 de kilometri sud de Țimlianskaia.»

«Depozitul de muniții și aprovizionare al armatei a fost prin ordin aruncat în aer.»

Divizia 24 tancuri are combustibil doar șapte zile.»

«Grupul de luptă „Willig" va fi consolidat cu regimentele 10 și 5 de infanterie, regimentul 1 de artilerie, regimentul 2 mortiere și va merge sub comanda Corpului 14 de tancuri.»

«Buzinovka este ocupată de trupele rusești.»

«Linia frontului diviziei 29 infanterie motorizată trece în zona Kravțov — Țâbenko. Ofensiva rusească este oprită.»

«Divizia 24 tancuri se retrage imediat peste podul auxiliar de la Perepolnâi și se alătură luptei în raionul de nord-est, lângă Orlovka.»

«Unitatea lui Mikosch se îndreaptă spre sud.»

«Divizia 44 infanterie raportează pierderea tuturor convoiurilor sale militare și a depozitelor de rezervă».

«Postul de comandă al diviziei 24 panzer — Aleksandrovka.»

«Grupul de luptă „Chokel" (citit aprox.: Șóghee, cu accent pe o) apără podul peste Cir, parând atacuri puternice, inclusiv prin luptă corp la corp și, prin urmare, deține importante poziții de pornire în direcția Stalingrad.»

Armata a 6-a a rămas fără şef la comunicații. Ce a urmat.

Când cleștele blindat se închidea în jurul armatei a 6-a, colonelul Arnold, din 1941 șeful serviciului de comunicații al armatei, se afla cu comandantul la Nijne-Cirskaia.

A fost planificat un zbor către „cazan” dar avionul „Storch”, destinat colonelului Arnold, nu a ajuns: în timpul zborului a fost doborât de mitralierele sovietice. Colonelul Arnold a luat o decizie independentă: s-a dus la Morozovskaia și a zburat către Pitomnik pe un avion „Henkel-111” în calitate de trăgător la pupa (trăgător la pupa — membru al echipajului care opera armamentul instalat în partea din spate a avionului, de regulă o mitralieră; avea rolul de a proteja avionul de vânătorul inamic ce se apropia din spate). Ordinul de a-l înlocui exista de mult timp, în plus, șapte dintre rănile sale puneau sub semnul întrebării capacitatea sa pentru un serviciu militar suplimentar. În Tormosin, comandantul regimentului de comunicații al armatei, colonelul Schrader (citi aprox.: Șradă) a primit ordin să plece, dar nu a decolat. Ordinul a fost repetat încă de trei ori: colonelul Schrader nu a zburat. Nu putea să zboare pentru că stătea în camera sa înfășurat în pături și nu putea să se ridice. Inima refuză: asta a fost explicația lui.

Câteva zile mai târziu a fost trimis în patrie, unde a fost primit fără prea mult triumf. Astfel, armata a rămas fără șef al serviciului de comunicații. S-au pierdut șapte zile prețioase, iar la acea dată o zi avea valoarea nu a două, ci a zece zile.

La 23 decembrie, comandantul regimentului 601 comunicații, colonelul van Hofen, a primit prin intermediul locotenent-colonelului Han, șeful statului major al trupelor de comunicații ale Wehrmacht-ului, ordinul de zbor către „Fortăreața Stalingrad” („Fortăreața Stalingrad” sau „cazan”). I-au explicat că Schrader era bolnav și că, în acel moment, nu există altă cale de ieșire. În afară de asta, colonelul Schmidt, ofițerul de legătură cu armata italiană, a dispărut fără urmă, iar comandantul armatei italiene a spus că în această situație, colonelul van Hofen este pur și simplu de neînlocuit și, întrucât colonelul Arnold nu este complet sănătos din cauza rănilor, el trebuie înlocuit. Și totuși, ceea ce era cel mai important, potrivit locotenent-colonelului Han, colonelul van Hofen ar trebui, la cererea Grupului de armate „Don”, să zboare la Stalingrad; având puteri speciale putea oferi toate mijloacele tehnice de comunicare necesare armatei a 6-a să străpungă încercuirea. Pe 26 decembrie, colonelul van Hofen s-a prezentat

feldmareșalului von Manstein și șefului său de stat major, generalul maior Schulz. Au vorbit doar despre ieșirea din încercuire a armatei a 6-a, timp în care colonelul van Hofen și-a expus propriile concluzii, și anume: contează pe pasul independent al lui Paulus, chiar și-ar dori ca Paulus să acționeze independent dar nu îi poate spune oficial asta.

A doua zi, colonelul van Hofen stătea în fața șefului statului major al armatei a 6-a, generalul maior Schmidt. Acesta din urmă a fost extrem de surprins să-l audă pe colonelul van Hofen raportând că Grupul de armate „Don" era pe cale să se retragă în Taganrog.

„De unde știți asta? Grupul de armate trebuie, ca și noi, să fie aici și fără ordinul lui Hitler nu se poate retrage un singur pas."

„În mod oficial nu face acest lucru, domnule general, dar am văzut cu ochii mei cum grupul de armate a trimis câteva secții importante ale statului său major la Taganrog, unde se află deja cea mai mare parte a regimentului de comunicații; Am văzut cum colonelul Muller studia cu atenție harta, iar în Novocerkassk există doar un sediu formal, cum se spune, cu motoarele oprite."

Mai departe, colonelul van Hofen l-a informat pe șeful statului major că, după părerea sa, la grupul de armate mergea pur și simplu vorba să-și salveze viața, iar ajutorul pentru „Fortăreața Stalingrad" nu putea fi de așteptat de acolo. Cu o zi înainte, a vorbit cu generalul Greifenberg (citit aprox.: Graifânberg), comandantul Grupului de armate „A" care opera în Caucaz și l-a întrebat dacă își poate trimite trupele pentru a ajuta armata a 6-a. Acesta a răspuns:

„Nu am suficiente forțe nici pentru a acoperi retragerea propriilor unități, ceea ce fără ordinul «autorităților cele mai înalte» va fi considerată o adevărată fugă. Mă voi bucura dacă reușesc să adun rămășițele armatei a 17-a pe capul de pod Kuban și dincolo de Don și nici nu mă gândesc la transferul de unități pentru a ajuta armata a 6-a."

Mai departe, colonelul van Hofen a arătat că, în ciuda acestei declarații, mesajul de seară trimis armatei a 6-a sună ca și cum, din cauza reamenajării și concentrării unităților din spatele armatei a 17-a, unitățile necesare pentru a oferi ajutor vor fi alocate, dar încă nu este posibil să se numească ziua și ora când se va întâmpla asta.

Toate acestea, colonelul van Hofen le-a relatat șefului de stat major al armatei a 6-a, care nu a răspuns niciun cuvânt.

După un sfert de oră, când a fost îndemnat să-și împărtășească propriile impresii, colonelul van Hofen a repetat aceleași cuvinte comandantului armatei. El a vorbit în detaliu despre prăbușirea armatelor italiene și române, prăbușirea trupelor germane în Caucaz și Africa și a descris în detaliu imaginile fugii unităților germane de lângă Stalino. Colonelul van Hofen și-a încheiat mesajele subliniind necesitatea unei străpungeri a încercuirii în viitorul imediat, altfel armata va fi terminată. Acum este la doar optzeci de kilometri de linia frontului de est, în câteva zile această distanță poate crește de la o sută până la două sute de kilometri și atunci va fi prea târziu.

Comandantul s-a bazat pe ajutorul care i-a fost promis și astfel el a răspuns la mesajele lui Van Hofen că nu poate decide străpungerea încercuirii și retragerea de la Stalingrad.

„Nu nu ne putem înșela singuri, pentru că vorbim despre sute de mii de oameni.”

„Nu, domnule general-colonel, faptele vorbesc despre ceea ce este posibil. În timpul campaniei de iarnă din 1941-1942, nu a fost fără înșelăciune. Acum depinde de dvs., domnule general-colonel, dacă armata va ieși de aici sau va muri.”

Colonelul general Paulus a strâns îndelung mâna noului său șef de comunicații:

„Poate aveți dreptate, iar altcineva în locul meu, cum este Reichenau (citit aprox.: Raihânau), nu s-ar fi gândit atât de mult. Pentru mine, ca soldat, îndeplinirea ordinului este cea mai înaltă lege. Nu sunt sigur că acțiunile neautorizate nu vor cauza mai mult rău și, fiind aici, nu pot ține cont de toate. În orice caz, vă mulțumesc pentru sinceritatea dvs., iar discuția noastră, desigur, va rămâne între noi.”

În fața colonelului van Hofen stătea un soldat al școlii vechi, un estet al războiului din cap până în picioare, un bărbat nobil și inteligent din al cărui sânge nu lipsea decât un pic de îndrăzneală. În ciuda modului de gândire aristocratic nu fără un sentiment de milă, comandantul a arătat puțină sensibilitate față de trupele sale, dar era un ofițer de stat major talentat. Natura lui, obișnuită să cântărească cu atenție totul, se distingea prin nehotărâre și încetinire, deci decizia a luat-o cu mare dificultate. Soarta armatei a 6-a a fost pecetluită.

La sfârșitul verii anului 1942, s-au format primele divizii de câmp Luftwaffe. (Luftwaffe — forțele aeriene ale celui de-al treilea Reich; citit

aprox.: Luftvafă) Acest lucru s-a întâmplat într-un moment în care OKH intenționa să retragă o parte din forțele numeroasele terestre ale Luftwaffe, pentru a le duce în diviziile din est din ce în ce mai subțiri. Nu a ajuns la asta din cauza ministrului Reich-ului Göring. Inițial, la propunerea lui Hitler, patruzeci și șase de mii de oameni ai Luftwaffe au fost distribuiți să participe la luptele la sol, dar Göring și-a prezentat propriile condiții: nu a dorit ca mulți dintre oamenii săi să fie puși la dispoziția forțelor terestre și a insistat să fie formate cu ei unități militare independente sub comanda ofițerilor Luftwaffe.

„Nu-mi cereți să transfer aceste forțe către OKH, pentru ca vreun general oarecare să le trimită în mod regulat la biserică."

Diviziile de câmp Luftwaffe nu au fost trimise la biserică. În dimineața zilei de 25 noiembrie, divizia 16 de câmp Luftwaffe, care a părăsit Morozovskaia, a trecut prin Nijne-Cirskaia. Divizia era complet motorizată, personalul ei se distingea printr-o sănătate excelentă, soldații aveau haine călduroase și, plini de mândrie, ședeau în vehiculele lor de luptă.

Le-au spus soldaților întâlniți pe drum: „Vrem să punem lucrurile în ordine".

Și soldații, stând în noroi, și-au ridicat capul și au răspuns: „Băieți, dacă am fi înarmați ca voi, totul ar arăta altfel aici."

Au vrut să pună lucrurile în ordine, intențiile lor erau fără replică. Ce a ieșit din asta?

În aceeași zi, așezați în mașinile lor, cu toate convoaiele lor au plecat spre pozițiile inițiale. Totul arăta de parcă unitățile ar fi plecat la paradă, iar acest lucru nu prevestea nimic bun. Și așa s-a întâmplat. În seara zilei următoare, a fost amplasat un punct de adunare în Cirskaia pentru cei care au rămas în urma acelei divizii.

Comandantul unității antitanc a intrat în buncărul comandantului grupului de luptă, căpitanul Göbel și, văzând disconfortul, și-a pierdut cumpătul rezemându-se de perete. Unitatea nu a tras nicio singură lovitură, soldații hoinari au fost reținuți la punctul de adunare pentru a da unităților germane în retragere mantalele îmblănite și hainele de camuflaj. Ei credeau că se află pe a doua linie de apărare și că acum vor avea ocazia să-și direcționeze mitralierele și tunurile spre ruși. Dacă vreun soldat aflat în retragere ar fi fost întrebat dacă a auzit ceva despre a doua linie de apărare, cu siguranță ar fi izbucnit în râs ca răspuns la o glumă bună.

Seara, comandantul unității antitanc s-a împușcat și doar douăsprezece persoane din unitatea sa au rămas în viață. A fost singura lovitură care a fost trasă din pistolul său. Din rămășițele diviziei au fost formate grupuri de lupte și dispersate pe ambele părți ale drumului.

Tancurile închid cleştele în jurul armatei

La capătul sudic al Kalaciului, unde un drum mare duce la est de Don spre Nijne-Cirskaia, unitățile avansate de tancuri ale forțelor ofensive rusești din Kletskaia și Beketovka, mărșăluind două sute cincizeci de kilometri, au închis inelul în jurul armatei a 6-a. Armata a 6-a era înconjurată.

În acest inel se aflau: corpurile 4, 8, 11 și 51 de armată, precum și corpul 14 de tancuri.

Acestea includeau diviziile 44, 71, 76, 79, 94, 99, 100, 113, 295, 297, 305, 371, 376, 384 și 389 de infanterie, diviziile 3, 29 și 60 de infanterie motorizată, precum și diviziile 14, 16 și 24 panzer. Din unitățile Luftwaffe: un grup de vânătoare, o escadrilă de cercetare-recunoaștere pe rază mică, personal tehnic și sistemul de servicii pentru două aerodromuri, în plus, divizia 9 artilerie antiaeriană împreună cu regimentele 37, 91 și 104 artilerie antiaeriană, 11 baterii de artilerie antiaeriană grea și 19 baterii de artilerie antiaeriană ușoară și în final, mai multe subunități de legătură și comunicații ale Luftwaffe.

Au fost înconjurate și unitățile române ale diviziilor 1 cavalerie și 20 infanterie, precum și regimentul 200 infanterie croată. Se mai aflau în încercuire divizioanele 243 și 245 tunuri de asalt; regimentele 2 și 51 mortiere; batalioanele 45, 255, 294, 336, 501, 605, 652, 672, 685, 912, 921, 925 genistică și tehnică; un batalion cu destinație specială; regimentul 648 de legătură și comunicații al armatei. Pe lângă toate aceste unități, „cazanul" a inclus și unități de artilerie ale OKH, batalioane de construcții, forțe de poliție, unități de poștă de campanie și alte o sută douăzeci și nouă de unități independente.

Wehrmacht a dat următorul mesaj despre acest lucru:

„În zona de la sud de Stalingrad și pe înălțimile Donului, trupele germane și române, în cooperare cu formațiunile de câmp ale Luftwaffe, continuă să ducă bătălii de apărare aprige."

În seara zilei de 22 noiembrie, la ora 18:00, comandantul armatei a 6-a a transmis următoarea radiogramă:

„Armata este înconjurată. În ciuda rezistenței eroice, toată Valea Țarițân, calea ferată de la Sovetskoe la Kalaci, poduri peste Don situate în această zonă, înălțimi pe malul vestic al Donului până la Golubinskaia și Krainâi au fost luate de ruși.

Trupele continuă să se apropie din sud-est prin Buzinovka și mai ales din vest.

Nu se cunoaște situația sub Surovikin și Cir.

Lângă Stalingrad și pe frontul nordic, grupurilor de cercetare-recunoaștere desfășoară o activitate intensă. Atacurile asupra Corpului 4 de armată și diviziei 76 infanterie au fost respinse. În această zonă, inamicul a trecut prin apărare în mai multe locuri. Armata speră să deschidă un front vestic la est de Don. Frontul sudic de la est de Don este încă deschis. Pare îndoielnic că ar putea fi rupt din cauza unei slăbiri semnificative a frontului nordic și a liniilor de apărare înguste din apropiere de Karpovka, Marinovka și Golubinka.

Donul este acoperit cu un strat gros de gheață peste care se poate trece în siguranță. Carburantul se va termina curând, după care tancurile și vehiculele grele vor fi blocate, situația cu muniție este tensionată, va fi suficientă hrană timp de șase zile.

Armata intenționează să păstreze sectorul rămas între Stalingrad și Don și a pregătit totul pentru aceasta.

Sperăm că frontul sudic se va putea închide, după care hrana poate fi livrată pe cale aeriană. Solicit libertatea de acțiune în cazul în care nu este posibil să se creeze o apărare circulară în sud. În acest caz, vom fi nevoiți să predăm Stalingradul și frontul nordic pentru a lovi inamicul de pe frontul sudic între Don și Volga cu toată puterea noastră și să ne alăturăm armatei a 4-a de tancuri. Avansul spre vest, datorită forțelor puternice inamice situate acolo și a condițiilor dificile ale terenului poate eșua.

Paulus”.

Situația în care se afla armata a 6-a era foarte defavorabilă, dar din punct de vedere operațional nu era încă un dezastru. Atât comandamentul armatei, cât și grupul de armate ar fi putut lua o decizie justificată pe timp de război: „Renunțați imediat la Stalingrad”.

În cercurile militare, inclusiv la OKH, n-a fost discutată problema necesității urgente a ruperii inelului de încercuire, ei au vorbit exclusiv despre direcția acesteia. Factorii decisivi în soluționarea acestei probleme au fost: o distanță scurtă față de propriile unități care nu erau înconjurate, forțele grupului inamic și terenul. Încă de la început, în armata a 6-a însăși, mulți se îndoiau de succesul străpungerii din cauza lipsei de carburant, muniție și îmbrăcăminte de iarnă și, în plus, era necesară o operație militară în stepa deschisă împotriva unui inamic mai puternic. În aceeași zi,

comandantul Grupului de armate „B” a trimis o radiogramă la OKH, care se spunea despre necesitatea anumitor acțiuni în situația actuală. Această radiogramă merită să-și ia locul în dosarele de arhivă ale istoriei militare. Textul radiogramei este următorul:

„În ciuda gravității acestei decizii, trebuie să raportez că retragerea armatei a 6-a propusă de generalul Paulus o consider necesară. Motive:

Aprovizionarea pe calea aerului a celor douăzeci de divizii care alcătuiesc armata nu este posibilă. Coridorul de transport aerian la dispoziția noastră ne permite să livrăm „cazanului” în condiții meteorologice adecvate doar o zecime din alimentația necesară.

Întrucât o rupere rapidă a încercuirii, luând în considerare evoluția ulterioară a evenimentelor așteptate, nu poate fi prevăzută cu încredere deplină, este puțin probabil să se desfășoare o manevră ofensivă de distragere a atenției ținând cont de timpul scurt rămas. Datele acțiunii au fost raportate în detaliu la OKH. Rezervele armatei a 6-a scad rapid, vor fi doar pentru câteva zile. Muniția este consumată rapid, deoarece «cazanul» este supus atacurilor ofensive ale inamicului din toate direcțiile.

Cu toate acestea, cred că o rupere a inelului de către armata a 6-a către sud-vest va dezamorsa întreaga situație.

Armata este singura forță de luptă cu care, după înfrângerea completă a armatei a 3-a române, mai pot provoca daune trupelor inamice. Lovitura, efectuată inițial în direcția sud-vest și apoi pe flancul nordic de-a lungul căii ferate către Morozovskaia, va slăbi, de asemenea, tensiunea care a apărut deja în tronsonul Svetloe-Kotelnikovo. În cele din urmă, forțele armatei a 6-a permit posibilitatea creării de noi linii de apărare și pregătirea contraofensivelor.

Am înțeles că operațiunea propusă va atrage mari pierderi și în mod special pierderi materiale. Cu toate acestea, aceste victime și pierderi vor fi semnificativ mai mici decât cele care, judecând după situația actuală, vor apăre ca urmare a inevitabilității foametei în unitățile armatei a 6-a situate în «cazan».

General-colonel, baron von Weichs.”

Comandantul Grupului de armate „B” a sperat că aceste argumente inteligibile și sincere îl vor convinge pe Adolf Hitler de nevoia unei ieșiri din încercuire. Ordinele OKW în urma acestei radiograme au fost, în general, să aducă forțe ale Grupului de armate „A” spre armata a 4-a de tancuri și să trimită în est diviziile 6 și 7 panzer aflate Franța. Aceste unități

aveau misiunea de a consolida armata a 4-a de tancuri, pentru a abate atacurile ofensive ale inamicului de la armata a 6-a spre sud. Comandamentul grupului de armate a considerat unitățile transferate doar ca întăriri pentru armata a 4-a de tancuri, statul major al grupului de armate credea că toate aceste unități de întărire vor ajunge cu întârziere și, în plus, chiar dacă vor avea forțele promise, nu vor asigura succesul operațiunii. În cele din urmă, au sperat că nu vor fi ignorate argumentele șefului OKH reprezentând părerea comandamentului Grupului de armate „B”. La început, părea că totul merge bine, până atunci nimeni nu putea ști că vor apare circumstanțe neprevăzute în urma cărora operațiunea tactică, care promite un succes, se va încheia cu un dezastru.

Conducerea operaţională a Armatei Roşii.

Faptul că a fost posibil să se creeze un front pe Cir și la nord de Țimlianskaia, care a fost capabil cel puțin pentru prima dată să încetinească atacul unităților inamice, s-a explicat în primul rând prin faptul că Stavka (Stavka = Comandamentul Suprem sovietic) a decis să economisească forța și nu și-a dezvoltat succesul pe direcția vestică, urmărind constant sarcina stabilită în acest sector al frontului și anume: încercuirea unităților germane între Don și Volga.

Pe baza tuturor evenimentelor petrecute, se putea presupune că pentru operațiunea pe scară mare, a cărei sfârșit era programat pentru primăvara anului 1943, Stavka a ales trei sectoare operaționale ale frontului și, în același timp, a reușit corect să țină cont nu doar de punctele slabe ale armatelor aliate germano-româno-ungaro-italiene dar și de reacția lui Adolf Hitler, care dovedeau înalta artă sovietică de comandă și control. Desfășurarea cu succes a întregii operațiuni a presupus reocuparea unui sector mare a frontului de-a lungul Niprului și izolarea Grupului de armate „A”, care avansase în Caucaz. Prima etapă a însemnat distrugerea armatei germane, care a fost facilitată de frontul românesc destul de slab în raionul său pe Don (văd că se tot dă vina pe armata română, dar nu armata română slab echipată și demoralizată de iadul în care fusese vârâtă e de vină; oricare altă armată ar fi fost în locul ei ar fi avut aceeași soartă. Vinovatul a fost Hitler care a împiedicat generalii germani să-și facă meseria. Îndrăznesc să spun că șiretul Stalin l-a atras în capcană pe diletantul Hitler; sau mai pe românește: s-a-ntâlnit hoțu’ cu prostu’.)

Scopul celei de-a doua etape a fost capturarea gurii Donului, ceea ce era în întregime realizabil pentru că armata a 8-a italiană nu putea opune o rezistență serioasă. Ca urmare a desfășurării cu succes a acestei operațiuni, unitățile germane situate în Caucaz aveau o singură cale de evadare printr-un pasaj îngust în regiunea Kerch. La a treia etapă, a fost planificat să se distrugă unitățile maghiare de pe ambele părți ale localității Korotoiak și, astfel, să deschidă calea către Nipru. Era evident că la planificarea tuturor operațiunilor a fost luat în calcul echilibrul de forțe cu unitățile germane.

Moscova știa că Adolf Hitler a stricat acest echilibru cu operațiunile din 1941-1942, în timpul cărora forțele armatelor germane au fost suprasolicitate, iar acum redislocarea pe linia frontului a diviziilor germane rămase nu mai reprezenta un mare pericol. De asemenea, se știa că germanii

trebuiau să facă față unor dificultăți enorme în aprovizionarea trupelor și că transferul unităților germane către sectoarele decisive ale frontului, pe o cale ferată supraîncărcată, va dura mai mult decât efectuarea operațiunii în sine.

Și, în sfârșit, având în vedere dificultățile proprii cu transferul trupelor, Stavka a refuzat să efectueze operațiuni pe un teritoriu prea mare, cum ar fi o rupere a frontului în raionul Voronej prin Harkov spre Dnepropetrovsk. La planificarea operațiunilor, în aceste zona s-a limitat la lovituri individuale care, prin atragerea de forțe germane, contribuiau la finalizarea cu succes operaținii „Uranus”. (Опера́ция «Ура́н»; citit.: Aperația Uran — Operațiunea „Uranus” a fost denumirea sovietică a operațiunii de încercuire a trupelor germane concentrate în raionul Stalingrad.)

Înaltul Comandament german

Întreaga desfășurare a evenimentelor a confirmat evaluarea făcută artei de comandă și control a lui Hitler. Putem spune că Stavka a reușit să comande și să-și coordoneze trupele de când conducerea trupelor germane a început să se deterioreze; mai exact, de când Adolf Hitler a preluat comanda forțelor terestre.

Hitler era sub imperiul propriei sale idei că orice retragere ar afecta cu siguranță moralul soldaților și ofițerilor. El era incapabil să înțeleagă că retragerea impusă de inamic face mult mai mult rău decât regruparea, efectuată din proprie inițiativă. Ca urmare a acestei neînțelegeri, în ultimii ani ai războiului, divizii și corpuri întregi au fost pierdute. Această frică puternică de a pierde teritoriile cucerite, ceea ce însemna în același timp pierderea autorității sale, a influențat în cele din urmă comportamentul forțelor terestre germane în Franța, care, la rândul lor, au afectat starea armatelor occidentale aliate.

Armata a 6-a pregăteşte să rupă încercuirea

Comandantul Corpului 51 de armată, generalul von Seidlitz (citit aprox.: Zaidliț), a decis să acționeze independent. Împreună cu șeful statului major al armatei a elaborat un plan care prevedea o străpungere către sud-vest.

Mai departe, la inițiativa sa, comandanții de corp s-au adunat la Gumrak pe 22 noiembrie: generalul Jenike (Corpul 4 de armată), generalul Heitz (Corpul 8 de armată), generalul Strecker (Corpul 11 de armată) și generalul Hube (Corpul 14 de tancuri). Pentru toți comandanții nu era de ales decât să ia decizia ruperii inelului de încercuire cu toate forțele rămase. Comandantul armatei a 6-a și șeful statului major au împărtășit pe deplin opinia generalilor adunați. Situația era clară pentru toată lumea, acum a rămas doar să acționeze. După ce toate argumentele pro și contra au fost cântărite, s-a stabilit începutul pentru 25 noiembrie și, în acord cu Grupul de armate „B", a fost emis un ordin de regrupare. Consimțământul Comandamentului forțelor terestre a fost dat de la sine. Armata a primit ordin să efectueze operațiunea în trei etape, fiecare primind acces la un sector strategic specific.

În prima etapă, trebuia să fie retrase diviziile din nord și plasate pe linia Konnaia — cota 137 — Gumrak — Gorodișce. A doua zi, trupele trebuiau retrase pe linia Alekseevka — Dubininski — Pitomnik — Elșanka. În cea de-a treia zi, a fost planificată realizarea unei astfel de concentrări de trupe pe locul străpungerii, încât să poată fi efectuată de toate forțele la dispoziție. Pentru a evita consumul excesiv de carburant, unitățile de tancuri au rămas de la început în zona Marinovka — Karpovka. Au fost făcute toate pregătirile necesare, astfel încât acum punerea în practică a întregii operațiuni depindea doar de OKH.

O sută treizeci de tancuri au fost aliniate în ordine de luptă, în spatele lor vehiculele blindate de recunoaștere și de luptă ale diviziilor 3 și 29 de infanterie motorizată ocupau pozițiile lor inițiale. Trupele primului eșalon au totalizat șaptesprezece mii de oameni, trupele celui de-al doilea eșalon: patruzeci de mii. Toate unitățile erau gata. Ordinul armatei suna:

„Străpungerea se realizează în direcțiile sud și vest cu sprijinul tancurilor. Forțele principale ale diviziilor de infanterie urmează vârful de lance format din tancuri, înaintând fără pregătire de artilerie."

Situația din „cazan" era mai intensă ca niciodată. Parola pentru toată lumea era cuvântul „libertate" — singurul cuvânt care era suficient pentru a

transforma frica și incertitudinea în încredere și speranță. „Vom răzbate”, acesta era gândul din mintea tuturor și se părea că pericolul trecuse, că zona încercuită, care acum putea fi comparată cu o barcă mică de salvare aglomerată de oameni, va dispare ca un nor mic care dispare dizolvându-se pe cerul albastru.

Pe 24 noiembrie, la ora 01:15, comandantul armatei a 6-a i-a trimis lui Hitler o nouă radiogramă cu următorul text:

„Mein Führer! După ce radiograma dvs. A fost primită pe 22 noiembrie (în care se spunea că armata a 6-a trebuie să preia o apărare circulară și să aștepte distrugerea trupelor inamice din jur), situația s-a schimbat dramatic. Nu a fost posibil să se închidă breșa din vest și sud-vest. Prin acest loc sunt concentrate acțiunile ofensive ale inamicului. Muniția și carburantul se termină. Multe baterii, inclusiv armele antitanc, au consumat toată muniția. Livrarea la timp a tuturor celor necesare este deja exclusă. În viitorul foarte apropiat, armata este amenințată cu distrugerea dacă inamicul care înaintează din sud și vest nu este copleșit de toate forțele de care dispunem. Pentru aceasta, este necesară retragerea imediată a tuturor diviziilor de la Stalingrad și îndepărtarea forțelor puternice din sectorul nordic al frontului. O consecință inevitabilă a acestui lucru ar trebui să fie o ofensivă în direcția sud-vest, deoarece din cauza slăbirii fronturilor de est și de nord, efectuarea operațiunilor în aceste direcții nu mai este posibilă. O mare cantitate de echipament va fi pierdută în acest timp, dar va fi posibilă menținerea majorității unităților pregătite pentru luptă și, cel puțin, o parte din echipamentul militar. Sunt pe deplin responsabil pentru mesajul pe care l-am trimis și vreau să raportez că generalii Heitz, von Seidlitz, Strecker, Hube și Jenike iau în serios situația. Încă o dată, îmi cer libertate de acțiune.

Paulus”.

Raportul Wehrmacht-ului din 24 noiembrie spunea următoarele:

„La sud-vest de Stalingrad și la marele cot al Donului, trupele sovietice, folosind un număr mare de forțe umane și echipamente, au trecut prin frontul apărării. În orașul Stalingrad, se notează doar activitatea izolată a grupurilor de asalt.”

În acea vreme la Cartierul General al Führer-ului

Cu câteva luni în urmă, Hitler a avut o dispută cu general-colonelul Halder, acum la Vinnița în fiecare zi avea loc o dezbatere aprinsă între Führer și generalul Zeitzler, când s-a discutat toate argumentele pro și contra retragerii armatei a 6-a.

Hitler, Göring, Keitel și Jodl au apărat un punct de vedere, Statul Major General al forțelor terestre, prin persoana generalului Zeitzler, altul. Hitler a dorit ca armata a 6-a să continue lupta, șeful OKH a considerat acest lucru imposibil și a cerut retragerea armatei din această zonă. Nimeni nu voia să renunțe la pozițiile lui. Fundamentele lui Hitler erau mai puțin operaționale. Nu voia să părăsească Volga și în discursurile sale politice declara:

„Dacă un soldat german ajunge undeva, el nu mai plecă de acolo.”

El a crezut că voința lui va fi suficientă pentru a realiza totul, chiar dacă nu avea mijloacele disponibile.

„Va fi o crimă dacă armata a 6-a rămâne în „cazan”: întreaga armată va fi sortită înfometării. Nu o vom mai putea scoate de acolo. Vom pierde pe întregul frontul estic, dacă Stalingradul se prăbușește, armata a 6-a va pieri odată cu el.”

Aceste cuvinte au fost rostite de Zeitzler și le-a repetat de sute de ori. Părerea sa a fost împărtășită de șeful departamentului operațional al OKH și de intendentul general al forțelor terestre.

În noaptea de 24 noiembrie

Grupul de armate „B” a ținut legătura zi și noapte cu șeful Statului Major General al forțelor terestre — aștepta din oră în oră permisiunea să se retragă.

În noaptea de 23/24 noiembrie, totul spunea că operațiunea planificată va începe în viitorul foarte apropiat. Aproximativ la două dimineața, generalul Zeitzler l-a chemat la telefon pe generalul von Sodenstern. În timpul conversației, care a durat un sfert de oră, Zeitzler a spus că în timpul unei discuții lungi și intense a reușit să-l convingă pe Hitler de nevoia acțiunilor propuse și că Hitler a fost de acord cu argumentele sale. Toate acestea au însemnat că doar o plecare din „cazan” făcea posibilă ieșirea din această situație fără speranță și obținerea unui succes tactic.

Din notele ulterioare ale generalului Zeitzler către generalul von Sodenstern, a devenit clar că, în urma tuturor acestor discuții cu șeful Statului Major General, Hitler era atât de epuizat încât nu mai era în măsură să semneze imediat ordinul necesar. Generalul Zeitzler a informat în continuare că acest ordin va fi transmis grupului de armate prin radiogramă între orele șapte și opt dimineața. Armata a 6-a a fost informată despre acest lucru printr-o linie de text codat și înainte de aceasta, timp de câteva zile, toate detaliile operațiunii, inclusiv concentrarea trupelor pentru ruperea încercuirii, precum și posibilele pierderi în oameni și echipament militar au fost discutate cu comandantul acesteia. Într-un mesaj către comandantul armatei a 6-a, data retragerii au fost confirmată, și anume dimineața de 24 noiembrie: șansele de reușită, ca și până acum, păreau favorabile.

Aceste mesaje au provocat un suspin de ușurare nu numai la Grupul de armate „B” și la armata a 6-a, ele au fost primite cu entuziasm de comandamentul armatei a 3-a române și și cel al armatei a 4-a de tanc. În dimineața zilei de 24 noiembrie, pentru prima dată în ultimele zile, toți ofițerii armatei și cei ai statului major al grupului de armate, începând cu comandantul și terminând cu ofițeri de ordine, dormeau un somn senin, deși visul nu a durat mult. Până la opt dimineața, ordinul nu fusese primit. Situația de la grupul de armate era mai mult decât încordată, au așteptat până la zece dimineața, după care o cerere a fost trimisă telefonic. Se pare că nu s-a primit niciun răspuns clar, șeful Statului Major General al forțelor terestre nu era foarte încântat. Ca urmare a acestei solicitări a fost încă

posibil să aflăm că, în viitorul foarte apropiat, pot fi găsite soluții noi, încă necunoscute.

Colonelul general von Weichs pune totul pe o singură carte

Acele ceasului fatidic de la Stalingrad se roteau într-un ritm constant.

La Starobelsk (acolo era amplasat statul major al Grupului de armate „B” din care făceau parte armata a 6-a și armata a 4-a de tancuri), ceva trebuia făcut accționând cu propria autoritate și sub propria responsabilitate. Pe 24 noiembrie, la ora 10:45, comandantul a dispus spargerea încercuirii și retragerea armatei a 6-a. General-colonelul von Weichs (comandantul Grupului de armate „B”) era pe deplin conștient de ce însemna această acțiune neautorizată atât pentru el, cât și pentru șeful statului major al grupului de armate, dar situația nu permitea întârziere și forța acțiunea. Dimineața devreme, la scurt timp după conversația telefonică nocturnă, rușii au reușit să întrerupă linia telefonică care asigura comunicarea cu armata a 6-a, astfel încât ordinul de ofensivă nu putea fi transmis decât prin radiogramă. Situația care se schimbă zilnic în sudul Stalingradului și la Cir necesita luarea anumitor decizii în doar câteva minute, dar în aceste câteva minute s-a decis soarta nu numai a bătăliei pentru Stalingrad și soarta armatei a 6-a, dar chiar soarta întregului front de est.

În timp ce statul major al Grupului de armate „B” redacta textul ordinului, radiograma fatală a lui Adolf Hitler a ajuns la comandantul armatei a 6-a, ocolind comandamentul grupului de armate. Această radiogramă a fost înmânată generalului Paulus la intrarea în buncărul de comunicații. Textul radiogramei a fost următorul:

„Armata a 6-a este înconjurată temporar de trupe rusești. Intenționez să concentrez toate forțele armatei din zonă… (urma enumerarea secțiunilor între nordul Stalingradului, cota 137, Marinovka — Țâbenko și sudul Stalingradului). Armata poate fi sigură că voi face totul pentru a-i oferi tot ce este necesar și a elimina blocajul la timp. Știu că soldații armatei a 6-a se remarcă prin curajul lor, îl cunosc pe comandantul lor și mai știu că armata își va îndeplini datoria.

Adolf Hitler.”

Dimineaţa zilei de 24 noiembrie la Cartierul General al Führer-ului

În concluzie, iată câteva circumstanțe care au jucat un rol major în adoptarea de către Hitler, la 24 noiembrie, a deciziei de a menține pozițiile de la Stalingrad.

Când pe 24 noiembrie, în jurul orei opt dimineața, generalul Zeitzler, șeful Statului Major General al forțelor terestre, a intrat în biroul lui Hitler pentru a semna ordinul de retragere prin luptă a armata a 6-a spre sud-vest, acesta nu era singur. În sală erau prezenți feldmareșalul Keitel, general-colonelul Jodl și șeful Statului Major General al Luftwaffe, generalul Jeschonnek (citit aprox.: Ieșonec).

Situația a fost următoarea. Urmând instrucțiunile comandantului Luftwaffe, reichsmarschall Göring, generalul Jeschonnek a spus că reichsmarschall-ul preia aprovizionarea armatei a 6-a încercuite și garantează punerea în aplicare (reichsmarschall — citit aprox.: raihmarșal; în traducere: mareșal imperial).

Totodată, Göring a stabilit condiția ca, pentru a îndeplini acestei sarcini, care includea probleme legate de transportul și livrarea materialelor și hranei necesare, era necesar ca armata să mențină în mâinile sale aerodromurile ocupate anterior și să existe locuri de desant disponibile pentru parașutarea de materiale și alimente relevante pe întreg teritoriu ocupat de armata a 6-a. Goering a estimat masa tuturor materialelor care trebuiau zilnic livrate aerian „cazanului” la cinci sute cincizeci de tone.

Cu trei zile înainte ca Jeschonnek să facă promisiuni lui Hitler, la OKH a avut loc o ședință la care au participat feldmareșalul Keitel, generalul-colonelul Jodl, generalul Zeitzler, general Jeschonnek și intendentul general al trupelor terestre, generalul Wagner (citit aprox.: Vagnă). La această întâlnire a fost anunțat că, în telegrama primită de la armata a 6-a, a fost declarată șapte sute cincizeci de tone cantitatea de material care a trebuit să fie livrate pe calea aerului; din aceasta: trei sute optzeci de tone reprezentau hrană, o sută douăzeci de tone carburantul și două sute cincizeci de tone munițiile. Toată lumea a înțeles că nici teoretic, flota de transport a Luftwaffe, nu va fi capabilă să livreze această cantitate de muniție și alimente în „cazan”.

La 23 noiembrie reichsmarschall Göring a avut o discuție de o oră cu generalul Jeschonnek și cu șeful serviciului de transport. Subiectul discuției a fost „aprovizionarea aeriană a Stalingradului.” Șeful serviciului de

transport a socotit că aviația poate furniza zilnic trei sute cincizeci de tone de marfă, punctul său de vedere a fost împărtășit de Jeschonnek. Göring a făcut un efort pentru a găsi o cale de mijloc, a subliniat posibilitatea de a utiliza aeronave de pe alte fronturi și a insistat asupra transportului necesarului de cinci sute de tone de materiale.

„Sprijinul aerian ar trebui să aibă loc; dacă armata a 6-a își apără poziția, noi îi vom apăra pe ai noștri."

Jeschonnek se înclină și plecă.

„Sunteți responsabil în fața mea pentru ca promisiunea pe care am făcut-o Führer-ului să fie îndeplinită", comandantul Luftwaffe a înmânat acest text comandantului flotei a 4-a aeriene, feldmareșalul baron von Richthofen (citit aprox.: Rihtofân).

În dimineața următoare, generalul Jeschonnek i-a promis lui Hitler. Generalul Zeitzler a fost categoric împotriva planului de aprovizionare al lui Göring și a subliniat imposibilitatea punerii în aplicare a acestuia, dar Hitler a respins obiecțiile lui Zeitzler. Jodl și Keitel au fost de partea lui Hitler. Se putea baza pe generalul Jeschonnek, era laconic, dar unde cuvintele sunt puține, greutatea lor crește. Erau patru contra unu. Astfel, cuvintele lui Göring, spuse la 24 noiembrie 1942, au înclinat balanța și s-au dovedit a fi fatale.

La 16 august 1943, general-colonelul Jeschonnek s-a sinucis, gestul a fost precedat de dispute serioase cu mareșalul imperial Göring. Când marele stat major al Luftwaffe s-a adunat pentru discuția de dimineață a situației, general-colonelul s-a împușcat în mica sa casă de lemn.

Sarcina soldatului este să se supună

Comandamentul armatei se aștepta la toate, dar nu la interzicerea unei ieșiri din încercuire. Primul lucru pe care comandantul l-a făcut a fost să cheme ofițerii de stat major pentru a discuta situația. Toată lumea a vorbit în timpul întâlnirii și s-au putut auzi declarații destul de categorice. Comandantul s-a așezat lângă pervaz și a băut apă minerală, trăsăturile lui s-au ascuțit, pliurile pielii au devenit mai accentuate. Ceilalți fumau. Generalul Schmidt, cu brațele încrucișate la piept, stătea sprijinit de peretele buncărului. Care au fost acele afirmații categorice?

„O străpungere a încercuirii este singura oportunitate”, a spus generalul Hube.

„Apărarea rusească în nord nu este un mare obstacol”, și-a exprimat opinia generalul Strecker.

Litsman a cântărit în mod repetat toate argumentele pro și contra: „Putem să plecăm din acest loc și să supraviețuim”.

Generalul Heitz a adăugat: „Lasăm cinci divizii să supraviețuiască aici după străpungere. Acest lucru este mai bun decât să pierdem douăzeci”.

Generalul Jenike a opinat: „Reichenau nu ar ezita”.

Comandantul l-a întrerupt imediat: „Nu sunt Reichenau”.

Jenike s-a dus la comandantul armatei și, întărindu-și cuvintele cu un gest din mână, a spus:

„Sarcina noastră este să ne despărțim”.

Comandantul a pus mâinile pe harta cu situația la zi: „Sarcina soldatului este să se supună.”

După aceea, a vorbit Seidlitz: „În orice caz, trebuie să ieșim de aici și trebuie să punem totul pe o singură carte, lucru pe care l-am făcut deja.”

Cinci generali s-au uitat lung la Seidlitz. Cu două zile înainte de această întâlnire, Corpul 51 a primit ordin să distrugă toate echipamentele militare inutile și voluminoase care nu puteau fi luate cu sine. Generalul însuși a dat un exemplu pentru subordonații săi și și-a ars toate hainele, cu excepția uniformei cu care era îmbrăcat. Soldații și ofițerii Corpului 51 au început frenetic să distrugă tot ce era posibil. Diviziile au părăsit pozițiile și buncărele izolate și s-au mutat în periferia nordică a Stalingradului, înlocuind bordiele de iarnă puternic întărite cu găuri de zăpadă și râpe înghețate.

Corectarea oricărei situații era deja imposibilă, rușii urmăreau cu forțe mari diviziile în retragere. Ca urmare a acestei retrageri, divizia 94 infanterie a fost practic distrusă, iar rămășițele regimentelor sale au fost adunate de diviziile 16 și 24 panzer. Câteva zile mai târziu, statul major al diviziei împreună cu șeful său, general-locotenentul Pfeiffer a zburat din zonă pentru a „ține sub control și a menține depozitele de rezervă ale armatei pe teritoriul care nu este ocupat de inamic”.

Comandantul armatei a 6-a se afla sub presiunea generalilor săi: acum totul depindea doar de decizia sa. Mai târziu, generalul Jenike a vorbit despre acest lucru:

„Acestea au fost acele momente din viața unei persoane când personalitatea sa ar trebui să fie mai puternică decât simțul datoriei sale; despre care Fontane a scris în unul dintre romanele sale, fundamentând semnificația etică a acțiunii unuia dintre eroii săi, generalul York: «Există momente de ascultare și așteptare, dar există și alte momente în care acțiunile sunt prima sa datorie. Am jurat loialitate regelui, dar nu vreau să sfărâm credința în de mine de dragul acestei loialități.»”

„Trebuie să ne supunem ordinului”, a spus șeful statului major al armatei.

„Eu mă supun”, a spus generalul Paulus.

Ulterior, aceste cuvinte vor putea servi drept motiv pentru poziția luată.

„O armată se poate menține în încercuire numai dacă îi sunt furnizate materialele necesare: combustibil, muniție, alimente și alte lucruri indicate clar în raport; dar chiar și așa, în viitorul apropiat va fi eliberată de forțele exterioare. Volumul tuturor materialelor necesare a fost, de asemenea, indicat în raport. Acum, OKW trebuie să găsească posibilitățile acestor livrări și să emită ordine adecvate. Armata, din partea sa, poate raporta doar ceea ce este necesar pentru unitățile încercuite, dar nu poate da sfaturi și nu poate vorbi despre modul în care ar trebui să se desfășoare întreaga operațiune de aprovizionare. Totul depinde de capacitatea de transport a vehiculelor disponibile, capacitatea căilor ferate, de situația de pe aerodromuri, de disponibilitatea tuturor acestor materiale, de condițiile meteorologice, de acțiunile trupelor inamice și nu în ultimul rând de stabilitatea frontului german. Retragerea armatei a 6-a în condițiile situației generale este mai profitabilă, dar nu pot lua o astfel de decizie de aici, deoarece înseamnă să refuz cererile prezentate anterior de armată pentru deblocare și aprovizionare și nu avem documentele necesare care să motiveze acest refuz.”

Generalul von Seidlitz a declarat că nu este de acord cu această decizie a comandamentului armatei și a întocmit un memorandum pentru grupul de armate, în care cerea o străpungere a încercuirii contrar deciziei lui Hitler, simțind în același timp responsabilitate numai față de poporul german. El s-a referit la faptul că Paulus ar trebui să se comporte ca eroul lui Fontane, York von Wartenburg și a adăugat:

„Pentru aceasta, sunt în întregime la dispoziția armatei, inacțiunea în acest caz este o trădare din punct de vedere militar, în plus, înseamnă și o trădare a poporului german."

Generalul Paulus a transmis acest raport grupului de armate. Ce s-a întâmplat cu acest raport nu este cunoscut, dar câteva ore mai târziu a primit următorul ordin de la Cartierul General al Führer-ului:

„Din ordinul Führer-ului, comandantul Corpului 51, generalul von Seidlitz, este numit comandant al frontului de nord al „Fortăreței Stalingrad", iar comandantul armatei a 6-a, generalul Paulus, este numit comandant al frontului sudic, care prin aceasta dobândește simultan dreptul de a da ordine în exercitarea conducerii generale."

Cu această radiogramă, Cartierul General al Führer-ului l-a pus pe generalul von Seidlitz, care se străduia să obțină independența, într-o situație dificilă, ceea ce s-a reflectat în planurile sale de a pune în practică o străpungere a încercuirii din proprie inițiativă.

A început tragedia celui de-al doilea act.

Diviziile care așteptau ordine pentru ieșirea din „cazan" au fost instruite să se deplaseze pe noi poziții. Totul s-a întâmplat foarte repede. Corpul 11 a fost amplasat în stepa deschisă, diviziile din vest și sud s-au trezit și ele într-o situație similară. Divizia 113, care se afla pe sectorul vestic al frontului nordic, și-a îndreptat flancul stâng spre vest. În sud, diviziei 76 de infanterie, al cărei front era orientat spre vest, i s-au alăturat divizia 384 infanterie și divizia Reichsgrenadier. Părți din divizia 29 infanterie motorizată s-au grupat în jurul localității Dmitrievka, în timp ce divizia a 3-a infanterie motorizată, al cărei front era de asemenea orientat spre vest, împreună cu statul său major, ocupa zona de la nord de Karpovka. Divizia 14 panzer s-a mutat la Karpovka, divizia 376 de infanterie a ocupat poziții la sud-vest de Basarghin, în timp ce restul diviziei 29 de infanterie motorizată au ocupat Rakotino; divizia 297 de infanterie motorizată, împreună cu subunități din divizia 71 panzer și-a concentrat forțele pentru a menține apărarea la Țâbenko. Frontul diviziei 20 infanterie română (sau, cel

mai probabil, ceea ce a mai rămas din ea) era de asemenea orientat spre sud. La sud de districtul de cale ferată se afla divizia 371 infanterie. Pe partea de est a frontului „cazanului” se aflau diviziile 295, 305, 100, 79 și 389. Divizia 24 panzer a preluat poziții defensive în partea de est a frontului de nord. În vest s-au alăturat rămășițele diviziilor 16 panzer și 60 infanterie motorizată.

Comandamentul armatei a fost amplasat în râpa Gumrak, în imediata apropiere a corpului 51 de armată. Corpul 11 de armată a ocupat un sector aflat la o răscruce la sud de cota 137; Corpul 14 de tancuri Panzer la Nijne-Alekseevka; Corpul 8 s-a stabilit la sud-vest de Pitomnik; Corpul 4 și-a construit postul de comandă la sud-vest de Voropanov. „Cazanul” avea o lungime de șaizeci de kilometri și o lățime de treizeci și opt de kilometri.

Trupele săpau parcă mușcând în pământ, în timp ce săpatul nu se desfășura conform manualului, potrivit căruia o lopată de pământ trebuie să fie aruncată înapoi și trei înspre inamic, lățimea s-a abătut și ea de la normă, iar adâncimea era astfel încât marginea șanțului să fie situată la nivel persoanei. Fiecare șanț, fiecare gaură a luat o formă sau alta, în funcție de scopul specific. Ordinul dat soldaților suna: „Păstrați tranșeele până la ultimul”, iar soldații au înțeles ce înseamnă asta și ce depindea de ea.

Oamenii s-au refugiat în mici peșteri, nișe și buncăre care au rezistat atacului inamic; așteptau evenimentele care urmau să se producă, scriau scrisori, se îngrijeau de mâncare, urmăreau luptele aeriene ale așilor lor și au fost cuprinși de disperare când luptătorii ruși au doborât avioanele germane cu răniți.

Hitler îl numeşte pe feldmareşalul von Manstein

După căderea Sevastopolului, comandamentul armatei a 11-a, aflată în subordinea feldmareșalului Manstein, a fost transferat la Leningrad, unitatea de intendență a fost lăsată la Rostov (Fritz Erich Georg Eduard von Manstein, 24 noiembrie 1887 — 9 iunie 1973. În 26 august 1945 a fost arestat de britanici într-un spital din Heiligenhafen, unde era sub tratament pentru o boală mai mult sau mai puțin închipuită a ochiului drept și transferat în lagărului de prizonieri de război de lângă Lüneburgpe. Ulterior a fost mutat la Island Farm — cunoscut și sub denumirea de Special Camp 11 — din Bridgend, Țara Galilor, unde avea un regim semiliber. Guvernul britanic, la insistențele Uniunii Sovietice, a decis în cele din urmă în iulie 1948 să-l pună sub acuzare pe Manstein pentru crime de război. La proces, Manstein s-a confruntat cu șaptesprezece capete de acuzare, dintre care trei se refereau la evenimente din Polonia și paisprezece la evenimente din Uniunea Sovietică. Acuzele au inclus: maltratarea prizonierilor de război, cooperarea cu Einsatzgruppe D pentru uciderea rezidenților evrei din Crimeea și înfometarea deliberată a civililor prin folosirea tacticii „pământului pârjolit” în timp retrăgerii din Uniunea Sovietică. Manstein a fost găsit vinovat pentru nouă dintre acuzații și a fost condamnat la optsprezece ani de închisoare. Susținătorii lui din Marea Britanie și Germania au protestat, instanța reducând pedeapsa la 12 ani. Chiar și așa, după patru ani a fost eliberat la presiunea unui grup în care-l întâlnim și pe celebrul „umanist” Winston Churchill; acesta din urmă demonstrând cu vârf și îndesat că-n occident justiția e complet „independentă” de politic.).

Pe 25 noiembrie, când armata se pregătea pentru ofensivă în raionul Vitebsk, a primit o radiogramă de la Hitler:

„Preluați comanda Grupului de armate „Don”, comandamentul operațional al armatei a 11-a este transferat la Novocerkassk.”

Feldmareșalul von Manstein urma să preia comanda noului Grup de armate „Don”, care includea armata a 4-a de tancuri, armata a 6-a și armatele a 3-a și a 4-a române. Armată a 8-a italiană, a 2-a maghiară și a 2-a germană, situată în zona Meșkovskaia — Voronej — Kursk, a rămas în subordinea comandamentului Grupului de armate „B”.

Inițial, Grupul de armate „Don” urma să fie transferat în subordinea șefului statului român, generalul Antonescu. Având un grup de armate atât de puternic, Antonescu intenționa să elimine problemele politice interne în

continuă creștere din România și, în plus, printr-o activitate pesonală de succes ca șef de stat, să-și consolideze poziția în fața națiunii. Transferul comenzii grupului de armate către feldmareșalul von Manstein, pe cea mai importantă secțiune a frontului de pe ambele părți ale Stalingradului, a avut propriile motive: Cartierul General al Führer-ului îi aprecia abilități strategice deosebite, iar sarcina care i-a fost atribuită lui Manstein la Novocerkassk a fost poate cea mai dificilă pe care a primit-o oricare dintre comandanți în timpul acestui război.

Din cauza condițiilor meteorologice, utilizarea aviației pentru transferul comandamentului armatei a 11-a a fost imposibilă, astfel încât transferul trebuia efectuat pe calea ferată. La 28 noiembrie, feldmareșalul von Manstein a ajuns la Starobelsk, aici se afla comandamentul Grupului de armate „B". General-colonelul baron von Weichs și feldmareșalul von Manstein nu au avut dezacorduri cu privire la situația din apropiere de Stalingrad și la măsurile care trebuiau luate pentru a elimina această situație.

Pe 29 noiembrie, Grupul de armate „Don" a preluat comanda trupelor aflate pe locul operațiunilor militare din bazinul Volga și Don. Situația era următoarea:

Armata a 4-a de tancuri a fost supusă unui atac puternic al inamicului, care se îndrepta spre sud și sud-vest printr-o breșă formată între corpurile 7 și 6 de armată române. Armata a 6-a a terminat regruparea și nu a transmis mesaje speciale, cu excepția celor despre desfășurarea ostilităților de importanță locală. Grupul de luptă Chokel și divizia Adam au menținut capul de pod peste Don în zona Cirskaia. Pe frontul nordic, inamicul a efectuat operațiuni puternice ofensive în direcția Kutinovka și Sâsokin, cu toate acestea, toate atacurile au fost respinse. Corpul 48 de tancuri, cu diviziile sale 11 panzer și 336 infanterie, care se afla la Tormosin și grupurile de luptă Stumpfeldt-Zelle și Schmidt au fost singurele unități pe un sector al frontului de 300 de kilometri (Stumpfeldt-Zelle, citit aprox.: Ștumpfeld-Țelă).

Misiunea primită de Grupul de armate „Don" (Heeresgruppe Don, citit aprox: Hiresgrupe Don — Grupul de armate „Don") de la Cartierul General al lui Hitler a fost următoarea:

„Ținând cont de ofensiva armatei a 4-a de tancuri de la sud de Stalingrad, deplasați-vă spre armata a 6-a. În acest scop, grupului de armate îi vor fi transferate în subordine Corpul 17 de tancuri împreună cu divizia 23 panzer,

care făceau parte din Grupul de armate «A», precum și mai multe divizii din Franța. Având în vedere agravarea preconizată a situației și presupusa extindere a frontului ofensivei rusești în direcția vest, este necesar să sprijiniți armata a 3-a română pe sectorul ei de front.

Grupurile de armate «A» și «B» au sarcina de a-și menține pozițiile.

Flotă a 4-a aeriană are sarcina, pe lângă sprijinul aerian acordat armatei a 6-a, să sprijine Grupul de armate «Don» în timpul operațiunilor sale militare “

Feldmareșalul von Manstein a evaluat situația în mod diferit. El a considerat că sarcina primită este imposibilă și intenționa să corecteze situația preluând controlul asupra întregii situații luând următoarele măsuri:

Ruperea încercuirii de către armata a 6-a cu abandonarea Stalingradului și joncțiunea cu unitățile armatei a 4-a de tancuri care vor efectua o ofensivă cu scopul de a elibera zona încercuită. Este necesar să se țină seama de pierderile în armele grele și mijloace mecanizate ale armatei a 6-a.

Retragerea Grupului de armate „A” pe cursul inferior al Donului, unde este necesar să se mențină capul de pod de lângă Rostov atât timp cât situația din armata a 4-a de tancuri și din armata a 3-a română o va impune. O retragere nu poate fi efectuată decât dacă atacul unităților externe „cazanului” de la Stalingrad, cu scopul de a elibera Armata a 6-a, nu are succes.

După realizarea ruperii încercuirii de către armata a 6-a, este necesar să se creeze un front defensiv pe Doneț, sau Mius, sau la nord de aceste sectoare (această zonă a servit ca punct de plecare pentru ofensiva Grupului de armate „Sud” în vara anului 1942).

Eliminarea situațiilor dificile pe întregul front estic, cu reducerea suplimentară a lungimii acestuia.

Aceste propuneri au fost trimise în mod repetat încă din prima zi, cu toate acestea, OKW a văzut în propunerea Grupului de armate „Don” pierderea teritoriului, precum și o deteriorare a propriului prestigiu. Șeful Statului Major General al forțelor terestre (șeful OKH) a fost de acord pe deplin cu aceste propuneri, dar nu a putut face nimic pentru a fi acceptate de Cartierul General.

Situația pe calea ferată devenea din ce în ce mai proastă cu fiecare zi, ceea ce a pus în discuție sosirea la timp a unităților militare în regiunea Stalingrad, ale căror forțe erau deja insuficiente. În plus, din primele zile a devenit clar că aprovizionarea pe calea aerului a armatei a 6-a era absolut

imposibilă, chiar și pentru o perioadă scurtă de timp. Comandantul flotei a 4-a aeriene, feldmareșalul baron von Richthofen, a avertizat asupra sprijinului aerian planificat: „Succesul sprijinului aerian nu poate fi obținut decât dacă există trei aerodromuri și trei mii de aeronave.” Cât de corectă a fost evaluarea sa asupra acestei situații, a devenit clar în următoarele săptămâni.

În fiecare zi, situația devenea din ce în ce mai amenințătoare. Grupul de armate „Don” a cerut trimiterea rapidă a întăririlor pentru Grupul de armate „A”, deoarece, având doar diviziile armatei a 4-a de tancuri la dispoziție, era imposibil să efectueze ofensiva. În plus, rămăsese foarte puțin timp, întrucât frontul improvizat, creat la vest de Don, nu putea bloca atacul puternic al unităților inamice care înaintau. Situația generală a indicat că era imposibil să se bazeze pe redistribuirea întăririlor din vest pentru a îndeplini sarcina, iar armata a 4-a de tancuri putea primi rapid și eficient întăriri numai din Caucaz.

Dar a existat decizia lui Hitler, potrivit căreia trebuia păstrat Caucazul în același mod ca și Stalingradul, ceea ce presupunea că, dacă Grupul de armate „A” și-ar fi transferat unitățile în Grupul de armate „Don”, acesta nu ar mai fi putut să-și mențină propriul front. La 5 ianuarie 1943, locotenent-colonelul conte Kilmannsegg a făcut următoarea înscriere în jurnalul său:

„Situația din Don este mai mult decât amenințătoare; în general, criza apărută în această iarnă este de multe ori mai mare decât criza de anul trecut. Radiogramele lui Manstein sunt din ce în ce mai clare și mai urgente: dacă toți care au vreo responsabilitate ar acționat ca el. Dacă aceste propuneri nu sunt aprobate și trupele încercuite continuă să rămână într-o zonă îngustă, în calitate de comandant nu văd posibilitatea unei folosiri utile a forțelor mele. Ar fi mai potrivit să se formeze niște unitați oarecare și să mă numească comandantul lor pe poziție de generalul de intendență.”

Și avea dreptate, de o sută de ori avea dreptate.

Operaţia „Furtună de Iarnă”

(Unternehmen Wintergewitter, citit aprox.: untăneimen vintăgăvita— Operațiunea Furtună de Iarnă)

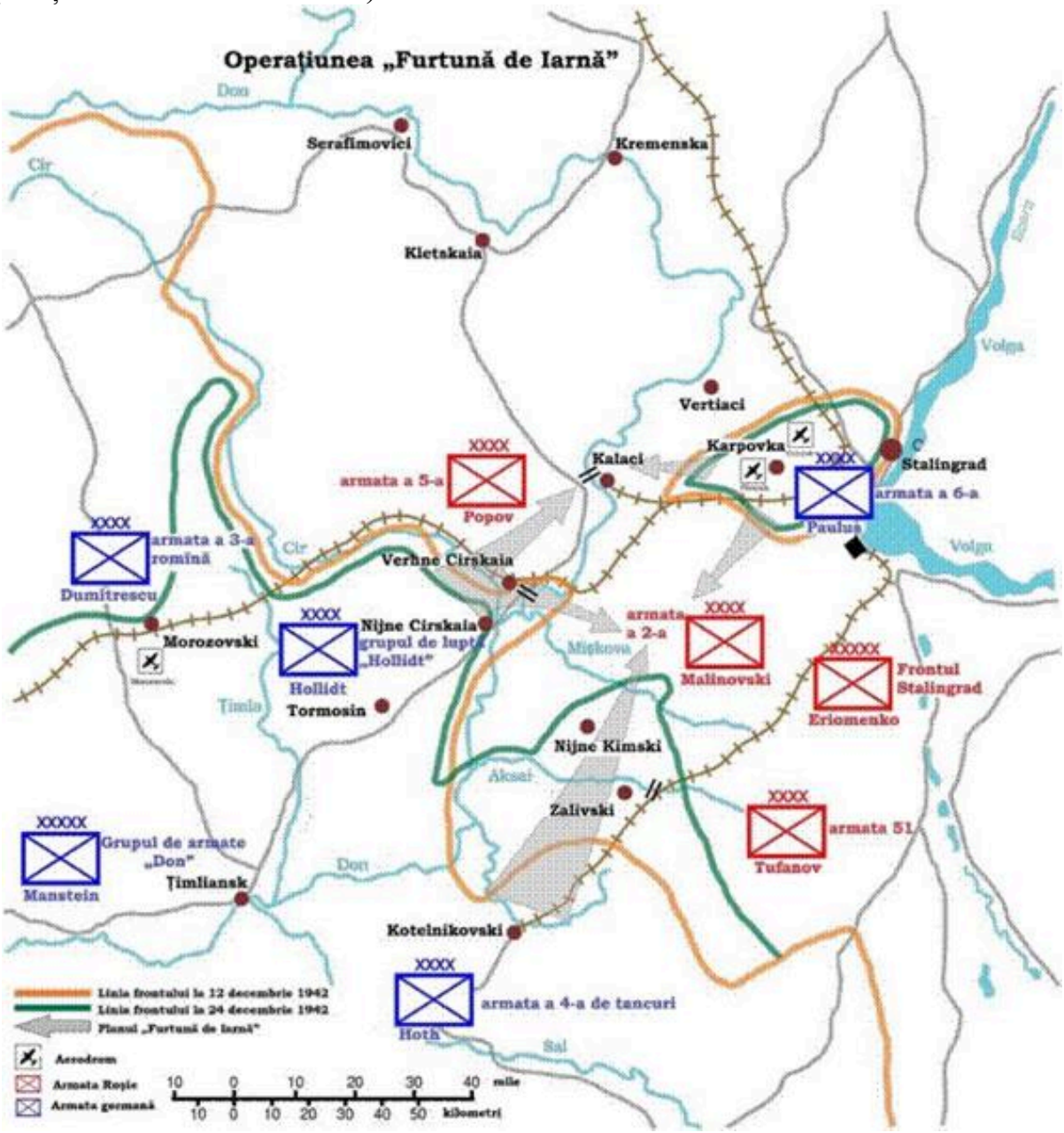

Aici ar trebui să descriem pe scurt situația care s-a dezvoltat în grupul de armate în aceste zile critice. Până pe 2 decembrie, când Manstein a apărut pentru prima dată în noul sediu al grupului de armate din Zimovniki, evenimentele s-au succedat rapid unul după altul. Au fost aceleași zile grele ca înainte, când trupele germane au stat în fața porților Stalingradului. În timp ce inamicul avansa spre sud și sud-vest prin berșa dintre Corpul 7 de armată

român și rămășițele Corpului 6 de armată român, un corp de cavalerie rusesc, susținut de o mică unitate de tancuri, s-a deplasat pe malul estic al Donului spre Kotelnikov. Unitatea „von Pannwitz”, formată cu puțin timp înainte din resturile diferitelor unități, a plecat să se întâlnească cu rușii și, opunând o rezistență îndârjită, a obținut un succes complet. Când același corp de cavalerie a încercat să atace din nou Kotelnikovo pe 27 noiembrie, a dat peste primele eșaloane ale diviziei 6 panzer care veneau din Franța. Subunitățile diviziei au coborât din vagoane și au intrat imediat în luptă, trupele inamice care se apropiau de calea ferată au fost respinse, încât descărcarea întregii divizii a avut loc fără nicio dificultate. Ambele divizii de cavalerie ale corpului rusesc au primit o lovitură grea, iar dacă un observator exterior ar fi apărut pe câmpul de luptă, i s-ar fi deschis în fața ochilor imaginea unei înfrângeri clare a inamicului.

La 1 decembrie, unități avansate ale diviziei 23 panzer, care făcea parte din Grupul de armate „A”, au ajuns în regiunea în care se afla grupul de armate. Situația a început să se îmbunătățească treptat: după zece zile de tensiune nervoasă imensă, comanda și trupele au putut să respire liber și să privească în viitor cu o oarecare speranță. În aceeași zi, comandantul Grupului de armate „Don” a estimat situația aproximativ după cum urmează:

În timp ce cea mai mare parte a forțelor inamice era legată de zona de încercuire a armatei a 6-a, Stavka a avansat cavaleria și unități individuale motorizate spre sud-vest, pentru a preveni sau cel puțin împiedica formarea unui nou front german la nord-est și la nord de Kotelnikov. Judecând după faptul că Rostov era ținta unităților de cercetare-recunoaștere, inamicul a fost informat despre slăbiciunile grupului de armată. Se pare că rușii au intenționat, după reușite în apropiere de Stalingrad și un anumit răgaz necesar pentru organizarea unei noi aprovizionări cu trupe, să extindă operațiunea în direcția sud-vest. S-a presupus că operațiunea va atinge inițial astfel de proporții încât eliberarea armatei a 6-a va fi exclusă. Este posibil ca inamicul să se limiteze la capturarea și păstrarea controlului regiunii Kotelnikovo — Remontnaia, care va continua până când situația din regiunea Stalingrad nu va mai permite continuarea ofensivei în direcția Rostov și, astfel, să izoleze principalele forțe ale Grupului de armate „Don” de cele ale Grupului de armate „A” din Caucaz. Judecând după declarațiile prizonierilor și datele obținute de unitatea de radioinformații, inamicul a început deja să scoată infanteria motorizată și unitățile de tancuri de pe frontul de sud al armatei a 6-a.

Dar, întrucât Armata Roșie a purtat și lupte ofensive aprige împotriva Corpului 48 de tancuri, la vest de Don, și a încercat să ajungă la cotul râului înainte a Cir, general-colonelul credea că inamicul ar putea cu greu să-și

abandoneze chiar de la început planurile pentru malul estic al Donului. Înfrângerea corpului de cavalerie rus a confirmat presupunerea lui.

Între timp, grupul de armată a primit ordin să efectueze operațiunea „Furtună de Iarnă", ceea ce însemna eliberarea armatei a 6-a. Conform acestui ordin:

Grupul de armate, împreună cu armata a 4-a română, corpurile 7 și 6 de armată române, Corpul 58 de tancuri cu diviziile sale 6, 17 și 23 panzer, face joncțiunea cu armata a 6-a pe cea mai scurtă rută de la est de Don.

Corpul 48 de tancuri, dacă situația de la cotul Donului și Cir va permite, trebuie să părăsească capul de pod de lângă Nijne-Cirskaia și să înainteze spre Stalingrad. Corpul 48 panzer trebuie să intre în ofensivă dacă Corpul 57 panzer ajunge în raionul Mâșkov.

Flancul estic al armatei de tancuri a lui Hoth este susținut de divizia 16 de infanterie motorizată și de Corpul 7 de armată român. Unitățile de cercetare-recunoaștere trebuie să se deplaseze mai departe spre nord și nord-est.

Armata a 6-a a primit ordin ca prin atacuri locale să abată atenția inamicului și să-l forțeze să stea în zona sa. Armata trebuia să se pregătească să meargă în ofensivă pe frontul de sud și să se unească cu armata lui Hoth, dacă atinge înălțimile din zona Erski — Krepinski.

Toată această distribuție a forțelor, indicată în ordin, putea induce ideea că unitățile germane, în condițiile existente în acel moment, aveau o putere militară presupusă enormă, dar era adevărat acest lucru? Corpul 7 de armată român nu avea decât două divizii de cavalerie, care, ca urmare a luptelor anterioare, erau deja mult reduse numeric. Corpul 6 de armată român consta din aproape o singură divizie de infanterie. În cadrul ofensivei planificate, ambelor corpuri li se putea atribui doar sarcini secundare, utilizarea lor în prima linie era exclusă. Dintre unitățile germane, numai divizia a 6-a panzer, nou sosită din Franța, având o sută cincizeci de tancuri disponibile, era complet operațională. Diviziile 17 și 23 panzer erau două divizii bune, testate în bătălii, dar aveau împreună doar aproximativ cincizeci de tancuri, în plus, timpul de sosire al diviziei 17 panzer era necunoscut, iar o parte a diviziei 23 panzer, deplasându-se pe o cale ferată cu un singur fir, se deplasau foarte încet. Divizia 15 de câmp a Luftwaffe, care era de asemenea subordonată comandamentului grupului de armate, nu era încă complet formată și era absolut nepregătită pentru operațiunile de luptă pe frontul de est: la început trebuia să i se ofere posibilitatea de a finaliza formarea în zonele din spate, apoi de a stăpâni regulile de bază pentru desfășurarea luptelor la sol.

Pe 2 decembrie, la Zimovniki a avut loc o întâlnire în timpul căreia comandantul grupului de armată și general-colonelul Hoth au discutat întreaga operațiune; la final, feldmareșalul a aprobat planurile grupului de armată.

Aceste planuri au avut în vedere următoarele acțiuni: după ce va fi capturat raionul Aksai la vest de linia de cale ferată de la Kotelnikov și Mâșkova până la gară, va ataca Abganerovo, va distruge inamicul, care se presupunea că se afla pe locul dintre Aksai și Mâșkova, capturarea zonei Vasilievskaia, după care, deplasându-se în direcția nord-est, va încerca să facă joncțiunea cu armata a 6-a la sud-vest de Tundutov. General-colonelul a exclus posibilitatea unei ofensive asupra localității Abganerovo, ocolind linia de cale ferată pe secțiunea Plodovitoe — gară, întrucât situația din zona de nord-est de la Kotelnikov (la est de gară — nota autorului) nu era clară pentru el. În cursul dezvoltării ulterioare a situației, nu a fost exclusă posibilitatea ca și Corpul 7 de armată român să fie atras în ostilități, întrucât sectorul său era situat pe direcția ofensivei, prin urmare el nu mai putea fi capabil să participe mai târziu cu toate forțele sale la lovitura principală. Corpul 57 de tancuri, cu cele trei divizii de tancuri ale sale, urma să efectueze o ofensivă independentă, în timpul căreia comandamentul armatei române a primit sarcina de a sprijini Corpul 57 panzer pe flancuri cu forțele Corpurilor de armată 7 și 6.

În cadrul ședinței din 2 decembrie, data și ora începutului ofensivei nu au fost încă stabilite definitiv. Ziua „X” propusă la 8 decembrie, era cel mai probabil nerealistă din cauza sosirii lente a diviziei 23 panzer și a situației neclare cu divizia 17 panzer. În plus, vremea la acea dată era nefavorabilă din cauza încălzirii care a avut loc și a ploii, în urma căreia drumurile au fost transformate în mocirlă. Potrivit meteorologilor, o răcire accentuată ar fi trebuit să apară abia după 8 decembrie. Pe 10 decembrie într-adevăr vremea s-a schimbat: a venit gerul, pământul s-a întărit repede. În aceste condiții, comandantul grupului de armate a decis să lanseze ofensiva pe 12 decembrie, fără a mai aștepta sosirea diviziei 17 panzer, mai ales că situația din Armata a 6-a nu mai permitea amânarea începerii ofensivei la o dată ulterioară.

La momentul stabilit, Corpul 57 de tancuri a plecat din raionul situat la nord-est și la nord de Kotelnikov. Nu existau suficiente trupe și echipamente, situația de pe flancul estic al corpului de tancuri era astfel încât în orice moment putea să apară o nouă situație de criză, dar, în ciuda acestui fapt, ofițerii și soldații au început să își îndeplinească sarcina dificilă. În seara primei zile a ofensivei, corpul de tancuri, după ce a scăpat de inamicul de pe flancul său stâng, s-a apropiat de zona Aksai-Esaulovski. Rezistența inamicului a fost slabă, dar au fost mari dificultăți asociate cu solul, la care nu se aștepta nimeni: vremea s-a schimbat din nou în mod neașteptat în sensul încălzirii. Pe 13 decembrie, acest raion putea fi capturat: divizia 6 panzer a reușit să avanseze până la înălțimile de lângă Kumski. În zilele următoare, situația de aici a corpului de tancuri a fost foarte dificilă, abia la 18 decembrie după luptele aprige, în urma cărora

ambele părți au suferit pierderi semnificative, inamicul a primit o lovitură atât de devastatoare încât era posibil un atac suplimentar în direcția Vasilievski.

Pe 15 decembrie, divizia 6 panzer a anunțat că douăzeci și trei de tancuri și opt obuziere de câmp au fost complet dezactivate.

În ziua de 17 decembrie, divizia 17 panzer a ajuns în sfârșit la locul ostilităților, iar pe 18 decembrie principalele sale forțe participau deja la bătălia dintre înălțimile de lângă Kumski și Don, unde Corpul de cavalerie sovietc și-a pierdut complet capacitatea de luptă ca urmare a luptelor anterioare.

În general, rezultatele primelor zile ale ofensivei nu au fost foarte satisfăcătoare. Corpul de tancuri a reușit să înainteze spre Stalingrad doar șaizeci de kilometri, în timp ce pierderile în echipamente au fost destul de importante. Dar și inamicul a suferit daune grele: Corpul 8 de tancuri și Corpul 3 de infanterie motorizată de gardă au suferit, de asemenea, pierderi semnificative. Grupul de armate a avut și un handicap datorită faptului că inamicul cunoștea pozițiile inițiale ale unităților germane. Trupele au fost retrase în mod constant din zona de încercuire și, potrivit informațiilor subunităților de cercetare-recunoaștere în profunzime, din nord-est se putea aștepta la apropierea de noi formațiuni de tancuri ale rușilor, cel mai probabil putea fi Corpul 23 de tancuri și mai multe unități de blindate independente.

Recunoașterea aeriană a raportat că exista o mișcare activă a trupelor rusești de la Kalaci spre sud-est, ceea ce a indicat apropierea de noi bătălii aprige. Pe 19 decembrie, divizia 6 panzer a corpului 57 de tancuri a reușit să depășească complet rezistența inamică în zona de la sud de Mâșkova. În ciuda apariției întunericului, în ciuda viscolului și frigului, infanteria motorizată și tancurile diviziei 6 panzer au capturat malul de sud al râului Mâșkova și, ca urmare a unei ofensive îndrăznețe de noapte, un cap de pod pe malul nordic al aceleiași sector. Astfel, singurul pod peste Mâșkova era în mâinile unităților germane, întreg și bună funcțiune.

Unitățile avansate ale grupului de armate erau acum la cincizeci și cinci de kilometri de zona de încercuire a armatei a 6-a. Există încă o stepă deschisă între capul de pod și Stalingrad, dar era deja posibil să se vadă semnalul cu rachete din partea de sud a încercuirii.

În timpul luptelor aprige cu unități inamice care avansau constant, trupele germane au reușit să extindă capul de pod pe 20 decembrie și să spargă rezistența rusească pe 21 decembrie, încât devenise posibil să continue ofensiva; cu toate acestea, divizia 23 panzer a reușit să captureze doar o zonă foarte mică. Inamicul a putut efectua în mod repetat o ofensivă dinspre est în direcția dintre divizia 23 și râu și astfel a tăiat forțele principale ale corpului de tancuri de unitățile care luptau la capul de pod. Pe 22 decembrie, situația din

spatele capului de pod și rapoartele despre sosirea noilor unități de tancuri rusești nu au permis continuarea atacului spre Stalingrad. Forțele Corpului 57 de tancuri erau prea slabe pentru a efectua cu succes operațiuni de luptă în condițiile impuse de forțe inamice puternice. Divizia 17 panzer, în colaborare cu divizia 6 panzer, a reușit, totuși, să ocupe o zonă pe malul de sud a râului Mâșkova, la vest de Gromoslavka, dar multe dintre unitățile sale erau încă în urmă, astfel încât nu a fost posibilă curățarea acestei zone dintre Mâșkova și Don.

Trupele sovietice au efectuat o serie de operațiuni ofensive continue împotriva Corpului 48 de tancuri în ultimele zile, la vest de Don. Dacă s-ar fi putut face vreo pauză în acele zile, curând s-ar fi văzut că trebuie să se aștepte la reluarea ofensivei inamice, dar pe o scară și mai mare. Ca urmare a ofensivei rusești împotriva Corpului 48 Panzer, divizia „Adam” a fost forțată să abandoneze capul de pod de lângă Nijne-Cirskaia; despre aceasta mai detaliat în capitolele următoare. La est de Don, inamicul s-a regrupat și el; acest lucru a indicat clar că Stavka intenționa să efectueze un atac simultan la vest de râu și spre Kotelnikovo în direcția sud-vest.

Hitler interzice din nou „Fortăreţei Stalingrad” să efectueze o spargere a inelului de încercuire în direcţia vest.

Toate pregătirile necesare pentru străpungerea încercuirii au fost făcute pe teritoriul înconjurat, așa cum s-au mai făcut odată în noiembrie. Unitățile de tancuri, în măsura în care erau încă pregătite pentru luptă, erau din nou amplasate în sud. Toată lumea era înflăcărată. În acel moment, comanda armatei a 6-a a presupus că va fi posibilă realizarea unei străpungeri cu o adâncime de cincisprezece kilometri, întrucât echilibrul de forțe, lipsa de carburant și muniția insuficientă nu permiteau să se străbată o distanță mai mare. Armata intenționa să acționeze numai atunci când unitățile de eliberare ajung la optsprezece kilometri de „cazan”.

Cuvintele „Lovitura tunetului” au însemnat începutul tuturor măsurilor necesare pentru operațiune, a căror punere în aplicare a fost încredințată comandantului regimentului 53 de mortiere cu șase țevi, colonelul Schwartz. Două batalioane de genistică, două batalioane de construcții de drumuri și un batalion de construcții de poduri trebuiau să demineze zona pentru trecerea unităților de tancuri, a căror front de străpungere se afla la sud de Karpovka și, în același timp, să curăță calea pentru coloanele motorizate. Totul a fost pregătit inclusiv bornele de marcare, totuși acestei operațiuni nu i-a fost sortit să fie efectuată.

Comandamentul, geniștii precum și serviciul de comunicații al armatei, au pregătit totul pentru a oferi trupelor în timpul străpungerii comunicări radio fiabile: încă din 10 decembrie, șase receptoare au fost puse în funcțiune pentru a asculta comunicațiile radio între unitățile armatei de tancuri a lui Hoth. Rușii au început să creeze interferențe radio pe undele corespunzătoare și, transmițând semnale de bruiaj, au încercat să inducă în eroare serviciul german de interceptare radio, dar, în ciuda tuturor acestor interferențe, comandamentul din „cazan” a primit informații despre toate evenimentele care aveau loc.

Chiar dacă ofițerii din statul major al grupului de armate erau aproape convinși că unitățile armatei lui Hoth nu vor reuși să ajungă la „cazan”, ei sperau totuși că forțele sale se vor apropia la o distanță suficientă de unitățile încercuite care nu vor rata ocazia de a rupe încercuirea și să plece în sfârșit din Stalingrad. A fost planificat ca după joncțiune, întreaga linie frontului să fie mutată spre vest, cu excepția raionului de lângă Kotelnikov, dar comandantul armatei a 6-a nu s-a putut elibera de conceptele vechi,

care-i interziceau să îndrăznească să ia orice fel de acțiune decisivă. Lasă pe alții să îndrăznească să arunce cu piatra și să spună unde este linia dintre datorie și soartă, între eroare și tragedie. În cazul în care nu există nicio posibilitate de justificare, este comodă adoptarea proverbului rusesc despre cărbune: „Dacă nu arde, cel puțin va murdări". Totuși, adevărul trebuie să rămână adevăr și ar fi oportun să amintim motto-ul regretatului mareșal von Reichenau: „Auditaur et altera pars", care în latină înseamnă „Și cealaltă parte ar trebui să fie auzită".

În numeroase radiograme și comunicații telefonice, comandamentul grupului de armate a solicitat zilnic OKW-ului permisiunea ca armata a 6-a să rupă încercuirea. Pe 21 decembrie, ca urmare a solicitărilor constante din partea șefului OKH, Hitler și-a dat acordul pentru ofensiva armatei a 6-a, cu toate acestea, a stabilit condiția ca armata să nu părăsească Stalingradul. În opinia sa, armata a 6-a trebuia să apere frontul existent și să extindă teritoriul „cazanului" în direcția sud-vest, astfel încât să poată face legătura cu armata a 4-a de tancuri. Realizarea acestui deziderat nu era posibilă.

În aceeași zi, pe 21 decembrie, Hitler a cerut să i se prezinte date despre disponibilul de carburant al armatei a 6-a, după care a fost informat din „cazan" printr-o radiogramă despre situația exactă la litru. Această cerere a lui, desigur, era asociată cu viitoarea ofensivă, iar când a devenit clar că exista carburant pentru tancuri doar pentru treizeci de kilometri, Hitler și-a exprimat atitudinea față de operație:

„Ei, asta este, Zeitzler. Nu pot să-mi asum responsabilitatea pentru faptul că tancurile noastre se vor bloca în stepă fără carburant".

Drept urmare, a fost emis un alt ordin de interzicere a ruperii inelului de încercuire.

Întreaga „fortăreață" a înghețat, comandamentul și-a simțit neputința, ultima șansă a fost pierdută. Acele ceasului care marcau viața armatei a 6-a au început să se rotească cu o viteză frenetică, fiecare oră era egală cu o zi.

Toate speranţele s-au năruit.

Situația din spatele capului de pod de lângă Vasilievskaia, precum și rapoartele despre apropierea din nord a unor mari unități motorizate ale inamicului au silit luarea unor măsuri noi și decisive. Comandantul grupului de armate s-a gândit din nou la anularea deciziei sale anterioare, și anume: să ordone diviziei 17 panzer să păstreze teritoriul ocupat, iar diviziei 23 panzer să lanseze de la capul său de pod o ofensivă de-a lungul căii ferate la est de Kotelnikovo — gară, Șutovo — Abganerovo. După ce, la 22 decembrie, subunitatea de cercetare-recunoașterea radio a confirmat informațiile despre noua desfășurare a inamicului, comandantul a decis să regrupeze forțele și să continue pe 24 decembrie ofensiva de la capul de pod al diviziei 23 panzer. Când, cu puțin timp înainte, șeful statului major al Grupului de armate „Don” a informat telefonic despre această intenție, feldmareșalul von Manstein a intervenit pe fir și a raportat „luarea de măsuri extraordinare”.

Pe 17 și 18 decembrie, armata a 8-a italiană, situată pe flancul sudic al Grupului de armate „B”, a fost atacată de forțele inamice superioare, în urma atacului, în prima zi a ofensivei, rușii au reușit să străbată apărarea italienilor și să înainteze patruzeci și cinci de kilometri. În zilele următoare, unitățile de luptă sovietice și-au dezvoltat succesul atât de mult, încât comandantul Grupului de armate „Don” a fost nevoit să ia „măsuri de extremă importanță” pentru a elimina astfel situația periculoasă care s-a produs pe flancul nordic al grupului de armate.

O declarație cu privire la adoptarea acestor măsuri a urmat a doua zi după ordinul grupului de armate de a opri atacul asupra Stalingradului, de a trece în defensivă pe pozițiile deja ocupate, iar diviziile 6 și 11 panzer (ultima din Corpul 48 de tancuri — nota autorului) să se îndrepte spre armata a 3-a română și să închidă breșa de pe flancul nordic al grupului de armate. În timp ce grupul de armate a primit ordin pentru trecerea în defensivă și transferul armatei a 4-a de tancuri, comandantul și șeful statului major în conversații telefonice repetate și îndelungate (cea din urmă a avut loc în noaptea de 23/24 decembrie — nota autorului) au încercat să amâne data de transfer a armatei a 4-a de tancuri. Comandantul grupului de armate era convins că atacul asupra Stalingradului va avea succes după regruparea Corpului 57 de tancuri și a crezut că apropierea de Stalingrad la o distanță

de până la douăzeci și cinci de kilometri ar fi suficientă pentru a permite armatei a 6-a să iasă din încercuire.

În armata de tancuri toată lumea era pregătită să joace ultima carte și, după ce vor fi concentrate toate forțele, să dea ultima lovitură. Tancurile erau aliniate în coloană, mașinile blindate și artileria autopropulsată erau gata — totul era pregătit pentru o ofensivă decisivă. Nu mai rămăsese decât să se „apese butonul" și întreaga coloană blindată să marșeze (artilerie autopropusată — autotun — piesă de artilerie grea montată pe șasiu de tanc). Dar butonul nu a fost apăsat deoarece OKW nu a vrut să predea Stalingradul și a crezut că, după restabilirea situației la confluența grupurilor de armate „Don" și „B", va fi posibilă continuarea atacului asupra orașului. Cu toate acestea, întreaga situație generală, așa cum se părea, excludea posibilitatea de a menține reperele atinse, iar retragerea armatei a 4-a de tancuri a slăbit puterea de luptă a grupului de armate atât de mult încât, cu forțele pe care le mai avea, se putea concepe o apărare mai mult sau mai puțin reușită doar pe un sector scurt de front.

Ordinul de a retrage armata a 4-a de tancuri din grupul de armate și de a păstra teritoriul ocupat a rămas în vigoare. Grupul de armate a fost forțat să se conformeze acestei decizii și a încercat cel puțin să facă ceva în această situație dificilă.

În acea vreme, la Stalingrad, germanii așteptau ordinul lui Hitler de a începe ruperea încercuirii sau decizia comandantului de a face străpungerea pe propria răspundere și sperau să întâlnească detașamentele avansate ale armatei a 4-a la Mâșkov. Diviziile de eliberare au avansat până la circa cincizeci de kilometri, în timp ce toată lumea se gândea cum să-și salveze tovarășii de la Stalingrad. Acum părea că s-a terminat totul.

În noaptea de 23 decembrie, s-a observat o oarecare revigorare în OKH, ceva părea să se întâmple: în a doua jumătate a zilei, în grupul de armate se vorbea în mod repetat că un mesaj extrem de important al Führer-ului era așteptat în cursul nopții. Însuși șeful statului major a dorit să primească acest mesaj și a ordonat să-i fie trimisă imediat o radiogramă pentru a-l informa. Orele lungi de așteptare curgeau, la 02:30, șeful statului major a fost trezit: o radiogramă a sosit cu următorul text:

„Führer-ul atrage atenția asupra faptului că podul peste Mâșkova este singurul capabil să suporte tancurile grele."

Generalul Schulz a reflectat o vreme, gândindu-se la acest mesaj.

„Dacă nu se întâmplă o minune acum, — și-a spus comandantul diviziei 23 panzer, — atunci totul va fi inutil!”

Nu s-a întâmplat o minune, lumea a continuat să trăiască conform propriilor legi, înțelegătoare pentru toți. Tot entuziasmul a fost degeaba, sângele a fost vărsat în zadar. Comandamentul grupului de armate s-a întâlnit în a patra noapte de Crăciun cu un puternic sentiment de vinovăție pentru Führer și OKW, care nu au putut să ajute armata a 6-a în timp ce aceasta își pusese toate speranțele în acest ajutor. Soarta a împiedicat armata a 6-a în încercarea ei de a transforma înfrângerea într-un succes cu adevărat mare. Operațiunea „Furtună de Iarnă” a fost oprită. General-colonelul Hoth și tovarășii săi cei mai apropiați nu mai aveau nicio îndoială cu privire la rezultatul luptei armatei a 6-a la Stalingrad.

Acorduri finale în zona de ofensivă

La doar câteva ore după transferul armatei 4 de tancuri, forțe mari rusești au atacat Corpului 7 de armată român. Comandantul armatei de tancuri s-a temut că și Corpul 57 de tancuri ar putea fi înconjurat, așa că a cerut permisiunea de a duce corpul înapoi pe vechile poziții pe care unitățile de tancuri le-au ocupat pe 12 decembrie. Deja pe 23 decembrie, general-colonelul Hoth a indicat poziția precară a frontului de nord. În loc să satisfacă această solicitare, grupul de armate, la dispoziția OKW, a refuzat să retragă corpul în vechile lor poziții: „Folosind mobilitatea armatei de tancuri, este necesar să împiedicați străpungerea de către trupele inamice.

Îndeplinirea acestei sarcini a presupus prezența anumitor forțe, însă acestea nu au existat, adică acest ordin nu a putut fi îndeplinit și, astfel, a fost imposibil să se împiedice străpungerea de către brigăzile de tancuri sovietice a pozițiilor Corpului 7 de armată român pe 26 decembrie. Abia în ultima clipă, când Corpul 57 de tancuri era într-adevăr amenințat de încercuirea, grupul de armate a primit permisiunea de a-l retrage pe vechile lui poziții. Corpul 7 român a fost atacat de inamic și fragmentat, doar câteva dintre rămășițele sale au reușit să scape de captivitate sau de distrugere.

În fața atacului trupelor sovietice, lansat cu forțele Corpului 1 pușcași de gardă, ale Corpului 11 motorizat de gardă și ale Corpului 7 de tancuri, în spatele căruia unități ale Corpului 8 veneau îndeaproape, era imposibil să se păstreze fronturile pe pozițiile lor inițiale și, prin urmare, la 29 decembrie, au fost mutate în zona gării și Remontnaia. În același timp, trei divizii de infanterie motorizată sovietice și patru brigăzi de tancuri, care făceau parte din armata a 28-a, care stătea gata lângă Astrahan, au lansat un atac împotriva diviziei 16 de infanterie motorizată germane. Drept urmare, divizia s-a retras în Elista, acesta fiind singurul lucru pe care putea să-l facă.

La sfârșitul lunii decembrie, Corpului 48 de tancuri a preluat conducerea armatei a 3-a române, în zona cotului Donului și Cir, general-locotenentul Mieth a luat comanda.

Situaţia de la vest de Don în decembrie 1942

Desfășurând lupte ofensive fără întrerupere, unitățile sovietice pe parcursul lunii decembrie s-au apropiat de liniile din spate ale armatei a 3-a române. Comanda Corpului 48 de tancuri, situat în apropierea gurii râului Cir, se puteau gândi la orice, dar nu la participarea la ofensiva armatei 4 de tancuri spre Stalingrad; dimpotrivă, corpul a fost obligat să abandoneze capetele de pod de pe Cir și Don și să preia apărarea pe întregul front. Bătălii defensive apărute au avut loc și la vest de Cir, pe frontul armatei a 3-a române, unde era foarte dificil să se împiedice ofensiva unităților sovietice și străpungerea în direcția Rostov. Stavka a căutat, în primul rând, să taie nu numai flancul drept al Grupului de armate „Don” (armata a 4-a de tancuri era staționată aici și urma să ia parte la atacul spre Stalingrad — nota autorului), ci și să rupă comunicările din spate ale întregului Grup de armate „A”.

Forțele defensive de care dispunea partea germană nu erau mari, deoarece părțile aduse din vest, cu ceva timp în urmă pe calea ferată, din vagoane au fost aruncate imediat în breșa de pe frontul Cir, iar formațiunile implicate direct pe front erau în mare parte formate din militari în concediu. Probabil că armele grele nu erau disponibile, în majoritatea cazurilor lipseau chiar și bucătăriile de campanie. Trebuie menționat, totuși, că pe acest front, soldații fără speranță au luptat fără a-și cruța viața, ceea ce nu a putut fi comparat decât cu luptele din Stalingrad și, datorită acestora, rușii nu au reușit să-și realizeze străpungerea planificată până la gura Donului.

Pe 17 decembrie, forțe puternice ale unităților rusești, după ce ofensiva din zona armatei a 3-a române s-a încheiat, au început ofensiva așteptată împotriva armatei a 8-a italiene. Ofensiva a fost executată pe flancul armatei și deja în prima zi a dus la străpungerea rușilor pe o adâncime de patruzeci și cinci de kilometri. Două zile mai târziu, un front de aproximativ o sută cincizeci de kilometri lățime a fost rupt și a început lupta cu unitățile germane separate ca pe niște insule, făcându-și drum spre sud și sud-vest; în acest timp unitățile italiene, complet învinse și lipsite de comandă, aflate în panică, au fugit spre vest și sud-vest. Pentru a se evita distrugerea completă a flancului stâng al armatei a 3-a române, acesta a fost mutat spre sud.

Pe baza situației actuale, comanda grupului de armate a decis pe 23 decembrie să oprească ofensiva suplimentară a armatei 4 de tancuri, care este descrisă în detaliu în capitolul „Toate speranțele s-au năruit”. După

cum se știe, grupul de armate a retras divizia 6 panzer din componența armatei de tancuri a lui Hoth, pentru a o pune rapid în acțiune pe frontul central dintre armatele a 3-a române și a 8-a italiene. Ca urmare a slăbirii armatei a 4-a de tancuri în cursul ostilităților ulterioare, întregul grup al lui Hoth a fost dat înapoi.

Între timp, era necesar să se înlocuiască rămășițele armatei a 3-a române la cotul Donului și Cir. Voința de a rezista a forțelor române a fost spulberată, astfel încât acestea nu mai puteau fi folosite pe front. În legătură cu aceasta, comandamentul armatei a 3-a române a primit ordin să strângă rămășițele armatei în zonele din spate ale grupului de armate și să o formeze din nou. Comandamentul amplasamentului pe care se afla armata a 3-a română a fost încredințat grupului de luptă nou format „Hollidt". (Armeeabteilung Hollidt, citit aprox.: armeabtailung Holit — Creat la 23 noiembrie 1942 prin ordinul lui Hitler și condus de generalul de infanterie Karl Hollidt, avea menirea de a ajuta la realizarea operațiinii „Furtună de Iarnă". La 6 martie 1943 a redenumit armata a 6-a)

De vreme ce armata de tancuri a lui Hoth a fost forțată să retragă linia frontului spre sud-vest, distanța față de armata a 6-a încercuită a crescut din ce în ce mai mult, iar odată cu aceasta ultima speranță de a ajuta cei din încercuire a fost dispărut. Avansul constant al inamicului a devenit mai rapid nu numai în zona desfășurării Grupului de armate „B", ci și pe frontul Grupului de armate „A" din Caucaz, în special împotriva armatei 1 de tancuri, care, fără îndoială, trebuia să ducă în primul rând la constrângerea forțelor germane. Fiecare zi de luptă pe vechile poziții aducea grupul de armate mai aproape de catastrofă. În locul ordinului de a părăsi Caucazul, grupul de armate a primit pe 27 decembrie un ordin detaliat pentru a-și menține pozițiile.

Dacă retragerea Grupului de armate „A" de pe frontul caucazian era în orice caz prea târziu pentru a ajuta armata a 6-a încercuită (armata ar fi putut fi ajutată dacă ordinul de a părăsi Caucazul ar fi fost emis înainte de începutul lunii decembrie — nota autorului), acum și ultima oportunitate a fost ratată: retragerea din Caucaz cel puțin a unor unități ale Grupului de armate „A" într-un loc care se îngusta din ce în ce mai mult în apropiere de Rostov, și transportarea peste Don pentru a sprijini frontul de pe Donеț sau Mius.

Aspecte morale

Analizând trecutul militar-istoric, nu trebuie să respingem o evaluare morală a modului în care ordinele lui Adolf Hitler se reflectau în rândul soldaților și ofițerilor care au participat la evenimentele de la Stalingrad.

Soldații experimentați au înțeles că întreaga armată a fost victima noțiunii de prestigiu hipertrofiat. Diletantismul militar al lui Hitler de neînțeles, care nu i-a permis să se orienteze corect în timp și spațiu și să țină seama de posibilitățile de transport, a dus armata a 6-a la pierzanie.

Putem spune că emoția puternică care domnea în OKW ar fi putut duce probabil la conflicte serioase dacă, în același timp, ca urmare a tranzacțiilor de la Casablanca, nu s-ar fi lămurit asupra dorinței ferme a inamicilor aliați de a distruge Germania. Ulterior, această dorință a devenit din ce în ce mai evidentă, în urma căreia bătrânii generali, care s-a opus lui Hitler din cauza acțiunilor sale pe parcursul întreagii istorii a Stalingradului, s-au alăturat apărătorilor poporului german. Soarta acestor generali s-a dovedit a fi destul de dificilă: conduși de un om care nu avea încredere în ei și în care ei înșiși nu aveau încredere, s-au trezit în condiții care i-au obligat să îndeplinească ordinele dictatoriale până când totul s-a prăbușit.

Aceste cuvinte nu sunt destinate să înfrumusețeze nimic, dar ridică o serie de probleme, care dacă sunt omise, știința militară nu va putea evalua în mod echitabil situația din forțele terestre germane.

(Conferința de la Casablanca (14 — 24 ianuarie 1943) a avut loc cu scopul de a stabili o strategie comună a aliaților pentru următoarea fază a celui de-al doilea război mondial. Au participat Roosevelt, Churchill și de Gaulle. Stalin și-a motivat absența prin necesitatea de a fi prezent la desfășurarea Bătăliei de la Stalingrad. La final a fost emisă așa-zisa „Declarație de la Casablanca” și prevederea ei cea mai importantă, capitularea necondiționată, a fost impusă de dorința de a lupta împotriva țărilor Axei până la înfrângerea și anihilarea definitivă a acestora.)

Cerinţele feldmareşalului von Manstein: „Libertatea de acţiune” şi crearea „Comandamentului de Est”

Comanda grupului încercuit la Stalingrad a avut o mulțime de griji, dar nici unitățile care nu au căzut „cazan” nu au avut mai puține probleme. De exemplu, un „comandament al frontului estic”, datorită planurilor sale bine concepute și a unei mari libertăți de mișcare, ar fi putut salva forțele germane pentru a continua lupta. Planurile Cartierului General al Führer-ului pe vastul front de est au depășit cu mult capacitățile tehnice și umane. Divizarea comenzii teatrului de operații în două, pe de-o parte OKW și de cealaltă parte OKH, a fost unul dintre motivele principale care a întârziat întotdeauna regrupările și mișcările principale ale trupelor. Feldmareșalul von Manstein a văzut o soluție la această problemă prin crearea unei structuri de comandă care să se preia întregul front de est. Numai în acest fel, șeful Statului Major General al forțelor terestre (OKH) ar putea reveni la îndatoririle sale firești și ar deveni consultant al OKW în toate problemele legate de operațiunile și regrupările unităților și formațiunilor tuturor forțelor terestre.

La jumătatea lunii decembrie, Hitler a fost absolut potrivnic subordonării Grupului de armate „A” feldmareșalului von Manstein, iar Hitler nu numai că a respins complet condiția pe care Manstein a pus-o: „libertatea de acțiune pentru toți, ca o măsură necesară”, dar a interzis ca fără consimțământul său să se efectueze orice mișcare, chiar și a unui regiment separat. Acest lucru putea avea inevitabil consecințe tragice la îndeplinirea oricăror sarcini, deoarece decizia lui Hitler a fost adusă la cunoștința trupelor adesea după două-trei zile și, uneori, a durat chiar și o săptămână întreagă. În timp ce situația se schimba și se agrava zilnic, toate deciziile conducerii au fost luate tardiv și doar un sentiment de mare responsabilitate pentru teritorii și unitățile militare l-a împiedicat pe feldmareșalul von Manstein să renunțe la comandă.

În timpul unui raport la sediul Führer-ului von Manstein, care se gândea îngrijorat la toate ordinile și instrucțiunile detaliate primite de la Hitler, a sugerat ca toate operațiunile militare să fie supravegheate de o singură autoritate militară superioară, argumentând astfel: prezența lui Hitler aici este necesară nu numai pentru frontul de est, ci pentru toate teatrele de operații și prin urmare ar fi imposibil să dea ordine care intră în competența comandantului de divizie, la care Hitler a răspuns:

„Dacă nu o fac, atunci cine o va face?”

În decembrie 1942, speranța pentru crearea „Comandamentului de Est” a fost în sfârșit îngropată și este foarte important să vorbim despre un eveniment ulterior care a fost legat de ceea ce se întâmpla la sediul lui Hitler.

Pe 28 decembrie, generalul Hube a zburat Cartierul General, din ordinul lui Hitler. Hube a făcut un raport despre starea de lucruri din raionul Stalingrad și, profitând de ocazie, a ridicat personal problema „Comandamentului de Est”. Hitler s-a gândit imediat că această propunere a venit de la feldmareșalul von Manstein, care a decis să i-o prezinte Führer-ului pe o rută ocolitoare, adică prin Hube, pentru a refuza respectarea ordinelor primite de OKH.

A doua zi, primul aghiotant al lui Hitler, generalul Schmundt l-a chemat la telefon pe șeful statului major al Grupului de armate „Don” și i-a comunicat generalului Schultz următoarele:

„Führer-ul respinge categoric toate propunerile privind crearea Comandamentului de Est și nu dorește ca în viitor problema să fie pusă din nou”.

Chestiunea a fost închisă.

Ce s-a întâmplat în acelaşi timp

Pe 12 decembrie, Hoth a transmis prin radio: „Rezistați, vom veni”.

Pe 25 decembrie, într-un cerc restrâns, șeful OKH a spus următoarele cuvinte:

„Armata a 6-a nu poate fi ajutată de nimic, singurul lucru pe care îl putem face este să o informăm despre asta.”

Aceste cuvinte au împărtășit părerea comandantului că armata a fost pierdută din momentul în care i s-a refuzat și ultima șansă pentru o rupere a încercuirii.

Între mesajul lui Hoth și cel al șefului OKH au trecut douăsprezece zile, despre care nu se poate relata în câteva cuvinte.

Pe 12 decembrie, prin ordinul șefului unității de comunicații al armatei, a zburat un inginer Luftwaffe care urma să supravegheze punerea în funcțiune a stației de unde decimetrice de lângă Cirskaia. În același timp, un catarg înalt de patruzeci de metri a fost ridicat pe granița de sud-vest a „cazanului”. De două ori a fost demolat de tirul inamic, dar până la urmă a fost stabilită conexiunea. La un capăt se afla comanda armatei a 6-a, la celălalt postul de comandă al Grupului armatei „Don”. Prima conversație a avut loc între șeful comunicațiilor armatei și șeful comunicațiilor grupului de armate. În timp ce colonelul Muller îl căuta pe feldmareșal pentru a-l invita la aparat, colonelul Arnold a intrat în buncărul Paulus.

„Permiteți-mi să raportez că domnul feldmareșal von Manstein ar dori să vorbească cu domnul general.”

Generalul Paulus a făcut o mină stupidă:

„Arnold, nu mai glumi așa.”

Când a auzit vocea lui Manstein în receptor, a tresărit.

În noaptea aceea, comunicațiile au funcționat timp de cinci ore și au fost folosite de statul major, ofițerul de cercetare-recunoaștere și comandantul unităților din spate ale armatei (unitățile din spate erau acele unități auxiliare care se ocupau cu aprovizionarea, transportul, mesageria, cazarmamentul, etc).

De fiecare dată comandantul grupului de armate și șeful statului său major vorbeau cu comandamentul armatei din „Fortăreață” nu mai mult de două minute, dar acestea erau minute foarte stresante: von Manstein și generalul Schulz se apropiau de aparat, dar fără să aibă nimic a spune. De mai multe ori cei din „cazan”, s-au agățat de cele mai mici posibilități, de

cele mai mici lacune, în timp apăreau speranțe care nu s-au concretizat. Au încercat să facă totul: șeful statului major al grupului de armate a plecat în „cazan”, șeful departamentului operațional a discutat cu generalul Paulus și generalul Schmidt, sute de radiograme au raportat fără milă starea de lucruri, generali și ofițeri ai statului major au zburat în „cazan” și s-au întors. Mapele lor erau pline cu documente cu privire la provizii, evaluări ale situației din armată și scrisori scrise de mână: nimic nu era înfrumusețat sau exagerat, foile albe conțineau cifre sobre și cuvinte seci despre starea de lucruri și anxietate. Nimic nu a ajutat, în afara „Fortăreței”, toată lumea era neputincioasă când veneau de acolo orice fel de cereri.

Cei încercuiți doreau ca unități de infanterie să vină la Stalingrad: era necesar să se trimită pe calea aerului trei regimente. Manstein și șeful său de stat major știau perfect ce gândea comandanții din „cazan”: „… dacă ne livrează soldați pe calea aerului, încă nu au renunțat la noi”.

„Nici măcar nu le putem furniza aerian provizii, și-au spus cu disperare cei de la grupul de armate, cum poți să te gândești la completatea forțelor?”

… şi pentru oameni: compătimire

În conformitate cu zilele calendaristice, Crăciunul a venit și la Stalingrad, dar acum arăta complet diferit de ceea ce era cândva acasă, în Germania. Nu se putea numi deloc Crăciun: un cer cenușiu atârna deasupra stepei acoperite de zăpadă, noaptea, în lumina slabă a unei semilune înguste, într-un ger îngrozitor, totul era amorțit. Ar trebui de încercat a spune cel puțin câteva cuvinte despre ce s-a întâmplat atunci la capătul anului 42.

Un soldat, care a fost cândva preot la Dresda, într-un cuib de mortiere la cota 137, le-a spus celor șase tovarăși:

„Crăciunul de la Stalingrad este o evanghelie de primă linie. Dacă cineva va auzi sau își va aminti vreodată de acest lucru, va trebui să arunce o privire sobră și severă asupra trecutului îndepărtat și să se întoarcă în orașul de pe Volga, care a devenit calvarul armatei a 6-a.”

Nu stăteau în Stalingrad la mese lungi, acoperite cu fețe de masă albe, nu existau nuci sau mere, ci doar câțiva copaci mici de Crăciun luați din pădure în care erau câteva colete trimise cândva prin poșta de campanie. Dacă cineva a avut o lumânare, a înfipt-o în gâtul unei sticlei, în măsuța de lângă ambrazură, într-o cască, într-o cutie sau a montat-o pe o ramură. Lumânarea a ars nu mai mult de cinci minute, apoi proprietarul ei a stins flacăra și a ascuns-o pentru seara următoare. Cu toate acestea, nimeni nu se gândea la pomii și toasturile de Crăciun, toată lumea s-a gândit la muniție și pâine, precum și la cei care era în apropiere.

Rândurile soldaților erau foarte subțiri, așa că au trebuit să rămână împreună. Scândurile și sertarele serveau ca mese; canile serveau drept pahare. Au avut noroc, au băut votcă din ele și, dacă au început să vomite, vin. Dar, în majoritatea cazurilor, nimeni nu era bolnav, deoarece beau ceai german și apa din zăpadă topită. În ultimele săptămâni, soldații au învățat să nu irosească nici cuvintele, toată lumea a devenit mai tăcută. Aceasta a fost imaginea sărbătorilor de Crăciun de la Stalingrad.

Este dificil să spunem ce i-a stăpânit pe oameni, un sentiment sau altul poate fi descris doar atunci când o persoană îl are. Cu toate acestea, putem spune cu încredere că toată lumea a dorit pe cei pe care i-au iubit, iar acest sentiment i-au dus la multe mii de kilometri până cei care i-au așteptat. Ceea ce i-au unit în acea situație a fost lipsa de daruri a unuia pentru celălalt și cerul de deasupra capului lor, care în acele zile de Crăciun se înroșea de fumul și flacările focurilor și nu voia să creadă că este mantia lui

Dumnezeu. Și, bineînțeles, nimeni nu a vorbit despre pace pe pământ, deoarece chiar și în aceste zile de Crăciun oamenii, neascultând vocea Atotputernicului, au continuat să se omoare reciproc.

Vodka era la Karpovka. Cu nouă zile înainte de încercuire, a sosit un tren cu patruzeci și trei de vagoane destinate frontului. O parte din marfă a fost transportată peste Don iar alta lăsată în depozite din Cir și Kalaci. Trei mii șapte sute șaizeci și patru de lăzi cu vin, șampanie, lichior, coniac. Încă în timpul transportului sticlele de șampanie s-au spart din cauza înghețului. Trupele în retragere au luat cu ele zece mii de sticle, soldații Armatei Roșii au băut o sută de mii de sticle pentru victoria lor.

Nu a existat nicio scrisoare, deși uneori au fost lăsați mai mulți saci, dar ce însemnau acești saci pentru atâția oameni? Pentru curioși ar trebui spus că trei sute optzeci de saci de poștă pentru Stalingrad au ars la Jirnov; de vreme ce șeful oficiului poștal de campanie, care a sosit de la Dresda în ziua ofensivei, nu cunoștea întreaga situație, el nu știa că exista deja o informare despre iminenta sosire a tancurilor rusești și nu a socotit necesar să pună cel puțin un sac în mașinile care se deplasau constant în direcția Nijne-Cirskaia. Trei sute optzeci de saci este mult, iar când flacăra a cuprins o sută de saci, rușii se apropiaseră deja.

La începutul lunii ianuarie, trupele rusești au fumat „Juno rund” (o marcă germană de țigări). În Iasinovataia erau treizeci și două de vagoane cu trei milioane cinci sute de mii de pachete. Mașinile necesare pentru transportul lor nu erau disponibile, astfel încât ambalajele cu pachetele de țigări au fost stivuite și acoperite cu prelată. La sfârșitul lunii ianuarie, prin ordinul șefului oficiului poștal de campanie al armatei, toate pachetele de țigări au fost distribuite în spitale dacă țigările din ele mai erau încă potrivite pentru fumat.

Mulți din „cazan” au spus cu această ocazie că e mai bună vrabia din mână decât cioara din par. Câteva zeci aveau o vrabie în mână, și anume o gâscă prăjită, limba de vită, Madeira, Chablis sau Martel. Alții au mâncat ciorbă de mazăre, gulaș de cal sau morcovi fierți în apă de zăpadă topită. Mulți alții au decongelat carne de cal și au pus-o în saci de rufe, s-au transformat într-o mașină de tocat carne și au mâncat-o crudă și fără sare.

Cei mai mulți au avut la sărbătoarea de Crăciun un gust amar în gură, sentimente dureroase, numeroase idei în cap, o teamă secretă înainte de distribuirea bucății de pâine în greutate de o sută de grame, un sentiment de încredere în Führer sau fără acel sentiment. În ceea ce privește emisiunile

de Crăciun ale Radioului Marii Germanii sau noile invenții ale Ministerului imperial al Propagandei, au râs sau au spus cuvinte grele, în funcție de temperamentul lor.

În noaptea de Crăciun, au murit douăzeci și șase de oameni. Soldații, profund șocați, stăteau la găurile lor înzăpezite, nu le era greu să-și amintească numele lor. Patru săptămâni mai târziu, zeci de mii au rămas pe câmpul de luptă și nimeni nu le-a acordat atenție.

Într-o casă din lemn de lângă Voronovo, unsprezece soldați din divizia 71 infanterie au sărbătorit ajunul Crăciunului. Mai întâi au cântat: „Noapte liniștită, noapte sfântă!” (Cuvinte dintr-un cântec de Crăciun — nota traducătorului rus). Apoi au cântat: „Oh, vesel…”, în timp ce cântau armonica îi acompania. Toată lumea a cântat primul rând, doar trei oameni au cântat al doilea rând, nimeni în afară de armonică n-a cântat rândul al treilea. Și apoi brusc, altcineva a început să cânte. Vocea era clară și moale. Omul cânta în germană:

„O, vesel, binecuvântat
Crăciun plin de grație
Vă facem cinste, vrem să vă ascultăm,
Bucură-te, bucură-te, lume creștină.”

Vocea era a unui rus și venea de la un prizonier al lagărului de război.

Cu o noapte înainte de Crăciun, trei soldați, riscându-și viața, au adus un pin dintr-o mică pădure din apropierea Gumrak, după care au tăiat stele din folie și ornamente din hârtie pentru camuflaj. La Crăciun, copacul a izbucnit în flăcări la cota 137: era vizibil de departe. O oră mai târziu, copacul a fost „lovit” cu un mortier.

În ajunul Crăciunului, într-un pluton de mortiere, la patefonul unui preot militar a cântat de pe un disc corul bisericii din Dresda. În rugăciune, spusă apoi de preot, s-au auzit cuvinte despre o străpungere a inelului încercuirii. După miezul nopții, sergentul major l-a dus pe preot de-a lungul tranșeei spre spate. Cuvintele de adio au fost laconice:

„Domnule preot, se pare că am părăsit biserica în acele perioade fericite când nu aveam nevoie de ea.”

„Dar numai aici trebuia să înțelegem ce înseamnă biserica.”

„Poate doar aici am putea înțelege și am înțeles ce înseamnă patria.”

Sute de mii de oameni cunosc tabloul „Madona de la Stalingrad”, dar nu știu cum a apărut și cine l-a pictat. În tranșeele din jurul Stalingradului, în ciuda pericolului și a apropierii morții, oamenii se pregăteau de Crăciun.

Intrarea în buncărul sanitar al medicului șef, dr. Kurt Reuber, era astupată cu o pătură. În camera sa îngustă, doctorul a pictat o imagine pentru următorul festival dedicat tovarășilor răniți și muribunzi. Știa că imaginile transmit emoții mai puternice decât vorbele. Oamenii au privit în tăcere imaginea unei mame și a copilului ei, luminați de o lumină misterioasă și înfășurați într-o mantie largă, iar această imagine a pătruns adânc în suflete. Ceea ce a supraviețuit lui Kurt Reuber și tovarășilor săi poate fi citit în scrisoarea sa:

„Săptămâna festivă s-a încheiat, lăsând oamenii cu gânduri și emoții ale evenimentelor războiului care i-a atins; așteptări și speranțe, răbdare și încredere. Ultimele zile au fost pline de turuitul mitralierelor și bubuitul tunurilor, mulți au fost răniți și am avut multă muncă. M-am gândit multă vreme ce să desenez și m-am oprit la Madona, sau la mama cu copilul ei.

Grota mea de lut s-a transformat în studioul unui artist. În încăperea minusculă nu era suficient spațiu pentru a mă îndepărta de imagine și a o privi de departe. Pentru a face acest lucru a trebuit să pun un taburet pe patul meu de scânduri, să mă urc pe el și să privesc imaginea de sus.

Numeroase căzături, vânătăi, dispariția creioanelor în crăpăturile de lut: toate aceste momente neplăcute au însoțit crearea imaginii. Nu exista un suport potrivit pentru un desen în format mare, cu excepția unei mese care am înclinat-o; în jurul ei era destul de dificil de mers, trebuia să mă strecor între ea și pereți. În plus, nu era suficient material pentru desen, o hartă geografică rusească servea drept hârtie. Dar vreau să spun că lucrând la Madonna am avut o mare satisfacție și m-am cufundat complet în muncă.

Imaginea era următoarea: mama și copilul și-au plecat capetele unul față de celălalt, ambele figuri erau acoperite de o mantie mare. Mâinile grijulii ale mamei și protecția copilului. Mi-am amintit cuvintele lui Ioan: «Lumină, viață, iubire». Ce mai pot spune? Cu această imagine, am vrut să sugerez tovarășilor mei că aceste trei concepte simbolizează protecția mamei și a copilului în apropierea lor eternă unul către celălalt.

Conform vechiului obicei, de Crăciun ușa trebuia să se deschidă, s-a deschis, dar era o ușă de buncăr din șindrilă. Tovarășii mei au intrat în ea și au rămas înrădăcinați la fața locului: fețele lor exprimau uimire și emoție; stăteau tăcuți în fața picturii rezemându-se de peretele de lut, sub tablou un cui de lemn a fost bătut în perete și o lumânare aprinsă era fixată pe el. De-a lungul sărbătorii, toată lumea a fost influențată de imagine, oamenii au citit

cuvintele: „Lumină, viață, iubire” și, în același timp, au rămas profund pe gânduri.

La sfârșitul zilei, eram încă înconjurat de pacienții mei și de sanitari continuând să sărbătoresc Crăciunul. Comandantul a donat bolnavilor ultima sa sticlă de șampanie. Am turnat în cănile soldățești, le-am ridicat și am început să bem pentru ceea ce ne-a plăcut… dar nu am putut termina băutura: cu cănile cu șampanie în ele ne-am aruncat la pământ. Afară a început să explodeze bombe; mi-am luat trusa cu medicamente și am alergat spre locul în care acestea au căzut, la morți și răniți.

Buncărul meu minunat, festiv, luminat de lumina de Crăciun a unei lumânări, s-a transformat într-un punct medical. Nu mai puteam ajuta soldatul muribund cu craniul zdrobit. Munca grea și tristă din buncăr a continuat. A venit noaptea, dar totuși era noaptea de Crăciun. Și peste tot — nenorocire și strigăte de suferință”.

Madona de la Stalingrad

În sudul Stalingradului, în una din piețe se afla un brad de Crăciun. Era un trunchi de pin pe care erau bătute scânduri de lemn cu nouă lumânări aprinse. Nimeni nu știa de unde proveneau lumânările, cine a pus acest pom

de Crăciun și l-a decorat așa. Cu siguranță a fost unul dintre cei mai misterioși pomi de Crăciun.

Pe teritoriul fabricii „Baricada Roșie”, direct pe pământ, se aflau sute de soldați germani morți. Sub un tanc, aruncat în aer de Crăciun, patru tovarăși erau îngropați, deoarece sub acesta nu era zăpadă; timp de câteva ore, o lumânare groasă a ars pe tanc. Existau multe morminte, dar acest mormânt a fost cel mai singuratic din lume în ziua Crăciunului.

De la Novoalekseevski, drumul duce direct spre est; în locul în care acesta se bifurca spre Gumrak și Țarița era un stâlp cu diverse plăcuțe care serveau drept „carnet de adrese” al frontului. În ajunul Crăciunului, o adevărată candelă cu o fitil și kerosen atârna, care, cel mai probabil, a fost luată dintr-o izbă de sub icoana unui țăran. Pentru agenții de legătură și șoferi, această lampă a servit ca indicator de direcție în noaptea de Crăciun, dar nu pentru asta a fost aprinsă.

La Stalingrad, ceasul armatei a 6-a părea să funcționeze din nou în liniște și fără întrerupere, dar era doar o liniște aparentă. La Radio Moscova o voce monotonă, cu regularitatea unui metronom, transmitea de la distanță:

„La fiecare șapte secunde, în Rusia moare un soldat german. Stalingradul a devenit un mormânt colectiv”.

Deci, un mecanism îndepărtat ticăia la fiecare șapte secunde. Ceasul vieții a douăzeci și două de divizii se amesteca cu tracasantele șapte secunde bifate la Radio Moscova de marele ceas al morții. Din acel moment, tic-tacurile acestor două ceasuri au devenit sincrone.

Existau breșe pe linia frontului între care erau grupuri mai mari sau mai mici, batalioane și regimente: acestea încă erau trupe regulate. Dacă breșa era deosebit de mare, atunci în zonele din spate, situate aproximativ pe același aliniament cu linia frontului se aflau așa-numitele „petice”.

A fost o perioadă foarte dificilă și a venit momentul când soarta și-a amintit de compania 9. Au fost multe companii 9, însă doar una dintre ele a supraviețuit poveștii sale de Crăciun, prima și ultima. Între Illarionovka și „breșă” era o distanță de opt kilometri, acolo se aflau o infirmerie de campanie, o baterie cu două tunuri, un tanc fără șenile, câțiva zeci de soldați în spatele lor și o mână infanteriști.

În jurul orei 14:00, în compania 9 a sunat în mod neașteptat alarma. În urmă cu patru săptămâni, compania a sosit din Reich; pe lângă cei o sută patruzeci și trei de „noi recruți”, compania includea căpitanul, sergentul său major și alți șase subofițeri, care aparținuseră anterior altor companii între

timp dispărute. Noii sosiți aveau echipamentul nou, tălpile cizmelor nu erau încă uzate, iar în urmă cu câteva săptămâni, băieții cântau în Germania „Sieg Heil, Viktoria!”

Compania s-a deplasat greu spre poziții, oamenii parcă hoinăreau, nu exista niciun indicator, la fiecare cinci sute de metri primele opt persoane erau înlocuite de altele pentru a face drum călcând zăpada înaltă de patruzeci de centimetri. Noaptea a fost rece, mergeau în tăcere și fiecare se gândea la ale lui. Sub greutatea stelelor din ajunul Crăciunului anului 1942, cerul era tot mai apăsător. Scânteierile luptei au strălucit în est ca niște fulgere îndepărtate; dacă ar fi suflat un vânt ușor din acea direcție, atunci ar fi adus cu sine sinistrul „hohot al tunetului”. Adesea pe cer se puteau vedea stele verzi, roșii și albe, ca niște lumini care anunță apropierea Crăciunului.

Două ore mai târziu, compania 9 a trecut de bateria cu ultimele sale două tunuri, a cărei priveliște dovedea că și-a îndeplinit în mod fidel datoria. Fiecare tun rămăsese cu doar zece proiectile. După trei ore de mers greu prin zăpadă, compania a văzut tancul avariat care stătea la indicatorul rutier către Rjev. Echipajul tancului a fluturat din mâini către soldații care treceau pe lângă el: „La revedere, tovarăși”, ceea ce suna destul de ambiguu.

După patru ore de marș prin zăpadă adâncă, când compania abia depășise cota 426, cei din față s-au oprit și, ștergându-și ochii de zăpada căzută, au făcut încă un pas pentru a vedea mai bine ce se dezvăluia în fața lor.

Ceea ce a văzut a fost ca o minune. Înaintea lor era un pilon de trei metri, pe care, la intervale de cincizeci de centimetri, se aflau stâlpi transversali ca la o cruce și pe aceștia din urmă erau atașate bețe groase. Dar lucrul deosebit este că pe aceste bastoane ardeau lumini: treizeci de lumini ardeau în „bradul” de Crăciun construit din stâlpi și bețe la vest de cota 426, adică destinația companiei. Cineva stătea în fața „pomului”: o pătură pe umeri, cu mâna stângă în bandaje, cu capul neacoperit, iar în mâna dreaptă o cruce de treizeci de centimetri formată din două scânduri unite perpendicular între ele. În spatele „bradului” stătea un grup ciudat format din două zeci de figuri înfășurate în pături, capetele erau bandajate, aveau în picioare încălțări fără formă, cu bastoane și cârje ținându-și mâinile (cine putea — nota autorului) în buzunarele mantalei. Bandajele sângerau, fețele erau acoperite cu noroi: așa au reușit să mute răniții care au părăsit infirmeria de campanie. Compania fără nicio comandă s-a adunat în semicerc și unul după ce altul și-a scos casca. Soldații stăteau ținându-și casca în mână, amorțiți de îngheț și priveau cu atenție structura de lemn decorată cu lumini.

Iar cel care ținea crucea în mână a înaintat și s-a urcat pe o cutie pentru a-i putea vedea pe cei toți sută cincizeci soldații care se apropiau. Apoi a spus următoarele cuvinte:

„Știam că în seara asta veți trece pe lângă noi. Noi, eu care am vrut cândva să devin preot și ei, — arătând spre figurile bandajate — acest cor de Crăciun, format din interpreți șchiopi, am dori să vă oferim câteva minute de bucurie”.

Ultimele cuvinte au stârnit un râs puternic și prelungit în companie: soldaților le-a plăcut expresia „interpreți șchiopi”. Și acest om, care nu putea să-și ridice decât mâna dreaptă, a spus:

„Astăzi este aceeași seară pe care oamenii au numit-o Ajunul Crăciunului, iar mâine va veni chiar ziua în care urmează să înceapă mântuirea omenirii. Această seară și ziua de mâine trebuie să le aducă pace. Înaintea noastră este un dușman care nu știe ce înseamnă această seară și această zi, dar nu-i cunoaștem pe acei oameni care sunt acum de cealaltă parte a liniei de front și nu am putea crede că acești oameni pot fi „învinși” fără acest război. Ne-au arătat direcția în care ar trebui să mergem și, în același timp, ne-au spus care este sarcina noastră. Sunteți doar o unitate mică dar în această seară îi veți da lui Dumnezeu ce este a lui Dumnezeu și lui Cezar ce este a lui Cezar. Ne dorim ca în țara noastră lumânările să ardă liniștit în brazii de Crăciun, ca mâinile întinse sub el să fie liniștite, ca acasă să nu se gândească la iarnă ci la primăvară; dacă se va întâmplă să ne întoarcem acasă, să simțim inimile înflăcărate astfel încât patria să fie plină de demnitate și să nu-și mai amintească niciodată de acest front.”

Apoi, bărbatul de pe cutie (în care erau proviziile pentru acea după-amiază neatinse — nota autorului) a rostit imnul catolic „Gloria: Et interra pax hominibus”. Omul s-a rugat în conformitate cu textul latin și nu i-a fost rușine de greșeli, deoarece vorbea despre pace. Întorcându-se la dreapta, a ridicat crucea: „Dominus vobiskum”, a coborât mâna și a așezat-o pe bandajul plin de sânge al mâinii stângi și în seara înstelată, în mica vale din apropiere de Gulovka, a spus tare și clar „Tatăl nostru” pentru cei care se aflau pe prima linie. Și o sută cincizeci de oameni care stăteau în fața „pomului de Crăciun” cu lumini și două zeci de oameni care stăteau în spatele lui, au acompaniat cu zgomot: „… pentru că a Ta este Împărăția, puterea și slava pentru totdeauna. Amin.” Și au repetat de multe ori, iar cuvântul „Amin” a răsunat cu un ecou surd. După aceea, compania 9 a cântat: „Noapte liniștită, noapte sfântă”. Toată lumea a cântat primele trei

strofe, iar „interpreții șchiopi” care stăteau în spatele „bradului de Crăciun” au cântat alături de ei. Această melodie nu a fost interpretată niciodată la fel de cald ca în seara aceea.

Bărbatul care a vrut cândva să devină preot s-a dat jos de pe cutie și a început să distribuie fiecărui soldat din companie cinci pachete de țigări „Juno rund”, o mână de prăjituri aflate mai devreme în depozitele din Tobruk și abia după aceea a întins mâna pentru despărțire.

După toate acestea, compania 9 și-a continuat drumul, dar soldații au privit mult timp înapoi până când „bradul de Crăciun cu lumini” a dispărut în spatele dunelor de zăpadă.

Ordinul a fost executat: „Batalionul a pierit până la ultimul soldat”

Așa era poziția diviziei, tranșeele au fost săpate adânc de înălțimea unui om, perfect echipată pentru iarnă, iar militarii diviziei vorbeau despre creația lor: „Este imposibil să fie cucerită poziția”. Poziția era de asemenea inaccesibilă tancurilor, cu excepția câtorva locuri înguste prin care rușii au intrat în interiorul zonei și unde și-au găsit moartea. Așa cum se spune, era poziția ideală de iarnă pe care cineva și-o putea imagina și dori.

Odată cu debutul lunii decembrie, totul s-a terminat, divizia trebuia să se mute doisprezece kilometri spre sud-est. „În noua poziție, trebuie să aveți timp să săpați tranșee, așa că ar trebui să părăsiți locul imediat sub acoperirea ariergarzii. Tot echipament de teren de care soldații nu au nevoie trebuie lăsat aici.”

Comandanții s-au pronunțat împotriva redislocării, considerând-o fatală în mijlocul iernii neavând mijloace suficiente trecerii pe poziții noi, unde era necesară pregătirea pentru apărare în douăsprezece ore. Așadar, erau împotrivă, dar niciun argument nu a ajutat.

Ofițerii diviziei au plecat spre noul amplasament. Dincolo de poziție era un câmp larg deschis pe care se afla doar un mic deal. Ei erau pe malul unei râpe a cărei margine opusă se ridica ușor deasupra terenului. Niciun copac, niciun tufiș, nicio casă, numai zăpadă, gheață și ninsoare.

„Domnilor, am ajuns, prima linie de apărare va fi aici.”

Comandantul regimentului s-a uitat la general:

„Unde, domnule general?”

Generalul și-a întins mâinile spre dreapta, spre stânga și a privit spre nord:

„Aici, de-a lungul acestei linii, va trece linia frontul.”

„Și unde sunt granițele din dreapta și din stânga, domnule general?”

„Aproximativ în acest loc în care stăm acum, va trece granița din stânga și trebuie să determinați dvs. Singuri granița dreaptă.”

Ninsoarea devenea din ce în ce mai puternică, comandantul regimentului și comandantul batalionului se uitau unul la altul.

„Unde este joncțiunea cu unitățile vecine?”

„Va fi stabilit ulterior.”

„Unde se va afla postul de comandă al diviziei?”

„Cum vor fi dispersate armele grele?”

„Despre toate acestea veți primi ordine corespunzătoare. Domnilor, mai aveți o oră pentru a da ordine în batalioanele dvs.. Peste o oră plecăm de aici.”

Comandantul regimentului și ambii comandanți de batalion au plecat. Pe ninsoare abundentă au încercat să marcheze granițele, dar nu existau obiecte de marcat, iar locurile marcate pe zăpadă s-au umplut rapid cu zăpadă nouă. A mai rămas un singur lucru: să examineze cu atenție și să exploreze întreaga zonă. Comandantul batalionului 2 a primit un sector de cinci sute de metri lățime, pe care s-a plimbat de-a lungul și de-a latul. Când ora acordată lui s-a sfârșit, i-a fost clar că poziția lui ar fi trebuit să fie pe un mic deal pe partea cealaltă a râpei, sau pe un deal situat în spatele ei. Comandantul regimentului era de aceeași părere.

Generalul a respins această marcare a poziției.

Despărțindu-se, generalul i-a asigurat pe ofiteri ca „totul se va face și există deja un ordin scris”. „Dacă totul merge bine și dacă mâine seară chiar reușim să găsim din nou această zonă și poziția noastră”, au gândit comandanții.

Până la emiterea unui ordin, comandantul batalionului a cerut din nou permisiunea de a lăsa în urmă poziția marcată. Inutil.

A doua zi la ora indicată, prin ordin unitățile și-au părăsit pozițiile fortificate și au pornit în noaptea înzăpezită.

Cu ajutorul lanternelor, a fost posibilă găsirea urmelor mașinilor care au trecut cu o zi înainte. În zori, batalionul era pe locul lui, oamenii s-au împrăștiat și s-au așezat direct în zăpadă. Batalionul 1, mărșăluind la o anumită distanță spre dreapta batalionului 2, a încercat să-și găsească poziția. Vecinul din stânga nu era vizibil, patru locotenenți curajoși au clătinat din cap cu îndoială.

Comandantul s-a îndreptat înainte, a trecut prin râpă și s-a regăsit din nou pe un deal. Din vest, prin ceață apăreau figuri cenușii. Rușii? Nu, erau unitățile care au primit ordin să țină apărarea până seara, apăruseră cu douăsprezece ore mai devreme. În orice caz, au rezistat atacului rușilor, așa că primele grupuri de recunoaștere s-au apropiat lent în dimineața următoare.

Batalionul n-a mai avut timp să-și pregătească pozițiile, așa cum este prevăzut în regulament.

Pământul înghețat era greu de săpat, așa că munca a mers încet.

Seara, s-au apropiat rușii. Au ocupat micul deal, pe care batalionul îl dorise anterior și au început treptat să înainteze. Rușii au amplasat pe întregul deal lansatoare de grenade și arme anti-tanc cu care au tras în grupurile germane în timpul zilei.

Toată mișcarea a încetat și numai noaptea era posibilă cumva deplasarea. Era vorba doar despre infanterie și mortiere, rușii nu aveau nimic altceva.

Într-o dimineață frumoasă au apărut primele tancuri. Noaptea au pătruns în râpă, iar dimineața au început să iasă. Batalionul nu avea arme antitanc, doar un tun antiaerian de 88 mm care se afla în spatele unui mic deal. Cele cinci tancuri au făcut diverse manevre pe teren, dar nu au tras cu tunul: probabil nu au avut ordin. Comandantul batalionului era furios la culme și a trimis constant rapoarte către divizie. Furia și rapoartele nu au ajutat — după două zile tunul a dispărut.

Rușii au străpuns și s-au stabilit imediat în poziția cucerită. Noaptea au fost aruncați înapoi, dar a doua zi au reapărut. De fiecare dată în timpul atacului rusesc, mai multe persoane au fost ucise, ceea ce a fost raportat diviziei. Drept urmare, de la divizie a venit un ordin: să se lanseze un contraatac.

Comandantul batalionului s-a prezentat comandantului diviziei.

„Domnule general, un contraatac se va dovedi zadarnic. Noaptea, îi împingem pe ruși înapoi, iar în timpul zilei se întorc din nou. Batalionul pierde oamenii, este imposibil să rămânem pe poziția ocupată. Cer permisiunea de a mă retrage în spatele unui mic deal situat în spatele batalionului. Tancurile rusești pot totuși să vină, dar putem trage în infanteria din urma tancurilor, iar atunci rușii nu vor mai putea câștiga un metru. Sau, rog ca arme antitanc să fie puse la dispoziția mea. Fără sprijinul diviziei, nu pot continua lupta. Cer autotunuri sau sprijin cu blindate.”

„Nu pot să vi le dau. Și să nu-mi tot raportați acum că l-ați aruncat pe Ivan înapoi, iar el a luat poziția din nou și își menține ferm pozițiile anterioare. Asta-i tot.”

Batalionul nu a lansat un contraatac, iar noaptea nu a trimis niciun raport.

Înainte de zor, comandantul diviziei a apărut în poziția batalionului:

„De ce nu ați raportat cu privire la lichidarea avansului rusesc?”

„Pentru că nu am lansat niciun contraatac, domnule general. Oamenii meu vor vărsa sânge fără rost și…”

Generalul l-a întrerupt:

„V-am dat un ordin și trebuie să-l executați. În această seară începeți asaltul. Ați înțeles?” „Doar cu arme de asalt, domnule general.”

Generalul s-a înroșit la față.

„Vom vedea.” După care a plecat.

Seara târziu, un locotenent din detașamentul armelor de asalt a ajuns la batalion. Au discutat câtva timp, iar un atac a început dimineața devreme cu sprijinul a două autotunuri. În timpul acestui contraatac, comandantul companiei 6 a fost ucis.

Poziția a fost ocupată din nou de batalionul 11, dar după zece ore a fost aruncat înapoi și a căzut din nou în mâinile rușilor.

Acest lucru a fost raportat din nou comandantului diviziei, care a întrebat doar: „Ei bine?..”

Comandantul batalionului a repetat cererea anterioară prin telefon:

„Domnule general, acest lucru este inutil, cer din nou permisiunea de a mă retrage după deal.” Răspunsul a fost un nu categoric. Comandantul batalionului nu a spus nimic, atunci generalul a pus clar întrebarea: „Mă înțelegeți?”

Acum a venit rândul ofițerului în celălalt capăt al liniei să răspundă „nu”, după care comandantul batalionului a auzit cuvintele generalului:

„Dacă vă întoarceți cu cel puțin un centimetru, vă voi da pe mâna tribunalului, mă înțelegeți?”

Comandantul batalionului nu a renunțat:

„Mă voi retrage dacă circumstanțele mă obligă să fac acest lucru.”

După aceea, au urmat alte trei întrebări și trei răspunsuri, care trebuie repetate aici pentru ca situația să fie în sfârșit clară.

„Vă interzic să vă retrageți. Trebuie să obțineți permisiunea de la mine pentru orice derogare. Intenționați astăzi să goliți poziția de ruși sau nu?”

„Nu, domnule general.”

„De ce?”

„Știți motivele, domnule general.”

„Deci nu vreți să-mi îndepliniți ordinul?”

„Nu, domnule general”.

Comandantul batalionului a atârnat receptorul. Aceasta a fost ultima conversație telefonică cu divizia, deoarece din acel moment nu a mai existat nicio comunicare. Batalionul nu a lansat niciun contraatac și nu i-a îndepărtat pe ruși. Rușii au dat un răgaz care a durat două zile, infanteria lor

a rămas în liniile din spate, dar mortierele, Katiușele și tancurile au început să își desfășoare munca: distrugerea.

Ce poate face un batalion de infanterie împotriva tancurilor? Oamenii s-au înghesuit în adăposturi, dar tancurile s-au apropiat repede și, făcând mișcări circulare, au zdrobit cu șenilele tot ce era în aceste adăposturi. Dacă observau mișcări în timpul zilei, atunci mortierele intrau în funcție și focul lor a continuat până când de partea germană totul s-a oprit.

Așa că a căzut întreg batalionul 2 al bravului regiment de infanterie.

Listele de inventar

La Novo-Alekseevski, întregul depozit de alimente al Corpului 51 a ars, începând de la unt și terminând cu marmelada. Depozitul era situat la marginea nordică a satului, pe o parte a depozitului de alimente erau șaizeci de butoaie de carburant și lubrefiant, iar pe cealaltă era un depozit de muniții de artilerie, unde erau depozitate și grenade de mână și proiectile pentru fum.

După focul de artilerie și tirul tancurilor sovietice, depozitul a rămas în siguranță și întreg, dar bombardierele rusești și-au aruncat bombele de cinci kilograme în zonă, dintre care una a căzut pe butoaiele de ulei. Butoaiele au zburau în aer, iar de la ele până la depozitul de alimente erau doar cincizeci de metri; asta a fost suficient pentru a se extinde focul către depozit.

La început, focul putea fi stins, dar doisprezece soldați, împreună cu magazionerul, se aflau la subsol. Când au urcat la etaj, la trei ore de la începerea focului, au văzut că din patruzeci și cinci de butoaie care șuierau și trosneau curgea uleiul care ardea. Butoaiele de benzină la intervale mici au explodat unul după altul, în același timp șaisprezece mii de proiectile de artilerie au izbucnit la unison.

Toate aceste artificii au durat douăzeci și patru de ore.

„Listele de inventar, Dumnezeule, unde sunt listele de inventar?” Acesta a fost primul lucru la care s-au gândit în toiul incendiului.

„Listele se află în caseta contabilului.”

„Unde e cutia?”

„În apartamentul lui.”

„Așa este, în apartament.”

Cutia stătea sub fereastră, închisă conform instrucțiunilor cu două încuietori. În ea, bine legate în pachete, erau așezate fișe albe, albastre și galbene cu descrierea proprietății depozitului și o indicație a greutății:

4.300 de kilograme de unt; 2.100 de kilograme de zahăr; 28.000 de conserve de pește; 11.600 de pâini, 71 lăzi cu conserve de porc, 22.000 de unități de stoc de urgență, 3.600 de kilograme de marmeladă, 200 de kilograme de sare, cafea, ceai, condiment, ciocolată.

Totul era în ordine, listele de inventar au fost trimise intendentului corpului.

„Depozitul de produse alimentare al Corpului 51 de tancuri a fost distrus ca urmare a ostilităților. Este atașată lista bunurilor depozitate. Inventarul

este verificat și recunoscut ca fiind corect.

Semnătură.”

„Verificat și recunoscut drept corect” — așa a fost scris. Oricum, muniție era cu acte în regulă dar cele șaizeci de butoaie de carburant și lubrefiant reprezentau un depozit ilegal al atatului major al corpului, care era ascuns de conducerea superioară, iar operațiunile militare ale inamicului erau operațiuni militare. Războiul a continuat, însă careva dintre autorități putea totuși să știe că există ceva la marginea satului și, prin urmare, a fost scris acest raport.

Cu o zi înainte ca bomba să cadă pe butoaiele de ulei, zece soldați și sergentul major care se întorceau din concediu pe front i-au cerut contabilului să le dea mâncare pentru două zile. Era vorba de aproximativ 660 de grame de unt, 11 conserve de pește, 4 pâini și 22 de grame de ceai.

„Unde se află unitatea dvs.?” întrebă el.

„Pe Țarița, domnule contabil.”

„Sunt doar treizeci de kilometri. Nu putem da mâncare în porții atât de mici, închipuiți-vă că nu le putem trece în fișele noastre de înregistrări.”

Soldații și sergentul major n-au insistat, iar pentru întreaga poveste acest lucru nu este chiar atât de important. A doua zi, unsprezece oameni și-au părăsit corturile confortabile și, mestecând ultimele coji de pâine, urmau să meargă la unitatea lor, care se afla la „doar” treizeci de kilometri de depozit. Contabilul stătea pe dărâmăturile coșului de fum și l-a văzut pe comandantul acestui grup privind fumul și mâncarea făcută scrum și apoi clătinând din cap. Fostul gospodar al fostului depozit, însărcinat să furnizeze mâncare unei întregi divizii, s-a ridicat în picioare și a mers la sergentul major.

„Nu mă puteți învinui de incorectitudine în acțiunile mele.”

El a spus aceste cuvinte cu convingere și fermitate și a plecat în direcția opusă celei spre care se îndreptau soldații către unitatea lor din Țarița.

Era destul de dificil să-i combați cuvintele.

Inactivitatea descurajantă

Indiferent dacă rușii și-au oprit atacurile sau au bombardat pozițiile germane, soldații au săpat și au construit. Batalioanele intrau tot mai adânc în pământ, încercând să-și îmbunătățească fortificațiile defensive.

„Inactivitatea descurajează”, i-a spus generalul Heitz generalului Schmidt în timpul vizitei sale la comandamentul armatei, iar acesta a răspuns:

„Cu siguranță, și chiar mai mult, lenea este mașinăria diavolului.”

Dacă soldatul nu era ocupat cu nicio muncă, avea destul timp să se gândească, să vorbească și să bârfească foarte mult, așa că existau suficiente zvonuri: ar trebui să se aducă arme secrete cu avionul; două armate de tancuri sunt așteptate din sud; Führer-ul a ajuns la Stalingrad; Moscova a fost distrusă de niște forțe ciudate; Spania și China au declarat război aliaților occidentali; un corp SS a marșat dinspre nord; generalul Paulus a zburat în sediul Führer-ului; divizia „Marea Germanie” lupta deja la Kalaci; etc. Cel din urmă, cel mai probabil, putea fi adevărat, întrucât în divizia 44 infanterie și în divizia 3 motorizată s-au văzut clar semnale luminoase.

Ce s-a întâmplat cu adevărat?

Nu exista nicio armă secretă, mitralierele electrice și tancurile aruncătoare de flăcări erau deja folosite pe front; dar când o astfel de mitralieră trăgea prin mai multe țevi cu o cadență de două mii de focuri pe minut, atunci muniția se termina destul de repede. Același lucru se întâmpla și cu tancurile aruncătoare de flăcări, deși în luptele de stradă și ofensive, un astfel de tanc s-a dovedit a fi o armă excelentă, chiar și fără amestec incendiar era o armă serioasă.

Pe calea ferată, au sosit trupe de schimb, dar care, din păcate, n-au ajuns la divizii; au reușit să vină doar până la două sute de kilometri de „cazan". Noaptea, au plecat pentru a umple breșele din locurile de străpungere de pe frontul Donețk, sau pentru a preveni o străpungere în sectorul central al frontului, sau au fost împărțite în formațiuni temporare pentru a întări unitățile grav afectate, sau pentru a fi implicate în lupta împotriva partizanilor. Obiectivele erau altele decât despresurarea Stalingradului.

Hitler nu a fost în „cazan"; ce să facă el acolo? De asemenea, Paulus nu a zburat cu avionul, el n-a părăsit niciodată „cazanul".

Corpul SS, care se presupunea că venea din nord, era doar o vorbă, în plus, Spania și China nici nu s-au gândit vreodată să declare război aliaților occidentali, iar Moscova nu primise încă lovitura pumnului de foc al războiului, cu excepția mai multor bombe care au căzut asupra orașului din greșeală. Unitățile de despresurare din nord nu au putut veni, pentru că și acolo tensiunea era la fel de mare ca în sectorul central și în sud. Ceea ce s-a spus despre divizia „Marea Germanie" era o fantezie și un vis, deoarece această divizie acționa spre Harkov, iar rezervele acesteia erau situate în regiunea Poltava.

Doar semnalele văzute în diviziile 44 infanterie și 3 motorizată au existat cu adevărat. Acestea au fost semnale luminoase reale despre care voi spune mai jos, când va veni vorba de grupul avansat căruia îi aparținea subofițerul Niveg.

Îngrijorările intendentului de la Stalingrad

Diviziile situate la vest de Don, în timpul retragerii din noiembrie și în timpul încercuirii, au pierdut majoritatea proviziilor de alimente și combustibil, iar acum, pentru a uniformiza toate diviziile era necesar un ordin de redistribuire a bunurilor depozitate. Era imposibil de admis ca diviziile „prospere" de pe Volga să aibă totul, iar restul nimic. Desigur, nu totul a mers atât de bine pe cât s-a dorit, din moment ce soldații din diviziile „bogate" au ghicit că situația va fi și mai gravă. În multe părți, evidența contabilă dublă a înflorit, livrările ilegale se aflau „la subsol", iar diviziile „sărace" au primit o cantitate ridicolă de alimente și combustibil.

Ultimul comandant al diviziei 16 panzer, generalul von Angern, și-a exprimat fără echivoc opinia în această privință:

„Bunurile și hrana ilegal depozitate sunt bune și utile, dar dacă contribuie la acapararea în detrimentul altora, atunci nu mai este bine."

Astfel, a fost propusă o distribuție uniformă a stocurilor, inclusiv produse pentru hrana la prânz și cină soldaților. Fructe, leguminoase, conserve de carne și pește, pâine și Scho-Ka-Kola au fost livrate prin aer, muniția a fost trimisă la punctele fierbinți corespunzătoare, carburantul a fost furnizat conform acelorași reguli pentru toți și ținând cont de numărul de vehicule dintr-o unitate. (Scho-Ka-Kola — Ciocolată cu conținut ridicat de cofeină — a fost creată în 1935; în timpul războiului a fost distribuită armatei și în special piloților. Se produce și azi în Germania.) În ciuda acestui fapt, această aprovizionarea a fost ca o picătură într-o găleată. În urma calculelor efectuate de departamentul de intendență, după distribuirea rezervelor în toate unitățile, armata nu putea supraviețui decât până pe 28 decembrie, dacă în acest timp nu era oferit sprijin aerian semnificativ.

În noiembrie și decembrie încă mai exista o cale ferată între Krivomusinskaia în sectorul vestic al frontului și Voronovo în colțul estic al frontului. Exploatarea sa a început în timpul luptelor ofensive din vara anului 1942 și a ajutat foarte mult în ceea ce privește transportul hranei, echipamentului, combustibilului precum și la plecarea și sosirea militarilor aflați în concediu. Până în acel moment, căile ferate dintre Kalaci și Stalingrad nu au fost utilizate. Maiorul Mutt de la divizia 94 infanterie poate considera că a fost meritul său că, folosind resurse minime, a reușit să repare mai multe locomotive. Până la Crăciun, mișcarea trenurilor pe acest traseu s-a oprit treptat, pe măsură ce cărbunele s-a epuizat.

Cea mai importantă mâncare a fost întotdeauna pâinea. Pentru a putea da zilnic pâine tuturor trupelor, de la bun început a fost necesară stabilirea unei rații de două sute de grame pe zi, dar chiar și atunci era clar că în viitorul apropiat rația va trebui redusă la o sută de grame. Pentru a evita acest lucru, s-a decis aducerea cu avioanele a făinii și nu a pâinii gata făcute, în acest fel s-a economisit spațiu și s-a putut transporta mai multă marfă. Încercarea de a înlocui pâinea cu făină nu a reușit, deoarece pâinea livrată prin aer era imediat eliberată trupelor, însă în ceea ce privește făina era nevoie de timp îndelungat pentru a coace pâinea și mulți au avut de suferit din cauza asta.

Din cauza aprovizionării aeriene insuficiente de Crăciun, nu a mai fost posibil să se evite o nouă reducere a rațiilor de pâine, dar, deoarece era Crăciunul, nu s-a vorbit despre necesitatea acestei măsuri și s-a decis reducerea rației începând cu 26 decembrie. Din acea zi, o rație de pâine cântărea cincizeci de grame, după-amiază s-a dat un litru de supă fără aditivi grași; de regulă, era ciorba de fasole, iar seara, soldații primeau ceva din conserve sau din nou supă lichidă. În consecință, toate acestea au dus la o scădere a forței soldaților în aproape toate unitățile.

Pentru intendentul din Stalingrad, războiul a însemnat, în primul rând, soluționarea problemelor legate de materiale și consumabile, deoarece furnizorii au privit toate aceste lucruri în mod diferit decât ofițerii de la departamentul operațional. Fiecare stoc, dacă nu este realimentat, se va epuiza inevitabil într-o zi.

În luna octombrie, a venit un ordin să se predea caii inutili, pentru odihnă, în unitățile de la sud de Cir. A doua zi, șaptesprezece mii de cai au galopat prin Karpovka, Kamâșevka, Kalaci, apoi de-a lungul Donului și nu numai. „ „ „ „ „1Au rămas douăsprezece mii de cai în „cazan”. Doisprezece mii pare un număr imens, dar ce înseamnă douăsprezece mii de cai pentru trei sute de mii de oameni? Cu totul, cumva, pentru vreo două sau trei luni — și gata.

În timpul operațiunii de despresurate efectuată de armata a 4-a de tancuri, o însuflețire a domnit în departamentul de intendență al „Fortăreței Stalingrad”. După ce unitățile avansate ale armatei de eliberare s-au apropiat destul de mult, urma să producă o rupere a inelului de încercuire. La grupul de armate, a fost raportat că divizia 6 panzer era urmată de camioane care transportau peste șase sute de tone de marfă de aprovizionare. Armata a 6-a trebuia să adune toate vehiculele goale disponibile, pe locul de rupere presupus, pentru a prelua încărcătura.

Căpitanul de intendență a avut imediat o mulțime de griji, deoarece a fost necesar să exploreze drumul pe care urmau să meargă mașinile încărcate și să-l marcheze cu steaguri și să escorteze convoiul de camioane de-a lungul acestui drum.

Întrucât tancurile și vehiculele blindate trebuiau, de asemenea, să meargă pe drumuri desemnate, era necesar să se asigure locuri de trecere și să se stabilească delimitări adecvate. Pe toată durata ruperii încercuirii armatei, corpul aerian urma să acorde sprijin și să parașuteze muniție și combustibil. Avioane „Junkers-52" au reușit să arunce butoaie de două sute de litri de combustibil pe ușile lor laterale mari, la altitudine mică. Diviziile din „cazan" au cerut livrarea imediată a o mie cinci sute de tone de marfă, apoi a altor șapte sute de tone. Diviziile erau foarte conștiente că depindeau de aceste livrări.

Dar, pe lângă asta, a fost necesară luarea a sute de alte măsuri: distrugerea excesului de echipament, acordul asupra artileriei și vehiculelor pentru diviziile de infanterie, precum și asupra bateriilor antiaeriene ale diviziei 9 de artilerie antiaeriană, necesare pentru protejarea aerodromurilor și a locurilor din stepă în care erau planificate parașutări.

Au existat și alte preocupări legate de livrarea marfii pe calea aerului. Astfel, lucruri complet inutile au fost livrate „cazanului", de exemplu: cinci tone de bomboane, câteva duzini de cutii cu prezervative au fost livrate într-o singură zi; apoi au sosit alte două avioane, încărcate cu nimic altceva decât maghiran și ardei iute — doar patru tone. Au fost livrate echipamente inginerești complet inutile, un număr imens de documente de la departamentul de propagandă al Wehrmacht-ului, o tonă de pungi de plastic pentru depozitarea grenadelor de mână, șireturi, condimente etc. Bomboanele puteau fi înmânate trupelor, dacă era necesar, dar restul lucrurilor erau complet inutile; cât despre ardeii iuți, s-a crezut, probabil, că vor fi folosiți în lupta corp la corp. Desigur, era destul de dificil să găsești pe cineva care să fie responsabil pentru toate aceste încărcări inutile, deoarece, în ciuda faptului că exista o legătură constantă cu comandantul intendenței al grupului de armate, el nu putea în mod firesc să verifice încărcătura fiecărei aeronave.

Inițial, nu a existat niciun prizonier în lagărului de război de la Stalingrad: toți prizonierii au fost trimiși imediat în spate pe cea mai scurtă rută, deoarece s-a dovedit că majoritatea unităților aveau nevoie de forță de muncă.

În toamnă, tabăra temporară nr. 205 a fost mutată în spate la Voronovo, astfel încât după capturarea Stalingradului, fluxul așteptat de prizonieri de război să treacă pe acolo. Când s-a închis inelul de încercuire, în tabără exista un batalion de construcții, angajat în așezarea drumurilor. Pentru pregătirea și montarea celor patru bărăci din tabără, din septembrie până în ziua încercuirii, au fost lăsați în mod constant în jur de o sută până la o sută douăzeci de prizonieri. Cu un plasament relativ strâns, toate cele patru buncăre au găzduit maxim o sută cincizeci până la o sută optzeci de persoane și abia în ianuarie, când standardele alimentare au fost reduse în fiecare zi, toate unitățile și-au trimis „muncitorii" sovietici în tabăra temporară din Voronovo: aproximativ șapte sute de persoane au fost plasate în cele patru bărăci.

Proviziile de hrană pentru prizonierii de război au scăzut în mod firesc, așa cum au scăzut și în armată și cu fiecare zi a devenit din ce în ce mai greu. Dacă mai existau unele rezerve de hrană în unități, prizonierii nu primeau rații suplimentare și trebuiau să se mulțumească cu aceeași normă.

Responsabil cu hrana a fost șeful departamentului financiar al armatei, Reberg, care, conform îndatoririlor sale, trebuia să aibă grijă de alimentele suplimentare, dar de unde se putea obține hrană suplimentară? Câte douăzeci de oameni au murit în fiecare zi în lagăr: organismul lor slăbit nu putea rezista tifosului.

După un chin îndelungat, lagărul a reușit să obțină cincizeci de cai, dar în ultimele săptămâni animalele fusese hrănite doar cu iarba de stepă și paie, așa că nu prea au fost de folos. Oamenii au murit în permanență, dar numărul lor a rămas cam la același nivel datorită noilor aduși; până la urmă diviziile și-au trimis chiar și asistenții ruși voluntari în lagăr, deoarece nu era nimic cu ce să-i hrănească.

Când s-a aflat despre intenția de a transfera prizonierii de război către Armata Roșie, mulți din tabără s-au opus, însă, când situația a devenit pur și simplu dezastruoasă, comandamentul armatei a ordonat transferul prizonierilor către trupele rusești care înaintau. Organizarea acestui eveniment a fost încredințată prizonierului rus de război Siurakin, care a ocupat funcția de comandant de lagăr (Ușurința cu care se predau unii militari sovietici — în special ucraineni, l-a determinat pe Stalin să dea un ordin prin care căderea voită sau nevoită în captivitate era echivalată cu dezertarea; datorită acestui ordin, mulți sovietici care au scăpat din lagărele germane s-au trezit în lagăre sovietice).

După ruperea frontului de către trupele sovietice, a fost efectuată o anchetă de către ruși cu privire la tratamentul prizonierilor de război și la neîndeplinirea obligațiilor de a furniza alimente prizonierilor; în acest sens, fostul oficial de aprovizionare al lagărului, șeful departamentului financiar Reberg, a fost supus unor interogatorii repetate. Cu toate acestea, în timpul interogatoriilor, s-a dovedit că nu exista niciun motiv de acuzare a administrației germane a lagărului. În 1947, Reberg a fost eliberat din captivitatea sovietică.

Revelionul în est

Anul se apropia de final. Au trecut zile și nopți, fiecare zi și noapte ulterioară nu a fost mai puțin dificilă și nu prea diferită de cele anterioare, furtunile de zăpadă au apărut și s-au oprit. În ultima zi a anului, norii atârnau jos deasupra pământului, era o vreme mohorâtă.

În divizia 24 panzer, situată pe flancul estic al frontului, cineva a venit cu ideea de a trage mai multe proiectile trasoare, fără niciun motiv, pur și simplu așa, în aer. (Glontele sau proiectilul trasor are un înveliș dintr-un material fosforic, care se aprinde în clipa percuției descriind în aer o traiectorie luminoasă) La patru sute de metri distanță, următoarea unitate a primit acest semnal și l-a transmis mai departe. Acest întreg șir de sclipiri de artificii care trecea de la o divizie la alta, se întindea de-a lungul întregii margini al frontului apărării până la Stalingrad. Armata a 6-a a însoțit ultimul an al existenței sale prin salve de artilerie.

La 31 decembrie, OKW a trimis o radiogramă armatei din Stalingrad, cu doar câteva cuvinte:

„Unitățile de transport ale Luftwaffe aprovizionează unitățile care avansează spre Stalingrad.”

Seara, toate unitățile armatei au făcut cunoștință cu textul radiogramei lui Hitler:

„Îmi dau cuvântul armatei a 6-a că se face totul pentru a o scoate din încercuire.

Adolf Hitler. “

Hitler i-a trimis general-colonelului Zeitzler următoarea felicitare de Anul Nou:

„Armată a 6-a trebuie să reziste. O vom elibera și aceasta va fi o victorie glorioasă a Wehrmacht-ului.”

Care era situația de pe fronturi până la sfârșitul anului?

Grupul de armate „A” și-a menținut pozițiile, respingând atacurile din ce în ce mai dure ale inamicului. Toate pregătirile legate de retragerea din Caucaz au fost interzise până acel moment de comandamentul superior, dar, în ciuda acestui fapt, comandanții locali au început în secret să ia măsuri pentru a se retrage. Așadar, toate echipamentele inutile au fost trimise din zona de desfășurare și cu acestea aproximativ nouăsprezece mii de răniți care se aflau în decembrie în stațiunile din Caucaz.

Pe pozițiile Grupului de armate „Don”, armată a 6-a se lupta cu disperare.

Armata a 4-a a lui Hoth a fost foarte slăbită de faptul că a transferat o parte din unitățile sale de pe flancul stâng la dispoziția grupului de armate și a reușit să evite distrugerea doar prin retragerea spre sud-vest. Unitățile române, care făceau parte din grupul de armate, trebuiau îndepărtate cât mai repede de pe front, întrucât s-au dovedit complet nefuncționle și erau doar o povară periculoasă pentru trupele germane.

Grupul de armate Hollidt s-a retras pe cursul inferior al râului Doneț, abandonând frontul Cir în ultimele zile din decembrie.

Frontul armatei a 8-a italiene a fost sfâșiat după ce rușii au reușit să facă o breșă aici pe o lungime de cincizeci de kilometri. În această secțiune a străpungerii, unitățile germane au purtat lupte separate fără speranță. La nord de Kamensk, s-a format un grup de luptă temporar „Fretter-Pico” (Armeeabteilung Fretter-Pico, citit aprox.: armeabtailung Fretă-Pico) însărcinat, împreună cu divizia 304 aflată în drum, pentru eliberarea diviziei 3 vânători de munte, înconjurată de trupele sovietice la Millerovo și pentru a preveni avansarea și mai mult a unităților inamice în raionul industrial de pe Doneț.

Unitățile italiene care nu s-au predat fugeau spre vest.

Grupul de armate „B” a făcut eforturi, folosind divizia 19 panzer la Starobelsk, pentru a întârzia avansarea unităților inamice în direcțiile de vest și de sud-vest. La nord de flancul nordic al armatei a 8-a italiene, pe pozițiile armatei a 2-a maghiare, rușii nu au atacat încă, astfel încât aceste unități și-au reluat vechile poziții la Don, dar este probabil ca în câteva zile diviziile rusești să poată lansa aici o ofensivă.

În general, situația de pe Frontul de Est ar putea fi considerată fără speranță. Aici nu se mai gândeau la armata a 6-a, deoarece, cu fiecare zi, creștea pericolul că ambele grupuri de armată „A” și „B” să fie distruse.

Faptul că această situație în lunile următoare a fost mai mult sau mai puțin controlabilă și nu s-a dezvoltat într-o catastrofă și mai mare decât la Stalingrad a fost doar meritul comandamentului local și al trupelor în sine, care s-au distins prin curaj de neegalat. Cartierul General al Führer-ului și OKW-ul însuși nu au avut nicio legătură cu asta.

Medicul militar şef şi corturile albastre

Stătea în fața corturilor de culoare albastru închis și urmărea încărcarea răniților. Avioanele zburau în „cazan” cu muniție și pâine și plecau încărcate cu oameni.

Acolo unde era posibil, medicul șef oferea tot felul de ajutor, deși aceasta nu era responsabilitatea lui, o făcea din proprie voință. Unii veneau la avion singuri, alții erau aduși și era clar că soldații manifestau timiditate și jenă. Răniții grav au avut întotdeauna prioritate în avion, restul și-au așteptat mai mult sau mai puțin calm rândul.

Camera mică a cortului, care avea o lungime de cinci metri și o lățime de trei metri, era iluminată prin două deschideri pătrate care erau astupate cu rămășițele geamurilor unei mașini vechi, cusăturile erau acoperite cu zdrențe și hârtie, astfel încât praful din stepă să nu pătrundă în cort.

Afară, vântul dezlănțuit acoperea geamurile cu zăpadă, iar din interior picăturile provenite din gheața de la geamuri se puteau auzi căzând pe podea: în cort se afla o mică sobă care încălzea cu scândurile de la ambalajul bombelor.

Câteva găleți stăteau de jur împrejur, o scândură atârnată pe perete fixată cu bucăți de sârmă, pe o ladă era un bazinet pentru spălare, pe patru popi fixați în pământ era așezată o targă simplă de pânză.

Targa ocupa zona centrală a cortului și servea ca masă de operație, pe care în ultimele zile au stat sute de răniți.

Neobișnuit în întreaga încăpere părea o lampă înaltă din metal ușor, de pe care atârna un bec albastru, luminând targa.

Cortul cu targa de pânză, timp de mai multe săptămâni, a fost „secția de chirurgie militară”. În tot acest timp în cort, sau în apropierea lui pe zăpadă, a fost determinată gravitatea rănilor soldații veniți. În decurs de zece minute, medicul șef a decis cine să se ducă mai întâi pe „masa de operație”. Răniții erau așezați pe targă unul câte unul, zece persoane pe oră, uneori o sută pe zi.

Înainte de război, medicul militar șef a fost medic șef într-un spital mare: erau multe paturi albe pe parchet, sala de operație era dotată cu toate echipamentele necesare și avea toate instrumentele necesare la îndemână. Acum era un medic militar, care avea la dispoziție patru corturi și cinci mii de metri pătrați de zăpadă.

Înainte, în fața clinicii a fost instalat un semn cu inscripția „Păstrați liniștea. Spital”. Astăzi, buncărele și corturile sunt scuturate din exploziile bombelor.

Pe chipul acestui bărbat stătea pecetea anilor trecuți, plină de practică bogată, iar cel care știa să descifreze expresia chipului uman, putea înțelege ce fel de experiență se afla în spatele acestei persoane.

Din conversația cu medicul militar șef (căruia ar fi trebuit să i se ridice aici un monument, precum și tuturor asistenții săi — nota autorului), trebuie citate mai multe fraze, ale căror valoare este greu de subestimat.

El și-a exprimat părerea că, după trei sute de ani, umanitatea ar fi cu greu interesată să știe la ce latitudine mor germanii. După trei sute de ani, rănile se vor vindeca, iar numărul victimelor va putea fi aflat din foile îngălbenite. Cineva va citi istoria celui de-al doilea război mondial în același mod în care citim azi cronici despre bătălia de la Fehrbellin. După cum a spus, am făcut o mare greșeală, considerându-ne mai presus de toți și aroganța trebuie plătită cu viața noastră. Și dacă ne străduim să avem și mai multă putere, atunci existența întregii națiuni germane va fi pusă în joc și nu contează că măsura succesului va fi dată de numărul de victime. „Vor fi mai multe victime în acest război decât victorii, iar dacă cineva l-ar putea convinge pe Hitler de corectitudinea acestor cuvinte, ar putea să se considere salvatorul Germaniei.”

La câteva minute după aceste cuvinte, medicul șef s-a aplecat asupra soldaților, asupra cărora cădea lumina rece a ultimului miracol al tehnologiei. Nimeni nu a spus nimic, aerul pătrundea cu greu în plămâni. Unii oameni care au fost scoși din cort a doua zi au avut ochii închiși pentru totdeauna, dar medicul medicul militar șef nu a fost de vină pentru acest lucru.

Nu contează care a fost numele acestui bărbat, dacă ar fi cunoscut numele său, el va fi uitat cu siguranță.

În patria sa, câteva mii de oameni care s-au întors acasă știu despre el și, dacă vor citi vreodată aceste rânduri, își vor aduce aminte, probabil, imaginea lui vie care lumina acele zile tulburi, își vor aminti inima lui mare, plină de compasiune pentru numeroasele victime, despre care cum spunea el, „vor fi mai multe decât victorii”.

Într-una din ultimele zile de încercuire el a murit și, odată cu el, corturile sale albastre au dispărut. Medicul militar șef fără nume.

Operaţiunile grupelor de armate „A”, „B” şi „Don” până la sfârşitul lunii ianuarie 1943

În una din ultimele zile ale lunii decembrie 1942, Grupul de armate „A” a primit acordul lui Hitler de a părăsi Caucazul. La 1 ianuarie, trupele au început să-și părăsească pozițiile. O astfel de retragere rapidă a fost posibilă doar pentru că Grupul de armatei „A”, format din armata 1 de tancuri și armata a 17-a, a evaluat corect situația generală de pe frontul de sud și timp de câteva săptămâni, contrar ordinului OKW, au luat în secret măsuri pregătitoare pentru a pleca din Caucaz, dispersând unitățile sale și trimițând în spate toate echipamentele inutile. În ciuda pregătirilor făcute în avans, această retragere pe scară largă ar fi trebuit să dureze cel puțin câteva săptămâni, din moment ce sute de kilometri trebuiau parcurși în cel mai rău moment al anului. S-a încheiat în luna februarie, în timp ce, așa cum era de așteptat în decembrie, mișcarea trupelor a fost complicată de atacurile crescânde ale rușilor, care au încercat să mențină presiunea pe unitățile în retragere pentru a le determina direcția. Rușii probabil se așteptau de mult timp la retragerea Grupului de armate „A” și fiecare zi de întârziere a grupului de armate era, fără îndoială, bună pentru ei: rușii au reușit să închidă pasajul îngust din zona Rostovului și, astfel, să împingă grupul de armate spre peninsula Kuban. Din această cauză, a fost necesară anularea deciziei de retragere la nord de Marea Azov, în plus, avansul trupelor în Crimeea, printr-un pasaj îngust în apropiere de Kerci, putea dura câteva luni. În acest caz, rușii ar fi putut să pregătească pentru Grupul de armate „Don” soarta armatei a 6-a.

Prin urmare, Grupul de armate „A” și-a luat sarcina să-și ducă cele mai mari unități la nord prin Rostov, cel puțin întreaga armată 1 de tancuri și, dacă era posibil, armata a 17-a. Cu toate acestea, OKW, prin decizia sa tardivă de a părăsi Caucazul, nu a putut da o indicație clară care unități trebuie trimise la Rostov și care în peninsula Kuban. În prima jumătate a lunii ianuarie, Cartierul General și-a schimbat în mod repetat deciziile, ceea ce a împiedicat deplasarea trupelor și, de asemenea, a creat incertitudine în rândul comandamentului grupului de armate. La început, de exemplu, Hitler a decis să părăsească teritoriul Caucazului doar parțial și să continue să țină zonele petroliere de lângă Maikop, de unde nu fusese încă pompată nicio singură picătură de petrol; atunci Fuhrer-ul a decis să retragă întregul Grup de armate „A” în direcția peninsulei Kuban și, mai departe, neînțelegând

complet întreaga situație, spera să reia ofensiva de acolo. Conform celei de-a treia decizii a lui Hitler, o parte a trupelor trebuia să se retragă la Don.

Între timp, situația din zonele de desfășurare a grupelor de armate „Don” și „B” s-a agravat din ce în ce mai mult cu fiecare zi. Până la 5 ianuarie, armata a 4-a de tancuri s-a retras pe linia Proletarskaia — Zimovniki: în acest sector rușii, având o mare superioritate în forțe, au efectuat continuu un atac după altul. Exista în permanență pericolul unei străpungeri a frontului de către trupele sovietice la sud de Don în direcția Rostov.

La cotul Donului, grupul de luptă Hollidt a dus bătălii aprige, în timpul cărora rușii l-au împins mai departe și mai departe către Doneț.

Pentru a închide breșa dintre grupurile de armate „Don” și „B”, formată ca urmare a prăbușirii armatei italiene, grupul de luptă „Fretter Pico” a luptat în această zonă la nord de Doneț și Kamensk. Având în vedere forțele sale mici, era puțin probabil ca acesta să poată îndeplini sarcina care i-a fost atribuită, și anume: să împiedice rușii să treacă prin Doneț în regiunea industrială din Donețk.

În nord-vest, rușii se apropiau de Starobelsk. Frontul ca atare nu mai era acolo, doar anumite grupuri de luptă au încercat să încetinească avansul inamicului. Flancul nordic al armatei a 8-a italiene și armata a 2-a maghiară erau încă pe Don; comandamentul de aici se aștepta la venirea rușilor și la străpungerea frontului lor în zilele următoare, deoarece nu existau forțe de rezervă care să ofere sprijin pe acest loc.

Armata a 6-a a purtat la Stalingrad ultima sa bătălie disperată.

Până la 10 ianuarie, situația armatei a 4-a de tancuri a lui Hoth a continuat să se deterioreze; rușii au reușit să treacă prin frontul slab a armatei a 4-a la sud de Don și să înainteze la est de Novocerkassk către Don. Exista pericolul ca armata lui Hoth să fie aruncată spre sud și prin urmare un pasaj îngust spre Rostov să se deschidă inamicului.

Situația grupurilor de luptă „Hollidt” și „Fretter Pico” din ultimele zile nu s-a schimbat prea mult. La nord de Kamensk, s-a efectuat un contraatac spre nord, timp în care a fost posibilă câștigarea unui punct de sprijin în zona Millerovo. De asemenea, situația la est de Starobelsk s-a stabilizat puțin.

Pe 12 ianuarie, ofensiva sovietică așteptată a început pe flancul nordic al resturilor armatei a 8-a italiene și pe frontul vecin al armatei a 2-a maghiare de lângă Voronej, ceea ce a dus la ruperea acestui front în câteva ore.

Până pe 18 ianuarie, situația a fost următoarea:

Grupul de armate „A” era cu flancul drept (armata a 17-a) în general pe vechile poziții. Armata 1 de tancuri, în retragere, a ajuns în raionul Voroșilovsk.

Pentru Grupul de armate „Don”, situația de pe flancul său sudic s-a agravat din nou semnificativ; armata a 4-a de tancuri a fost împinsă înapoi spre Manâci și numai un mic cap de pod lângă Proletarskaia a rămas în spatele ei. Rușii au reușit să treacă spre Manâci la est de Proletarskaia; trupele lor puteau avansa spre sud în breșa dintre armatele 1 și 4 de tancuri, la est de Salsk și, astfel, să facă imposibilă orice legătură între cele două armate. Trupele rusești au cucerit complet triunghiul dintre Manâci și Don și s-au apropiat de Rostov, de care acum erau despărțite doar de aproximativ treizeci de kilometri.

Grupurile de luptă „Hollidt” și „Fretter Pico” purtau bătălii pe Doneț.

La Grupul de armate „B”, frontul de lângă Voronej era complet spart. Armata a 2-a maghiară s-a retras în vest; retragerea a fost mai degrabă o fugă. Inamicului i-a fost deschisă calea către Harkov și Nipru în direcția Dnepropetrovsk, precum și spre flancul sudic al armatei a 2-a germane.

Inițiativa pe întregul front de sud a fost preluată în cele din urmă de ruși și exista pericolul ca aceeași situație să se dezvolte și pe frontul central al Grupului de armate „Centru”.

Datorită situației generale, OKH nu a fost capabil să ia nicio măsură drastică pentru a oferi asistență eficientă. Era imposibil să-l convingi pe Hitler de nevoia de a muta linia frontului în timp util, iar acum poziția Grupului de armate „A” nu mai permite redislocarea pe scară largă. Probabil din cauza iernii și a forțelor insuficiente rușii, ale căror trupe înaintau acum din Caucaz până la Voronej, nu au reușit să avanseze imediat spre vest și sud-vest în timpul urmăririi unităților germane în retragere.

Grupul de armată „A” nu mai era capabil să apere flancurile sale și nici flancul Grupului de armate „Don”.

Evaluarea situației din Grupul de armate „B” era prezentată în raportul comandantului din 21 ianuarie 1943, de la ora 22:30. Textul raportului era următorul:

„Telegramă.

Grupul de armate „B”,

Șeful departamentului operațiuni.

Către Führer — comandantul suprem al Wehrmacht-ului.

Data: 21.01.1943.

Ora: 22:30.

Consider că este datoria mea, Mein Führer, ca pe lângă mesajele de la comandamentul grupului de armate transmise oral sau prin radiograme să vă raportez următoarele:

După cum s-a dovedit, subunitățile corpului Kramer, care s-au retras în zona Budionnâi, au constat dintr-o singură divizie mixtă și slabă și că grupul de luptă format din Corpul 24 de tancuri și Corpul de pușcași alpini ar putea suferi pierderi grele în tehnică și forță umană, raportul de forțe s-a schimbat astfel încât teritoriul ocupat de grupul de armate nu mai poate fi păstrat.

Pe linia frontului dintre gura Aidar și Starâi Oskol, care este de aproximativ trei sute de kilometri, mai am la dispoziție:

grupa sudică, formată din divizia 320 și resturile diviziilor 19, 298 și 27 panzer;

grupul Cramer, care este o divizie slabă de infanteriei;

divizia „Marea Germania", care are nevoie de odihnă și completare;

și, posibil în câteva zile, o formație mixtă germano-italiană de forța— aproximativ — unei divizii de infanterie.

În contextul situației operaționale, grupul sudic nu poate apăra decât flancul nordic al Grupului de armate „Don", prin urmare, întrucât retragerile nu pot fi evitate, acest grup ar trebui retras în sud-vest. Ca urmare a acestei mișcări, breșa existentă între flancul nordic al acestui grup și Starâi Oskol și care are în prezent o lungime de o sută șaptezeci de kilometri va crește constant în direcția sud. Pentru desfășurarea ostilităților în acest sector, sunt disponibile doar unitățile indicate de mine în paragraful g. Cu ajutorul lor, ținând cont chiar și de cea mai mobilă divizie, „Mariea Germanie", acest mare teritoriu poate fi păstrat doar dacă comandamentul Armatei Roșii nu decide să-și trimită din nou trupele din punctele lor întărite. Pe baza mijloacelor de care dispun, în această situație, nu văd nicio modalitate de a împiedica înaintarea trupelor inamice în direcția de vest. Urmăresc cu îngrijorare situația în schimbare din sectorul armatei a 2-a, lipsită de sprijinul din sud. Această armată poate deveni repede o victimă a dublei încercuiri, dar, fără îndoială, va putea să rupe încercuirea însă cu pierderi mari în tehnică și forță umană.

În sfera autorității mele, nu văd măsuri practice care să poată stabiliza situația. Chiar dacă solicitarea mea de retragere a armatei a 2-a la Olium

este satisfăcută, eu, cu o evaluare sobră a situației, mă îndoiesc profund că această deplasare va îmbunătăți situația din zona grupului de armatei.

Baron von Weichs”.

Probleme de zbor

Din, aproximativ, 25 noiembrie, zborurile către și dinspre „cazan” au fost efectuate în mod regulat. În „cazanul” propriu-zis, existau două aerodromuri la Pitomnik și Gumrak, în plus, un aerodrom de rezervă în Basarghin și un loc de aterizare de urgență în Stalingrad. În afara „cazanului”, aviația avea mari aerodromuri din Țaținskaia și Morozovskaia, iar când rușii le-au capturat, au continuat să funcționeze aerodromuri la Salsk, Novocherkassk, Stalino, Marievka, Voroșilovgrad și ultimul, cel din Zverev, capabil să primească avioane grele „Junkers”.

La sfârșitul lunii noiembrie, o sută optzeci de „Junkers-52”, douăzeci de „Junkers-86” și nouăzeci de „Henkel-111” erau la dispoziția trupelor. Cu ajutorul acestor aeronave, cerințele armatei trebuiau satisfăcute și astfel promisiunile lui Göring și ale lui Hitler să fie îndeplinite.

Inițial, armata a cerut să se livreze „cazanului” șapte sute de tone de marfă, dar apoi a redus cantitatea necesară la cinci sute de tone, care a fost obținută și cu acordul mareșalului imperial Göring. Din ordinul lui Hitler, 280 m3 de carburant, 40 de tone de pâine, 40 de tone de arme și muniție, precum și 100 de tone de diverse livrări și hrană trebuiau livrate zilnic „fortăreței”, cu toate acestea, cantitatea de marfă care a fost livrată efectiv nu a îndeplinit aceste promisiuni și nu au satisfăcut nici chiar cerințele minime ale armatei.

Până la 10 ianuarie, în „cazan” a ajuns zilnic o medie de 102 tone de marfă, ceea ce constituia doar douăzeci la sută din cantitatea necesară armatei. Într-o zi, au fost livrate 280 de tone în zona înconjurată, era pe 19 noiembrie, când o sută cincizeci de aeronave au putut ateriza în încercuire pe timpul zilei, dar cel mai des cantitatea de marfă a fost mult mai mică decât cea necesară, iar în unele zile aeronavele nici nu a ajuns. Cifrele indicate se referă la perioada până la 10 ianuarie. După ce a fost pierdută zona Pitomnik, în majoritatea cazurilor a fost imposibil să aterizeze aeronavele, astfel încât încărcătura a fost parașutată. Avioanele care au mai venit la Pitomnik după 10 ianuarie aveau la bord marfă care cântărea în medie 42 de tone, dar după 16 ianuarie, greutatea încărcăturii a scăzut semnificativ până la 20 de tone, iar până la 25 ianuarie la șase — șapte tone. Începând din această zi, era deja imposibil de controlat încărcătura primită, deoarece din acea zi marfa a fost parașutată în diferite puncte puternic întărite și era foarte dificil să se determine greutatea totală a acesteia.

Pe 24 decembrie, baza de aprovizionare din Țaținskaia a trecut în mânile inamicului, ceea ce a fost o lovitură grea. Cu mare dificultate, o sută douăzeci de aeronave au fost scoase de pe aerodrom, asupra căruia trăgeau deja tancurile și artileria rusească. Pe 22 ianuarie, escadrila 55 de bombardament „Henkel", de sub comanda colonelului Kuhl, a părăsit aerodromul aflat sub focul sovietic, ca urmare alimentarea „cazanului" se putea face numai de la Morozovskaia. Salsk a fost predat pe 16 ianuarie, în timp ce Novocerkassk și chiar bazele aeriene din Zverev și Stalino au fost, de asemenea, amenințate de atacurile inamice. Fiecare pierdere a următorului aerodrom a însemnat o reducere semnificativă a capacității de a aproviziona cel puțin parțial „fortăreața" pe calea aerului, iar când și Țaținskaia a trebuit să fie abandonată, a fost ușor de înțeles că sfârșitul armatei a 6-a, ținând cont de aprovizionarea cu muniție și hrană, era deja destul de aproape. Acest lucru nu era un secret pentru nimeni, întrucât general-colonelul von Richthofen: comandantul flotei aeriene, generalul Fiebig: comandantul corpului 8 aerian, piloți și lucrătorii de la aprovizionare au vorbit cu toții despre imposibilitatea de a aproviziona în continuare din aer armata a 6-a.

Bazinul fluviului Volga poate fi considerat o zonă meteorologică specială ne mai întâlnită până atunci; e o combinație de climă marină și continentală, care a provocat mari probleme din cauza condițiilor meteo diferite de la o localitate la alta. Așadar, de exemplu, dacă peste Novocerkassk strălucea soarele, atunci o ceața groasă putea acoperi întregul teritoriu al „cazanului" sau putea izbucni viscolul, ceea ce nu numai că împiedica aterizarea avioanelor, dar complica foarte mult descărcarea lor. Sau, dimpotrivă, dacă un general a difuza o radiogramă cu textul „Vremea la Stalingrad este senină și foarte caldă, de ce nu trimiteți avioane?", atunci în Morozovskaia și Salsk piloții nu vedeau mai departe de lungimea brațului din cauza pâclei.

O mare problemă era trimiterea răniților din „cazan". Tot ce era posibil se făcea lacal, fiecare rănit care urma să fie expediat cu avionul primea o fișă, această fișă era atârnată pe pieptul său, iar soldații o numeau „bilet pentru viață". Cine putea să meargă sau să se târască ajungea singur la avion, restul trebuia purtat pe o targă. S-a emis un ordin: „Urcarea în avion, strict după numere", dar în majoritatea cazurilor acest ordin a fost încălcat, deoarece îndepărtarea răniților, care așteptau în linie lângă corturi sau pur și simplu în zăpada, depindea în totalitate de numărul avionului care urma să aterizeze. Ulterior, întreaga organizare de scoatere a răniților din „cazan" s-a prăbușit:

numărul răniților a ajuns la câteva mii iar oamenii au luat cu asalt avioanele, în timpul căruia unii chiar au murit în înghesuială.

Numărul răniților a crescut vertiginos, ceea ce a determinat îngrijorarea generalului maior inspector al serviciului medical. Și în această situație nu a existat niciun licăr de speranță la vreo schimbare în bine, uneori chiar părea că cei care erau departe de „cazan" nu înțelegeau cât de mare este scara acestui dezastru, altfel cum s-ar putea explica următoarea radiogramă:

„Armata ar trebui să indice în avans, și anume cu douăzeci și patru de ore, numărul răniților care trebuie scoși din „cazan", pentru a putea fi reglementat numărul de avioane necesare pentru aceasta."

Șeful serviciului sanitar a răspuns acestei radiograme:

„Medicul militar solicită livrarea pansamentelor și a opiumului. Răniții așteaptă sosirea aeronavei de transport chiar și două zile. Numărul răniților pentru scoaterea din cazan este în prezent de treizeci de mii, pentru care este necesar să se utilizeze o mie cinci sute de transporturi."

Da, acestea au fost problemele, dar asta n-a fost totul. Grupul de armate a cerut ca experții militari și civili să fie scoși din „cazan", și anume: muncitori înalt calificați, operatori de stații radio, veterinari, fierari, tanchiști, armurieri, lucrători feroviari, lucrători poștali, constructori de poduri, meteorologi: pe scurt, toți acei ale căror servicii sau unități nu mai existau, a căror prezență în „cazan" era complet inutilă, dar era nevoie de ei în alte sectoare ale frontului. Șeful statului major al armatei a 6-a a interzis plecarea acestor oameni și acest lucru a fost absolut fără sens, deoarece numărul de persoane din „cazan" nu a scăzut din cauză că nu existau ateliere, tancuri, oficii poștale, cai și cale ferată funcțională.

Fără semnătura șefului statului major al armatei pe documentul corespunzător, nimeni nu putea să zboare din „fortăreață", ceea ce era fără îndoială corect. Autorizația de plecare era emisă în cazuri excepționale pentru curieri sau pe baza unui ordin separat. Până pe 2 decembrie, soldații și ofițerii care se întorceau din concediu și subofițerii care, la sosirea „cazan", au primit gradul de ofițer și poziția de comandanți ai unor subunități fantomatice, au zburat în zona încercuită. Pentru a face acest lucru, era necesar să se dea un ordin corespunzător, întrucât erau sute de ofițeri care doreau să se întoarcă la „vechea lor gardă" și nu-și pierduseră încă credința.

Este necesar de spus câteva cuvinte despre problemele enorme cu care se confruntau unitățile Luftwaffe și pe care trebuiau să le depășească. La o

temperatură de 20 — 35° C sub zero, era dificilă decolarea avioanelor nu numai din cauza înghețului și a zăpezii, pe ceață și sub bombele inamicului dar nu existau surse de încălzire pentru dejivrare, dar, dacă totuși era posibilă decolarea, atunci aterizarea era extrem de dificilă pe piste neuniforme, sub foc de artilerie și bombardament inamic, pe piste cu zăpadă și punctate cu craterele exploziilor, pe piste pe care încă se aflau rămășițele avioanelor coborâte și încărcătura pe care nu au reușit s-o înlăture. În plus, la avioane au existat probleme cu aprinderea și carburatoarele, iar uneori armele și stațiile de radio au refuzat și ele să funcționeze.

La Pitomnik, la marginea aerodromului au fost construite buncăre care adăposteau o sută de persoane din serviciul de aprovizionare al bazei, nu departe de ele se afla medicul șef cu corturile sale albastre, biroul comandantului aerodromului și biroul de aprovizionare al armatei. O sută de persoane descărcau aeronavele, când situația era încă normală: stivuiau baloturile de marfă în partea de sud a aerodromului, urmăreau cum decolează avioanele cu răniții și țineau o evidență a mărfii sortând-o. Nu era posibil să se facă rezerve, oricum era prea puțină marfă. Timp de câteva luni la aeroport s-a făcut simțită activitatea intensă a tuturor angajaților.

Sediul serviciului de aprovizionare al aerodromului Pitomnik a fost odată sediul regimentului 104 antiaerian, dar, cu un an în urmă, rușii au administrat o lovitură zdrobitoare regimentului, după care o parte a regimentului a supraviețuit retrăgându-se spre sud, iar un mic detașament împreună cu statul major al regimentului a fost împins la Stalingrad, unde colonelul Rosenfeld a preluat control tehnic al aprovizionării pe calea aerului.

În „fortăreață”, pe lângă zece mii de soldați ai diviziei 9 antiaeriană, mai erau rămășițele unui grup de bombardiere în picaj, două grupuri ale escadrilei de luptă „Udet” și aeronave de recunoaștere cu rază scurtă de acțiune. (escadrilă de luptă „Udet” — Jagdgeschwader 3 „Udet”, citit aprox.: iaggheșwadă drai Udet — a treia escadrilă de vânătoare a Luftwaffe purtând numele asului pilot din primul război mondial Ernst Udet; escadrila a „crescut” ajungând un grup de patru escadrile; a participat aproape în toate teatrele de război: Polonia, Franța, Bătălia Angliei, URSS, Mediterana, Italia, Olanda și a sfârșit în luptele pentru apărarea Berlinului)

Dacă vom descrie activitățile aviației de luptă în doar câteva cuvinte, atunci pentru mulți vor fi doar cuvinte, dar dimensiunea cărții nu permite să acordăm mai multă atenție acestui subiect și ar fi dificil să alegem cuvintele

și frazele potrivite pentru a vorbi cel puțin aproximativ despre toate ce s-au întâmplat cu unitățile Luftwaffe. Nicăieri și niciodată nu au fost solicitări atât de mari ale personalului de zbor ca la Stalingrad: echipajele de aviație tactică au fost în permanență în contact cu aeronavele inamice, fiecare zbor a necesitat multă putere de la piloții epuizați, în plus, oamenii au fost suferit fizic din cauza foamei și a frigului, prin urmare și-au îndeplinit sarcinile cu mare dificultate.

Nu este necesar să indicăm nume specifice și să vorbim despre evenimente individuale, altfel ar fi nedrept pentru alte unități militare, este suficient să spunem că până la 19 ianuarie, divizia 9 antiaeriană a înregistrat șaizeci și trei de avioane inamice doborâte iar echipele de la Pitomnik au doborât o sută treizeci de avioane sovietice înainte de 15 ianuarie.

În noaptea de 16 ianuarie, unitățile blindate ale rușilor au intrat pe aerodromul Pitomnik. Piloții de vânătoare au sărit în avioanele „Messerschmitt 109", gata să decoleze, în timp ce personalul de la sol pornea motoarele. Turnul de observare de pe aerodrom a fost distrus de focul infanteriei. Șase aeronave au reușit să decoleze și să se îndrepte spre Gumrak, opt „Messerschmitt-109" au rămas pe aeroport. În Gumrak, pista nu era pregătită pentru aterizare, ca urmare cinci din șase aeronave au aterizat avariindu-se în zăpada înaltă. Cel de-al șaselea avion, cu locotenentul Lukas, nu a aterizat deloc, ci a zburat către Șahtî pentru a informa escadrila aeriană despre pierderea aeroportului de la Pitomnik și despre situația de acolo.

Astfel, niciun luptător de vânătoare nu a rămas la Stalingrad. Prin ordinul escadrilei „Udet", transmis printr-o radiogramă, toți piloții de vânătoare urmau să se întoarcă la escadrilă pentru a lupta pe avioane „Henkel-111", pe care au ieșit ultimii piloți din tot personalul de zbor al avioanelor de vânătoare care se aflau în „cazan".

Cuvintele sunt pronunțate rapid și, uneori, este destul de ușor să facem acuzații unul împotriva celuilalt, dar este mult mai dificil să verificăm dacă aceaste acuzații sunt corecte. Iată una dintre acuzații, care atunci era pe buzele tuturor:

„Luftwaffe ne-a trădat, deoarece garanta securitatea din aer".

În general, cerințele oricăror garanții par întotdeauna oarecum ciudate. De exemplu, OKH în pregătirea operațiunii „Leul de mare" (vorbim despre invazia Angliei — nota traducătorului rus) a cerut de la Luftwaffe garanții că primele unități care vor debarca pe insulă, în apropiere de Hastings, vor

avea sprijin aerian până când toate trupele vor fi transportate peste strâmtoare pentru a duce la îndeplinire ofensiva. În conformitate cu aceste garanții, unitățile Luftwaffe trebuiau să suprime din aer orice contraofensivă britanică, astfel încât să nu aibă nicio posibilitate să împingă în mare trupele germane. Această garanție trebuia să fie valabilă timp de trei săptămâni. Comandamentul Luftwaffe a respins această cerință datorită faptului că vremea rea și ceața putea deveni un obstacol serios pentru piloți.

În ceea ce privește trecerea flotei germane prin Canalul Mânecii, Großadmiral Raeder a raportat Führer-ului: „Trecerea este posibilă numai dacă flota a 3-a aeriană garantează siguranța navelor" (Großadmiral Raeder; citit aprox.: grosadmiral Reedă — mare amiral Raeder).

Kriegsmarine (marina militară germană) a primit următorul răspuns la această cerere: „Luftwaffe nu poate oferi garanții, dar va face tot posibilul, în plus, comandamentul Luftwaffe este convins că această operațiune va avea succes și că nicio navă sau aeronavă engleză nu va putea să se apropie de navele germane, dacă totul este realizat în conformitate cu propunerile noastre."

Dacă această operațiune ar fi început atunci și nu ar fi reușit, atunci putem spune cu încredere că Kriegsmarine ar fi avut ocazia să dea vina pe Luftwaffe și să vorbească despre „garanții încălcate" sau „trădarea flotei".

Aceste afirmații nu conțin nicio justificare, deoarece se știe că Reichsmarschall-ul aviației a dat garanții cu privire la aprovizionarea aeriană a armatei a 6-a, nefiind suficient de informat și neavând suficiente motive necesare pentru a-și da acordul. Faptul că aprovizionarea aeriană n-a fost efectuată la scara la care a fost planificată, era la cunoștința statului major al Luftwaffe și în niciun caz n-a fost vina personalului de zbor sau de la sol. Unii dau vina pe alții, iar acești „alții" își aduc în apărare propriile argumente.

„Niciun avion nu a aterizat", a spus armata.

„Dar încă nu avem o echipă pentru descărcare și există o vizibilitate slabă pe pista de aterizare", s-au justificat piloți tovarășilor lor din «cazan» ".

„Avioanele de vânătoare au fugit din «cazan» fără ordin", au pretins angajații diferitelor servicii din comandamentul armatei, dar piloții «fugari», după ce au zburat la bază, au pus o radiogramă cu permisiunea de zbor pe biroul oficialului responsabil, deși acest lucru s-a întâmplat la câteva sute de kilometri de postul de comandă al armatei a 6-a.

Cei din Stalingrad au pretins: „Nu avem informații despre situația tactică din afara «cazanului» “, la care grupul de armate și armata de tancuri au răspuns:

„V-am dat un ordin de străpungere a încercuirii de mai multe ori, dar comanda armatei nu a luat nicio hotărâre și a refuzat să acționeze.”

„Nu, comanda nu a refuzat să acționeze, dar era conștientă de întreaga măsură a responsabilității sale, am fi murit cu toți oamenii noștri în stepă”, a obiectat armata.

Partea opusă a respins aceste argumente:

„În «cazan», ați fi murit oricum, așa că ar fi trebuit să luați o decizie și să găsiți o cale de ieșire din situație, o astfel de unitate militară precum armata a 6-a ar fi putut face față.”

Acuzație împotriva acuzației, atât pe de o parte, cât și pe cealaltă, iar adevărul nu era de partea Cartierului General.

Pe 12 ianuarie, generalul-maior Pickert, comandantul diviziei 9 antiaeriană, a fost chemat la general-colonelul Paulus, iar la mijlocul zilei a plecat cu avionul în calitate de curier către Novocerkassk. Sarcina a fost clar declarată: „Un raport personal către comandantul grupului de armate cu privire la deteriorarea accentuată a situației trupelor sale”. Pentru cazul că avionul ar fi fost doborât și documentele ajungeau în mâinile inamicului, generalul-maior Pickert a stenografiat textul raportului pe marginile ziarului, folosind doar cuvinte cheie și excluzând astfel posibilitatea cineva să înțeleagă întregul text.

Grupul de armate a transmis imediat printr-o radiogramă OKH-ului, ca un mesaj de o deosebită importanță, raportul generalului Pickert. După raport, Pickert s-a prezentat general-colonelului von Richthofen, care cunoștea situația așa cum îi fusese raportată. Von Richthofen i-a ordonat lui Pickert să controleze personal încărcarea tuturor proviziilor pe aerodromuri, apoi să zboare înapoi în „cazan” în seara următoare. Douăzeci și patru de ore mai târziu, generalul-maior Pickert s-a întors cu un „Henkel 111” la Stalingrad. Ajungând la „fortăreață”, pilotul nu a putut obține imediat permisiunea de aterizare, avionul a început să circule peste Stalingrad, dar nici după o oră nu i-a fost acordată permisiunea: ca urmare a tirului artileriei sovietice, pista de aterizare a fost avariată și, prin urmare, nu s-a putut primi avionul. După ceva timp, pilotul i-a cerut lui Pickert să ia o decizie: fie o aterizare cu riscul de avariere a aeronavei, fie un zbor de întoarcere către grupul de armate. Generalul Pickert a ales a doua opțiune,

sugerând ca în noaptea următoare să încerce să zboare din nou în „cazan”. Pe 15 ianuarie, generalul maior Pickert s-a prezentat comandantului flotei aeriene pentru a-i raporta zborul eșuat. La acea vreme, Pitomnik era deja abandonat de trupele și unitățile de aprovizionare ale armatei a 6-a (vorbim despre fuga în panică când un tanc rusesc a năvălit pe aerodrom; la scurt timp după aceea aerodromul a fost din nou ocupat de unități germane care l-au menținut până la 16 ianuarie), prin urmare general-colonelul von Richthofen (citit aprox.: Rihtofân) i-a interzis generalului Pickert să zboare din nou și i-a ordonat să se prezinte feldmareșalului Milch (citit aprox.: Milhi, cu accent pe primul „i”, ultimul fiind foarte scurt). El a confirmat interdicția și a ordonat lui Pickert să zboare sediul Reichsmarschall-ului Göring pentru a-i raporta personal situația de la Stalingrad. Raportul către Reichsmarschall nu a produs niciun efect, întorcându-se la grupul de armate, generalul Pickert a trebuit să aștepte la Taganrog ordinul de a forma o nouă divizie antiaeriană în zona capului de pod Kuban și Crimeea; pentru aceasta trebuia să colecteze unitățile antiaeriene existente acolo și, de asemenea, unitățile antiaeriene nou sosite în zonă. Pe 27 ianuarie, generalul Pickert a ajuns pe capul de pod Kuban, acolo a primit o radiogramă de rămas bun de la divizia 9 antiaeriană din „Fortăreața Stalingrad”:

Pe 16 ianuarie, erau disponibile două sute cincizeci de aeronave, dar doar șaptezeci și cinci erau gata de decolare, iar secretarul de stat de pe lângă flota aeriană a feldmareșalul Milch, împuternicit de Führer cu cea mai mare autoritate, nu a putut să crească numărul acestor aeronave. El a cerut, de asemenea, noi avioane, containere și dispozitive adecvate pentru descărcarea mărfii, dar nici ceața, nici zăpada, nici succesele pe front nu au influențat decizia conducerii de a-i satisface cerințele. Utilizarea planificată a încărcării a fost un lucru bun, dar nu era clar la ce oră trebuie trimise spre „cazan”. În timpul zilei, artileria antiaeriană și aviația de interceptare sovietică au reprezentat un obstacol serios pentru orice zbor, dar noaptea…

În general, acum exista un singur aerodrom, cel de la Zverev, unde urmau să fie relocate avioane de transport „Junkers-52”. Unitățile din Novocerkassk erau sub iminența unui atac inamic, iar frontul se deplasa din ce în ce mai departe de Stalingrad cu fiecare zi. Nicio decizie a lui Hitler și nicio împuternicire specială nu putea schimba nimic aici, catastrofa era inevitabilă, ea putând fi doar amânată câteva zile.

Pe 25 ianuarie, Luftwaffe avea o sută de aeronave pregătite pentru decolare, însă peste patru sute de aeronave nu erau operaționale din diverse

motive. Aeronavele de transport și de luptă au trecut constant prin centura de foc a artileriei antiaeriene rusești și, în ciuda aviației de vânătoare sovietice, și-au aruncat încărcătura pe teritoriul „cazanului”, bombardierele au pornit zilnic de pe ultimele aerodromuri rămase și au efectuat două sau trei zboruri pe zi, trecând sub protecția norilor spre Stalingrad. Fiecare astfel de zbor putea fi ultimul. 536 de avioane de transport, 149 de bombardiere și 123 de avioane de vânătoare au zburat pe podul aerian care conecta „fortăreața” cu lumea exterioară, numărul total al piloților a fost de 2.196 de persoane.

Când vine vorba de Stalingrad, aceste nu trebuie uitate.

Trei mesageri din „cazan”

Pe 28 decembrie, generalul Hube, comandantul Corpului 14 de tancuri, a zburat din „cazan” spre Cartierul General al Führer-ului pentru a primi „sabia și frunze de stejar” (o sabie de aur și o plachetă având imaginea sabiei și frunzelelor de stejar: însemn pentru participarea cu succes la bătălii — Nota autorului). Comandamentul armatei i-a urat mult noroc în speranța că Hube îi va spune lui Hitler în detaliu situația din „cazan”.

La 8 ianuarie, Hube s-a întors și a adus cu el „sabia cu frunze de stejar”, și cu ea speranța pentru deblocarea diviziilor înconjurate. La sediu, Hitler i-a spus:

„La începutul primăverii, inițiativa pe front va trece din nou de partea germană”.

Dacă aceasta însemna o deblocare, atunci se puteau întâmpla multe în această perioadă, astfel încât cuvintele lui Hitler să fie confirmate. De unde să vină unitățile de eliberare în primăvară? Atunci va fi prea târziu, pentru că, potrivit șefului serviciilor spate ale armatei, primăvara nu va mai exista nicio singură persoană vie în armată. Chiar și fără intervenția inamicului, aprovizionarea aeriană devenise iluzorie în ianuarie, întrucât lipsurile care se formaseră nu mai puteau fi înlăturate de nicio aprovizionare cu arme și hrană.

Câteva zile mai târziu, căpitanul Töpke, prim intendent, stătea în fața comandantului.

„Töpke, vreau să știu exact pe ce fel de asistență aeriană mai putem conta. Zburați la grupul de armate, luați toată documentația cu dvs. Și raportați personal feldmareșalului că i se cere să satisfacă cerințele armatei cu privire la încărcarea rezonabilă a aeronavelor de aprovizionare.”

O jumătate de oră mai târziu, șeful statului major al armatei a dat mâna cu el luându-și rămas bun:

„Spuneți acolo, la grupul de armate, să înceteze în sfârșit să creeze aceste breșe stupide în sectorul de front de lângă Țaținskaia. Spuneți-mi imediat la întoarcere dacă putem conta pe forțe de întărire. Întreaga armată vă privește acum.”

Căpitanul Töpke s-a înclinat pentru ultima dată în fața șefului statului major, nu-i era destinat să se întoarcă. Sarcina lui Töpke a fost clară: ar fi trebuit să primească de la feldmareșalul von Manstein răspunsul exact la întrebările sale și să afle ce tip de sprijin pe calea aerului poate fi așteptat.

Mai mult, i s-a cerut să facă posibilul din imposibil, și anume: să obțină o creștere a cantității de marfă, atât cât să corespundă necesarului armatei.

Căpitanul Töpke a fost întâmpinat la grupul de armate foarte amabil și i-au tratat cererile cu înțelegere. Toată lumea îl asculta atent: în grupul de armate, însuși feldmareșalul, șeful statului major, șeful serviciului spate — absolut toți.

„Cerințele armatei sunt corecte și nimeni nu știe acest lucru mai bine decât mine, dar de unde să iau avioanele?", au sunat cuvintele feldmareșalului von Manstein ca răspuns la solicitările lui Töpke.

„Armata a 6-a este cea mai mare îngrijorare a mea, dar nu singura. Aici, la grupul de armate, nu mai putem lua decizii noi înșine; dacă totul ar depinde de noi, armata a 6-a nu ar fi în încercuire și acum este pur și simplu imposibil să aprovizionez prin aer o lungă perioadă de timp o întreagă armată." Aceste cuvinte au fost rostite de șeful serviciilor spate ale grupului de armate, colonelul Fink.

Comandantul Corpului 2 aviație și șeful său de stat major, colonelul Heinemann, au ridicat din umeri: „E adevărat, fost primit ordinul să sprijinim unitățile înconjurate…"

Șeful statului major al armatei, generalul Schulz, n-a spus nimic, l-a îndemnat pe căpitanul Töpke să privească harta, din care Töpke a înțeles destul de multe.

Cu toate acestea, căpitanul n-a renunțat, a făcut mult zgomot la grupul de armate, a strigat, a cerut, a insistat și a încercat să facă tot posibilul: a vorbit la telefon cu comandamentul grupului de armate, a vorbit cu șeful serviciului spate al grupului de armate, a cutreierat fiecare clădire în fiecare zi, de la unul birou la altul, a scris scrisori, a vorbit mult la telefon, a trimis telegrame. Toate aceste încercări de obținere a vreunui rezultat n-au adus nimic, și nici nu puteau: radiogramele sale au fost corectate sau returnate. Până la urmă, s-a săturat de toate acestea și a decis să se întoarcă la „cazan". Însă nu i-a fost dat să facă zborul de întoarcere.

„Ați văzut și ați înțeles prea multe aici", i-a spus feldmareșalul von Manstein. „Ce îi puteți spune general-colonelului Paulus? Este necesar și important să îi oferim lui Paulus informații pozitive, dar după cum înțelegeți și dvs. Înșivă, momentan acest lucru nu este posibil."

Lui Töpke i s-a interzis să se întoarcă, comandamentul grupului de armate i-a ordonat să preia funcția de prim intendent al aviației de transport și împuternicit să dea ordine cu privire la încărcarea aeronavelor.

Pe căpitanul Töpke anii de război nu l-au prostit, ci, dimpotrivă, a câștigat destul de multă experiență și, după numeroase discuții la grupul de armate, a înțeles multe și anume: armata a 6-a nu mai putea fi ajută, operația de deblocare nu putea începe, aprovizionarea aeriană nu mai era în măsură să ofere nici cel puțin un răgaz diviziilor încercuite, iar aici fiecare serviciu, fiecare autoritate, încerca să-și ascundă neputința. Comandamentul armatei a crezut în cuvintele lui Hitler și, ghidat de această credință, le-a acceptat sau n-a luat anumite decizii, dar armata nu era conștientă de adevărată situație operațională în întregul ei.

Drept urmare, Töpke a ajuns la concluzia că armata a 6-a fusese deja pierdută, vorbind în limbajul nepoliticos al soldaților: s-a ales un rahat de ea.

Ultimul mesager al „cazanului" a fost primul ofițer de legătură, căpitanul Ber, care a zburat la grupul de armate. El a trebuia să-i pună lui Hitler o întrebare clară și să obțină un răspuns precis:

„Armata așteaptă un răspuns la întrebare: ce se va face în următoarele patruzeci și opt de ore pentru a o salva?"

Pe 15 ianuarie, la cinci zile după ce rușii au lansat lovitura decisivă, și cu o zi înainte de pierderea aerodromului de la Pitomnik, căpitanul Ber a zburat din „cazan". Patruzeci și opt de ore mai târziu, a zburat din nou, dar nu în „fortăreață" ci la Taganrog, într-un avion încărcat complet cu untură și pachete cu mâncare. Îndeplinind ultimul ordin al comandamentului armatei privind discuția cu Hitler despre aprovizionare, el a notat în jurnalul său:

„În ciuda dorinței minunatelor echipaje ale aeronavelor de a face sacrificii și eficacității lor de luptă, nu este nicio persoană energică care să aibă suficiente mijloace și documente care să-i permită emiterea unui ordin."

La recepția de la Cartierul General, căpitanul Ber a vorbit răspicat, neascunzând nimic. El a prezentat situația din armată, oferind o evaluare sobră și clară. Aceasta a fost singura dată când Hitler, în prezența tuturor consilierilor săi, a auzit de la căpitan adevărul despre Stalingrad. Acolo erau: șeful statului major al OKW: general-feldmareșalul Keitel, șeful statului major al conducerii operaționale a OKW: general-colonelul Jodl, primul aghiotant al lui Hitler: generalul-maior Schmund, Reichsführer SS Himmler, Reichsleiter Martin Bormann. (Reichsführer SS Himmler; citit aprox.: raisfiură eses Himlă — conducătorul imperial SS Himmler — a avut mai multe funcții: conducătorul suprem al tuturor structurilor SS;

comandantul lagărelor de concentrare și exterminare; șeful polițiilor civile din Reich și al Gestapo; ministrul imperial de interne; comandantul „Armatei de rezervă” de pe Rinul superior; comandantul Grupului de armate „Vistula” din Polonia ♦ Reichsleiter Martin Bormann; citit aprox.: raislaită Maatin Borman — a fost un oficial al partidului nazist german și șeful cancelariei partidului; a dobândit o putere imensă folosindu-și poziția de secretar privat al lui Adolf Hitler, controlând fluxul de informații și accesul la Hitler. Reichsleiter — lider imperial; a doua poziție în ierarhia partidului nazist, imediat după Führer; pe poziția a treia erau Gauleiter-ii)

Hitler a vorbit despre orice: despre situația de pe front și despre planurile sale de viitor, despre situația din sud și nord, despre greșelile făcute și despre posibilitățile de a le corecta, dar nu s-a spus niciun cuvânt despre ajutorul și explicațiile solicitate de căpitanul Ber.

Ultimatumul comandamentului sovietic adresat armatei a 6-a

La 7 ianuarie, Stavka a anunțat armatei a 6-a printr-o radiogramă intenția de a trimite trei parlamentari în zona încercuită. Armata a fost de acord să-i accepte. Apariției parlamentarilor era programată pentru 8 ianuarie, la ora 10:00.

Comandantul trupelor sovietice ale frontului „Don", general-locotenentul Rokossovski a cerut parlamentarilor să transmită următorul ultimatum armatei a 6-a:

„Comandantului armatei a 6-a, general-colonelului Paulus sau adjunctului său, precum și întregului corp al ofițerilor și soldaților trupelor germane înconjurate la Stalingrad.

Armata a 6-a, unitățile armatei a 4-a Panzer și unitățile atașate lor pentru întărire sunt încercuite complet începând cu 23 noiembrie 1942. Unitățile Armatei Roșii au format un inel puternic în jurul acestui grup german. Toate speranțele de salvare prin înaintarea trupelor germane din sud și sud-vest nu s-au concretizat. Trupele plecate în ajutorul vostru au fost înfrânte de Armata Roșie, iar rămășițele acestor unități se retrag spre Rostov.

Aviația germană de transport, care v-a furnizat muniție, combustibil și rații de hrană, a fost forțată, datorită avansării rapide și de succes a Armatei Roșii, să schimbe frecvent aerodromurile, ca urmare a faptului că distanța față de trupele germane încercuite a crescut semnificativ. În plus, aviația germană de transport pierde un număr mare de aeronave și echipaje ca urmare a atacurilor avioanelor de vânătoare sovietice. Ajutorul pentru trupele încercuite devine nerealist.

Situația unităților înconjurate este dificilă. Oamenii suferă de foame, de boală și frig. Însă iarna rusească n-a ajuns încă, înghețurile severe, vânturile reci și viscolul de zăpadă urmează să vină. Soldații voștri n-au haine de iarnă și se află în condiții sanitare dificile.

Dvs., în calitate de comandant, și toți ofițerii trupelor încercuite, știți bine că nu aveți nicio posibilitate reală de a rupe încercuirea. Situația voastră este lipsită de speranță, iar rezistența suplimentară este inutilă.

În situația fără speranță care s-a dezvoltat pentru dumneavoastră, vă oferim să evitați vărsarea de sânge inutilă și să acceptați următoarele condiții de predare:

Toate trupele germane înconjurate conduse de dvs. Și statul major al dvs. Încetează rezistența.

Transferați la dispoziția noastră personalul militar al Wehrmacht-ului, armele, toate echipamentele militare și bunurile armatei aflate într-o stare intactă.

Garantăm viața și securitatea tuturor ofițerilor și soldaților care au oprit rezistența, iar la sfârșitul războiului, se întorc în Germania sau orice altă țară, la cererea prizonierilor de război.

Tot personalul militar din Wehrmacht care se predă își păstrează uniformele militare, însemnele și medaliile, proprietatea personală și obiectele de valoare, iar ofițerii superiori și săbiile.

Toți ofițerii și soldații care se predau vor primi imediat rații din hrana normală a armatei sovietice.

Toți răniții, bolnavii și care au degerături vor primi asistență medicală.

Așteptăm răspunsul dvs. În data de 9 ianuarie 1943, la ora 10:00 ora Moscovei. Răspunsul va trebui să fie transmis de reprezentantul pe care îl alegeți personal și care va trebui să conducă o mașină cu steag alb pe drumul către Konnâi, stația Kotluban. Reprezentantul dvs. Va fi întâmpinat de ofițeri sovietici în zona «B», la 0,5 kilometri sud-est de detașamentul 564, la 9 ianuarie 1943, la 10:00.

Dacă nu acceptați oferta noastră și nu vă predați, vă atragem atenția asupra faptului că trupele Armatei Roșii și aviația noastră vor fi obligate să înainteze și să distrugă unitățile germane încercuite.

Responsabilitatea pentru distrugerea lor vă revine în totalitate.

Reprezentantul Stavka: general-colonel de artilerie Voronov

Comandantul frontului „Don”: general-locotenent Rokossovski”.

Armata a trimis ultimatumul primit Cartierului General al Führer-ului cu o radiogramă în 8 ianuarie și a cerut din nou libertatea de acțiune. Permisiunea nu a fost acordată. Hitler n-a vrut să capituleze, prin urmare, el a fost și împotriva oricărei predări parțiale, justificând refuzul de a se preda astfel:

„În fiecare zi, armata a 6-a apărându-se în încercuire este de ajutor întregului front, întrucât rușii își retrag diviziile spre Stalingrad.”

Astfel, la 9 ianuarie 1943, armata a 6-a a respins ultimatumul comandamentului sovietic. Documentul corespunzător a fost semnat de general-colonelul Paulus. În plus, de la comandamentul armatei către unități, s-a trimis prin radio un ordin cu următorul conținut:

„În atenția personalul comandant al trupelor: în viitor, trimiteți parlamentarii înapoi, deschizând foc de avertizare.”

Nu a fost posibil să aflăm cine a trimis o astfel de radiogramă, în orice caz, general-colonelul Paulus a declarat întotdeauna că nu știe nimic despre ordinul privind deschiderea focului.

La o oră după ce a respinsă oferta de predare, generalul Schmidt l-a primit pe șeful genisticii armatei, colonelul Zelle, care a fost instruit să facă o recunoaștere a zonei de pe țărmul estic al râului Rossoșka, de la Novoalleevka la Novorogacik. Generalul Schmidt a presupus că rușii vor începe ofensiva la aproximativ 20 ianuarie dinspre sud-vest, în direcția Marinovka.

După-amiaza, comandantul armatei s-a adresat trupelor cu următorul apel:

„Inamicul încearcă să submineze moralul și credința armatei prin intermediul propagandei, nu ar trebui să credeți asigurările inamicului, deoarece armata de deblocare este deja pe drum și este necesar să mențineți pozițiile încă șase săptămâni, sau poate și mai mult.”

Acesta este singurul lucru care putea fi prezentat trupelor ca o contramăsură la promisiunile rușilor făcute în ultimatumul lor. N-a fost posibilă o adresare cu voce tare în „cazan”, deoarece nu existau suficiente difuzoare puternice disponibile.

Ofensiva…

Toată forța de atac a ofensivei sovietice a căzut pe un sector al frontului de optzeci de kilometri lățime în nord-vest, vest și sud-vest. Ultimatul a expirat pe 10 ianuarie la ora 10:00, ofensiva a început la 10 și 2 minute. Cinci mii de tunuri și mortiere, lansatoare multiple de rachete (Katiușa) și lansatoare de grenade au dezlănțuit un uragan timp de două ore. Timp de două ore, bateriile sovietice, având un avantaj de douăzeci la unu în putere de foc, au tras în pozițiile germane, o oră mai târziu au dus focul cu patru sute de metri înainte, apoi din nou înapoi. Tot terenul a fost arat de explozii, pozițiile au fost umplute cu pământ, utilizarea armelor pentru un atac de răspuns era imposibilă. Multe tunuri germane n-au tras nici măcar o singură lovitură.

La început, momentul a fost ratat de regimentele în sine, deoarece posturile de comandă erau situate chiar în prima linie. Mesajele despre situație trebuiau transmise diviziilor, dar din moment ce rețeaua de cablu a fost deteriorată ca urmare a focului, comunicarea nu a putut fi făcută decât prin radio sau mesageri. Diviziile în sine nu au fost luate prin surprindere, deoarece acolo, în fiecare zi, se aștepta să înceapă ofensiva, forța și rapiditatea trupelor rusești au fost neașteptate pentru ei.

Dar în divizii nu știa decât ce se întâmpla în zona lor de subordonare, la corpuri toată complexitatea situației era evidentă de la bun început. O singură privire pe harta armatei era suficientă pentru a înțelege imediat: Armata Roșie a pregătit cu atenție lovitura sa decisivă. Situația care se putea dezvolta în zona loviturii principale rusești a fost prezisă corect, doar asupra datei șeful statului major s-a înșelat: a greșit cu zece zile.

La ora 14:00, un emițător pe unde scurte, cu o putere de 1.000 de wați, a transmis o radiogramă către Grupul de armate „Don”:

„După pregătirea de artilerie, la ora 12:00 rușii au trecut în ofensivă în nordul, vestul și sudul inelului de încercuire.”

În dimineața zilei ofensivei sovietice, colonelul Zelle s-a întâlnit cu comandantul armatei a 6-a în fața intrării în sediu. Figura înaltă și dreaptă a generalului era puțin aplecă înainte, părea foarte obosit.

Văzându-l pe colonelul Zelle, Paulus se opri.

„Ce spuneți despre toate astea?”

„Nimic domnule general-colonel, în afară de ce părere au ofițerii superiori ai statului major.” „Anume?”

„Domnul general-colonel nu ar fi trebuit să se supună ordinului de sus; marele ceas a fost ratat. Deja în noiembrie, general-colonelul trebuia să trimită o radiogramă la Cartierul General al Führer-ului: «Armata a 6-a începe o străpungere a încercuirii, timp în care capul meu aparține armatei. După luptă, Mein Führer, vă aparține.» “

Paulus se uită la Zelle.

„Știu că istoria militară m-a condamnat acum.”

La scurt timp după această discuție, colonelul Zelle s-a dus spre pozițiile de rezervă din vest pentru o recunoaștere acolo, dar nu și-a putut îndeplini sarcina din moment ce tancurile rusești erau deja în fața liniei considerată „ultima linie de apărare”.

Douăsprezece divizii germane au ținut apărarea, 540 de companii au fost sub focul armelor lui Stalin. Acestea nu erau doar companii de infanterie, ci și alte diverse unități, trupe de genistică și inginerie, subunități ale Luftwaffe și mici unități independente care nu aparțineau niciunei mari unități militare. Aici erau incluse formațiuni de luptă temporare și grupuri de luptă independente, 31 de baterii de artilerie antiaeriană, 43 de baterii de artilerie ușoară, 21 de baterii de artilerie grea, 52 de companii de anti-tanc cu tunuri de 35 mm și 75 mm. Și 16 tancuri „moarte”, care nu aveau carburant pentru a merge mai departe.

Mortierele, lansatoarele de grenade, artileria grea și batalioanele antiaeriene s-au concentrat în nordul Stalingradului, creând astfel coloana vertebrală a apărării masive de artileriei.

N-a existat o a doua linie de apărare, rezervele au lipsit și ele. Erau paisprezece tancuri la dispoziție. Tunurile de artilerie de câmp și antiaeriană, precum și armele antitanc aveau muniție în cantități limitate, multe baterii mai aveau doar două tunuri, iar carburantul pentru tancuri era suficient doar pentru o zi. A fost suficientă muniție pentru infanterie, pentru aruncătoare însă într-o măsură mult mai mică, cartușele pentru mitraliere erau suficiente doar pentru două zile, nu exista decât foarte puțină mâncare sau deloc.

Situația din ziua ofensivei rusești era aceeași pe toate fronturile, atât pe linia frontului, cât și în afara liniei de apărare. Dacă în interiorul „cazanului” existau forțe de apărare incapabile să opună o rezistență serioasă, atunci afară era o furtună de foc, veneau hoarde de tancuri în culoarea albă a camuflajului, rușii au făcut o străpungere și au rupt frontul, ceea ce a dus la îngustarea forțată a „cazanului”.

Lovitura principală s-a abătut asupra corpurilor 8 și 11 de armată, ofensiva a fost efectuată simultan de toate forțele rusești și era clar că direcția principală a ofensivei ruse a fost Karpovka. În nord, lovitura a preluat-o divizia 113 infanterie, care a reușit să-și deplaseze înapoi relativ ușor flancul drept, în timp ce flancul stâng alăturat diviziei 60 infanterie motorizată a respins toate atacurile rusești în prima zi a ofensivei. Străpungerea rusească a avut loc între diviziile 76 și 113 de infanterie, iar următoarea lovitură a împărțit în mai multe părți divizia 44 de infanterie și a forțat divizia 384 să intre în luptă; divizia 76 de infanterie s-a retras la est.

În acea zi Dmitrievka a fost pierdută, iar o lovitură cu tancuri a fost îndreptată către Pitomnik.

Seara, a fost trimis Grupului de armate „Don" un mesaj:

„Armata raportează străpungeri puternice ale rușilor din nord, vest, sud, direcția ofensivei este Karpovka și Pitomnik. Diviziile 44 și 76 de infanterie sunt supuse unor lovituri puternice, în divizia 29 de infanterie motorizată doar anumite unități sunt apte pentru luptă. Nu există nicio perspectivă de a reduce breșa. Dmitrievka, Țâbenko și Rakotino s-au predat".

Da, după o luptă acerbă pentru fabrica de conserve, divizia 279 infanterie a fost nevoită să părăsească Rakotino și Țâbenko, iar Kravțov a fost pierdut împreună cu Țâbenko.

Atacul blindatelor rusești din nord a avut un scop clar: Karpovka, divizia 197 de infanterie s-a retras pe poziții pregătite pe ambele părți ale localității Voronov, ceea ce a fost începutul sfârșitului: în timpul retragerii de noapte, tot armamentul regimentelor de artilerie, cu excepția a două tunuri, cea mai mare parte a armelor grele au fost pierdute din lipsă de cai și carburant. La noua linie de apărare, trecând de-a lungul câmpului înzăpezit, a ajuns doar un singur luptător: comandantul unui regiment de artilerie, cu un rucsac în spatele și o carabină. Deja nu mai avea pe nimeni să comande. Dacă diviziile sau, mai degrabă, rămășițele lor, au menținut în continuare aceste poziții timp de câteva zile, atunci acest lucru nu ar putea fi numit un succes; cel mai probabil rușii, desfășurând o ofensivă conform unei anumite scheme, au încercat pur și simplu să-și cruțe propriile forțe evitând sectoarele fără o semnificație tactică pentru ei. Orice regiment de infanterie german putea, după 20 ianuarie, luând în considerare această tactică rusă, să ajungă la Volga în douăzeci și patru de ore.

Pe poziții sale divizia 297 infanterie a încetat să mai existe și toate formațiunile temporare, batalioanele din „cazan" și forțele de întărire din

sectorul estic al frontului, care nu fuseseră încă atacate, și-au dat seama că toate unitățile supuse loviturii au fost fragmentate și împrăștiate.

Divizia 3 de infanterie motorizată urma să apere periferia orașului Marinovka în sud-vest, unde existau adăposturi bine echipate și calde. Divizia a primit ordin să-și părăsească pozițiile și tocmai în toiul pregătirilor pentru retragere a început ofensiva rusească din 10 ianuarie. Tancurile rusești au reușit să-i străbată flancurile de sud și nord iar unitățile mobile ale diviziei și-au început retragerea la nord de Karpovka și la sud de Pitomnik, precum și la sud de Gumrak, până la marginea nordică a râului Țarița și la marginea vestică a Stalingradului pe ambele părți ale închisorii.

Divizia 29 infanterie motorizată n-a putut, de asemenea, să împiedice avansul rusesc în sectorul său. Divizia a reușit să avarieze o sută treizeci și șapte de tancuri rusești, dar după aceea forțele diviziei s-au epuizat și nu a mai putut oferi nicio rezistență, așa că s-a retras către Karpovka și Dubininski.

Situația diviziei 376 infanterie era în general lipsită de speranță. În noiembrie, doar unele părți ale diviziei au fost salvate traversând Donul, iar acum tancurile rusești, ocolind Karpovka pe ambele părți, au aruncat cu ușurință divizia spre nord și est.

Diviziei 76 infanterie, lovitura principală i-a fost dată pe flancul stâng. Divizia a reușit să respingă atacurile din prima zi, dar apoi nu a mai putut să-și mențină pozițiile anterioare. Divizia s-a retras la est de Rossoșka, dar chiar și acolo nu a putut împiedica trupele sovietice să avanseze în spatele lor. Divizia nu mai avea deja nici cai, nici mașini, cu toate acestea, a fost posibil să respingă atacurile infanteriei inamice, dar mitralierele erau neputincioase împotriva tancurilor.

Începând cu 20 ianuarie, retragerea a avut loc în două etape până la terasamentul feroviar la vest de Stalingrad, apoi prin Stalingrad până la Valul Tătar. De aici, până la ultima luptă, mai rămăsese un singur pas, dar chiar și acest pas până în ultima clipă a costat mult sânge.

În noaptea de 11 ianuarie, armata a primit o radiogramă de la OKH:

„Pozițiile pe linia Țâbenko — Karpovka — Rossoșka trebuie menținute în orice caz. Folosiți toată puterea și împiedicați rușii să ocupe Pitomnik. În orice condiții, Țâbenko ar trebui să fie luat din nou. Armata va raporta despre măsurile luate, precum și modul în care Țâbenko ar putea fi abandonat fără permisiunea OKH.”

La primirea acestei radiograme, atât comandantul, cât și șeful său de stat major au clătinat din cap cu îngrijorare.

Ceasornicul ce măsura viața armatei a 6-a a funcționat mai repede și mai neuniform. Uneori, ceasul părea să încetinească, dar apoi apareau impulsuri noi, readucând mecanismul la ritmul său anterior. Sângele părea a fi un lubrefiant rău.

La 10 ianuarie pe câmpul uriaș mort veghea o Lună mare strălucitoare, care emitea o lumină de un auriu intens.

Operaţiunile „Floarea soarelui” şi „Leu”

În nord, puterea atacurilor trupelor sovietice creștea cu fiecare zi, în vest și sud-vest atacau tancurile rusești. Situația impunea anumite acțiuni. Șeful statului major al armatei a propus elaborarea de planuri pentru două operațiuni, la care comandantul și-a dat consimțământul și, spunând „amin”, a binecuvântat. Departamentul de operații a început să dezvolte detaliile ambelor operațiuni și le-a atribuit numele de „Floarea-soarelui” și „Leu”.

Ce prevedeau ele?

„Floarea-soarelui” a fost numele de cod al operațiunii, care a avut în vedere crearea unui nou front; acesta trebuia să înceapă la cincisprezece kilometri vest de cota 137, să meargă spre sud prin Gonciar la patru kilometri est de aerodromul Pitomnik, să se sprijine pe calea ferată de lângă Basarghino, apoi să meargă pe linia vechiului front, marginea localității Voronov și apoi spre Volga pentru a face legătura cu linia de est a apărării.

Seara, planul de operare a fost transmis corpului însărcinat cu realizarea lui însoțit de indicația:

„La primirea numelui de cod dat, ocupați imediat linia frontului indicată.”

Corpul a respins în unanimitate acest plan, prezentând comandamentul armatei argumentele sale:

Fără Pitomnik, soarta armatei este pecetluită.

Diviziile, ținând cont de lungimea întregii linii a noului front, nu vor putea lua pozițiile indicate la timp (tancurile principalelor unități rusești erau deja în apropiere de Dubininski și Karpovka — nota autorului).

Relieful terenului pe care va trece linia frontală nu permite o apărare eficientă. Construcția de buncăre și fortificații este imposibilă din cauza lipsei de timp și a lipsei de materiale.

Diviziile prevăzute să ocupe acestei linii de apărare:

trebuie să ajungă pe poziții inaccesibile;

nu mai au forțele necesare.

Dar chiar dacă corpul ar fi fost de acord cu acest plan, ar fi totuși imposibil să-l pună în practică. E adevărat, OKH a aprobat planul, dar în același timp a dat ordinul ca în orice caz și cu orice preț să se mențină sectorul de-a lungul liniei Rogacev — Țâbenko.

A existat un alt plan „V” posibil, care prevedea o linie de apărare diferită. Conform acestui plan, frontul se deplasa prin cota 137 de pe linia Baburkin — Nijne-Alekseevski și ajungea de-a lungul văii Karpovka la Țâbenko. Acest plan a fost elaborat în conformitate cu aprecierea OKH a situației care s-a dezvoltat imediat după începerea ofensivei rusești, dar, dezvoltat într-un birou aflat departe de evenimentele reale, era acum imposibil de realizat. Când armata a 6-a a primit radiograma cu acest plan, Rogacev, cota 137 și Karpovka erau deja în mâinile rușilor.

Numele de cod „Leu” însemna efectuarea unei operațiuni independente pe propriul risc. În acest caz ordinul spunea:

„La primirea numelui de cod „Leu”, armata face o străpungere independentă, pentru care este responsabil comandamentul armatei. În acest scop, grupuri de luptă de câte două sute de oameni ies fiecare fără pregătire de foc și atacă pozițiile inamice cu scopul de a le despărți și de a se conecta cu fronturile germane din sud și vest. Tancurile și vehiculele de luptă situate pe locul străpungerii se subordonează acestor grupuri de luptă.”

Comandamentul armatei spera să folosească patru sute de grupuri de luptă cu un efectiv total de optzeci de mii de oameni. Planul, în conformitate cu ordinul, prevedea, de asemenea, o străpungere către est, cu trecerea peste Volga și mai departe un viraj spre sud pentru joncțiunea cu armata 1 de tancuri și cu armata a 17-a (ce formau Grupul de armate „A”).

Fără antrenament de foc — atacați — străpungeți!

În noiembrie, un astfel de plan avea încă o șansă de succes; chiar și la jumătatea lunii decembrie, când general-colonelul Hoth stătea cu tancurile sale la sud de Stalingradului iar trei divizii de tancuri erau în alertă în „cazan”; atunci încă s-ar fi putut face o străpungere, deși cu pierderi grele. La 1 ianuarie era deja prea târziu: trupele, epuizate și bătute, ca niște zdrențe de podea, nu mai puteau trece prin încercuire.

În rapoartele lor, comandanții corpurilor au raportat imposibilitatea absolută a efectuării operațiunii „Leu”.

Drumul morţii spre Pitomnik

Mai multe drumuri duceau la Pitomnik: de la Karpovka, Gonciar, Voronov și Gorodișce, precum și de la Stalingrad. Drumul către Pitomnik de la șoseaua de centură avea patru metri lățime și opt kilometri lungime, dar asta era înainte de a veni războiul aici. Vara, lungimea sa a rămas aceeași, dar lățimea, datorită coloanelor de oameni și mașini care se deplasau de-a lungul lui, a crescut la o sută de metri.

Pe acest drum, oamenii au încercat să ajungă de la Stalingrad, deja mort, pe aerodromul cu avioane grele „Junkers”; zborul lor făcea posibilă salvarea vieții lor, însă primii opt kilometri către viață trebuiau parcurși pe acest drum.

Toată lumea a încercat să străbată această distanță: soldați și generali, răniți, schilozi și sănătoși, cu ordin și fără, în haine de blană sau vestoane arse, în veste îmblănite sau pături îmbibate de sânge înfășurate în jurul corpului și a capului, în mașini sau în genunchi.

La început erau câteva sute de oameni capabili să-și miște picioarele; au ajuns pe aerodrom, lăsându-i în zăpadă pe cei care nu mai puteau merge: a doua zi trupurile lor amorțite erau la fel de tari ca scândurile. În acel moment, unele mașini încă mai opreau pentru a lua pe cineva cel puțin pe capotă. După ceva timp, numărul persoanelor care doreau să ajungă la Pitomnik a crescut semnificativ. Toată lumea încerca să calce pe urmele celui din față, astfel încât să fie mai ușor de mers. Tot mai des era dificil de străbătut această distanță, dar mulți au reușit totuși s-o facă. „Scândurile umane” amorțite erau duse în mașini sanitare sau de altă natură, în timp ce cei care veneau din spate încercau să meargă pe urmele roților. Pas cu pas, fluxul de oameni se deplasa noapte și zi.

Cinci zile mai târziu, zeci de oameni zăceau pe șosea, întinzând mâinile la mașinile care treceau, strigând, cerând ajutor, plângând în hohote.

Între timp, au început ninsorile și fulgii de zăpadă au acoperit mantalele gri. Mașinile care se deplasau prin furtuna de zăpadă s-au rătăcit adesea, pe alocuri se puteau vedea mașini răsturnate sau motociclete fără lanț, fără motor sau fără o roată. Restul și-au continuat călătoria, depășind obstacole din zăpadă sub formă de mașini abandonate și cadavre înghețate, uneori neputând ocoli cadavrele.

Înainte de a muri, oamenii s-au târât folosind scânduri și saci, luptându-se să depășească fiecare metru, câțiva camarazi s-au târât de-a lungul drumului

pe foi de cort sau în lăzi de muniție goale.

Zăpada a căzut din nou, iar noaptea, mașinile, bâțâindu-se pe drumul denivelat, călcau pe obstacole care trosneau. Oasele înghețate crăpau ca sticla.

Întreaga coloană de soldați nefericiți crește în fiecare zi, iar drumul părea să se lățească. Multe mașini s-au blocat în zăpadă din diverse motive.

Oamenii au lăsat urme de sânge în zăpadă care s-au transformat în pete maronii dezgustătoare. În jurul echipamentelor abandonate, soldații aruncau arme, pături și mantale îmbibate de sânge și apă îngheațată. Un bombardier, un avion de transport și două de vânătoare s-au prăbușit cu motoarele avariate chiar pe șosea sau în apropiere, într-un șanț. Erau împrăștiate numeroase resturi, de care oamenii s-au împiedicat sau au încercat să le ocolească: drumul s-a lărgit din nou. Și trebuia să se miște din ce în ce mai repede: moartea călca pe urmele lor; flămânzi, cu sângele înghețat de ger, mulți au sfârșit în chinuri groaznice.

Trupuri moarte erau în g rupuri dense, de parcă toate încercau să se încălzească reciproc, și toate aceste îngrămădiri îngrozitoare ale morților erau ocolite pe cei care mai erau încă în viață. Câteva mii au reușit să ajungă la „insulele mântuirii”. Paisprezece mii au rămas întinși pe acest drum al morții spre Pitomnik, înghețați în vântul rece, sângerând, călcați în picioare și striviți. S-au rugat, dar nimeni nu i-a auzit, au blestemat pe toată lumea, dar nimeni nu le-a acordat atenție.

Zile grele

Frigul și viscolul erau schimbătoare, doar vântul sufla constant, zi și noapte.

În toată această groaznică cacofonie a bătăliei, se auzea tânguirea înăbușită și continuă a lansatoarelor de rachete Katiușa, apoi au venit tancurile, iar în spatele lor avansa infanteria sovietică suprimând centrele de rezistență rămase.

Armata se retrăgea, dacă putea fi numită retragere, dar fiecare pas al retragerii costă inamicul cu viața unui soldat: până la urmă, numărul soldaților sovietici morți era destul de semnificativ.

Cu toate acestea, trebuie să acordăm credit adevărului.

La 11 ianuarie, divizia a 113-a nu mai putea menține apărarea și și-a părăsit pozițiile alăturându-se diviziei 60 infanterie motorizate în retragere. Inițial, ca urmare a atacului frontal rusesc, această divizie nu a fost aruncată înapoi și a rămas pe propriul loc, dar tancurile rusești situate în spatele diviziei 113 i-au provocat multe probleme și au forțat-o să se retragă. După ce rămășițele diviziei 44 infanterie s-au retras în Karpovka, la Rogacik nu s-a mai putut continua rezistența, iar Rossoș nu a mai putut fi păstrat. Rogacik a căzut pe 13 ianuarie, a doua zi Karpovka a fost abandonată.

Divizia 76 infanterie s-a întărit din nou în zona Novoalekseevski, dar fără arme antitanc ocuparea pozițiilor aici era inutilă: era imposibil de oprit tancurile rusești cu mitraliere și lansatoare de grenade ușoare. Baburkin a căzut, drumul către Pitomnik era liber.

Corpul 11 s-a mutat noaptea la Gorodișce, Corpul 8 la Gumrak, iar Corpul 51 de armată s-a mutat la Stalingrad. Corpul 14 de tancuri și-a stabilit postul de comandă la sud de Țarița, în timp ce Corpul 4 de armată s-a instalat într-o râpă mare de lângă coastă.

Ceea ce diviziile trebuiau să suporte în acele zile au fost îndurate în primul rând de soldați.

Divizia 44 infanterie, care a parcurs patruzeci de kilometri, a fost cel mai greu lovită. Lucrurile nu au stat mai bine cu divizia 384, divizia 376 a fost împinsă înapoi la Elșanka. În Dubininski, unitățile de tancuri avansate care veneau dinspre nord au făcut joncțiunea cu cele care înaintau din vest. Pe 15 ianuarie, artileria rusească a deschis foc puternic asupra Pitomnik-ului. Statul major al aprovizionării plecase deja în timpul serii, iar restul comandamentului ar fi trebuit să părăsească aerodromul noaptea. Patru

aeronave au reușit să aterizeze noaptea, dar două dintre ele s-au aprins ca niște torțe pe câmpul înghețat. Panica la Pitomnik a început deja pe 12 ianuarie, unitățile de aprovizionare au părăsit aerodromul în grabă. Cauza panicii a fost un singur tanc rusesc care a pătruns în aerodrom și a circulat prin apropiere. Șeful statului major al armatei s-a înfuriat, a sunat la telefon de câteva zeci de ori, iar a doua zi dimineața, unitățile germane s-au întors pe aerodrom. Însă situația se îndrepta inexorabil spre deznodământ: cele două baterii antiaeriene rămase de la școala de artilerie „Bonn” și-au abandonat tunurile în avans iar bateria a treia, care a fost transferată în mod neașteptat la Basarghino în urmă cu două zile, nu s-a mai întors de acolo. Inima cetății, după cum spunea generalul Schmidt, nu mai bătea, cum putea să mai existe trupul ei acum?

Avioanele nu mai puteau scoate răniții din Pitomnik, nici măcar nu puteau ateriza pentru a livra muniție și pâine diviziilor, iar colonelul Rosenfeld nu se mai plimba în jurul aerodromului pe calul său.

Împreună cu Pitomnik, după lupte aprige, a căzut și Gonciar. Pe 16 ianuarie, frontul trecea de la piața Stalingrad prin Orlovka la drumul spre Gorodișce, apoi prin Konino de-a lungul liniei de cale ferată spre sud, formând un cap de pod în jurul gării Gumrak și apoi către Alekseevka și Voronov.

În cel mai larg punct, distanța dintre marginile „cazanului” era de șaisprezece kilometri, iar lungimea sa era de douăzeci și cinci de kilometri.

Pentru prima dată, OKW informa:

„… în raionul Stalingrad, trupele noastre, care își mențin acolo cu curaj apărarea de câteva săptămâni, au respins ieri atacurile puternice ale unităților de infanterie și tancuri ale inamicului care avansează din toate părțile, în timp ce bolșevicii suferă pierderi grele.”

Comandamentul armatei s-a mutat în fostul punct de comandă al diviziei 71 infanterie, în timp ce sediul diviziei a fost mutat în clădirea GPU (Государственное политическое управление; citit aprox.: Gasudarstvenăe paliticescăe upravlenie — GPU: Direcția Politică de Stat, a fost poliția secretă a Uniunii Sovietice din 1923 până în 1934). Acest lucru s-a întâmplat în ziua în care un maior Luftwaffe a zburat din Rostov.

Sarcina comandantului grupei a 3-a din escadrila 27 bombardiere nu era ușoară, nu pentru că stătea în fața ofițerilor cu rang mult mai înalt, ci pentru că acești oameni își menținеau ferm opiniile lor.

De ce a fost necesară sosirea acestui maior?

Pe 16 ianuarie, Pitomnik a trecut în mâna rușilor, ceea ce a împiedicat în mod inevitabil aterizarea în continuare a aeronavelor germane care făceau aprovizionarea. Aerodromul din Gumrak era acum ultimul loc capabil să primească marfă din aer.

Aerodromul de la Gumrak era prea mic, iar pista de aterizare, după cum au raportat piloții primei aeronave venite la aterizare, nu avea semnalizatoare. Unsprezece aeronave au fost nevoite să-și arunce încărcătura, din moment ce aterizarea, așa cum spuneau piloții, era imposibilă; însă în „cazan" exista o altă opinie, exprimată de general-colonelul Paulus în radiograma sa către Hitler:

„Mein Führer, ordinele dvs. Cu privire la aprovizionarea aeriană a armatei nu sunt îndeplinite. Începând cu 15 ianuarie, aerodromul din Gumrak a putut primi avioane, locul este potrivit pentru aterizare și există un sistem de întreținere a aerodromului. Cerem măsuri decisive în viitorul apropiat, situația este foarte periculoasă."

Două ore mai târziu, armata a trimis o a doua radiogramă Grupului de armate „Don":

„Motivele Luftwaffe sunt percepute ca o scuză pentru a nu zbura în «cazan». Pe amplasament sunt posibilități de aterizare ale avioanelor Luftwaffe. Pista de aterizare este extinsă semnificativ, sistemul de susținere a aerodromului are toate echipamentele necesare, așa cum a fost și la Pitomnik. Comandantul armatei s-a adresat direct Führer-ului pentru intervenție imediată, întrucât reținerile și întârzierile constante ale Luftwaffe au costat deja viața multor persoane."

Și din nou, după două ore, o altă radiogramă a fost trimisă la comandamentul Luftwaffe de către grupul de armate:

„Încă nu există avioane. Armata cere să ordonați echipajelor să aterizeze la Gumrak."

Pe 18 ianuarie, au aterizat patru avioane, alte treisprezece și-au aruncat încărcătura: toate acestea însemnau o picătură în ocean și apăreau din ce în ce mai multe probleme cu fiecare oră.

Ninsoarea nu s-a oprit, vântul a format mari troiene de zăpadă pe pistă, motoarele nu porneau; starea vremii a răsturnat toate calculele și speranțele. În Gumrak în sine, pista de aterizare a fost nivelată și s-au instalat semnalizatoare, în plus, căutătorii de direcție (indicatoare ale rulării și direcției avionului). Dar de fapt, nu era atât de simplu pe cât s-ar putea părea după citirea rândurilor anterioare.

Pe pista de aterizare se aflau avioane avariate și doborâte, atât ale noastre și cât și ale inamicului și pe toată pista, care în sine era destul de îngustă, erau împrăștiate fragmentele lor și rămășițele încărcăturii de aprovizionare. Ce înseamnă o sută de metri pentru aterizarea aeronavelor, când deja o jumătate bună din această sută de metri era improprie pentru aterizare din cauza numeroaselor resturi voluminoase, iar asta la o viteză de aterizare de câteva sute de kilometri pe oră și cu o vizibilitate slabă?

Aeronavele care au reușit să evite atacurile avioanelor de vânătoare și salvele artileriei antiaeriene rusești, puteau fi noaptea victimile avionului de atac sovietic de tip U-2 (Autorul se referă la avionul sovietic Po-2, un biplan multirol conceput și fabricat sub conducerea lui N. N. Polikarpov începând cu anul 1927). Unele dintre ele dădeau ocolul aerodromului în mod constant și aruncau bombe cu fragmentație pe aproape fiecare aeronavă germană în timpul aterizării sale: de la o înălțime de cinci sute de metri avioanele sunt o țintă excelentă, ușor de lovit.

Aceasta a fost situația atât în „cazan”, cât și împrejurul lui.

În acest context, Reichsmarschall Göring a ordonat ofițerului Luftwaffe să zboare în „cazan” cu sarcina de a prezenta comandantului armatei situația, echilibrul de forțe și de a răspunde întrebărilor sale cu privire la posibilitatea de a ieși din această situație.

Maiorul escadrilei 27 bombardiere a stat în fața comandantului armatei, șefului statului major și a mai multor generali, printre care s-au numărat: Strecker, von Seidlitz și Heitz, toți voiau să audă în primul rând răspunsul la întrebarea: de ce a sosit maiorul, armata nu era demnă să primească informații de la un general?

Desigur, maiorul nu știa asta, dar a raportat ce i-a fost încredințat, fără înfrumusețare și fără tragedie. El a vorbit despre condiții dificile pe aeroport, despre problemele în timpul decolării și aterizării, despre condițiile meteorologice, lipsa avioanelor, pierderea aerodromurilor și linia frontului forțelor terestre, dar general-colonelul Paulus a respins toate argumentele sale, arătându-i o hartă cu situația de la Gumrak:

„Morții nu mai sunt interesați de detaliile războiului.”

După câteva secunde de tăcere, s-au auzit cuvintele generalului Schmidt:

„Armata poate înțelege doar ceea ce privește cantitatea de marfă în tone, doar aceste cuvinte sunt importante pentru armată, care sunt livrările de grenade, combustibil sau pâine, orice altceva, pe care Luftwaffe îl folosește

ca pretext pentru trimiterea în plan secund a acestor lucruri importante pentru noi, nu ne interesează.

Apoi au sunat următoarele cuvinte:

„Echipajele aeronavelor trebuie să primească ordin să aterizeze pe aerodrom. De ce ni s-a promis aprovizionarea prin aer dacă nu poate fi efectuată?”

„Cine este responsabil pentru această promisiune? La urma urmei, trebuie cineva să prezinte Führer-ului documentele relevante?”

„Solicităm livrarea de combustibil, muniție și mâncare, oamenii noștri mor de foame, mulți n-au mâncat nimic de patru zile. Cum să împuște soldații dacă nu le susținem viața?”

Apoi, cuvintele au început să sune mai amenințător:

„Luftwaffe ne-a lăsat la mila soartei, fără să-și țină cuvântul.”

„Infracțiunea comisă în legătură cu armata a 6-a nu mai poate fi justificată.”

Îndeplinind ordinul Reichsmarschall-ului, în buncarului de lângă Gumrak, maiorul a răspuns cu aproximativ următoarele cuvinte:

„Aeronavele pot ateriza decât pe acele aerodromuri unde pista de aterizare are semnalizatoare.

Aeronavele pot ateriza doar pe zone plane.

Echipajele, în comunicările lor, nu mint și nu sunt lașe. Dacă au ocazia să aterizeze, aterizează.

Domnul general Fiebig a spus în noiembrie că aprovizionarea aeriană nu va fi posibilă.

Vă rog să-i prezentați direct feldmareșalului Milch reproșurile care mi-au fost făcute cu privire la neîndeplinirea promisiunilor Luftwaffe.”

Și din nou întrebarea despre cine ar fi de vină a rămas fără răspuns. Se putea pune întreaga povară a vinovăției pe seama lui Hitler? A fost vinovat reichsmarschall Göring când și-a dat cuvântul, sau au fost cei care au depus documente care i-au permis să ia decizia de a aproviziona pe calea aerului armata?

Au fost implicați feldmareșalul Keitel și general-colonelul Jodl în ceea ce a dus la dezastrul trupelor germane dintre Volga și Don? Erau vinovați cu ceva comandantul armatei și șeful statului major pentru că au cerut sprijin aerian în noiembrie sau este vina a acelor formațiuni temporare și a unor formațiuni militare care nu puteau menține Țaținsk și Morozovsk sau, în

cele din urmă, ar trebui să fie învinovățite doar echipajele aeronavelor și personalul de sprijin de la sol?

N-a avertizat despre imposibilitatea aprovizionării pe calea aerului comandantul flotei a 4-a aeriene, general-colonelul baron von Richthofen? Nu a vorbit înaintea lui șeful Statului Major General al forțelor terestre, generalul Zeitzler, despre imposibilitatea acestei aprovizionări și nu l-a susținut șeful serviciului spate al grupului de armată? Generalul von Seidlitz nu a încercat să-l convingă pe comandantul armatei de necesitatea unei rupri a frontului în 22 noiembrie și nu l-a susținut generalii Heitz, Strecker, Hube, Pickert și Jenick? N-a fost un ordin clar pe 12 decembrie din partea grupului armate privind o străpungere?

Desigur, toate acestea au fost, dar, în același timp, a existat un ordin clar din partea Führer-ului de a „păstra Stalingradul”.

Întrebarea despre cine este de vină și cine n-a luat decizia corespunzătoare în legătură cu Stalingradul, va apăre mereu și niciodată nu va exista un răspuns clar și satisfăcător la această întrebare.

Ultima poştă

Dimineața, trupele din sud, în apropiere de Voronov și Țarița, au sortat toate bunurile, au pus deoparte tot ce nu mai era necesar și au împachetat ceea ce era vital. Soldaților li s-a spus că mai au timp să scrie o scrisoare.

Au păstrat arma precum și un semn personal și alte câteva lucruri mărunte pentru aducere aminte. Nimeni nu avea pâine. Soldații au ars scrisorile, fotografiile și bunurile rămase, încălzindu-și astfel degetele care fuseseră amorțite de ger. Peste tot se puteau vedea bucăți de hârtie arsă și fum care se învârteau în aer. Limbi de foc au acoperit bucățile de hârtie, citite și înnegrite de-a lungul timpului, însă, arzând, aceste bucăți de hârtie au continuat să radieze căldura vieții stocată în rândurile scrise pe ele. Gânduri, sentimente, dorințe, rugăciuni și blesteme: acestea se puteau citi în aceste scrisori. Unele dintre ele au fost o sursă de forță pentru unii, dar majoritatea scrisorilor erau pline de anxietate și teama pentru viața celor dragi, gânduri despre viitor. Anxietate și bucurie, speranțe, vicisitudinile soartei, vinovăția și eroarea și multă, multă dragoste erau conținute în paginile albe și gri ale acestor scrisori.

Scrisorile au dispărut, lăsând pete negre pe zăpadă și nu mai exista acea lumină care emana din foile albe și gri acoperite cu o mână tremurândă sau încrezătoare. Franz Dücker, preotul militar al diviziei 94 infanterie, a spus: „Acum sufletele scrisorilor arse au urcat în cer.”

După ce li s-a spus soldaților că pot scrie o scrisoare, toată lumea a început să scrie. Poșta a funcționat și uneori a ajuns la unele unități în luptă, dacă mai existau; cineva a luat scrisoarea și a dus-o până la ultimul aerodrom, cel din Gumrak. Ultima poștă de la Stalingrad a fost expediată către avionul „Junkers”, care s-a îndreptat spre patrie, dar această ultimă poștă nu a ajuns la destinatar: prin ordinul statului major al conducerii operaționale a Wehrmacht-ului, care a ordonat să se studieze conținutul scrisorilor și să afle starea de spirit a trupelor încercuite, șapte saci de poștă care erau în Novocerkassk a fost reținuți și confiscați prin poșta de campanie a forțelor terestre. De acolo, acești șapte saci au zburat prin Lemberg spre Brig și mai departe cu trenul au ajuns la Berlin. După citirea conținutului scrisorilor, acestea au fost sortate în conformitate cu starea de spirit și gândurile autorilor și trimise la departamentul de informații al forțelor terestre „pentru revizuire și evaluare”. Adresele și numele expeditorilor au fost șterse cu prudență.

„Starea de spirit din Stalingrad” a fost supusă procesării statistice și este împărțită în cinci grupuri:

pozitiv în raport cu desfășurarea războiului: 2,1%;

dubii: 4,4%;

neîncrezători, negativ: 57,1%;

opoziție: 3,4%;

fără nicio evaluare: 33,0%.

Douăzeci de zile mai târziu, sute de scrisori după procesarea statistică și familiarizarea cu alte documente despre Stalingrad, care conțineau ordine ale Führer-ului, ordine, radiograme și diverse rapoarte, au nimerit în mâinile autorului acestor rânduri, care a fost însărcinat pe 18 februarie să scrie „carte despre Stalingrad”.

Pe masă stătea mii de crâmpee de viață, scrise cu cuvinte aspre și pasionale, și nimeni nu știa cine era autorul uneia sau alteia dintre scrisori, care ținuse un creion în mână în urmă cu douăzeci de zile la Stalingrad. Mii de scrisori scrise pe hârtie simplă, pe spatele hărților de stat major, pe banda perforată a radiogramelor sau pe diverse rapoarte, pe hârtie de ambalaj și pe interiorul plicurilor, pe pergament sau pânză. De asemenea, era imposibil să afli cui li se adresează toate aceste scrisori și nu exista nicio cale de a le înmâna ulterior destinatarilor.

Scrisorile spuneau multe: despre speranțe și întâlniri viitoare, despre ultima dezamăgire și pesimism, se simțea că mulți autori ai scrisorilor încă sperau și credeau, dar au fost și cei care, conștienți de grozăvia situației lor, erau cu sufletul zdrobit. În scrisorile lor, oamenii și-au spus adio și, în același timp, s-au gândit că în viitorul apropiat totul se va îmbunătăți; unii au scris despre un viitor colorat în roz, luminos, în timp ce alții credeau că viitorul este sub forma unui câmp alb nesfârșit, unde nu exista primăvară sau vară, iar drumul prin acest câmp nu ducea nicăieri. Unii au exclamat: „Nu-ți pierde inima”, alții au spus: „Nu credem că patria noastră are nevoie de sacrificii fără rost.” Erau scrisori simple adresate acelorași oameni obișnuiți dar și scrisori adresate persoanelor inteligente, educate și, s-ar putea spune, chiar oamenilor înțelepți ai poporului nostru.

Așa cum am menționat deja, era imposibil de aflat cine a scris aceste scrisori și cui le erau destinate, dar au dat o imagine clară a ceea ce au trăit oamenii din trupele înconjurate lângă Stalingrad la 20 ianuarie 1943. (Am dubii că scrisorile reflectau fidel starea de spirit. Exista teama expunerii la pedepse în cazul deschiderii scrisorii de către Gestapo)

Mii de ipostaze din timpul bătăliei

Bătălia din est a continuat, dar încă nu atinsese apogeul. În afara „fortăreței”, fronturile s-au prăbușit, s-au format breșe; în „cazanul” propriu-zis, trupele s-au mutat de la vest la est. Mai repede noaptea, mai lent în timpul zilei.

Pe Don și Doneț, comandamentul a încercat să completeze golurile și să prevină apariția dezastrelor.

Atacul asupra „cazanului” a crescut, zidurile sale nu mai puteau rezista.

În fiecare minut apăreau situații noi, suișuri și coborâșuri, ceva undeva începea sau se termina deja.

Războiul i-a atins pe toți: atât oameni, cât și animale, a mutilat suflete, a distrus toate valorile vieții, a spulberat speranțele.

Toate zilele grele sunt acoperite de sânge în cartea istoriei prăbușirii și căderii.

Doar câțiva au urmărit în mod conștient ce se întâmplă în jur, dar este puțin probabil să tragă concluzii din toate acestea, iar dacă au făcut-o, atunci o nenorocire comună a șters din memoria persoanei individuale ceea ce a văzut și a simțit. Timpul este trecător, iar oamenii au uitat mult prea repede.

Într-o zi sunt douăzeci și patru de ore și fiecare oră era plină de sute de situații, diverse evenimente; în fiecare oră se putea vedea indiferență, eroism, lașitate și groaza a ceea ce se întâmplă.

Este dificil să transmiți plenitudinea experiențelor trăite, dar nu s-a adăugat nimic și nu s-a pierdut nimic.

O mașină mică s-a năpustit de-a lungul drumului, caroseria se zgâlțâia și scârțâia sărind în sus la denivelări și părea că mașina urma să se dea peste cap. Odată cu caroseria, erau scuturați și oamenii care stăteau în mașină. Doi erau așezați în față cu pușca între genunchi, capetele și gâturile erau înfășurate în eșarfe, unul avea în mână un bici. După un sfert de oră, mașina a ajuns la o baterie de 105

Prelata era sfâșiată, sub ea erau proiectile așezate în dezordine chiar pe podeaua caroseriei: fier și explozibili și nimeni nu se gândea la nimic…

Bombardiere zburau peste sat. Aeronavele zburau foarte jos: urletul motoarelor, zgomotul bombelor căzute și al exploziilor. Pocnituri, bubuituri, schije, fum, țipete, case și mașini distruse, oameni cu membre rupte. Totul s-a întâmplat în douăsprezece secunde…

Un cal stătea sub acoperișul de paie al izbei unui țăran, tremurând de frig, mânca paie de pe acoperiș, atât cât putea ajunge. Șase soldați veneau aici din stepă. Nu aveau un comandant, oamenii încercau să se salveze fugind. Ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat în mod neașteptat și repede. Fără a spune un cuvânt, în tăcere, fără cuvinte și gesturi. Unul dintre soldați a tras, glontele a lovit calul între ochi. Imediat în mâini au apărut cuțite sau baionete. Nu au întins animalul, exact acolo unde era, au tăiat carnea care sângera în bucăți, corpul calului încă tremura și au înfășurat în tot ce au putut. Nu a durat mai mult de zece minute. Apoi soldații și-au continuat drumul, au încercat să plece repede pentru că nu știau dacă în izbă era stăpânul calului…

Divizionul 46 de vânătoare antitanc mai avea încă opt tunuri. Aceste opt tunuri, au tras în tot ce se apropia de poziție, douăsprezece T-34 ardeau în jur. După patru atacuri de tancuri, doar două tunuri mai puteau trage. Din cele o sută douăzeci și opt de persoane au murit șaizeci și patru. Șase soldați răniți stăteau în jurul unui tun și trăgeau ca pe un teren de antrenament. Totul arăta ca pe o insulă mică formată în centrul bătăliei, în fața lor se afla o coloană de tancuri în direcția Pitomnic. A sunat telefonul, vocea de celălalt capăt al firului a întrebat de ce nu trage divizionul. Ultimul subofițer supraviețuitor a răspuns: „A rămas un singur tun, dar nu mai avem proiectile”. După aceea, telefonul nu a mai sunat, divizionul a fost abandonat…

În Pitomnik, un maior a oferit zece mii de mărci pentru un zbor spre Germania. Acest bărbat era proprietarul unei fabrici de pe Rinul de Jos, iar cel căruia îi oferea banii era un pilot din Viena. Cu toate acestea, afacerea nu s-a încheiat deoarece două sute de figuri cenușii au asaltat avionul, luptând pentru fiecare loc. Când avionul s-a umplut, oamenii au început să se agațe de uși și de coadă. Dintre cele două sute, doar douăzeci și opt puteau zbura, restul, printre care se număra și maiorul cu cele zece mii de mărci, au rămas pe aerodrom…

Mii de soldați se îndreptau de la o linie defensivă la alta, uneori aceste linii erau la distanță de mulți kilometri și alteori erau doar în imaginația ofițerilor statului major al armatei. Dar soldații au luptat împotriva atacurilor cu tancuri, au stat la tunurile lor antitanc sau antiaeriene și au tras dacă mai aveau muniție…

Au fost, adevărat, și altfel de soldați; s-au ascuns în orice gaură, în mașini, în beciuri și s-au târât afară doar când au auzit zgomotul avioanelor

germane care aruncau pachete cu mâncare. Au ridicat tot ceea ce au găsit, umplându-și pântecele cu mezeluri afumate și cu pâine grosieră de secară. Armatei i s-a ordonat să execute jefuitorii la fața locului…

Pe teritoriul celor patru divizii din vestul și sudul Stalingradului au fost executate trei sute șaizeci și patru de condamnări la moarte în opt zile. Oamenii au fost condamnați la moarte pentru lașitate, părăsirea fără permisiunea unității sau a poziției, pentru dezertare și furt de mâncare. Da, pentru furt.

Într-o dimineață, soldatul Volp a fost târât din adăpostul său, interogat și condamnat; sentința: moartea. Procesul a avut loc într-o casă cu o masă și trei scaune, iar în colț o sobă cilindrică de fier. Pe perete este un portret al lui Lenin.

„De ce ai furat pâinea?”

De ce soldatul Volp a furat pâinea? Întrebarea era formală în același mod ca și răspunsul. Nu este nimic mai rău decât înfometarea, dar sentința a fost și ea o formalitate.

După cum era de așteptat, tribunalul nu era format din trei persoane, iar soldatul Volp nu a avut apărător. Un „raport simplificat al incidentului” a fost tot ceea ce s-a auzit la proces și care a fost suficient pentru a pronunța o sentință. La 16 ianuarie 1943, soldatul Volp a fost împușcat…

Trei sute șaizeci și patru de condamnări la moarte fac parte tot din sângele care a fost vărsat la Stalingrad.

Timp de opt zile, mașini și oameni s-au deplasat peste pod într-un flux constant. Și iată că un camion de opt tone s-a blocat între scândurile podelei, mutarea lui din loc nu era posibilă. Cincizeci de oameni au venit, încercând să facă ceva: împingând, trăgând, strigând. Din spate au venit mașini noi, cei care conduceau mașini sau cai, au încercat să împingă camionul din ambele părți și din nou țipete, urlete, oase rupte și confuzie.

Din acel moment podul a fost baricadat, era imposibil să treci pe el. Dacă nu apare un tanc să împingă camionul peste balustradă, nimeni nu va putea trece. Evenimentul pare a fi obișnuit, dar care a fost urmarea? Masele de oameni în retragere au fost nevoite să se întoarcă și să ocolească pe un drum îngust de țară, deplasându-se mulți kilometri în plus…

Pe o poziție de luptă erau o sută patruzeci de soldați răniți, rănile erau severe iar oamenii nu mai erau în stare să continue bătălia. La o sută de metri în spatele trenșeei infanteriei, într-o viroagă, era un buncăr cu opt răniți grav, fiecare având mai multe răni la stomac sau cap nu mai puteau fi

ajutați. Apoi s-a primit ordinul să se părăsească poziția; locotenentul care comanda compania a transmis ordinul mai departe, dar a spus că răniții trebuie să fie retrași în spate și duși la vehicule militare. Totul ar fi mers bine dacă n-ar fi fost acei opt soldați nenorociți, fără speranță, care erau în buncăr. Era imposibil să fie transportați la mașini, nu existau sanitari în companie doar alte șapte persoane în tranșee, angajate într-un schimb intens de foc cu inamicul, menținеau poziția. Dar mai era un medic, spre el s-a îndreptat locotenentul. „Ce să facem, doctore? Nu-i pot lăsa pe cei opt din buncăr să fie prinși de ruși.” Medicul care a practicat înainte de război în Saxonia Inferioară s-a uitat la locotenent și a spus: „Atunci voi rămâne aici și îi voi transmite sovieticilor”. „Sunteți nebun, atunci nu vom mai avea niciun doctor. Vă cer să dați morfină oamenilor, acesta va fi cel mai milostiv act posibil.” Doctorul s-a uitat cu groază la fața neagră a comandantului companiei: „Nu pot, nu voi face asta”. Locotenentul a încercat din nou să-l convingă pe doctor: „Oricum vor muri, dar le putem ușura suferința înainte de moarte. Acum se aplică alte legi aici.”

Doctorul s-a uitat la zăpada întinsă și a clătinat din cap.

Timpul a expirat, după treizeci de minute retragerea trebuia finalizată, focul s-a oprit treptat. Nu se putea decât spera că rușii nu-i vor descoperi pe acești nefericiți spre ai persecuta. Locotenentul a fost obligat să intre în conflict cu conștiința sa. Când mai aveau douăzeci de minute la dispoziție, el a spus calm: „Doctore, vă rog să le dați oamenilor morfină și astfel să le alinați suferința”. Doctorul avea lacrimi în ochi, s-a întors și s-a dus în buncăr. Între timp, primele grupuri de soldați aflați în împrejurimi au început să se retragă, cei șapte soldați au părăsit tranșeea și s-au târât înapoi. După ce ultimul soldat a părăsit poziția, locotenentul s-a grăbit spre buncărul sanitar. Doctorul stătea pe o targă alături de cei opt soldați germani morți. Ulterior, locotenentul va spune: „În acel moment am fost fericit când am văzut cum stăteau liniștiți pe pământ, au reușit să evite multe.”…

Subofițerul M. Stătea cu grupa sa în zăpadă pe linia frontului. De câteva zile, rușii efectuau doar atacuri de tancuri. Apăreau în grupuri de cinci până la opt mașini și avansau adânc de marginea frontului. Apărarea antitanc nu mai exista de o săptămână. Tancurile căutau grupuri separate și zdrobeau cu șenilele oamenii ascunși în zăpadă. (Aceasta n-a fost o invenție rusească. De cum au trecut granița URSS, tanchiștii germani n-au ratat nicio ocazie de a strivi cu șenilele infanteriști sovietici.) Subofițerul de la compania a 5-a a urmărit timp de patru zile tancurile și, în acest timp, a văzut cu proprii

ochi cum soldații grupei de lângă el au murit, iar când blindatele s-au îndreptat direct spre grupa sa, nervii l-au lăsat și și-a abandonat oamenii dispărând.

După plecarea tancurilor, în amurgul serii, comandantul batalionului 2 a văzut că toți oamenii acestei grupe au murit. În dimineața următoare, subofițerul a ajuns în gaura în zăpadă a comandantului batalionului 2. „Doamne, de unde ai venit, am crezut că nu mai ești în viață". Chipul subofițerului era schimonosit, ochii plini de spaimă priveau la maior. „Pur și simplu nu puteam să mai suport, oamenii erau zdrobiți brutal de șenile. Am intrat în panică. Ieri eram cu oamenii mei, acum sunt morți."

Maiorul știa ce înseamnă când, întins în zăpadă, vezi că te atacă tancurile:

„Ei bine, nu te voi pedepsi și nu te voi aduce în justiție. Ți-ai părăsit oamenii în ceasul lor cumplit, pe care nu-l meritau. Cu ce sentiment oamenii au murit când au observat că dispăruse comandantul lor? După ce se întunecă, mergi în față și preia comanda grupului caporalului decedat Cirer. Nimeni nu va ști nimic despre cazul tău din companie."

În noaptea următoare, aceeași soartă groaznică a avut subofițerul, împreună cu noul său grup…

Pe drumurile principale, uneori, două sau trei coloane în retragere se deplasau simultan spre est. Înainte de a intra în orice localitate, erau încălcate toate reglementările ce prevedeau dreptul de prioritate la trecere…

Satele erau acele insule ale vieții care aveau o mare atracție. Oamenilor li s-a părut că vor putea găsi aici un refugiu sigur, dar insulele salvatoare care puteau adăpostit tot ceea ce era încă viu și capabil să se deplaseze, deveneau obiecte ale atacurilor intensificate și ale uraganelor de foc.

Statul major și serviciile de aprovizionare s-au stabilit în sate. Toate aceste sedii și servicii s-au schimbat de nenumărate ori, iar trupele obișnuite, care se retrăgeau de pe front, au descoperit că satele erau goale și nu mai aveau nimic de luat de acolo, dar, în ciuda acestui lucru, satul era ocupat și părăsit mereu de numeroasele unități care treceau.

Unii, după mers îndelungat, ar fi dorit să se odihnească și să se încălzească, dar nu se putea face acest lucru și, prin urmare, au pornit mai departe. După ce a fost ocupat și reocupat de numeroase ori de trupe, acesta nu mai putea fi numit sat…

Ar trebui spus mai multe despre ce visau soldații acolo, dar scopul cărții nu permite acest lucru. Este suficient să spunem că oamenii au visat pace,

somn adevărat și pâine, au visat să găsească undeva o cameră caldă, să închidă o ușă în spatele lor, să-și scoată hainele murdare și rupte, să mănânce, fără să se grăbească, o pâine întreagă și să se prăbușească pe pat o săptămână sau poate mai mult…

Umezeala, frigul, foamea, absența vreunui adăpost și tancurile rusești au mânat trupele mai departe. Drumurile din sate păreau baricadate de mașini abandonate, soldații rătăceau prin case și mașini, încercând să găsească cel puțin ceva de mâncare. Au furat pe față. Pâinea era apreciată cel mai mult. Dacă ar fi fost împușcați toți cei care au fost obligați să fure o bucată de pâine, atunci armata ar fi pierdut o cincime din efectivul său doar într-o săptămână…

Uneori, oamenii își scoteau mănușile și își puneau degetele în gură pentru a le încălzi, iar cei care încă mai puteau sta în picioare alergau ușor în cerc. Ultimii treizeci și trei de răniți au fost aduși la punctul de adunare situat pe aerodromul de la sud de Gumrak. La punctul de adunare era ultimul avion care putea oferi ultima șansă de a supraviețui. În zăpada, care acoperea în mod uniform zona din jurul aeronavei, erau așezați cei treizeci și trei de răniți, unii cu genunchii împușcați, iar gheața scânteia vesel în jurul lor. Nu este de mirare că s-a format o înghesuială teribilă la ușă, oamenii se presau, se împingeau, se înghesuiau unul în celălalt, încercând cu orice preț să urce în avion. În aeronavă, inițial, erau șaisprezece locuri; după ce au fost ocupate, încă opt persoane s-au strecurat între ele, iar alte nouă persoane au rămas în frigul de afară. În avion, oamenii s-au regrupat, s-au întins pe podea, s-au ghemuit, s-au agățat de tot ceea ce au putut, literalmente s-au așezat unul peste altul și încă trei persoane au intrat. Dar toți trebuiau să zboare, așa că tărgile, canistrele au fost aruncate din avion, și-au scos mantalele și s-au târât în avion, au ocupat cabina de pilotaj, cabina de la pupa și totuși au rămas trei oameni afară. Apoi muniția și pansamentele au fost aruncate, după care o singură persoană a mai putut intra. Acum cabina era înghesuită cu oameni până la tavan și s-a pus întrebarea dacă avionul mai putea decola cu o astfel de încărcătură. Pilotul nu putea nici măcar să se miște de pe scaunul său și nimeni altcineva nu a mai putut urca în avion. Penultimul soldat, așezat pe cei trei tovarăși ai săi, stătea la ușă, care nu se mai putea închide. Chiar dacă ar fi fost posibil să se radă vopseaua de pe pereți, să se scoată ușa din balamale, să arunce stația de radio și să îndepărteze toate despărțiturile, tot nu va mai era loc pentru ultimul.

Știți ce înseamnă la douăzeci și doi de ani să obțineți o ultima șansă de a supraviețui după ce nu ați putut să vă spălați timp de multe săptămâni și să nu aveți nimic de pus în gură, decât o bucată de pâine ca piatra, napi cruzi și zăpadă dezghețată: toate acestea la treizeci și cinci de grade sub zero și fără nicio speranță de supraviețuire? Nu, nu știți ce înseamnă asta, așa că nu puteți aprecia pe deplin acțiunile caporalului din Iserlohn, care stătea în ușa avionului cu cei trei tovarăși ai săi. A sărit din avion, s-a apropiat de ultimul rănit care a rămas în zăpadă și i-a spus: „Omule, mâinile mele sunt rupte, dar tu nu poți merge". Mai mulți oameni au ieșit din avion, l-au apucat de brațe și l-au așezat peste corpurile celorlalți soldați în aglomerația insuportabilă. Nu vă întrebați ce au strigat oamenii în același timp, ce au simțit în același timp: toate acestea au fost înecate în urletul motoarelor; nimeni nu putea auzi ce spunea cel care rămăsese întins în zăpadă și nu înțelegea ce i-au spus ceilalți. Avionul era atât de aglomerat încât a fost nevoie de o centură ținută de doi soldați pentru fixa încuietoarea ușii, astfel încât să nu se deschidă în timpul zborului.

Au decolat, nu voi spune despre cum s-a întâmplat acest lucru. De menționat ultimul act săvârșit de sergentul major al escadrilei de aeronave de transport, aflat la manșa avionului. În zăpada de pe aerodromul de la Gumrak stătea un singur soldat, gulerul hainei era ridicat în sus, un fular era înfășurat peste el, avea capul acoperit cu ceva. A urmărit decolarea avionului. Un caz similar nu se cunoaște, avionul a făcut o tură în onoarea lui, în timp ce pilotul a spus că nu a văzut niciodată un soldat mai singur decât acest caporal care s-a așezat pe zăpadă și a privit în sus plecarea aeronavei. Bandajele de pe mâinile sale deveneau maronii de la sânge și, dacă ar fi vrut să-și fluture mâna, nu ar fi putut face acest lucru…

Comandantul se uită la mâna de oameni supraviețuitori, erau douăzeci și șase din patru sute cincizeci, câți au fost la început. Apoi, maiorul s-a uitat la cadavrele morților. Zăceau unul lângă altul, fețele de ceară erau întoarse una către alta.

Cei douăzeci și șase soldați supraviețuitori erau ultimii oameni ai maiorului. Dimineață au reușit încă să respingă atacul, dar muniția s-a terminat. Generalul Stempel a examinat pozițiile cu două zile înainte și i-a spus maiorului: „Nu cred că mai mult de zece mii de oameni din întreaga armată sunt capabili să țină arma în mână, iar numărul lor scade mereu, dacă trupele nu sunt capabile să se apere și acum acest lucru nu mai este posibil, atunci trebuie pus capăt."

Aceste cuvinte au fost rostite în urmă cu două zile, iar cu trei ani în urmă, maiorul l-a auzit pe Hitler spunând la München: „Ceea ce trebuie să sacrificăm de fiecare dată în cazuri individuale nu este important, va fi uitat în curând. Victoria a fost și va fi decisivă.”

Cuvintele lui Hitler și cuvintele generalului se învălmășeau în capul maiorului.

„Dacă nu există nicio modalitate de apărare, atunci trebuie pus capăt”. Nu se mai puteau apăra, așa că… Soldații stăteau în semicerc în jurul comandantului regimentului și au înțeles foarte bine ce le-a spus: „Nu putem ajunge la armată, divizia a fost distrusă, iar regimentul suntem noi care am am mai rămas. Ați depus un jurământ și ați spus: «… dacă este necesar, voi lupta până la moarte». Lăzile cu muniție sunt goale ca și stomacul vostru. Vă eliberez de jurământ, fiecare poate face ce vrea. Acum Germania va înțelege, dacă este posibil, să se descurce fără noi.”

După aceea, comandantul a dat mâna cu toți cei douăzeci și șase de soldați, în timp ce se uita în ochii tuturor. Oamenilor li s-a părut că maiorul plânge, dar lacrimile din ochii pot fi și din cauza vântului înghețat. Apoi ridică mâna la șapcă, salutând mai întâi mâna de oameni, apoi trupurile celor nouă soldați care zăceau în zăpadă.

La o sută de metri de această ultimă fortificație, șase soldați au găsit un cal în care viața mai pulsa încă. Comandantul a văzut ca unul dintre ei s-a aplecat la picioarele posterioare ale calului, două persoane au început să-l împingă, celelalte două ajutau la menținerea echilibrului, animalul slăbit nu putea să-și miște decât picioarele din față. Era evident că animalul ascultă de bunăvoie de voința oamenilor, nu-i mai păsa, atât era de slăit, în ultima vreme nu mâncase decât zăpadă.

Comandantul s-a îndreptat către acest grup, fără să acorde atenție oamenilor. Trecând pe lângă ei, a încercat să rămână drept și a mers până a văzut țevile tancurilor rusești, cei douăzeci și șase de soldați veneau în spatele lui la o distanță de zece pași: erau ultimii supraviețuitori ai diviziei…

Un camion cu treizeci de oameni răniți se deplasat pe drum. Întregul convoi, format din cinci mașini, se îndrepta spre aerodrom. Apoi a apărut o grupă de bombardiere care zburau la o altitudine mai mică de cinci sute de metri. Mașina din față a accelerat brusc, următoarea s-a oprit pentru a crește distanța dintre ele. Bombele au început să cadă. Mașina din față ar trebui să încetinească sau să meargă mult mai repede. Din cele treizeci de persoane

din spate, douăzeci și trei au fost ucise pe loc; șoferul a zburat din cabină, s-a răsucit în aer și a sfârșit în zăpadă. Fața îi era în sânge, și-a băgat mâna în buzunarul de la pardesiu și a simțit o masă lipicioasă înăuntru: era o parte din capul tovarășului său, care stătea lângă el în timpul raidului. Mai târziu, a fost obsedat de acest episod și de atunci n-a putut atinge părul nimănui…

Ultimele optzeci de cartușe au fost trase. A început încleștarea la baionete, dar rușii n-au dat înapoi. După un sfert de oră lucrurile s-au mai liniștit. Rămăsese unsprezece dintre ei și nimic nu tulbura liniștea. Din alimente, au rămas doar câteva grame de pâine. S-a întâmplat pe 31 ianuarie și nu mai era nicio speranță. Sergentul major al plutonului 2 a vrut cândva să devină preot. A strâns cei unsprezece soldați și a mers cu ei la subsol.

Fețele lor erau la fel de negre ca barba. S-au așezat pe pământ și sergentul major a tăiat pentru fiecare o bucată de pâine. A rostit apoi cuvintele care scrise de Neumark cu mai bine de trei sute de ani în urmă:

„Ce bine sunt grijile noastre grele
De plângeri și lamentări.
La ce ne folosește ziua de mâine
Dacă toți vom regreta și suspina.
Crucea și suferința sunt numai ale noastre
Să ne adunăm când suntem îndurerați.”

Apoi, toți împreună au spus „Amin”. În subsol, acest cuvânt sună neplăcut. După ce vor mânca pâinea, nu vor mai avea nimic de mâncat: aceasta a fost ultima lor masă…

Pe capacul cutiei era un borcan mare de castraveți murați. Nimeni nu știa cum a ajuns acolo. Cineva dintre voi ar putea spune aici: se puteau mânca acești castraveți, și niciunul dintre voi nu putea ști de ce nu au mâncat. Când timp de patruzeci de zile nu a existat nimic în stomac, cu excepția unei mici bucăți de pâine și a unei supe chioare, când în următoarele zece zile a existat o singură pâine, iar în ultimele trei zile numai supă chioară, este imposibil să se mănânce castraveți murați. Prin urmare, borcanul a rămas neatins pe cutie, a fost martorul ultimei mese…

Soldații n-au urcat la etaj, au rămas în subsol și o oră mai târziu o lovitură directă a unui obuz de artilerie în subsol i-a acoperit pe toți cu pământ…

Divizia 22 panzer lupta încă din prima zi. Apoi ea, împreună cu Corpul 48 de tancuri, a trecut spre sud și a închis constant breșele sau a acoperit retragerea unităților de pe poziții. În bătălia de la Stalingrad, întreaga

divizie a sângerat până la ultimul om, grupuri de luptă și batalioane de șoc au fost distruse unul după altul, nimic n-a mai rămas din regimente, poate doar câte un om de la fiecare companie. Cei care nu au rămas în zăpadă, au fugit spre Donețk pentru a-și extinde existența până pe 27 februarie ca „grupuri de șoc”. Doar numele amintea de fosta divizie de tancuri.

În cele din urmă, această divizie a suferit aceeași soartă ca și divizia 27 tancuri: a fost retrasă de pe front și dizolvată la 15 aprilie prin ordinul lui Hitler. Ordinul spunea: „Divizia nu a împlinit așteptările noastre și nu a îndeplinit sarcinile care i-au fost atribuite în bătălia pentru Stalingrad”.

Oamenii au murit, tancurile au fost distruse dar scopul nu a fost atins…

Resturile regimentului 194 infanterie au ajuns la Orlovka și au fost distruse acolo.

Vânătorii de tancuri din divizia 60 infanterie motorizată, care au ocupat pozițiile regimentului decedat, au așezat într-o groapă, care adăpostise anterior postul de comandă, douăzeci și unu de cadavre ale ultimilor soldați morți ai acestui regiment. Nu ningea ca să poată acoperi trupurile acestor nefericiți. După ceva timp, au venit tancurile rusești și când s-a terminat, groapa a primit încă treisprezece cadavre ale vânătorilor de tancuri. Apoi a venit infanteria sovietică, care a fost precedată de focul lansatoarelor de grenade. Vânătorii de tancuri și-au menținut pozițiile, dar încă șaptesprezece au fost uciși. Alți cincizeci și trei de infanteriști ruși s-au apropiat. Seara, groapa era pe jumătate plină de trupuri.

A doua zi dimineața, vânătorii de tancuri, având o ultimă armă antitanc, s-au mutat spre est. Pozițiile au fost luate de batalionul de recunoaștere al diviziei 44 infanterie și din nou timp de câteva ore totul a mers fără probleme: lansatoarele de grenade rusești, artileria și Katiușele s-au asigurat că groapa a fost umplută complet. Noaptea, a căzut zăpadă, multă zăpadă, iar când a venit dimineața, doar o mică depresiune era vizibilă în locul unde se afla mormântul a patru unități germane. Apoi, tancurile sovietice s-au apropiat din nou, iar batalionul de recunoaștere s-a retras în același loc în care plecaseră vânătorii de tancuri cu o zi înainte: bătălia pentru cinci sute de metri de spațiu acoperit de zăpadă s-a încheiat.

Tancul rusesc din fruntea grupei s-a târât de-a lungul înălțimii și, observând o mică depresiune, i s-a părut că-i doar un loc gol. Mașină grea s-a prăbușit în groapa plină cu două sute de soldați morți, iar tancul, încercând să iasă din groapă, a început să macine cadavrele amestecând carne, oase și sânge cu zăpadă, dar nu a reușit să iasă…

Noaptea au fost ridicați prin alarmă din paturile lor: în Torgau, Anklam, Grodnitz și Gel. La vremea respectivă, fiecare dintre ei a comis un act de conduită incorectă: a furat, s-a revoltat, a jucat cu nepăsare cărți, și-a ținut mâinile în buzunare și nu s-a salutat la timp, a lovit comandantul în fața etc. Deci, au fost ridicați prin alarmă, iar a doua zi au trecut un examen medical, au primit haine și au fost trimiși la gură. Batalionul 8 penal era format din patru companii. Nu aveau petlițe, curele diagonale, însemne, centuri și, desigur, arme.

Batalionul de pedeapsă avea destinația: frontul de est. Șaizeci de soldați au fost plasați în câte un vagon de marfă, iar când trenul a ajuns la Izium, au descoperit în timpul debarcării printre ei nouă cadavre. Batalionul a ajuns în Rusia ca unitate specială de lucru: soldații au neutralizat mine și au luptat împotriva partizanilor, fiecare al patrulea avea o mitralieră. Când un anumit număr de oameni au murit, batalioanele 3, 5 și 8 au fost completate cu un nou lot. După un timp, au totalizat două mii opt sute de soldați.

Situați la câțiva metri în fața liniei de front, soldații așteptau să îngroape morții, iar mormântul era întregul front. La început, încă ridicau cruci sub care se putea afla un cadavru sau mai multe așezate unul lângă altul. De-a lungul timpului, au dobândit abilitatea de a săpa găuri pentru morminte nu în conformitate cu regulamentul, ci în funcție de situație. Era mai ușor să pui numai picioarele în mormânt decât tot corpul, se putea pune în mormânt tot corpul numai dacă era suficient timp pentru asta.

În ianuarie, comandamentul a decis ca soldații batalioanelor penale merită „să lupte cu arma în mână”. Au fost repartizați în unități de genistică și ca infanteriști au devenit parte din echipele de luptă antitanc: au suferit de foame împreună cu toată lumea, au săpat, au făcut vizuini în pământ și au murit. Pământul a acceptat pe toată lumea. Mai târziu, au început să apară gropi comune, în care se aflau soldați morți unul peste altul. Vântul înghețat a acoperit mormintele cu zăpadă.

Astăzi acești oameni nu mai sunt în viață, așa că este destul de dificil să le știm numele sau să spunem câți au existat. Monumentul nu trebuie amplasat pe război, ci pe victimele sale. Faptul că au arătat curaj în luptă este incontestabil:

Ar trebui să ne amintim despre carporalul Zink dintr-o baterie antiaeriană, el a acoperit fanta de vizionare ale tancurilor cu bucăți de prelată. În contul său sunt trecute nouăsprezece tancuri.

A fost un căpitan care purta Crucea de Aur pentru merit militar. Pe atunci avea cincizeci și doi de ani, astăzi nu mai este în viață. El a curățat trei buncăre și s-a întors cu șase mitraliere și douăzeci și nouă de prizonieri. Toate acestea l-au costat patru degete pe mâna stângă.

Exista un subofițer care stătea în frigul de treizeci de grade cu tunul său de 88 de mm la calea ferată. Dintre cele douăzeci de tancuri care mergeau spre Gumrak, șaptesprezece au fost distruse.

Au fost, de asemenea, un căpitan, un preot militar, un caporal, un locotenent, un soldat obișnuit și…

În Stalingrad erau soldați destul de ciudați. Trei cazuri ar trebui menționate aici.

Fermann a ajuns în Germania din Brazilia la 25 august 1939. Acum era la Stalingrad cu gradul de caporal. Avea cu el bagaje caudate: un rucsac umplut cu orare feroviare (mersul trenurilor), atlasuri, orare pentru nave maritime de pasageri și aeronave, planuri ale unor orașe, hărți geografice, în plus, avea și un glob de buzunar. Războiul îl interesa puțin, iar în batalionul de pregătire a atras atenția asupra faptului că dedica fiecare oră liberă dezvoltării unor planuri ambițioase de călătorie în Africa, Asia și America. Studia itinerarii și întocmea rute de călătorie, a determinat durata unei călătorii și costul acesteia ținând cont de perioada anului și de condițiile meteorologice, studia regulile de eliberare a pașapoartelor și a instrucțiunilor vamale.

Într-o mapă, el transporta patruzeci și nouă de pașapoarte străine, care au fost făcute la Dresda, Breslau, Poltava și Stalingrad. Ținta călătoriilor sale era Siria și Orientul Mijlociu, Damasc și Golful Tonkin, Valparaiso și un loc mic din Pirinei cu un nume ilizibil. Nu are sens să enumerăm aici toate planurile sale de călătorie, întrucât Fermann însuși este demn să scrie o carte întreagă despre el. Știa toate agențiile de turism din lume, putea indica clasa și agenții care lucrau la ele, putea spune totul despre multe porturi, inclusiv bordeluri ce puteau fi vizitate acolo. Fermann avea patruzeci și doi de ani și știa șase limbi.

În Stalingrad, el făcea parte din echipa unui tren. Nu mai exista nicio aprovizionare, dar unitatea în sine încă mai exista. El putea face față cu ușurință greutăților militare de zi cu zi: cel care era obișnuit să doarmă sub prelata unei mașini de transport mobilă se putea obișnui cu Rusia.

La un moment dat, Fermann urma să elaboreze un plan de călătorie prin Vladivostok în Japonia și mai departe în Filipine. În acest moment, Ivan,

sau Konstantin, sau altcineva cu un nume similar a apăsat butonul unui aruncător de grenade la o înălțime de trei sute de metri deasupra lui.

Când tovarășii l-au găsit, el era deja pe drum, iar aceasta a fost cea mai mare și mai lungă călătorie a sa…

Subofițerul Michel era un ceasornicar. Alții au împușcat, au mâncat, au scris scrisori, au economisit bani, au acumulat experiență în timp ce subofițerul Michel repara ceasuri. Erau pasiunea lui: ceasuri de buzunar, ceasuri deșteptătoare, ceasuri cu pendul, poate chiar un ceas de turn. Nu contează care dintre ele: toate erau afacerile principale ale vieții sale.

De la bun început a avut noroc: unitatea sa a fost situată în jurul localității Orlovka. Buncărul său semăna cu un muzeu. Michel a rătăcit în căutarea ceasurilor, le-a reparat chiar dacă defectul era foarte dificil, a căutat printre ruine și în casele încă întregi. Și căutările lui nu au fost zadarnice: nouăsprezece exemplare magnifice ticăiau, zâmbeau, sunau în buncăr, ca într-un magazin de jucării. Este uimitor că într-o perioadă în care întreaga lume se prăbușea, se putea întâlni un bărbat care era mulțumit de astfel de lucruri și care nu mai avea nevoie de nimic, precum un copil care aducea acasă ceva dulce într-o pungă.

Desigur, nimeni nu i-a plătit reparațiile, doar i-a produs bucurie.

În ianuarie, nu mai aveau ceasuri: toate stăteau pe pământ, acoperite cu un strat de pământ sau erau atât de stricate încât nicio piesă de schimb nu ar fi fost suficientă pentru repararea lor. Michel era disperat, dar ceva incredibil s-a întâmplat acolo la Stalingrad: prietenul său Hans a avut o idee uimitoare (trebuie menționat că Michel și Hans au studiat mecanica exactă împreună la Universitatea Tehnică din Dresda — nota autorului).

S-au întâmplat următoarele:

Subofițerul Michel a trebuit să plece într-o misiune timp de două zile. Când s-a întors, a fost șocat de ceea ce a văzut: nu mai era buncărul său, niciun ticăit, niciun zumzet, niciun sunet, ceasurile nu mai atârnau pe pereți și, în general, nu mai erau ceasuri, ci doar piese. Mecanismele ceasurilor erau așezate pe pământ, până la cele mai mici roți și rotițe, erau aranjate perfect în nouăsprezece grămezi mari și mici: în partea de jos cadranul și deasupra toate celelalte.

Michel a plâns ca un copil mic, apoi s-a calmat și a privit în gol preț de un sfert de oră. Este greu de spus ce se întâmplă în acel moment în capul lui, dar rezultatul gândurilor sale vorbește de la sine. Subofițerul din Manerheim a sărit în sus, a trecut repede pe la toate grămezile de piese și le-

a strâns pe toate în colțul buncarului: 19 cadrane, 38 de ace, 19 arcuri, 2000 de roți și cel puțin 5555 șurubele. Era 1 februarie 1943.

Când cinci soldați ruși cu mitraliere ridicate s-au uitat în buncăr din curiozitate, următoarea imagine le-a apărut în fața ochilor uimiți: lângă o grămadă mare, formată din numeroase piese și elemente de ceas, era un soldat care încerca să reasambleze un ceas deșteptător din tot acest miș-maș de roți și șuruburi. Așa a fost…

Alți doi soldați merită amintiți aici. Acest lucru s-a întâmplat în poziția de lângă gara Konnaia. Și-au construit un adăpost minunat pentru ei înșiși: trei metri sub pământ, o suprafață sub forma unui pătrat care măsura 8x8 metri, o înălțime egală cu două înălțimii umane, în plus, era prevăzută o cameră de dormit: așa arata cuibul lor de foc. Dar toate acestea nu sunt atât de importante. Era un front calm, rușii erau la o sută cincizeci de metri de ei și cu excepția unor împușcături rare, unice, nu se auzea nimic.

Odată, în jurul orei 14:00, au fost trasă aproximativ o duzină de focuri. Soldații se spălau pe dinți sau scriau scrisori, însă când au auzit împușcăturile, au sărit imediat din buncăr, dar nu au văzut nimic.

Douăzeci de minute mai târziu: din nou o salvă puternică și din nou nimic nu era vizibil, niciun atac, după care împușcăturile a încetat. Aceasta a continuat timp de trei zile, de la ora douăsprezece până la paisprezece, la fiecare douăzeci până la treizeci de minute. „Atac de foc cu utilizarea armelor de calibru mic”, aceasta era scris în raportul companiei, care a indicat și ținta propusă pentru contraatac. Batalionul a trimis raportul regimentului. Fără îndoială că punctul de tragere se afla în zona postului 135.

Sâmbătă, totul s-a repetat din nou, de la două la opt minute. Împreună cu pauzele, tragerea a durat trei ore. După aceea a fost tăcere. Comandantul regimentului, urmat de comandantul batalionului și comandantul companiei, s-a târât de-a lungul șanțului de legătură și după 15 minute s-au aflat la marginea postului 135.

La început, toată lumea a tăcut un minut, după care a explodat o „bombă”. Comandantul regimentului era pe punctul de a face un atac de apoplexie, venele de pe frunte și gât erau umflate, timp de trei minute a răcnit de parcă voia să dărâme zidurile Ierihonului. Apoi s-a târât înapoi. Comandantul batalionului s-a comportat mai calm.

Comandantul companiei stătea cu fața roșie. Ambi caporali de la postul 135 aveau impresia că era gata să explodeze. Când comandantul

batalionului s-a târât până la o distanță de cincizeci de metri, el a explodat cu adevărat, dar numai de râs. Comandantul companiei avea douăzeci și șase de ani, era arhitect la Dusseldorf, iar acum avea gradul de locotenent, în plus, avea patru răni.

Soldații la postul 135 s-au plictisit și au născocit cu divertisment pentru ei înșiși. Pe cască, au desenat șase cercuri cu lut, ca pe o țintă, apoi au pariat pentru cerc sau în afara cercului — fiecare cu zece mărci. După aceea, casca a fost fixată pe un băț și ridicată cu zece centimetri deasupra nivelului capului. Efectul a fost uimitor: rușii au tras în cască; au luat casca, au verificat loviturile, au plătit mărcile și totul s-a repetat din nou.

La postul 135, șapte căști ciuruite de gloanțe stăteau pe pământ. Caporalul Grube a obținut o sută patruzeci și șase de mărci…

Până la 17 octombrie 1942, efectivul unităților armatei a 6-a care figura în evidența serviciului de aprovizionare al armatei era de 334.000 de oameni.

Până pe 18 noiembrie, 17.000 de răniți au zburat din „cazan” sau au fost scoși pe calea ferată. Pe parcursul ruperii frontului de către ruși, în perioada 19 — 21 noiembrie, pierderile s-au ridicat la 34.000 de persoane, pe frontul Cir: 39.000 de persoane. Pe 25 noiembrie, efectivul unităților de luptă ale „cazanului”, inclusiv corpurile 48 de tancuri și 4 de armată, precum și unitățile române, a numărat 284.000 de persoane, din care 29.000 de persoane rănite până la 24 ianuarie 1943 au fost evacuate de aeronave. Din cele 255.000 de mii de persoane rămase în „cazan”, 132.000 au murit sau au dispărut până la sfârșitul lunii ianuarie.

Astfel, înainte de 2 februarie 1943, au fost capturate 123.000 de persoane…

Întins pe patul de scânduri, alături de pacienți cu tifos, în lagărul prizonierilor de război din Elabuga, preotul, pe a cărui tunică era o insignă sportivă, a gemut: „Eu sunt regele morților lui Gumrak.”

În urmă cu două luni, doctorul Ludwig a oferit ultimul ajutor muribunzilor, primind și strângând ultimele saluturi adresate rudelor și apropiaților, fără să știe dacă le va putea transmite vreodată părinților sau soțiilor.

Ochii unui soldat de nouăsprezece ani îl priveau. „Mătănii”, a șoptit tânărul muribund și a arătat către un buzunar sfâșiat și îmbibat de sânge al pantalonilor. „Regele morților din Gumrak” și-a băgat mâna în buzunar și, cu spaimă, a tras-o înapoi: mâna a nimerit în cavitatea abdominală deschisă.

Au fost mii de astfel de episoade.

Preotul purta o luptă fără speranță cu moartea în masă. În imposibilitatea de a acorda atenție morții individuale, el efectua o ceremonie generală: slujba pentru muribunzi, Tatăl nostru, dragostea pentru aproapele — până la urmă, în Gumrak era un întreg munte de treizeci de mii de cadavre și nu putea să nu se gândească la asta.

O sală specială a fost alocată la centrul medical principal pentru cei răniți în cap sau stomac, iar cei care s-au dovedit fără speranță au ieșit din cortul de operație direct la „preot". Sanitarii aduc un rănit a cărui față era deja acoperită cu prelată. Preotul scoate vălul de pe față și îndeplinește ultimul ritual, pentru a suta oară astăzi, după care îi citește Tatăl nostru. Când ritualul catolic este complet, „mortul" își strânge mâinile sub pătură și pronunță ultimul rând al rugăciunii Evangheliei: „… a Ta este Împărăția și puterea și slava, în vecii vecilor".

„Cuvântul Stalingrad nu poate fi pronunțat sau scris. Poate fi menționat doar în rugăciune."

Aceste cuvinte au fost spuse de preotul diviziei 76 infanterie, care a fost capturat în noaptea de 15/16 ianuarie, într-un moment în care totul era deja pierdut și nimic nu putea fi salvat. Contrar ordinului clar al comandantului diviziei, el a rămas în valea Rossoșka cu răniții pentru a le oferi ajutorul preotului. Împreună cu un soldat rănit mai ușor, a distribuit ultima pâine rămasă. Fiecare avea o bucată care cântărea cincizeci de grame. Toți medicii și sanitarii au plecat cu ceva timp în urmă abandonându-i, numindu-l „nebun" pe preotul rămas. Cu disperare, bolnavii și răniții s-au agățat în grămezi de mașinile care plecau, apoi în mica vale dintre Rossoșka și PitomniK s-a lăsat o tăcere groaznică.

Toată această tăcere a fost spartă de un strigăt înspăimântat: „Vin rușii!" S-a instalat panica, cei care erau încă capabili să se miște cu bandaje și picioarele înghețate a încercat să meargă spre Stalingrad. Preotul și-a părăsit adăpostul de pământ și s-a îndreptat spre ruși de-a lungul fundului văii. Cincisprezece tineri soldați siberieni au apărut brusc din spatele cotului și s-au oprit la cincisprezece metri de el: toți purtau haine excelente de iarnă. „Eu sunt preot, Hristos a înviat în război!", a strigat el în rusă.

Ca răspuns la această exclamare, rușii au coborât armele automate și au spus: „Adevărat a înviat!"

După aceea, s-au dus la preot, i-au îmbrățișat umerii și l-au sărutat conform tradiției rusești de Paște: atât pe obraji, cât și pe buze.

Apoi, soldații ruși l-au condus pe preot de-a lungul văii spre sud, unde se găsea punctul medical de campanie al diviziei 76 infanterie. În fața intrării adăpostului de pământ, unde anterior se afla bucătăria de campanie, se afla un soldat rus mort, în spatele căruia stătea un tânăr soldat german cu carabina ridicată. De la intrarea în adăpost, încă doi tineri soldați se uitau la preot cu fețe înspăimântate.

„Camarazi", le-a adresat preotul, „rușii nu ne vor face nimic, veniți cu mine, trebuie să ajutăm răniții".

„Ești rus!" A strigat soldatul care stătea la intrare și a îndreptat carabina spre preot.

Cel rănit ușor, care l-a ajutat pe preot să distribuie ultimele bucăți de pâine, s-au repezit la el cu cuvintele:

„Ascultă, nu fi idiot! Acesta este preotul diviziei 76!"

Locotenentul major rus l-a tras pe preot înapoi, în același moment, în apropierea rusului mort, întins la intrarea în adăpost, soldatul ușor rănit s-a prăbușit, căutându-și salvarea. Rușii, luându-l pe preot cu ei, s-au retras repede cu o sută de metri și au întins țeava armei spre intrarea în adăpost. Înainte să plece rafala, preotul s-a întors:

„Cuvântul Stalingrad nu poate fi pur și simplu pronunțat sau scris. Poate fi menționat doar în rugăciune!"…

Tancul și-a pierdut o șenilă, dar tunul și mitraliera puteau încă trage. Cinci oameni erau în tanc, așezându-se în el cât de bine au putut. Tancul era oprit chiar pe linia frontului, în locul unde se afla punctul de comandă al regimentului, astfel încât de aici s-a tras un fir telefonic către divizie. Comandantul regimentului era deja departe, iar acum erau stabiliți aici cinci soldați aparținând regimentului vecin. „Până când toată lumea se prăbușește".

Au verificat mitraliera: funcționa, au mișcat tunul și au introdus un proiectil pe țeavă: a tunat o bubuitură, au găsit telefonul și au răsucit manivela: la celălalt capăt al firului a răspuns indicativul diviziei. Timp de o săptămână au rămas în acest loc, iar rușii nu i-au găsit până când unitățile lor nu au suferit o a doua lovitură. Cei cinci soldați i-au lăsat pe ruși să vină la cincizeci de metri distanță și abia după asta au deschis focul, asigurându-se astfel de un răgaz de douăzeci și patru de ore. A doua zi s-au apropiat tancurile, afacerea lua o întorsătură serioasă. Au ochit și au lovit trei T-34. Seara, au înaintat diviziei un raport al rezultatelor bătăliei. O carte separată ar putea fi scrisă despre acești cinci soldați singuri, dar vom rezuma doar

cum s-a încheiat totul. Mai întâi s-au terminat cartușele mitralierei, apoi soldații au luat ultimele fărmături de pâine din buzunarele mantalelor, după care au contactat din nou divizia și au întrebat ce ar trebui să facă. Nu trebuitau să aștepte ajutor de la prieteni, dar au primit un răspuns: „Amintiți-vă rușii la siloz”.

Povestea rușilor la siloz a fost următoarea:

Divizia 71 infanterie a înconjurat depozitele de cereale care erau apărate de soldații sovietici. La trei zile de la încercuire, rușii au transmis prin radio la postul de comandă că nu mai au ce mânca. La care au primit răspunsul: „Luptați și veți uita de foame”.

Trei zile mai târziu, soldații au transmis din nou la radio: „Nu avem apă, ce să facem în continuare?” Și din nou au primit răspunsul: „A venit timpul, tovarăși, când mintea și cartușele vă înlocuiesc mâncarea și băutura.”

Apărătorii au așteptat alte două zile, după care au transmis ultima radiogramă: „Nu mai avem muniție”.

În mai puțin de cinci minute, răspunsul a venit: „Uniunea Sovietică vă mulțumește, viața voastră nu a fost lipsită de sens”.

Cei cinci soldați din tanc și-au adus aminte de acest lucru atunci când a sunat ultima lor lovitură. Împotriva aruncătoarelor de flăcări erau neputincioși. Când a răsărit soarele, nimeni n-a mai vorbit la postul de comandă 506, iar Germania nu le-a mulțumit și nimeni nu s-a gândit dacă în moartea lor exista vreun sens…

Este dificil să descriu momentul în care sosea corespondența, când sute și mii de scrisori și cărți poștale au acoperit o distanță uriașă. Dacă cineva ar fi privit fețele oamenilor care așteptau poșta în Stalingrad, ar fi văzut pe ele doar tensiunea intensă a aceastei așteptări. Ochii tuturor erau fixați pe acest mic munte de hârtie.

Când sosea corespondența, războiul părea să se retragă în fundal, ca și cum n-ar mai fi fost acolo. Oamenii ascultau în timp ce erau strigate numele tovarășilor lor. Gâturile le erau uscate, toată lumea spera și aștepta să i se strige numele, a așteptat ca o achitare care salva de la moarte. Numele au fost rostite, oamenii și-au întins mâinile pentru a primi plicul mult așteptat, iar cel care a avut norocul să primească scrisoarea nu a mai navigat pe o mare nesfârșită de așteptare și nesiguranță, el era pe țărm, iar sub picioarele sale era din nou un sol ferm…

În apropierea bucătăriei taberei stătea un bărbat cu pieptul lat și capul fără gât, cu fața impasibilă, cu ochi mici și îngustați. Se comporta arogant,

avea țigări și avea bani. El a fost unul dintre cei care au devenit imediat indispensabili într-o anumită organizație. În război s-a ocupat de bucătărie, iar când lupta din Stalingrad se va termina, va deveni cu siguranță comandantul unui lagăr de prizonieri de război. El a ținut evidența lăzilor cu conserve de carne, cântărea ulei, îmbutelia băuturi. Acest lucru a continuat timp de opt săptămâni, iar acum, ca un rege, stătea pe „comorile" sale, cu care putea hrăni o întreagă companie de două ori. Avea prietenii lui la bucătărie: „Bună după-amiaza, domnule oberzalmeister (șeful serviciului financiar — nota traducătorului rus)." „Bună după-amiaza, Paul". Prietenii îl acompaniau și el pe ei, iar acest monstru fără gât nu a prețuit decât acele lucruri a căror valoare se va păstra și după Stalingrad. El a acceptat cu bunăvoință cadourile; în general, a fost un porc decent.

Odată a venit un soldat care și-a părăsit adăpostul numai după ce nu a mai rămas nimic din compania sa. Bietul camarad nu mâncase de câteva zile, dar cei trei bucătari au rămas indiferenți.

Apoi soldatul a venit la Paul. A privit fața grasă și a înțeles că nu este gras de la zăpadă. Fără un cuvânt, soldatul s-a întors și a plecat, dar după un sfert de oră a venit din nou cu o pungă. Paul a auzit următoarele cuvinte: „Cinci pâini, cinci kilograme de cârnați, zece conserve de slănină". Soldatul rânji și Paul râse. Soldatul care cerea pâine se uita la mâna bucătarului care agita terciul de mei și Paul se uită la mâna soldatului care ținea punga aruncată pe umăr.

Și atunci Paul a înțeles imediat totul când a văzut țeava unui pistol îndreptată spre el; aceasta a acționat asupra lui instantaneu. Nu mai râdea și soldatul a plecat cu punga plină. Plecând, soldatul a întors capul și, atingând tâmpla cu degetul arătător, a spus: „Nu ești sănătos la cap, ești un porc îngrășat".

Când Paul a fost capturat, i-au găsit paisprezece mii de Reichsmarks; după cum a explicat, erau strânși din soldă. În primăvara anului 1946, a murit de tifos.

Radiograme secrete

Pe 23 noiembrie, telefonul maiorului Zitzewitz (citit aprox.: Țițăviț) a sunat:

„Aici este Zeitzler, veniți imediat la mine.”

Un sfert de oră mai târziu, maiorul Zitzewitz stătea în fața șefului Statului Major General al forțelor terestre. Generalul l-a condus pe maior la o hartă aflată pe masă:

„Din această dimineață, armata a 6-a este înconjurată. Veți zbura azi cu subunitate de legătură radio spre Stalingrad. Este foarte important pentru mine că îmi oferiți imediat cât mai multe informații. Nu vă mai dau alte sarcini. Nu avem de ce să ne facem griji, generalul Paulus face totul perfect. Aveți întrebări?”

„Nu, domnule general.”

„Spuneți-i generalului Paulus că totul este aranjat pentru a rupe inelul de încercuire.”

Pe 25 noiembrie, subunitatea de legătură a aterizat la Pitomnik, transportând un emițător pe unde scurte de 70 watt și unul de 15 watt în bandă ultrascurtă. La două ore după aterizare, maiorul Zitzewitz s-a prezentat generalului-maior Schmidt. Conversația a fost scurtă, generalul l-a ascultat pe maior, care a vorbit despre sarcina care i-a fost atribuită, și a ordonat ca toate radiogramele, înainte de a fi transmise din „cazan”, să-i fie puse pe masa pentru viză.

Comandantul l-a primit pe maiorul Zitzewitz în buncărul său și i-a reamintit că, în ianuarie 1942, l-a trimis cu aceeași misiune la armata a 9-a în raionul Rjev. Apoi i-a spus maiorului:

„Înainte de începerea războiului cu Rusia, eu, în numele Statului Major General, am efectuat aplicații de stat major și am arătat pe hărți cum va decurge totul. Totul s-a întâmplat așa cum am prezis. Acolo, într-un dulap ignifug, — zise Paulus în timp ce arăta spre colțul încăperii — sunt hărți cu notele mele și documentele care confirmă în scris presupunerile mele. Mă gândesc, în cazul în care mai e ceva timp, dacă să dorm pe săturate sau să mă ocup de aceste documente. Cred că trebuie să aleg ultima variantă.”

Maiorul Zitzewitz și-a amintit aceste cuvinte în noaptea de noiembrie.

Gândurile comandantului curgeau totuși într-o direcție puțin diferită. Cum și prin ce forțe intenționează OKH să elibereze armata a 6-a; armata a anunțat necesarul zilnic de cinci sute de tone de mărfuri, prin urmare, era

interesat de modul în care armata sa poate continua lupta și să rămână viabilă.

Maiorul Zitzewitz nu a putut răspunde la aceste întrebări și nu a putut schimba nimic din ceea ce devenise, din acel moment, parte din viața sa de zi cu zi. Nu putea decât să raporteze despre asta!

Adevărat, nimic nou nu putea raporta. În timpul luptelor din vestul Donului, armata a pierdut depozite, rezervele de hrană și aproape toate serviciile sale de aprovizionare; cinci sute de tone era într-adevăr cantitatea minimă de marfă de aprovizionare zilnică, deși în ultima zi doar o sută cincizeci de tone au fost livrate prin aer, adică mai puțin de jumătate din ceea ce era necesar.

El a raportat despre problemele cu lemnul, distribuția și transportul acestuia către diviziile îndepărtate pentru construcția fortificațiilor și încălzire. Și-a combinat rapoartele cu privire la problemele armatei pentru a le transmite cu o radiogramă, astfel încât acolo, mai sus, să se formeze o idee completă despre problemele și dificultățile nesfârșite cu care trebuie să se confrunte armata, ceea ce va afecta cu siguranță viitoarele operațiuni militare, iar ordinul despre acestea ajunsese deja de sus.

Înainte de trimitere, fiecărei radiograme i se acorda viza generalului Schmidt; dar într-o zi, radiogramele au fost prelucrate și scurtate, specificându-se că nu a venit încă timpul pentru astfel de rapoarte pesimiste. Din acest motiv, maiorul Zitzewitz, după ce a discutat cu șeful conducerii operaționale a statului major, a decis să găsească oportunități de a trimite cele mai importante radiograme, fără a le mai arăta generalului. Din acel moment, au început să trimită astfel de radiografii noaptea, când șeful statului major interzisese să fie deranjat. Rapoartele au ajuns la un ofițer de control operațional de la OKH, iar maiorul Zitzewitz știa că el va pune cu siguranță aceste rapoarte pe masa celor mai înalte autorități, iar el putea face comentariile într-o formă mai liberă, pe care limba oficială a rapoartelor nu o permitea.

La Stalingrad, în fiecare divizie, aproximativ o sută de persoane erau spitalizate în fiecare zi din cauza răcelilor și a bolilor intestinale; la douăzeci și patru de divizii numărul total de cazuri era, prin urmare, de două mii patru sute de oameni. Din acest motiv, s-a decis verificarea tuturor unităților militare care se aflau în „cazan”. Comandantul diviziei 14 panzer a primit ordin să selecteze soldații corespunzători și să formeze batalioane separate de aceștia.

Maiorul Zitzewitz a raportat că la nivelul comandanților de divizii se vorbea negativ despre unitățile românești și despre imposibilitatea de a le folosi în operațiuni de luptă ca unități independente fără ofițeri germani, deși a raportat despre generalul Dimitrescu ca despre o persoană inteligentă și lider militar capabil.

În radiograme s-a vorbit mult despre așa-numita situație a tancurilor, s-a făcut o evaluare a posibilităților reale ale armatei de a se susține și a fost raportată critica accentuată cu care au fost primite anumite emisiuni ale radioului german și ale emisiilor Wehrmacht.

Maiorul Zitzewitz s-a uitat atent la tot ce a văzut, a vorbit puțin, dar a ascultat multe. Cel mai important lucru pe care l-a înțeles din tot ceea ce a văzut și auzit a fost gravitatea întregii situații în care s-a aflat armata a 6-a, pe care a prezentat-o constant în rapoartele sale.

Maiorul Zitzewitz putea fi găsit în stepa luminată de un soare strălucitor și acoperită cu un covor alb de zăpadă, unde nu era niciun copac și niciun tufiș, unde vântul înghețat și furtunile de zăpadă domneau peste câmpia albă; el putea fi văzut și pe sectorul nordic al frontului și printre ruinele orașului de pe Volga, în mașina comandantului și la medicul armatei aflat lângă aeroport. El a discutat cu intendentul șef, cu șefii aprovizionării și cu reprezentanții diferitelor servicii, ofițeri ai unităților speciale și soldații din tranșeele de pe linia frontului. L-a interesat personalul unităților, carburantul, armele, munițiile, produsele alimentare, pe scurt: problemele de aprovizionare, dar, pe lângă aceasta, și motivul pentru care oamenii s-au îmbolnăvit.

Nu era dificil de vorbit în „fortăreața” de lângă Stalingrad despre acele lucruri care meritau o atenție specială și necesitau o anumită soluție, era mult mai dificil de făcut o evaluarea corectă și de a trage concluziile adecvate din aceasta.

Când s-a ajuns la avansarea armatei lui Hoth, conversația a preluat un caracter unilateral. Comandantul armatei a repetat în mod constant în acele zile că folosirea armatei a 6-a pe frontul dintre Rostov și Voronej pentru a elimina breșele și a restabili situația anterioară ar fi mult mai utilă decât aici, la Stalingrad, unde era posibil să paralizeze forțele inamicului doar într-o mică măsură, deoarece nu există toate mijloacele necesare pentru desfășurarea ostilităților majore.

În toate unitățile armatei s-au desfășurat lucrări legate de pregătirile pentru o operație pe scară largă și toată lumea era conștientă de situație, în

special aici, în „cazan”. În ceea ce privește Grupul de armate „Don”, nu era posibilă obținerea de informații complete despre ceea ce se întâmpla în acest sector al frontului, deși aceste informații ar fi foarte importante, dacă nu chiar decisive, pentru ofensiva planificată.

După cum am menționat deja, maiorul Zitzewitz în radiogramele sale nu a ascuns nimic și a raportat în detaliu despre toate nevoile și dificultățile armatei. Într-un loc rațiile sunt din nou reduse, în alt loc a apărut o situație tensionată cu carburantul, în plus, el și-a exprimat în mod repetat îngrijorarea cu privire la evacuarea răniților din „cazan”.

Câteva zile din „cazan” au fost deosebit de interesante, despre acestea merită vorbit. Acest lucru s-a întâmplat în jurul datei de 20 decembrie, când armata de deblocare se apropia de Stalingrad și o radiogramă a ajuns în armata a 6-a:

„În timp ce vă mențineți poziția la Stalingrad, trimiteți toate forțele disponibile în întâmpinarea armatei lui Hoth, pentru a distrage inamicul de la detașamentele înaintate ale armatei de tancuri, care duc lupte grele.”

În numeroase conversații cu maiorul Zitzewitz, comandantul armatei și-a exprimat în mod repetat opinia că acest ordin, care conține două sarcini separate, nu poate fi executat. Fie se continuă menținerea la Stalingrad, fie se efectuează o contraofensivă; îndeplinirea simultană a acestor două sarcini este pur și simplu imposibilă. Desfășurarea acestor două operațiuni nu ar duce la niciun rezultat, așa cum s-a văzut în exemplele „și Leningrad, și Moscova” sau „și Stalingrad, și Caucaz”.

Pe 21 decembrie, Cartierul General a cerut să i se furnizeze date exacte despre carburantul disponibil în armată, iar colonelul general Paulus a transmis aceste informații. În conformitate cu datele prezentate, carburantul pentru tancuri era suficient pentru treizeci de kilometri, iar acești treizeci de kilometri s-au dovedit a fi un factor decisiv pentru Hitler, pentru a interzice pentru a doua oară ruperea inelului încercuirii.

Maiorul Zitzewitz s-a confruntat constant cu aceleași lucruri, care în final ar putea fi exprimate în câteva cuvinte: armata moare de foame, îngheață și nu mai are cu ce să tragă.

La 7 ianuarie, comandantul armatei a primit o radiogramă ciudată de la șeful Statului Major General al forțelor terestre. Aceasta conținea următoarea cerință: pentru a verifica corectitudinea radiogramelor trimise de emițătoarele maiorului Zitzewitz, era necesară, în următoarea radiogramă, menționarea pe scurt a unui episod anterior cunoscut doar cei

doi. Ca răspuns la radiogramă, generalul Paulus a scris câteva cuvinte despre cum el, împreună cu generalul Zeitzler, s-a odihnit într-o stațiune înainte de război. Abia câteva săptămâni mai târziu, maiorul Zitzewitz a primit o explicație de ce a fost trimisă această radiogramă.

Situația din zilele următoare a devenit foarte încordată: infanteria motorizată și unitățile de blindate ale rușilor au rupt frontul în mai multe raioane, propriile tancuri și proiectilele antitanc nu erau suficiente și, ca întotdeauna, nu exista mâncare. Informații teribile au fost primite de la toate stațiile medicale despre răniți, despre infirmerii supraaglomerate și nimeni nu a putut ajuta cu nimic, iar ordinile erau inutile.

La 20 ianuarie, OKH i-a ordonat maiorului Zitzewitz să zboare imediat la Cartierul General:

„… întrucât șeful Statului Major General al forțelor armate dorește să meargă împreună cu un raport la Hitler despre situația de la Stalingrad."

Al patrulea mesager, de data aceasta neoficial, al cazanului a părăsit zona morții. În mapa sa era un mic pachet în care se aflau ordine și premii ale comandantului, iar în buzunarul de la piept: permisiunea de a zbura de la șeful OKH și nicio speranță de a schimba situația critică.

Cât despre acea radiogramă ciudată, explicațiile au fost date maiorului la două ore după ce a ajuns la sediul Führer-ului.

Atunci când informații fără ambiguitate despre lipsa de speranță a situației armatei a 6-a au început să vină de la maiorul Zitzewitz la Cartierul General, în timpul discutării lor, Reichsmarschall Göring și-a exprimat opinia în câteva cuvinte:

„Este imposibil pentru un ofițer german să ofere astfel de informații de natură defetistă. Cel mai probabil, inamicul trimite radiogramele, în mâinile căruia se aflau documente relevante."

Patruzeci și opt de ore mai târziu, la Cartierul General al Führer-ului, generalul Zeitzler și maiorul Zitzewitz au deschis ușa către biroul comandantului suprem.

„Ați sosit dintr-un loc unde s-a întâmplat situația deplorabilă", a spus Adolf Hitler, după care a vorbit mult timp despre situația „cazanului", a indicat pe hartă de mai multe ori și și-a împărtășit gândurile cu privire la utilizarea de noi tancuri Panther, care erau planificate să fie trimise pe frontul de la Stalingrad, asigurând astfel aprovizionarea armatei.

Maiorul Zitzewitz a vorbit despre aceleași lucruri pe care le-a scris în radiogramele sale din „fortăreață": despre foame, despre cererile armatei,

despre tancurile inamice, despre tot ceea ce lipsea trupelor încercuite, precum și despre sentimentele oamenilor care credeau că au fost abandonați.

„Mein Führer, permiteți-mi să raportez că soldatului de la Stalingrad nu i se mai poate ordona să lupte până la ultimul cartuș, în primul rând, pentru că nu este fizic capabil să facă acest lucru și, în al doilea rând, pentru că nu mai are acest ultim cartuș.”

Răspunsul lui Hitler la această afirmație a fost scurt:

„Un bărbat își recapătă foarte repede puterea.”

Obiectivul Armatei Roşii a fost atins: „Fortăreaţa” a fost ruptă în două.

Obiectivul operațional al Comandamentului Armatei Roșii a fost atins. Acest lucru nu s-a întâmplat cu rapiditatea imaginată de Stavka, dar succesul a fost evident: „fortăreața” a fost divizată.

Toate diviziile împotriva cărora s-a desfășurat ofensiva au fost comprimate, astfel încât din acel moment a devenit clar că au rămas doar câteva zile înainte de sfârșit.

Înainte de aceasta, două stații de radio pe unde medii, de 100 de watt, funcționau continuu în armată, dar carburantul pentru furnizarea curentului electric necesar emițătoarelor de 100 de watt s-a terminat; din acest motiv au fost înlocuite cu un emițător de 5 watt alimentat de la un generator cu pedale. Catastrofa se apropia inexorabil.

Era necesar să se adune toate forțele și să se încerce din nou să se păstreze frontul în vestul Stalingradului. Șeful serviciului de genistică al armatei a primit ordin să ducă echipamente la est de Pitomnik. Două camioane, încărcate cu lopeți și sape, însoțite de o sută de soldați genişti, se deplasau prin stepă. Încercarea era disperată, întrucât era practic imposibil să se sape în pământul înghețat cu aceste instrumente, iar folosirea micilor denivelări ale solului și a gropilor era inutilă: nu se putea vorbi despre poziții specifice unui front, deoarece nici mijloacele disponibile și nici terenul în sine nu era potrivit pentru acest lucru.

Rănile, bolile și lipsurile au redus eficiența de luptă a trupelor la un nivel minim, dar, în ciuda acestui fapt, oamenii nu s-au retras, au dormit în aer liber, l-au lăsat pe inamic să se apropie și au tras în infanterie. Pe 22 ianuarie, Gumrak a fost pierdut, astfel a început să funcționeze aerodromul din Stalingrad, care nu a putut înlocui în totalitate aerodromul anterior.

În acea zi, comandantul trupelor de geniu a fost chemat la comandant, de la care a primit ordin să zboare ca mesager din „cazan”.

„Mergeți cu Dumnezeu și asigurați-vă că OKW a pornit din nou de la fapte reale atunci când a luat deciziile sale.”

Oricine putea să citească printre rânduri înțelegea ce însemnau cuvintele comandantului.

După aceea, comandantul trupelor de geniu a purtat o discuție cu șeful statului major, de la care a auzit la despărțire cuvintele:

„Spuneți peste tot unde veți crede de cuviință, că armata a 6-a a fost trădată și abandonată de OKW.”

Prin urmare, colonelul Zelle a zburat din „cazan” cu ultimele cuvinte ale generalului Schmidt și cu conștientizarea a ceea ce s-a întâmplat, dar această conștientizare a venit prea târziu…

Un ofițer din conducerea operațională a statului major al diviziei 44 infanterie, dis-de-dimineață l-a sculat din pat pe șeful statului major al corpului.

„Domnule locotenent-colonel, azi-noapte românii au plecat. Aceasta este pur și simplu o mârșăvie față de divizie.”

Din păcate, oricât de rău ar suna, acestea au fost faptele. Regimentul român, care numără o mie o sută de oameni și care avea sarcina de a apăra sectorul de front între diviziile 44 infanterie și 29 infanterie motorizată, a părăsit în secret linia de apărare și, cu toate armele și toate mijloacele tehnice, s-a predat noaptea rușilor. După cum s-a dovedit, în regimentul românesc a existat o legătură telefonică cu rușii și, prin urmare, românii au fost informați despre toate pregătirile de ofensivă ale unităților rusești.

Corectarea unei situații aparent simple era deja imposibilă. În breșa de patru kilometri rezultată, au năvălit imediat trupele rusești, care erau pregătite, și s-au pătruns rapid în adâncimea apărării germane. În timpul acestui atac neașteptat, toate subunitățile diviziei 44 infanterie, care se aflau în vagoanele trenului, au fost complet distruse.

Era imposibil de închis breșa. Unitățile de șoc din divizia 29 infanterie motorizată, aruncate către ruși, au reușit, împreună cu batalionul autopropulsat care se afla în rezerva corpului, să suspende avansarea suplimentară a unităților sovietice, dar era deja imposibil să se recupereze vechea linie de apărare.

La postul de gardă al diviziei 44 Infanterie, un locotenent român stătea ghemuit, avea crucea de fier de gradul 1. Acoperindu-și fața cu mâinile, plângea: îi era rușine de compatrioții săi care au comis această trădare. În aceeași zi a murit. (degeaba nu i-au dat prietenii lui crucea de fier, mulți dintre români au comis atrocități și se temeau de ruși, dar mai erau și câțiva încrâncenați politic ce proveneau din „lumea bună”).

Împreună cu străpungerea rusească, a început și divizarea „cazanului”. Înainte de aceasta, „fortăreața” avea cea mai mare dimensiune pe axa nord — sud, astfel încât obiectivul ofensivei ruse, susținut de unități mari de tancuri, era să taie „cazanul” de la est la vest. Fiecare zi a fost marcată de pierderea unei secțiuni a frontului.

În sud, infanteria sovietică și unități motorizate au avansat pe Țarița, au confiscat hambarele (golite de nemți), fabrica de conserve (este ușor de înțeles că-i vorba despre ruinele fostei fabrici de conserve) și stația de cale ferată Stalingrad-Sud. Grupuri mari de luptă s-au fortificat pe linia ferată. Divizia 371 de infanterie motorizată a suferit cel mai mult în timpul ofensivei, doar câteva subunități separate ale acesteia au putut opune o rezistență suplimentară.

În vest, un atac de blindate ruseşti a vizat calea ferată de lângă Gumrak; după lupte grele pentru școala aeriană și de zbor, situată la est de aceasta, linia de apărare a trebuit să fie mutată înapoi.

În nord, regimentul 53 artilerie a tras ultimele salve de rămas bun și, după cum au spus artileriștii, au aranjat o seară festivă: toată muniția a fost folosită și tunurile aruncate în aer.

Concomitent cu înaintarea de la vest la est, de la capul de pod „Racheta de tenis” rușii au efectuat o pregătire puternică de artilerie în direcția cotei 107,5. Un foc intens a fost concentrat asupra fabricii metalurgice, a cărei parte nordică a fost pierdută de germani în timpul serii. Divizia 305 infanterie a suferit pierderi grele în acea zi. Lovitura principală a vizat cota 102, care literalmente era ticsită cu 60 de baterii și era un puternic grup de artilerie. Acum era lovită constant de Katiușa, lansatoare de grenade și artilerie grea. Din nord-est, artileria rusească trăgea de la capul de pod „Racheta de tenis”, artileria de rază lungă trăgea în pozițiile germane de la est de Volga, iar din vest, tancurile sovietice trăgeau asupra bateriilor individuale. Rușii au tras continuu din toate tipurile de arme pe suprafața de trei kilometri pătrați, din care se răspundea cu foc. După un bombardament de opt ore, susținut în plus de atacuri aeriene, unitățile germane au terminat toată muniția. Multe tunuri de la cota 102 au fost scoase din funcție, au fost avariate sau complet distruse; cele care nu mai puteau fi folosite au fost aruncate în aer, dar nu întotdeauna, deoarece în majoritatea cazurilor echipajle pieriseră deja.

Corpurile 51 și 8 au fost împinse spre sud. La Corpul 14 de tancuri, lucrurile nu au stat mai bine. Înainte de aceasta, el a menținut drumul spre Gumrak, împreună cu rămășițele diviziilor 29 și 3 infanterie motorizată. Luptele au continuat până noaptea târziu. Divizia 14 panzer s-a fortificat în cazarma trupelor de geniu. Comandamentul armatei a ocupat clădirea magazinului universal din Piața Roșie. Corpul 4 s-a stabilit într-un sanatoriu.

În noaptea de 27 ianuarie, comunicarea dintre corpurile 11 și 51 a fost întreruptă. Grupuri separate și împrăștiate luptau în ruine și în casele rămase în picioare, dar, în ciuda acestui lucru, părți ale Corpului 11, sub comanda generalului Strecker, au trebuit să se retragă în partea de nord a Stalingradului; principala fortăreață a corpului era acum localizată pe teritoriul uzinei de tractoare.

La două noaptea, întregul teritoriu al „cazanului” era împărțit în două: partea nordică și cea sudică, între care nu exista decât comunicare radio.

Pierduţi în stepă

„O mulțime de nebuni”, mormăi subofițerul Niveg pe 26 ianuarie 1943 la ora 18:00 și scutură cenușa din lulea, lovindu-o de carâmbul cizmei soldatului aflat lângă el.

Soldatul n-a spus nimic, nu putea spune nimic din moment ce gura lui era înfundată cu zăpadă, iar o gaură de dimensiunea unei mănuși se deschidea pe pieptul lui în locul unde se afla inima. Niveg nu s-a gândit la acest soldat necunoscut aflat sub zăpadă — existau mulți astfel de necunoscuți atât în dreapta sa, cât și în stânga sa — și era pur și simplu imposibil să îndepărtezi zăpada de pe toate cadavrele pentru a găsi un semn personal, așa cum scria în regulament. „Mai târziu”, s-a gândit Niveg, „dar numai când se va putea”.

Din resturile de cenușă din lulea a apărut un miros teribil: fânul scos din saltele era un substitut prost pentru tutun. Comandantul acestor nebuni s-a ridicat, urmat de Niveg și de ceilalți: militari de la comunicații, mai mulți artileriști, două persoane de la serviciul poștal, un locotenent din divizia 71 infanterie, două duzini de soldați de la diverse unități. Printre aceștia s-au numărat chiar și doi piloți, care au aruncat o încărcătură cu o zi înainte lângă Elșanka, după care avionul lor a fost doborât de aparate de vânătoare sovietice. Au fost deschise mai multe baloturi căzute din aeronavă, iar conținutul a fost împărțit imediat între soldați. În total erau cincizeci și șase de oameni. Ieri, postul de comandă al diviziei era încă aici, iar astăzi acești oameni erau pregătiți să efectueze operațiunea „Leu” fără a aștepta comanda: o străpungere era singura cale de a supraviețui, chiar dacă șansele de reușită erau neglijabile.

Niveg știa despre alte două grupuri care plecaseră de la Stalingrad spre sud în urmă cu cinci zile. În urma lor, aceste grupuri n-au lăsat decât oameni răniți, flămânzi și înghețați, iar în cele din urmă cadavre. Dumnezeu știe ce s-a întâmplat cu aceste grupuri, în orice caz, Niveg nu știa acest lucru și nu l-a avut în vedere: era complet ocupat cu propriile gânduri. S-a gândit la oameni aflați în mantale zdrențuite, care mai arătau uneori semne de viață, despre case care nu mai puteau fi numite case, despre bordeiele mizerabile în care locuiseră recent oamenii. De asemenea, s-a gândit ce să ia cu el pe „drumul care ducea spre libertate”. A trebuit lăsate multe aici: gamelele de staniu în care soldații, în vremuri mai bune, aduceau mâncare, un mic radio emițător care a funcționat până când bateriile, ca și mașinile

acoperite de rugină, au murit. De asemenea, Niveg s-a gândit la căști, centuri, ranițe și toate micile lucruri pe care soldații le-au luat cu ei, mutându-se dintr-o poziție în alta. Automatele și mitralierele trebuiau lăsate pentru că în cutiile de muniție erau doar benzi încărcătoare goale.

Oamenii au luat ceea ce era pe ei: cizme, mantale, pături și fulare. În buzunarele de la piept erau mai multe scrisori sau fotografii. Documentele personale, livretele militare și soldele nu mai existau, dar oamenii mai aveau ceea ce era foarte important pentru toată lumea: dorința de a ieși din inel și speranța că ar putea s-o facă. Era într-adevăr o „mulțime de nebuni" și fiecare dintre ei a acumulat experiență în ultimele șase luni, experiența care i-a învățat să facă distincția între ceea ce este important și ceea ce este irelevant și să acționeze în consecință. Acum o busolă și câteva arme erau importante. Ceasurile tuturor acestor oameni arătau timpul diferitelor zone ale Pământului, dar pentru toți era același lucru dacă totul se va termina în funcție de ora GMT sau ora Moscovei. Baloturile căzute din avion cu o zi înainte erau cu șuncă, carne de porc și pâine învelită în pergament. Aceste produse au avut un mare succes și toată lumea a luat cu ele cât a putut de mult. Ceea ce a rămas a fost pus pe drum în ambalaj sau chiar direct pe zăpadă.

Locotenentul major a avertizat despre călătorie că va fi lungă, toată lumea a înțeles acest lucru și a știut că vor trebui să parcurgă o sută de kilometri, dar, bazându-se pe o sută de kilometri, comandantul nu știa că frontul la care intenționau să ajungă este la două sute cincizeci de kilometri de ei.

Marșul era destul de simplu: primii mergeau cu greu prin zăpada înaltă, cei care mergeau în urmă încercau să-i ajungă pe cei din față. Soldații, care luptaseră anterior în diferite unități, purtau uniforme diferite, fiecare gândindu-se la ale sale, mergeau acum frățește noaptea la sud de Stalingrad, prin zăpada groasă. Câteva sute de metri i-au parcurs normal și după un timp au ajuns cu succes la Țâbenko. Mai multe focuri au fost trase de acolo, în urma acestora doar câteva persoane care mergeau în față au fost ucise. Din când în când, oamenii cădeau și rămâneau întinși, dar ceilalți continuau fără să se oprească. Soldații au trecut pe lângă tovarășii lor căzuți, din ale căror mantale se lățeau pete groaznice pe zăpadă căci sângele noaptea pare întotdeauna negru. Principalul lucru este că a existat întotdeauna cineva care era înainte și nu contează că un număr persoane

ratează ținta marșului și rămân culcate pe zăpadă. Nimeni nu se gândea la asta.

La sud de Krasnov, soldații au trecut calea ferată chiar în locul în care a fost localizată divizia 371 în urmă cu câteva zile. Între Țâbenko și Rogacev sunt aproximativ două zeci de kilometri, dar acești douăzeci de kilometri trebuiau parcurși prin stepă pe zăpadă adâncă. Oamenii au rătăcit, croindu-și drum între focurile care ardeau în depărtare, aprinse de soldații Armatei Roșii și care, cu luminile lor, păreau să indice unde să meargă. Așa că grupul a ajuns la râu: cel mai probabil a fost Țarița, după care a traversat calea ferată Kalaci-Stalingrad puțin spre nord și apoi a mers spre nord-vest, spre Kamâșevka. Cinci, fără să spună un cuvânt, au rămas în grajdurile care cu puțin timp în urmă adăpostise compania veterinară: toate aceste spații, construite în urmă cu câteva săptămâni, aveau o putere de atracție incredibilă. Un kilometru nord de Kalaci oamenii au traversat gheața peste Don, apoi au traversat Liska lângă Kacialinskaia și au intrat în luptă cu grupul rusesc de aprovizionare. După luptă, au rămas doar treizeci dintre ei.

Pe 28 ianuarie, dimineața, o aeronavă germană de recunoaștere a descoperit, la aproximativ trei kilometri vest de Kalaci, un grup de soldați care au semnalizat cu rachete în timp ce aeronavele se apropiau. Avionul a coborât la două sute de metri pentru a determina ce fel de grup era și apoi a raportat observațiile sale la comandamentul din Novocerkassk. Feldmareșalul Milch a ordonat o întâlnire cu grupul. A doua zi, un avion de luptă a aruncat un mesaj grupului în care se spunea că „grupul de luptă ar trebui să se apropie de avioanele germane deplasându-se sub forma unei svastici”.

Pe 29 ianuarie, grupul a fost localizat la șaisprezece kilometri vest de Kalaci, îndreptându-se spre Cernâșevskaia. Grupului i-a fost aruncată din avion mâncare, muniție și informații despre situația din zonă. După ce-a scormonit prin zăpadă, grupul a confirmat primirea încărcăturii cu două rachete verzi. În a treia zi de la descoperirea grupului german de luptă, piloții au stabilit o nouă poziție grupului și au raportat că grupul era format din aproximativ douăzeci și cinci de persoane. În a patra zi, grupul era situat la patruzeci de kilometri vest de înălțimile Donului, apoi avansul său a încetinit semnificativ.

Aceasta a fost ultima zi în care Luftwaffe a luat contact cu grupul singuratic de oamenii din stepă. Oamenii nu știau că erau abia la jumătatea drumului. Avionul de luptă, și mai târziu aeronava de recunoaștere, au

aruncat pentru ultima dată hrană și informații despre pozițiile inamicului, era vorba despre o mare concentrare de trupe rusești în zonele Certkov și Millerovo. De asemenea, grupul a fost informat ca pe viitor să dea două semnale roșii și unul verde.

Nu au mai existat semnale de la sol, după 30 ianuarie nu au mai fost primite semnalele de la grup. La 31 ianuarie, piloții de pe avionul de recunoaștere au raportat: „Grupul nu a fost găsit”. Din ordinul feldmareșalului, căutarea a continuat până pe 2 februarie, dar nu a adus niciun rezultat: ceea ce, până la urmă, a însemnat că datorită acestor douăzeci și cinci de soldați obosiți, bolnavi, abia stând pe picioare, mai multe armate au putut să marșeze mai târziu.

Subofițerul Niveg a apărut pe 3 martie într-un post german de gardă la vest de Donețk și a povestit cum o mână de oameni, pierduți în stepă, au petrecut zile pline de suferință și groază.

Niveg a spus că, după lupta cu grupul rusesc de aprovizionare, au pierdut încă șase oameni: unii aveau dizenterie, alții au murit din cauza epuizării. Supraviețuitorii au rătăcit mai departe în direcția Oblivskaia, dar nu au putut fi găsiți din cauza numărului mare de ruși aflați în zonă. În stepa dintre Dobra și Berezova a fost dată ultima luptă, după care au rămas patru persoane, două dintre ele s-au predat convoiului sanitar rus. Niveg și celălalt, aparținând serviciului poștal de campanie, au mers mai departe, trecând prin așezări ale căror nume nu le știau, dar în Valuevka și-au încheiat călătoria: soldatul care s-a ocupat cândva de poșta de la Stalingrad a rămas întins cu picioarele înghețate, iar Niveg a ridicat mâinile și s-a predat. A fost dus la Harkov, de unde a fugit într-o mașină care livra mâncare unităților rusești. Toate acestea pot părea destul de simple, dar este dificil de descris ce a trebuit să îndure această persoană. Pe teritoriul „nimănui”, un soldat singur nu este băgat în seamă, așa că pe 3 martie, Niveg a fost din nou printre ai săi. În timpul avansării unităților diviziei SS „Reich” și a unităților diviziei 11 panzer, Niveg a fost interogat, iar mărturia sa a fost înregistrată pe două pagini. Ar fi putut spune mai multe, dar era prea epuizat pentru a susține conversații lungi. Probabil că le-ar fi putut continua a doua zi sau în fiecare altă zi, dar aceste zile nu au mai venit pentru el, persoana care ieșise din Stalingrad și ajunsese pe frontul german a murit, în ziua următoare sosirii sale de succes, la unitatea medicală a regimentului de infanterie motorizată în urma unui tir cu aruncătoare de grenade. Odiseea subofițerului Niveg s-a încheiat.

„Continuarea rezistenţei este fără sens. Paulus”

Pe 24 ianuarie, Armata a 6-a a trimis o radiogramă plină de disperare la OKH:

„Pe baza rapoartelor primite de la corpuri și a rapoartelor personale ale generalilor care comandă corpurile, armata raportează situația din „cazan”.

Trupele au rămas fără muniție și hrană, avem legătură doar cu șase divizii, au fost înregistrate cazuri de desființare a unităților militare pe frontul de sud, de nord și de vest. Comanda centralizată este în continuare imposibilă. Pe frontul de est, doar modificări minore. 18.000 de răniți nu au îngrijiri medicale de bază, pansamentele și medicamentele lipsesc. Diviziile 44, 76, 100, 305 și 384 infanterie au fost distruse. În urma unor lovituri puternice ale trupelor rusești, frontul a fost spart în mai multe locuri. Puncte puternic întărite și posibilități de acoperire sunt disponibile numai în oraș, rezistența suplimentară este inutilă. Moartea este inevitabilă. Pentru a salva viața celor rămași, armata cere permisiunea să se predea imediat.

Paulus”.

La ora 11:16, Cartierul General al Führer-ului a confirmat primirea acestei radiograme.

După o noapte înghețată, frontul a reînviat, iar cei care încă mai puteau respira s-au întors în adăposturile lor de gheață supra aglomerate. Cei morți sau înghețați au rămas să stea acolo unde moartea i-a atins, printre aceștia fiind și cei care au murit de foame. Oamenii mureau, dar nimeni nu le dădea atenție.

În acea zi au existat mai multe radiograme care merită o atenție specială.

Grupul de armate „Don” către armata a 6-a:

„… vă rugăm să ne informați despre acordarea ordinelor militare și premiilor unor militari demni ai Corpului 11.”

Armata a 6-a către Grupul de armate „Don”:

„Conform informațiilor, Corpul 11 a pierdut 60% din efectiv. Frontul său este menținut de 3.000 de soldați, restul sunt inapți pentru luptă. Premiile nu pot schimba nimic.”

Grupul de armate „Don” către armata a 6-a:

„… prin ordinul departamentului de cadre al forțelor terestre, comandanților de companie pot fi premiați independent cu Crucea de Fier gradul II, comandanții de batalion cu Crucea de Fier gradul I.”

Armata a 6-a către Grupul de armate „Don”:

„În ceea ce privește radiograma 1849, vă rugăm să informați departamentul de cadre al forțelor terestre că la noi comanda trupelor este realizată de subofițeri și generali”.

Grupul de armate „Don” către armata a 6-a:

„OKH este nemulțumit de absența sau primirea neregulată a listelor de pierderi. Pe viitor, ordinele comandamentului ar trebui urmate exact.”

Armata a 6-a către Grupul de armate „Don”:

„Armata este nemulțumită de primirea neregulamentară de muniție și hrană pe calea aerului. Pentru implementarea corectă a comenzilor cu privire la listele de pierderi, considerăm oportun trimiterea în „cazan” a experților corespunzători ai OKH.”

Grupul de armate „Don” către armata a 6-a:

„Prin ordinul Reichsmarschall-ului aviației, au fost alocate alte șase aeronave de transport.”

Armata a 6-a către Grupul de armate „Don”:

„Bateți cu pumnul în masă și asigurați-vă că sunt alocate 600 de avioane.

Schmidt.”

Pe 5 ianuarie, receptorul din banda de unde scurte de la OKH a primit o radiogramă codată, fără a fi indicată ora și numărul:

„Armata a 6-a cere fonduri pentru o înmormântare solemnă.”

Această radiogramă n-a fost transmisă șefului de comunicații de la Cartierul General al Führer-ului.

În acea zi:

… sute de ofițeri au înjurat, condamnând lipsa de sens a ordinelor primite, dar, în ciuda acestui fapt, le-au dus la îndeplinire.

… Generalul von Hartmann i-a spus generalului Pfeffer:

„După o mie de ani, lucrările lui Goethe se vor transforma în praf și nimeni nu va ști nimic despre armata a 6-a.”

… șeful statului major al Corpului 51 de armată a spus:

„Situația este lipsită de speranță, fiecare poate face ce vrea.”

… emițătorul de 1000 de watt al armatei a explodat, după care comunicarea cu OKH a fost realizată cu un emițător de 70 de watt cu unde scurte.

… Generalul Stampel i-a spus fiului său:

„Comportează-te până în ultimul moment cu demnitate, pentru că se potrivește unui soldat adevărat.”

… în Piața Roșie din Stalingrad era o inscripție mare: „Fuhrerul va salva Stalingradul”, iar mai jos cineva a scris cu cretă: „Cum așa? Orașul e în pericol?”

… exista un pliant înfățișându-l pe Hitler. Într-o mână ținea Crucea de Fier, iar cu cealaltă arăta spre mormânt. Mai jos este o inscripție: „V-am promis slava și pământul. Acum le aveți pe amândouă”.

… aprovizionarea organizată pe calea aerului a încetat și a venit momentul în care generalul Jenike a spus următoarele cuvinte: „Într-o zi vom fi cu toții în fața Domnului în acest oraș blestemat.”

… Generalul Hube, care a ieșit din „cazan” la 18 ianuarie prin ordinul comandamentului armatei, n-a reușit să stabilească aprovizionare regulată.

… în sud-vestul „cazanului”, divizia sovietică cu steagurile desfășurate a intrat în ofensivă.

… Șeful unității de comunicații a armatei, colonelul van Hofen, pregătindu-se pentru posibile negocieri privind predarea, a ordonat să se stabilească contactul cu un grup de armate sovietic, indicând frecvențe individuale.

… în nordul „cazanului”, asupra unei baterii, a cărei efectiv de douăzeci și cinci de oameni deja muriseră, a fost lansat un atac cu aruncătoarele de grenade care nu mai puteau omorî pe nimeni.

… când tancurile rusești au sosit, nu mai aveau nevoie să frământe tranșeele cu șenilele: ultimii doi soldați stăteau pe marginea unui crater, nu aveau arme în mâini și ochii nu priveau nicăieri. Deja nu le mai păsau.

… doi cercetători din Himalaia au venit la Grupul de armate „Don” pentru a le împărtăși experiența cu privire la pregătirea și utilizarea hranei concentrate.

… general-colonelul Paulus a ordonat transferul prizonierilor ruși de război, care se aflau în tabăra de lângă Voronov, către Armata Roșie.

… șeful departamentului operațional al OKH a pus o bucată de hârtie pe masa primului său ofițer principal, pe care se afla textul unui ordin întocmit și semnat personal de Hitler. În același timp, generalul Heusinger a spus:

„Șeful Statului Major General dorește ca acest ordin, pe care, din păcate, trebuie să îl emitem, să fie emis fără să existe nici cel mai mic indiciu de participare la acest lucru a Statului Major al forțelor terestre. Analele istoriei militare ar trebui să afirme clar că „el” este singurul responsabil pentru acest ordin.

Ordinul fără număr și fără a fi înscris în jurnal a fost transmis telegrafiștilor de către contele Kilmannsegg, după care ciorna ordinului și benzile telegrafice au fost distruse, astfel încât OKH nu avea niciun singur document care să menționeze emiterea acestui ordin. Telegraful a transmis răspunsul lui Hitler către armata a 6-a:

„Interzic capitularea. Armata își menține pozițiile până la ultimul soldat și până la ultimul cartuș și, arătând o rezistență eroică, va aduce o contribuție de neuitat la crearea frontului de apărare și la salvarea Occidentului.”

Drama de la Ţariţa

La mijlocul celei de-a treia săptămâni a lunii ianuarie, parlamentarii ruși au apărut pentru prima dată pe frontul de sud. Au ajuns cu un steag alb, în jurul orei zece dimineața, la o înălțime de la sud de Țarița, printre ei se afla un trompetist. O jumătate de oră mai târziu, parlamentarii s-au apropiat de pozițiile diviziei 371 de infanterie și rămășițele diviziei 297. Garda nu au deschis focul asupra lor, dar nu i-au lăsat să se aproape de poziții. „Nu există niciun ofițer cu voi”, le-au spus rușilor.

La ora douăsprezece au venit din nou, de data aceasta erau trei soldați conduși de un maior. „Rezistența suplimentară este inutilă”, a tradus sergentul rus, „pe 26 ianuarie vom lansa un atac puternic asupra pozițiilor germane. Vă puteți da seama ce va rămâne după aceea. Armata Roșie vă oferă o predare onorabilă, ofițerii își vor lăsa săbiile, toată lumea va primi mâncare adecvată și răniților le va fi oferită asistență medicală.”

Ordinul armatei din 9 ianuarie spunea:

„Întoarceți parlamentarii deschizând foc de avertizare.”

Pe 9 ianuarie, soldații mai aveau două bucăți de pâine pe zi și existau o mare cantitate de cartușe, iar la acea dată, jumătate din personalul fiecărei companii nu stătea încă în zăpadă.

Rușii au fost ascultați, dar nu a fost luată nicio decizie, după care locotenentul de artilerie și locotenent major al regimentului 523 infanterie i-au condus pe parlamentari prin sectorul lor de front.

Într-un buncăr, în care erau paturi de scânduri și mese din lăzi, avea loc o ședință. În jurul mesei, înjghebate din scânduri, pe lăzi de muniție stăteau comandantul Corpului 4: generalul Pfeffer, comandantul diviziei 71 infanterie: generalul von Hartmann, comandantul diviziei 371 infanterie: generalul Stampel și șeful statului major al Corpului 4: colonelul Krohm.

Cândva, în subordinea acestor trei generali erau șaizeci de mii de soldați care aveau arme excelente și echipament suficient, dar acum ordonau (dacă îi putem numi comandanți — nota autorului) o mulțime care număra o mie opt sute de oameni.

A apărut o sticlă, care a mers în cerc. Au băut din căni de câmp și nu au spus nimic.

După ceva timp, li s-au alăturat ofițeri germani, conducând maiorul și cei trei soldați cu steagul alb. Ofițerii țineau cârnați și mai multe pâini în mâini.

„Au trimis rușii”, a spus locotenentul.

„Oferta de predare expiră pe 25 ianuarie, la zece dimineața”, a adăugat locotenentul major. „Nu numai divizia 371, ci întreg corp ar trebui să capituleze. Rușii nu doresc continuarea vărsării de sânge.”

O tăcere apăsătoare domnea în buncăr, ambii ofițeri stăteau în apropiere, ținând cârnați și pâine în mâini.

„Nu am de gând să capitulez”, spuse generalul Pfeffer și întări cuvintele bătând cu cana în scândurile mesei. „Corpul 4 are ordin să păstreze sectorul sudic al frontului până la ultimul soldat, iar acest ordin va fi executat.”

Generalul s-a ridicat, s-a plimbat o dată în jurul mesei și și-a reluat locul.

Comandantul mai subțirel al diviziei 71 Saxonia Inferioară nici măcar nu și-a scos mâinile din buzunarele mantalei:

„Nu se poate pune problema capitulării, cu atât mai mult cu cât urmează să se facă în fața rușilor.”

Generalul Stampel a băut încet, apoi s-a uitat la Hartmann și a dat din cap:

„Am aceeași părere, Hartmann.”

„Al patrulea corp refuză să capituleze”, a spus cu voce tare și decisivă generalul în vârstă de șaizeci de ani.

Acesta a fost sfârșitul discuției, ambii ofițeri au plecat, luând cârnații și pâinea cu ei.

Subteranele morţii

Aproape toate casele din oraș au fost transformate în grămezi de moloz sau ruine, dar majoritatea subsolurilor erau încă intacte. Pereții care s-au prăbușit în urma exploziilor proiectilelor au căzut deasupra lor și astfel au creat un înveliș protector împotriva următoarelor proiectile. În ultimele zile ale luptei, aceste subsoluri au căpătat notorietate.

O listă a clădirilor sub care au fost amplasate pivnițele ar avea mai multe pagini, așa încât ne limităm să menționăm doar câteva dintre ele. Oricine ar fi nimerit într-un subsol și-ar fi pierdut orice speranță de a ieși în viață într-o zi. Așa a fost și cu subsolurile de la clădirile fabricii de tractoare și închisoarea GPU, subsolul teatrului și al clădirii miliției, a bibliotecii și a magazinului de articole din piele. Pivnițele, care adăposteau biroul comandantului local și buncărul lui Timoșenko, nu erau prea diferite de pivnițele muzeului sau ale centralei electrice.

Adăposturile, unde oamenii se ascundeau de exploziile bombelor și a obuzelor, au devenit puncte medicale și infirmerii, care, la rândul lor, s-au transformat în iad unde oamenii au murit atât singuri cât și în grupuri.

În beciurile clădirii negustorului Simonovici se aflau opt sute de soldați, sprijinindu-se de pereți sau direct pe podea în centrul încăperilor umede. Oamenii se întindeau pe trepte și umpleau culoarele, în timp ce nimeni nu ținea cont de cine ce rang și poziție ierarhică avea: însemnele cădeau ca frunzele uscate din copaci. În subsolul lui Simonovici viața lor s-a încheiat și, dacă există diferențe între ei, constau în gradul de rănire și numărul de ore cât mai aveau de trăit. Au existat diferențe în modul în care un soldat anume a murit.

Pe scări, cineva murise din cauza difteriei, în apropiere erau trei care de mult timp deveniseră cadavre: doar că nimeni nu a observat pentru că era întuneric. Un subofițer striga din spate, chinuit de sete și boală: limba lui, fierbinte ca o bucată de fier, i-a căzut din gură iar picioarele începuseră deja să putrezească.

Pe peretele subsolului central, într-o cutie de conserve, ardea un fitil răspândind duhoare.

Mirosea a kerosen, a sânge putred, a carne de om arsă, a puroiului vechi și a corpuri în descompunere.

Toate acestea erau amestecate cu mirosul de iodoform, transpirație, urină, excremente și canalizare.

Aerul stătut apăsa asupra inimii și a plămânilor, gâdila în gât făcând pe mulți să sufere de sughițuri bolnăvicioase și provoca lăcrimări.

Pielea se acoperea cu pustule și se lua de pe corp ca niște coji; atinși de tetanos, oamenii urlau ca niște animale: ulcerații și micoze apăreau pe corp. Cineva se sufoca, cuiva i s-a blocat respirația, altul cuprins de febră se agita și-și chema soția, un altul blestemând războiul îl chema pe Domnul Dumnezeu. Oamenii au murit de tifos, pneumonie și infecții. În colț, un caporal murea cu stomacul umflat și picioarele tumefiate, murea în tăcere, fără să ceară ajutor, fără să se miște, cu ochii deschiși și brațele încrucișate pe piept. În cealaltă parte a intrării, în spatele scării, un tânăr soldat de douăzeci de ani se zbătea pe podea, îi apăruse spumă pe buze, iar ochii se învârteau sălbatic, dar în scurt timp a murit: moartea l-a salvat de convulsii și dureri.

Nu era nimic de mâncare și, dacă cineva avea ceva de mâncare, atunci o ascundea cu frică: în întunericul acestor subsoluri viața umană nu valora nici cât o bucată de pâine. Acest lucru poate fi înțeles numai de unul care el însuși a suferit de foame și care a știut și știe ce înseamnă fărmăturile de pâine.

Cei mai răi erau păduchii care au înfigeau în piele și pătrundeau în răni, lipsind oamenii de somn. Acopereau cu miile trupurile oamenilor și rămășițele de îmbrăcăminte și abia după ce se instala moartea sau febra, părăseau corpul ca șobolanii care fug părăsind o navă care se scufundă. Masa dezgustătoare și agitată a acestor creaturi se muta pe nefericitul din apropiere și dacă era încă în viață se așeza ferm pe noul loc. Și nu era nimeni care să-i ajute pe acești nenorociți.

Acolo unde a fost posibil, morții erau transportați în curte sau stivuiți ca bușteni în craterul unei bombe. Odată a apărut un doctor în beciurile lui Simonovici, dar a căutat pur și simplu un refugiu în timpul bombardamentelor care începuseră atunci când se îndrepta spre „subsolul” său, unde era la fel de așteptat și chemat ca aici. Adevărat, nu putea să-i ajute pe toți: era prea multă suferință și durere.

Cel al cărui creier încă funcționa putea ghici când va veni sfârșitul său, și știa că n-are rost să urle și să facă zgomot, sau să se împotrivească.

De fapt, cui să se împotrivească?

Mulți mureau și înainte ca cineva să observe că vecinul său era deja mort, treceau ore și zile. Deoarece nimeni nu putea scoate cadavrele, ele erau trecute de la unul la altul, rostogolite ca sacii printre oamenii care încă mai

puteau să se ridice, prin întreaga cameră, prin pasaje, printre munții de zdrențe și duhoare. Așa încât cadavrele ajungeau la perete și acolo, împinse, se strecurau printr-o gaură din perete, de unde se rostogoleau în craterul bombei de două sute cincizeci de kilograme. Sute de cadavre stăteau deja întinse în pâlnie, printre care mai erau trupuri calde, dar acestea aparțineau celor care nu mai aveau putere să scoată sunete.

În fața intrării în subsolul lui Simonovici, așteptau alții care încercau să intre și niciunul dintre ei nu era surprins că nimeni nu ieșea din subsol de unul singur: încă mai încercau să intre. Morții nu au fost numărați și semnele personale nu au fost înlăturate de la ei, ci doar s-au uitat ocazional în sacii lor, în speranța că vor găsi niște pâine acolo. Niciunul dintre noii veniți nu a fost interesat de ce a murit unul sau altul: principalul lucru era că oamenii mureau repede, iar pentru cei care așteptau afară în vântul înghețat, însemna un adevărat noroc.

Au murit nu numai în beciurile lui Simonovici, s-a murit peste tot. Un val de agonie străbătea trupurile obosite și epuizate ale oameni; nu le mai era frică. În subsoluri nu a existat frică sau panică și aici nu au fost nevoiți să asiste la modul în care disciplina se instala de către ofițerii de stat major, acolo, la suprafață. În pivnițe, nu mai țineau degetul pe trăgaci și nu se mai așezau în gropile lor de gheață, ca în cele în care trăseseră ultimele gloanțe.

„Ceea ce trebuie de fiecare dată să sacrificăm în cazuri individuale nu este important, în curând va fi uitat”. Aceste cuvinte au fost rostite odată de Hitler.

Deci, a fost cu adevărat

Nimic din ce a fost difuzat la radio, publicat în presă, arătat în fotografii și în filme și ceea ce era conținut în rapoartele zilnice ale OKW nu era adevărat. Totuși, de pe front au apărut scrisori și s-au întors răniți, așa că, din când în când, germanii din Germania primeau informații care conțineau fapte de încredere. Oamenii au comparat aceste informații cu cele pe care le-au primit din surse oficiale și au dat vina pe corespondenții de război pentru dezinformare. Acest lucru s-a explicat prin faptul că oamenii nu au avut o idee clară despre toate dificultățile cu care se confruntau corespundenții militarii. Cel care s-a întâmplat să vadă măcar o dată listele victimelor prezentate de corespondenți a fost șocat de amploarea acestor pierderi.

„Compania de propagandă" a fost o formație destul de mare, dar a inclus doar o mână de corespondenți de război. „ «Mâna» de soldați", a scris una din aceste mâini, „sunt zece oameni". Din „mână", trei astfel de corespondenți de război au rămas la Stalingrad pentru totdeauna, din al patrulea numai jumătate a supraviețuit; dar în afară de „mână", până la treizeci de oameni, care deveniseră între timp incapabili să țină un stilou, o cameră sau un aparat foto, au făcut poze, au fotografiat, au vorbit și au scris adevărul despre Stalingrad.

Materialele pe care le-au prezentat nu au ajuns la poporul german: ofițerii de cenzură și ofițerii statului major al grupei de propagandă cu creioanele lor roșii, Ministerul propagandei, care punea materiale în dulapuri ignifuge, departamentul de cenzură al OKW și personal ministrul propagandei „s-a ocupat de ele", luând decizii adecvate.

La 19 noiembrie 1942, în raportul primit de la una dintre companiile aflate la Stalingrad se spunea următoarele:

„Dacă nu reușim să păstrăm Stalingradul sau să îl curățim de ruși, în final vom pierde războiul."

La întrebarea „De ce bătălia de la Stalingrad durează atât de mult?" Unul dintre corespondenți a răspuns:

„S-ar putea scrie o mie de pagini cu motive și fiecare pagină următoare ar fi mai importantă decât cea anterioară. Pe prima pagină ar fi scris: rusul a fost întotdeauna un bun soldat, ascultând și executând fără crâcnire ordinele superiorilor expunându-și viața, în plus, el n-a fost niciodată pretențios. Când vorbim despre rezistența puternică a rușilor, ținem cont doar de

numărul tancurilor, tunurilor și puterii acestora. Și aici facem o greșeală, pentru că nu ținem cont de natura rusului însuși, datorită acestei naturi a fost posibilă o rezistență atât îndârjită”.

Intrând în război, Stalin a rostit cuvintele motto:

„Acest război este un război al motoarelor. Cine are mai multe, acela va câștiga.”

Aceste cuvinte au inspirat calmul și încrederea soldatului rus aflat pe front. Știa că în fața lui se aflau tancurile sale, în spatele lui: Katiușa și zeul războiului: artileria și că avea destulă muniție.

Corespondenții de război au scris de la Stalingrad:

„Exemplul Stalingradului ar trebui menționat în lecțiile școlilor militare germane ca un exemplu de artă militară slabă.”

„Emisiunea radio în ajunul Crăciunului a fost o lovitură în ceafă pentru trupe”.

„Dacă Occidentul se va confrunta vreodată cu moartea, atunci nicio victimă de la Stalingrad nu-i poate schimba destinul”.

„Singura cerință a comandamentului militar, care a avut vreodată o bază reală, ar fi ordinul comandantului armatei a 6-a: „Părăsiți Stalingradul și retrageți-vă în spatele Donului.”

„Distrugerea armatei a 6-a este, după cum se pare, o consecință inevitabilă a operațiunii care a început pe 19 august”.

„Trupele au suferit pierderi grele și erau epuizate fizic, era imposibil să se efectueze operațiuni majore cu astfel de divizii. Singurul lucru care mai putut salva situația era sosirea forțelor proaspete înarmate cu aceleași arme și având muniție suficientă.”

„Pierderile sunt de două ori mai mari decât noile sosiri. Puteți calcula în cât timp vom pierde totul.”

„Autocontrolul și fermitatea fiecărui soldat este dincolo de laude. Dacă cineva obiectează, nu este demn de a fi german.”

„Prezența oricărui soldat la Stalingrad îl va ispăși de toate faptele sale condamnabile, comise anterior.”

„Soldații Armatei a 6-a au „donat” 3,5 milioane de mărci Germaniei fără a primi «asistența de iarnă» necesară {Asistența de Iarnă — o formă de ajutor organizată în cadrul Wehrmacht-ului — nota traducătorului rus}. Această sumă corespunde soldei neprimite timp de opt luni. Nu veți vedea niciun astfel de caz în istoria militară, în care armata își finanțează propria moarte.”

„Pe sectorul nordic al frontului, într-o divizie, două sute șaizeci de oameni au murit într-o singură zi: adică, de două sute șaizeci de ori a murit câte un individ.”

„Ceea ce se întâmplă aici zilnic ar trebui să fie menționat în paginile istoriei ca exemplu de oameni curajoși și dezinteresați.”

«Capitularea este exclusă»

Stalingradul era un câmp uriaș cu ruine, pe el erau case cu deschideri larg căscate în loc de ferestre și cu rămășițe stranii de ziduri fumegânde. În curți și pe străzi se aflau soldați care nu se vor mai ridica niciodată, puteau fi sute sau mii: nimeni nu s-a angajat să-i numere. Între ruine, oamenii rătăceau în căutarea a ceva care le putea fi încă util, dar căutau în zadar în timp ce încercau să înțeleagă cauza suferinței lor.

„Capitularea este exclusă, luptați până la ultimul glonte, până la ultimul soldat. Luptați pentru fiecare metru, apărați fiecare post de comandă.” Un astfel de ordin a fost primit de comandanții corpurilor, l-au transferat diviziilor, de unde a fost transferat în continuare în acele unități cu care se mai putea lua legătura. Ordinul era clar și fără ambiguitate, însă, comandanții unităților și-au exprimat mari îndoieli cu privire la posibilitatea îndeplinirii acestuia. Rezistența nu mai era de mult o necesitate militară.

„Ce s-a întâmplat era pe cale să se întâmple”, a spus Schlieffen.

Cotele 12, 104 și 107 nu mai erau, exploziile au nivelat pământul, nu era nimic viu acolo. Unitățile au luptat, deschizând foc asupra a tot ce mișca în câmpul vizual, după cum au primit ordin. În plus, „înainte” se mai putea primi ceva de mâncare: acesta a fost un alt motiv de a ne preda doar atunci când rușii erau în spate. Comandamentul primea rar rapoarte despre astfel de cazuri, iar pe hărți erau încă indicate puncte comprimate în care grupele de luptă regimentele își îngrămădeau armele.

Raportul armatei, din seara zilei de 28 ianuarie, spunea:

„O străpungere puternică a inamicului, de-a lungul liniei de cale ferată Gumrak — Stalingrad, a împărțit frontul armatei în mai multe fragmente: «cazanul» de nord cu Corpul 11; «cazanul» central cu corpurile 8 și 51 și «cazanul» de sud cu postul de comandă și rămășițele armatei. Corpurile 14 și 4 și-au pierdut unitățile. Armata încearcă să creeze un nou front de apărare pe marginea nordică a «cazanului» și în partea vestică. Armata sugerează că rezistența va înceta înainte de 1 februarie.”

Corpul 11 de armată, împreună cu divizia 60 motorizată, precum și rămășițele diviziilor 16 și 24 panzer, au fost împinse în inelul de nord; divizia 389 a rămas pe vechile poziții lângă fabrica de cărămizi, iar rămășițele diviziei 100 s-au fixat pe poziții defensive din partea de sud a fabricii „Baricada Roșie”.

Părți din diviziile 113 și 76 infanterie au fost amplasate în inelul central, în timp ce patru sute de soldați ai diviziei 384 au ocupat poziții pe calea ferată de la vest de fostul depozit de combustibil. Divizia 305, cu frontul întoars spre Volga, respingea atacurile puternice ale rușilor, venite din partea fabricii de cuie. Resturile diviziilor 29 și 3 motorizate, purtând lupte, s-au retras către est, făcându-și drum printre ruinele interminabile. Statul major al Corpului 14 de armată era situat în apropierea fabricii de băuturi alcoolice. Din Corpul 4 rămăsese doar numele, generalul Pfeffer nu mai avea nicio divizie.

În jurul postului de comandă al Corpului 8, au fost grupați două sute de soldați ai regimentului de infanterie croată. Diviziile 79 și 295 infanterie și-au ocupat pozițiile cu frontul spre Volga.

Comandamentul armatei se afla în „căldarea” de sud. Acum armata avea doar unități împrăștiate și chiar și acestea erau departe de a fi în capacitate de luptă deplină. Din diviziile 71 infanterie și 371 mai rămăsese doar câte un grup de luptă. Comandamentul armatei și-a plasat ultimul post de comandă printre ruinele unui depozit complet ars; o scară mare, care înainte ducea la etajele superioare ale clădirii, ducea acum la cer, zidurile adiacente au fost distruse, doar beciurile au rezistat atacurilor de artilerie. Din când în când, în ruinele „Magazinului Universal” răsunau explozii de grenade: rușii și-au plasat bine lansatoarele de grenade, astfel încât focul era destul de precis.

În cea mai îndepărtată cameră de la subsol se afla apartamentul general-colonelului Paulus, iar șeful statului major s-a stabilit în apropiere. Două camere îl adăpostea pe comandantul diviziei 71, căruia i s-a acordat prin radio gradul de general-maior. În a treia cameră se afla postul de radio al regimentului de comunicații al armatei, iar vizavi se afla punctul de comandă al diviziei 71 infanterie.

Comandantul nu a mai avea nicio inițiativă; ghemuindu-se ca o minge, stătea în camera lui pe un pat de campanie. Generalul Schmidt se străduia să mențină comunicarea cu inelul din nord și cu cel din centru. Era un alt om care s-a comportat cu demnitate în aceste zile grele: generalul-maior Roske.

În ultimele ore, toate unitățile disponibile s-au transformat în formațiuni și grupuri de luptă temporare, ceea ce era de înțeles. Comunicarea s-a desfășurat numai între zonele fortificate, în care se aflau furieri,

semnalizatori, oameni din unitățile de spate și șoferi. Nu s-a pus problema vreunei eficiențe de luptă.

În ciuda tuturor acestor lucruri, apărarea celor trei „cazane” a făcut ca diviziile rusești, care înaintau, să aibă destul de multe probleme înainte de a învinge. Acest lucru este cel mai bine dovedit de faptul că intervalul de timp în care Armata Roșie a căutat să își atingă obiectivul a fost marcat de bătălii aprige și de rezistență disperată. De douăzeci de zile (începând din prima zi a ofensivei pe scară largă — nota autorului) au avut nevoie forțele rusești superioare numeric pentru a sfărâma ultima rezistență. Zilnic, unitățile rusești au avansat în medie trei kilometri și jumătate.

Cu fiecare oră care trece, erau din ce în ce mai multe victime, deoarece numărul de victime a crescut din cauza concentrării mari de trupe într-o zonă mică. Printre cei care luptau erau și cei care trebuiau să aibă grijă de mâncare, precum și răniți.

Șeful statului major al armatei a emis un ordin: „Dați mâncare numai la acele unități care sunt direct implicate în ostilități”, cei de la aprovizionare le-au înțeles imediat când au încercat să obțină rații pentru răniții și bolnavii care se aflau printre ruine și subsoluri. Aeroportul Stalingrad: ultima legătură aeriană cu lumea exterioară, a fost deja capturat de ruși pe 23 ianuarie.

De asemenea, trupele nu știau nimic despre raportul OKW, oricum nu l-ar fi înțeles: „În ciuda pierderilor grele și a dificultăților, unitățile de apărare din zona Stalingrad resping toate atacurile inamice”.

La Cartierul General al Führer-ului, șeful Statului Major General al forțelor terestre (șeful OKH), împreună cu ofițerii principali ai departamentului operațional, au adoptat în mod voluntar rațiile de înfometare ale armatei de la Stalingrad, dar șase zile mai târziu au întrerupt această „dietă”, realizând că astfel s-ar produce blocarea întregului Stat Major. În același timp, șeful statului major al conducerii operaționale a OKW a semnat un decret care, în special, spunea: „Sursa statorniciei și a sacrificiului de sine a armatei este exclusiv național-socialismul.”

Pe 28 ianuarie, două tone de marfă de aprovizionare au fost aruncate din aer în „cazan”, după care Reichsmarschall Göring a trimis următoarea radiogramă la Stalingrad:

„Într-o zi, se va vorbi cu mândrie despre lupta armatei a 6-a, numind-o: Langemark (divizie de infanterie SS, formată din voluntari — nota traducătorui rus) — din cauza nepăsării față de moarte, a fermității și a

tăriei; Navrik — din cauza curajului și Stalingrad — din cauza sacrificiilor făcute”.

Trupele încercuite nu știau nimic și doar câțiva au auzit discursul Reichsmarschall-ului la radio german în seara zilei de 30 ianuarie:

„A sosit ziua când unitățile de infanterie motorizate germane au intrat pentru prima dată în cetatea Stalingradului și s-au stabilit ferm pe malurile Volgăi. Aceasta va fi cea mai mare și cea mai eroică bătălie din istoria Germaniei. Ceea ce fac unitățile noastre motorizate, de geniu, de artilerie de câmp și antiaeriană acolo, de la general la ultimul soldat, este un exemplu excepțional de bravură. Cu curaj persistent, neistovit, luptă cu un adversar puternic, care are un mare avantaj numeric. După o mie de ani, fiecare german cu venerație respectuoasă și profund respect va vorbi despre această bătălie și-și va aminti că, în ciuda tuturor greutăților, Germania a câștigat acolo.

… acum și peste câteva zile va fi posibil să vorbim despre lupta eroică de pe Volga: «Dacă vă duceți în Germania, spuneți acolo că ați văzut cum am rămas întinși pe pământ la Stalingrad și am făcut-o pentru Germania, după cum ne cere legea onoarei și a războiului.» Este greu de fiecare dată când auzim că un soldat german moare, fie în apropiere de Stalingrad, în deșerturile Africii sau pe câmpiile înghețate ale Nordului, dar dacă noi, soldații, nu am fi gata să ne dăm viața, atunci nu ar trebui să fim soldați, ar trebui să mergem la mănăstire.”

Și acest om, care și-a asumat aprovizionarea pe calea aerului a armatei a 6-a, a spus mai departe:

„Când un soldat merge pe câmpul de luptă, trebuie să țină cont de probabilitatea ca să nu se mai întoarcă, dar dacă se întoarce, poate mulțumi soartei că a fost foarte norocos.”

Ca răspuns la acest discurs, pe 31 ianuarie a fost trimisă o radiogramă din inelul de nord cu un text scurt:

„Discursul funebru prematur este de nedorit.”

Când a fost difuzat la radio acest discurs funebru, rămășițele diviziilor își țineau încă puștile și mitralierele în mână, soldații stăteau în spatele ultimului tun sau mureau în subsolurile morții. Oamenii din jurul lor știau că fuseseră abandonați, dar faptul că acest abandon ce provoca o moarte cumplită a soldaților era înfrumusețat cu cuvinte înalte despre datorie și onoare, a trezit un sentiment de dezgust profund în rândul oamenilor.

Capitularea „cazanului Centru”

„Căldarea” de la nord-vest de catedrală a fost primul teritoriu pe care s-a terminat totul pentru unitățile germane. Ofensiva rusă a început simultan din nord și vest în direcția diviziei 113 și cu o lovitură pe flanc a zdrobit frontul îngust al diviziei 76 de infanterie. Seara, tancurile rusești au ajuns în spatele diviziei 305 și au ocupat cartierele de sud-vest ale orașului. Statul major al Corpului 14 de tancuri, aflându-se într-o situație fără speranță, a capitulat singur, fără trupe și arme.

Posturile de comandă ale Corpurilor 8 și 51, ca urmare a unei ofensive masive, au fost împinse către o secțiune îngustă. La 30 ianuarie, un T-34 stătea în fața buncărului de comandă și a cerut predarea. Unitățile învinse și-au aruncat armele, deoarece fiecare oră de rezistență aducea tot mai multe victime. La 31 ianuarie, Corpul 51 s-a predat. Fiecare s-a predat singur, nimeni nu a semnat niciun document.

În aceste zile, generalii Pfeffer, von Seidlitz, Schlömer, Dr. Korfes, general-locotenenții Zanne, Leiser, von Daniels, Deboy au fost capturați.

Cu două ore înainte de încetarea ofensivei asupra inelului central, armata, neștiind ce se întâmplă, a trimis următoarea radiogramă la Cartierul General:

„Resturile armatei a 6-a, împărțite în trei „cazane”, sunt comprimate într-o zonă mică; mai mențin câteva străzi la vest de gară și la sud de stațiile de apă. Corpul 4 de armată nu mai există. Corpul 14 de tancuri s-a predat. Nu există coerență între corpurile 8, 51 și comandament. În mod inevitabil, un dezastru va veni în mai puțin de 24 de ore.”

Comandamentul armatei a 6-a închină steagul

Deja în după-amiaza zilei de 30 ianuarie, unitățile de șoc ale Armatei Roșii au pătruns în Piața Roșie, era imposibil să se amâne începutul dezastrului. Pactic, trupele nu au deschis focul, toată lumea aștepta să se întâmple inevitabilul. N-avea rost să se opună niciun fel de rezistență; capturarea comandamentului armatei putea fi amânată timp de câteva zile, dar nu era posibil să se schimbe nimic în aceste câteva zile.

La mijlocul zilei de 31 ianuarie, comandantul inelului încercuit, generalul-maior Roske, a avut o discuție cu comandantul. I-a trebuit lui Roske un sfert de ora ca să spună tot ce-și dorea. Feldmareșalul s-a așezat pe patul de campanie din camera lui, cu ochii închiși.

„Înțeleg totul", a spus Paulus. În ce măsură comandantul a înțeles totul, se vede clar din radiograma trimisă grupului de armate. Sfârșitul a ajuns deja. El a indicat ca ultimul pas să fie făcut de șeful statului major al armatei: „Pentru numele lui Dumnezeu, luați legătura cu rușii."

După aceste cuvinte, șeful statului major a apelat la operatorii de radio. Comandantul Corpului 4 de artilerie a încercat să facă același lucru. „Trupele apără fiecare post de comandă", a spus generalul Schmidt în urmă cu șase zile, dar acest lucru, poate, nu era valabil și pentru ultimul post de comandă.

Proiectoarele regimentului 104 antiaeriene au luminat o zonă uriașă acoperită cu zăpadă: aceasta era singura lumină din noapte, oferind orientare nu numai pentru aeronavele care aruncau marfă, ci și pentru artileria rusă. Cine deja murise până la acel moment, nu mai conta, nimeni nu-și putea aminti numele și nimeni nu se întreba unde zăcea și nu mai era important pentru nimeni că au fost uciși încă o mie, cu unul mai mult sau mai puțin.

Și încă o dată harul a coborât pe armata condamnată „de sus", sub forma însușirii unor rânduieli militare obișnuite. General-colonelul Paulus a primit rangul de feldmareșal. N-a primit niciodată bastonul de mareșal, doar un pistol s-a așezat simbolic lângă patul său.

„În istoria militară a Germaniei n-a existat niciun singur feldmareșal german care să se predea", a spus Hitler cu o zi înainte, adresându-se feldmareșalului Keitel.

Comandantul Corpului 8, generalul forțelor armate Geith, a primit gradul de general-colonel, general-locotenent Schmidt a devenit general al forțelor

armate. Acordarea gradului de general-maior pentru o sută zece ofițeri a fost doar pe hârtie. Acei ofițeri nu au știut acest lucru.

Au existat și radiograme cu conținut eroic.

„Poporul german va onora în orice moment lupta eroică a fiilor lor de la granița dintre Europa și Asia”, a raportat grupul de armate într-o radiogramă.

Reichsmarschall Göring a încoronat piatra funerară cu cuvintele: „Armata a 6-a se poate considera onorată pentru că a salvat Occidentul”.

Armata a 6-a a trimis, de asemenea, mai multe radiograme spre zări care, pentru cei care au luptat în Stalingrad, simboliza Germania:

„12:18. Nu mai este posibil să-i împingem pe ruși din Piața Roșie, este îndoielnic că-i vom scoate din cazarma trupelor de geniu, este puțin probabil să-i dăm afară din fabrica de tractoare.”

„12:30. Forțele inamice sunt în imediata apropiere. Rezultatul bătăliei este clar.”

„15:10. Resturile comandamentului diviziei din Stalingrad raportează astăzi „distrugerea” sa.

Toate cele bune și salutări Patriei.

Waxland, locotenent major.”

„19:40. În spatele puținilor soldați vagabonzi care luptă, comandamentul unităților părăsește sediul, tancurile rusești fac o străpungere. Totul s-a terminat.”

În ultimele zile, un alt val de distrugere a avut loc în unitățile armate rămase: tot ceea ce nu avea legătură directă cu mâncarea sau muniția a fost distrus.

„Niciun fel de hârtie, niciun echipament militar care a devenit imobil nu ar trebui să cadă în mâinile inamicului, toate echipele de cai și mașini, precum și stațiile radio, mașinile de criptare, jurnalele codate și secrete, trebuie distruse.”

Tot ce trebuia distrus a fost aruncat în aer, incendiat sau desfăcut bucată cu bucată și deteriorat. În urmă cu șapte zile, oamenii erau încă indecisi și chiar timizi, distrugerea propriei proprietăți tehnice părea destul de dificilă, după al doilea și al treilea atac rusesc îndoielile au dispărut. Atunci, distrugerea echipamentelor militare a devenit un proces la fel de firesc ca cel fiziologic.

Pe prima linie a apărării, brețele s-au lărgit, pe secțiunea decisivă dintre teatru și gară, trupele și-au predat armele. Au venit primii parlamentari, în

frunte cu un căpitan. Au fost trimiși înapoi cu cuvintele:

„Solicităm un ofițer de stat major.”

Parlamentarii au venit din nou, dar de data aceasta era un maior cu aceștia, a cărui uniformă a făcut o impresie adecvată.

Totul a decurs destul de calm. Rușii au cerut predarea necondiționată fără alte negocieri. Ceea ce au spus rușii a fost tradus, generalul Schmidt a răspuns din partea germană.

Întreaga conversație n-a durat mai mult de zece minute, după care șeful statului major s-a retras în clădirea vecină și a raportat comandantului:

„Rușii sunt aici”, iar după o scurtă pauză a întrebat: „Lăsați-mă să vă întreb, domnule feldmareșal, aveți ceva de spus?”

Din colțul întunecat al camerei, care era luminat doar de lumina slabă de la radio, nu se auzea niciun răspuns. Feldmareșalul nu avea nimic de spus și, de asemenea, nu semnase nimic.

Nimeni nu știa ce gânduri ascundea această frunte înaltă.

Poate că acum treizeci și patru de luni la Dusseldorf a început să ticăie chiar ceasul care la Stalingrad s-a oprit pentru el.

… Paulus a închis ochii citind cuvintele pe care le-a scris într-un ziar militar în mai 1942, adresându-se soldaților săi: „Un soldat sovietic știe să moară, dar voi ați învățat să câștigați.”

… s-a gândit la verdictul pe care îl va da istoria, la granița dintre obligația de ascultare necondiționată și propria conștiință, apelând la sentimentele sale umane, a crezut că nimeni nu poate fi eliberat din ea în conformitate cu legea strictă a „cazanului”, că sentimentul de camaraderie, curajul și disciplina sunt foarte apreciate, iar lașitatea, neascultarea și comportamentul greșit merită cea mai severă cenzură.

… feldmareșalul în acele ore a suferit din nou de suferințele căzute asupra armatei sale, a văzut fețe care nu mai erau fețe umane, ci doar o imagine a ceea ce era imposibil de exprimat în cuvinte. Se gândea el la drumurile acoperite de cadavre, la râpele pline de soldați morți, la acea povară sângeroasă pe care va trebui să o suporte toată viața sau la iertarea păcatelor?

Doi ani mai târziu, fostul comandant al armatei a 6-a, în timp ce se afla în închisoarea de la Nürnberg, a răspuns întrebării jurnalistului german „domnule feldmareșal, ce este în neregulă cu soldații dvs.?” El a răspuns: „… spuneți-le mamelor lor că le merge bine.” A uitat să adauge: „… în subteran”.

S-a gândit la Stalingrad, care a început diferit pentru fiecare, dar a sfârșit la fel pentru toată lumea, la sensul luptei în orașul ruinat, la sensul care nu putea fi explicat prin nicio teorie, așa cum au făcut scolisticii care au încercat cu insistență să explice credința, nu lumea însăși cu procesele sale naturale?

Sau poate acestea erau doar gânduri foarte simple: despre patrie, despre un loc confortabil în colțul camerei, despre soție și copii?

Împreună cu parlamentarii, unitățile rusești au intrat în clădire, după care soldații ruși, germani și români s-au amestecat între ei. În acel moment, feldmareșalul a exprimat o dorință, pe care generalul Schmidt le-a transmis parlamentarilor: „Comandantul vrea să fie tratat ca o persoană particulară și nu ar dori să se plimbe prin oraș”.

În același timp, alte două radiograme au fost trimise de la postul de radio al comandamentului militar către grupul de armate și la Cartierul General al Führer-ului. Textul primei era următorul:

„Armata a 6-a, rămânând fidelă jurământului militar și amintindu-și sarcina superioară și importantă, a menținut pozițiile pentru Führer și Patrie până la ultimul soldat și ultimul cartuș. Paulus”.

Pe biroul șefului de comunicații se afla textul unei alte radiograme din 29 ianuarie, semnat de comandant:

„Către Führer.

Cu ocazia aniversării venirii la putere, armata a 6-a își felicită Führer-ul. Steagul cu svastică încă mai flutură peste Stalingrad. Fie ca lupta noastră, pentru generațiile prezente și viitoare, să fie un exemplu al faptului că nici chiar în cea mai lipsită de speranță situație noi nu ne predăm: doar așa Germania va câștiga. Heil, Mein Führer!

general-colonel Paulus.

Stalingrad,

29 ianuarie 1943, la amiază.”

La 12 februarie 1946, fostul comandant al armatei a 6-a, vorbind ca martor la Tribunalul Militar de la Nürnberg, a spus:

„Nu pot spune despre aceste telegrame, în care au sunat cuvintele de devoțiune, decât că au încercat să umple cu sens toate suferințele și moartea soldaților. De aceea, aceste lucruri au fost menționate în telegrame drept eroism, care ar trebui să rămână pentru totdeauna în memoria germanilor. Regret că atunci, ghidat de circumstanțe și bazat pe întreaga situație, mi-a permis să trimit aceste telegrame.”

La ora 05:45, antena postului de radio de la comandament transmitea pe unde ultima radiogramă:

„Rușii stau în fața buncărului, începem să distrugem.”

Iar operatorul radio, trimițând această radiogramă, a pus la sfârșitul textului două litere „cl”, ceea ce în limbajul internațional radio însemna: „Aceasta este ultima emisie a acestui post de radio”.

După câteva secunde, emițătoarele și receptoarele au fost crăpate cu lovituri de topor; toate cablurile și firele s-au transformat într-o grămadă dezordonată care nu mai putea fi rearanjată, iar lămpile-minune electronice, cu care s-a spus atât de multe despre suferință și durere în eter și-au pierdut luminile și s-au stins.

La ora 06:00 în Angerburg, s-a primit o radiogramă în text clar:

„Armata a 6-a s-a predat. Se speră că această catastrofă de la Stalingrad va servi drept scuză pentru Führer pentru a asculta mai mult de sfatul generalilor săi în viitor.”

Nimeni nu știe cine a trimis această radiogramă, dar întreaga armată ar fi putut spune aceste cuvinte erau la fel de adevărate ca textul radiogramei trimis de șeful serviciului de comunicații al armatei către regimentul 601 de comunicații al OKW:

„Dacă nu murim, vom avea voința de a trăi și dorința de a ne vedea din nou rudele.”

În vehiculul capturat de la Corpul 4 de armată, feldmareșalul Friedrich Paulus a fost trimis în captivitate, iar după el s-a întins un șir lung de oameni: rămășițele unei armate rupte.

Acele ceasului fatal de la Stalingrad arătau douăsprezece fără un minut.

Finalul „cazanului” din nord

La 31 ianuarie, șeful serviciului de comunicații al armatei a predat documentația privind comunicațiile radio „cazanului” de nord, autorizând astfel Corpul 11, ca rest al armatei a 6-a, să continue comunicări oficiale cu grupul de armate. Acesta a fost ultimul sau ordin oficial.

Pe flancul stâng al „cazanului” de nord mai existau încă unități din diviziile 16 și 24 panzer. În jurul fabricii de tractoare, erau grupate rămășițele diviziilor 76 de infanterie, 113 și 60 infanterie motorizată. Frontul diviziei 389 infanterie era orientat spre Volga și un steag cu o cruce roșie, sau o bucată de cârpă asemănătoare cu ea, flutura între unitățile sale și spatele lor la fiecare a doua casă (dacă se puteau numi case, ruinele rămase — nota autorului). O mână de infanteriști s-au înrădăcinat în aceste ruine unde generalii erau încă prezenți, dar nu s-au așezat în spatele mitralierei, după cum a informat radio german. Soldații care s-au așezat printre ruine au numărat fiecare cartuș înainte de a apăsa trăgaciul.

Moartea a avansat pe un front larg, grupurile și formațiunile temporare de luptă au fost sfâșiate sau îngropate sub ruinele caselor, tone de foc au căzut pe străzi și case, iar de când lupta trebuia dusă până la ultimul glonț, au murit alți patru mii de soldați.

Lovitura decisivă a ofensivei s-a dat din vest și a fost îndreptată spre partea de front a diviziei de tancuri. Aceasta a fost în ziua în care colonelul von Below a apelat la generalul Lentzky:

„Domnule general, trebuie să oprim rezistența, nu-mi pasă ce se va spune despre noi mai târziu, acum vorbim despre viața soldaților noștri.”

Dar generalul Lentzky n-a încetat rezistența.

„Raportați comandantului de corp, von Below, că nu îi pot ajuta în niciun fel.”

Colonelul von Belov nu a trebuit să transmită aceste cuvinte comandantului corpului, deoarece a doua zi frontul de nord nu mai exista.

Linia de apărare a frontului a fost mutată înapoi cu patru sute de metri, dar la cinci dimineața, frontul diviziei 60 infanterie mecanizată a fost spart, iar jumătate de oră mai târziu, tancurile rusești erau deja în spatele batalionului 79 infanterie motorizată. În divizia 16 artilerie, un singur obuzier mai trăgea, iar motocicliștii au tras cu armele de infanterie până la ultimul cartuș. În dreapta străpungerii rusești, un potop de foc a atins șaptezeci de soldați ai diviziei de infanterie motorizată „Danzig”, apoi din

nou și încă o dată. După al treila bombardament, au mai rămas șapte soldați din cei șaizeci și trei rămași după al doilea. Rușii nu mai aveau nevoie să lovească locul a patra oară.

În noaptea de 2 februarie, ofițerii supraviețuitori ai diviziei 16 panzer s-au adunat la postul de comandă din subsolul unei mici fabrici. Erau douăzeci. Nerași, cu bărbi lungi și pansamente murdare, acoperiți cu noroi, îmbrăcați în costume de camuflaj sau pelerine de ploaie. Când generalul a intrat, ofițerii au pus mâna pe șapcă.

„Domnilor, lupta s-a terminat. Armata a 6-a a încetat să mai existe. Ne-am făcut datoria până la sfârșit și vă mulțumesc. Acum, ca un ultim ordin, aș dori să vă scutesc de îndatoriri. Din acest moment, fiecare decide ce să facă. Dacă cineva reușește să treacă de prima linie, transmiteți un salut patriei."

A strâns mâna cu toată lumea și a mulțumit din nou fiecărui personal. După aceea, generalul, îmbrăcat în costum de camuflaj, s-a îndreptat spre fabrica de tractoare, urmat de locotenentul major Brandgen.

„Stați, Brandgen. Trebuie să-mi îndepliniți ordinul, chiar dacă este ultimul".

Brandgen și-a pus mâna pe șapcă și l-a privit pe general dispărând în ruine.

Dintre mii de oameni în costume de camuflaj uciși, cu greu era posibil să se recunoască generalul.

La scurt timp după miezul nopții, Corpul 11 a primit următoarea radiogramă de la Cartierul General al Führer-ului:

„Poporul german se așteaptă să vă îndepliniți datoria, dvs. Și întregul personal al „cazanului" sudic. În fiecare zi, în fiecare oră rezistența dvs. Contribuie la crearea unui nou front."

Ceea ce s-a întâmplat de fapt în toate cele trei grupuri încercuite nu era cunoscut în Cartierul General al Führer-ului, mai multe radiograme au fost trimise trupelor care conțineau cuvinte sonore dar de care nimeni nu avea nevoie.

O radiogramă din „cazanul" de nord a fost, de asemenea, trimisă la sediul Führer-ului, fără semnătura comandantului corpului:

„Trupele sunt surprinse de faptul că nu ați acordat încă «frunze de stejar» comandantul lor".

La ora unsprezece a fost deschis focul de mitralieră la fabrica de tractoare. Când tancurile rusești au venit din est și nord spre fabrică și au

tras din nou asupra ei cu foc de uragan, din partea diviziilor 24 și 16 panzer și 389 infanterie nu s-a mai răspuns cu foc: tunurile au fost aruncate în aer, muniție nu mai era.

La ora 11.15, inelul nordic a trimis ultima radiogramă direct OKW:

„Corpul 11, până la ultimul soldat, s-a luptat cu un dușman care avea o superioritate multiplă în forțe. Trăiască Germania”.

Deasupra Stalingradului — ceaţă şi fum roşu.

Informația despre capitulare a provocat o mare confuzie la OKH, deși acest lucru nu a fost o surpriză pentru nimeni.

Hitler părea să fie indiferent de soarta teribilă a armatei a 6-a; iar motivele, la care s-a referit pentru a explica de ce s-a întâmplat acest lucru, au fost aceleași ca la sfârșitul lunii noiembrie a anului anterior și în urmă cu patru săptămâni: Jertfa armatei a 6-a a fost necesară pentru a putea fi creat un nou front, iar aprovizionarea aeriană a armatei a fost perturbată din cauza vremii, în special din cauza iernii timpurii, severe și fără milă a Rusiei. Era voința divină, providența s-a îndepărtat de Germania, căile Celui Preaînalt sunt de necontestat.

În după-amiaza zilei de 2 februarie, general-colonelul Zeitzler i-a transmis lui Hitler un mesaj despre căderea „cazanului" din nord. Hitler a răspus acestui mesaj:

„Nu pot să cred că Paulus s-a predat. El a avut de ales între viață și nemurire, el, fiind în pragul nemuririi sale, a abandonat asta? Nu pot să cred că feldmareșalul a ales viața. Dar armata a 6-a n-a murit, Zeitzler, asigurați-vă că se vor forma imediat noi divizii."

La ora 15:00 în aceeași zi, pe biroul de la postul de comandă al feldmareșalului Milch, se afla un raport al unei aeronavei de cercetare-recunoaștere:

„Raport 1711, radiogramă 1913, 14:06.

În Stalingrad nu se observă operațiuni militare".

Feldmareșalul a fost nemulțumit de acest mesaj și a ordonat continuarea recunoașterii pe teritoriul Stalingradului. De asemenea, a dat ordin să se trimită zece aeronave la Stalingrad pentru a arunca marfă de aprovizionare și, în același timp, să stabilească dacă au mai rămas alte trupe în apărare.

Opt avioane s-au întors după finalizarea acestei misiuni și au raportat rezultatele observațiilor lor astfel: patru avioane nu au observat nicio mișcare pe presupusul front german; piloții altor două avioane nu au putut spune nimic sigur, echipajele celorlalte două avioane și-au aruncat încărcătura, deoarece părea să observe o mișcare din aer.

După aceasta, feldmareșalului Milch a ordonat să mai zboare alte șase avioane. Rezultatul a fost obținut în jurul orei 22:00, textul a fost scris laconic:

„Apărarea antiaeriană este foarte puternică, este deja imposibil de detectat cazanul din aer, precum și de a determina din ce parte trage antiaeriana, de la inamic sau de la noi. Din toate părțile, subunități ale inamicului circulă prin oraș, atât pe cai, cât și în mașini. Rachete de semnalizare de diferite culori sunt trase haotic.”

Din acel moment, „Junkers-52” nu a mai zburat în raionul Stalingrad. Mesajul de la cercetare-recunoaștere a fost primit la ora 14:06, iar seara rezultatele recunoașterii celui de-al doilea grup de „Junkers” au fost transferate la sediul Führer-ului.

O oră mai târziu, pe harta Cartierului General, careul 4/Est, având un cerc mic albastru care indica zona de concentrare a obiectivelor industriale din Stalingrad a fost tăiat cu creion roșu: același cerc albastru mic care conținea cândva douăzeci și două de divizii cu 364 de mii de soldați germani.

Hitler avea dreptate, cuvintele sale, care sunau ca o fanfară în discursurile sale politice, erau complet confirmate: „Nicio forță nu va determina vreun soldat german să părăsească țara în care a intrat”.

Viața armatei a 6-a s-a oprit, mecanismul ei s-a prăbușit.

Moartea diviziilor a fost cauzată de mulți factori combinați: lipsa de muniție, frig, foame, superioritatea militară a inamicului, strategia Cartierului General al Führer-ului și atitudinea comandantului armate și a șefului statului major față de concepte precum: ascultare, disciplină, datorie și fidelitate.

Pe 2 februarie, la ora 12:35, Grupul de armate „Don” a primit o singură radiogramă:

„Înălțimea norilor este de cinci mii de metri, vizibilitatea este de doisprezece kilometri, pe un cer senin, există nori mici, temperatura este de minus 31° C, ceața și fum roșu deasupra Stalingradului. Stația meteo a transmis ultimul mesaj. Salut Patriei Mamă.”

Epilog

Tunurile au tăcut, dar moartea nu și-a încheiat încă marșul. În subsoluri, mine, în stepă și lagăre, va fi mult timp însoțitoarea multor camarazi, iar în fața morții, toate lucrurile de pe acest pământ își pierd semnificația.

Stalingrad, care fusese ieri linia de apărare, s-a transformat într-un punct de transbordare după o noapte. Pentru unii, viața s-a încheiat aici, pentru alții, o viață nouă a început — mult nu vor mai fi în această viață, doar ceea ce este veșnic va rămâne.

Pe Maica Volga vor naviga în curând nave care nu vor mai fi amenințate de focul de artilerie; calea ferată distrusă din gara Gumrak va fi curând reparată, un semafor situat la patru sute de metri de gara, după un timp va arăta „Calea este liberă”; în râpele în care anterior se găsea salvarea în timpul bombardamentelor de noapte, era liniște și pace, iarba crește în craterele bombelor, în cheile râului se zbate apă curată, găinile știu cine este stăpânul lor, oamenii în casele lor vor găti din nou cina în sobe și nu vă tresări când undeva în apropiere, pe neașteptate, va pocni biciul unui cioban. Sute de mii de cratere sunt acoperite cu pământ, iar primăvara, poate, copiii se vor juca pe acest loc. Feribotul de lângă Lacianka va transporta din nou vagoane de cale ferată peste Volga, uzina „10 Octombrie” va primi în viitorul apropiat materie primă pentru producția de tancuri, iar ziua în care se va putea cumpăra haine și încălțăminte de la comerciantul Simonovici nu este departe. Pe peretele magazinului va fi instalată o placă memorială, pe care, probabil, va fi scris: „Comandamentul invadatorilor fasciști s-a predat glorioasei Armate Roșii în această casă pe 31 ianuarie 1943”.

Da, totul se va schimba.

Cei care au reușit să se desprindă din inelul de la Stalingrad și se vor întoarce în patria lor, vor reveni adesea în gândurile și amintirile lor la acel moment groaznic și la momentele de pace, închizând ochii, ascultând înăuntru lor să audă cântecul stepelor. Această melodie sună blând și sonor, ca un ușor fâlfâit al aripilor de libelulă sau ca un sunet slab, blând, care va suna ca atunci când veți trage ușor cu un deget pe o sticlă fin șlefuită. Melodia stepei sună dulce și atrăgătoare și, în același timp, tristă. Ascultând sunetele acestei melodii, ne putem imagina un cer albastru și un soare strălucitor, precum și cer înnourat și fulgere: toate acestea sunt similare cu muzica lui Mozart, în care un cer albastru binecuvântat râde pe coarde de

argint până când o rafală de vânt rece răsare ca din pământ, iar frunzele căzute nu le va arunca pe mesele voastre vesele.

Mulți oameni cunosc acest cântec al stepelor: a fost adesea ascultat în timpul zilei, când aerul de deasupra stepei era umplut cu căldură zâmbitoare și pâlpâitoare, a fost ascultat în orele de seară, când dansul amețitor al unui val de țânțari se desfășura în aer. Au ascultat-o în ultimele zile ale lunii octombrie, când uraganele de toamnă fac furori peste stepa și când, în nopțile liniștite de iarnă, melodiile liniștite ale morții ajung la oameni, iar când umbrele negre ale lupilor rătăcesc în lumina palidă a lunii, au ascultat-o mai târziu, când nimic nu se mișcă decât fulgii de zăpadă care înconjoară câmpurile acoperite de o tăcere mortală.

Gândurile care s-au întors în orașul de pe Volga au reînviat trecutul, au auzit vocea aspră a războiului, au simțit un tremur interior care a zguduit întregul corp, și-au amintit durerile sălbatice și sufletele amorțite, frica de necunoscut, moartea tovarășilor, flăcăra nebună a salvei de artilerie și orizontul pe care ei înșiși au creat ploaie de foc și oțel și, în același timp, au înghețat și au degerat. Amintirea era plină de fenomene simple și, în același timp, puternice, căci toți erau degetele lungi ale lui Ioan, atingând fără milă sufletul.

Imaginile vieții reale tind să fie pline de semnificații profunde și, prin urmare, își iau mâna de pe ochii lor fixați pe lumea cunoașterii.

Ceea ce este etern va rămâne.

Zăpada cădea ca și în decembrie, cu fulgi albi mari, respirația era pătrunsă de frig și un vânt înghețat venea din stepa kazahă, urlând cu jale peste mormintele armatei a 6-a. Când respirației înghețate dinspre est îi va răspunde vântul primăvaratic din sud, milioane de culori strălucitoare vor înflori aici: mai întâi crucea voinicului și șofranul apoi nemțișorul și crinii, nalba, mixandrele, lumânărica și degetarița, apoi vătămătoarea cu capetele albe, mai târziu imortelele și ochiul boului și la capăt umbrelușele, mii și mii acoperind întinderile largi ale stepei.

Cei morți rămân morți și nici chiar cei vrednici dintre ei nu vor primi recompense. Peste ani, oamenii pot greși din nou și, cei mai răi dintre ei, vor comite din nou acte oribile: și totul va fi așa cum a fost înainte. Cuvintele spuse odată de Napoleon vor rămâne în vigoare: „Numai cei puternici pot fi buni”. Viitorul va arăta extrem de sumbru dacă cerul va cădea vreodată pe pământ.

Fie ca cel care ține lumea în mâinile sale, pentru numele lui Dumnezeu, să întârzie apariția unor astfel de vremuri. Dacă totuși consideră că este necesar să accelereze învârtirea roții soartei, stelele nu vor jeli Pământul atunci când acest Pământ, învăluit într-un halou înflăcărat, le va părăsi.

Și din nou, totul va fi la fel ca-n prima zi.